

KALENDARZ
uczniowski
„KSIĄŻKI"

ROK 1947/8.

KALENDARZ UCZNIOWSKI

„KSIĄŻKI"

na rok szkolny

1947/8

„KSIĄŻKA"
1947

R.S.W „Prasa" Z. G. W-wa, Smolna 12 B-35086

JAK KORZYSTAĆ Z KALENDARZA?

Kalendarz ma Ci być poradnikiem w życiu codziennym. Składa się on z pięciu części.

W części pierwszej — znajdziesz wiadomości o kalendarzu, rachubie czasu oraz przypomnienie ważnych rocznic i wydarzeń.

Kalendarz terminowy służy do notatek, pozwoli Ci — przy umiejętnym posługiwaniu się nim, być punktualnym i systematycznym.

Część druga — zawiera wiedzę o Polsce Dawnej i Polsce Współczesnej.

Część trzecia — wprowadza w świat młodzieży, orientuje w życiu organizacyjnym stowarzyszeń młodzieżowych i szkoły.

Część czwarta — to mała encyklopedia wiedzy, zbiór najważniejszych wiadomości z różnych nauk.

Bogato uwzględniona jest w tym dziale również technika i sport.

Część piąta — zawiera informacje o urzędach i instytucjach, szkołach, stowarzyszeniach, teatrach, muzeach, taryfie pocztowej itp. Dwie mapki na końcu kalendarza tworzą uzupełnienie części geograficznej. Cały materiał wyszczególniony jest w spisach rzeczy.

Zwracamy uwagę na nasz konkurs (na końcu Kalendarza). Przez pilną lekturę Kalendarza możesz nie tylko nauczyć się wielu rzeczy i zaspokoić swą ciekawość, ale masz także sposobność otrzymać wartościowe nagrody, podobnie jak Twoi koledzy w roku 1947.

Życzymy Ci więc powodzenia w czytaniu Kalendarza i korzystaniu z niego.

Zauważone błędy poprawiaj, uwagi i spostrzeżenia nadsyłaj na adres Redakcji Kalendarzy: Sp. Wydawn. „Książka" (Warszawa, Smolna 13). Postaramy się uwzględnić je w następnym wydaniu „Kalendarza Uczniowskiego"

REDAKCJA

Właścicielem książeczki jestem ja:

Nazwisko i imiona ....

Miejsce i data urodzenia ....

Szkoła .... klasa ....

Miejsce pracy ....

Adres mój .... telefon ....

„ rodziców .... telefon ....

„ szkoły .... telefon ....

Numer dowodu osobistego (legitymacji) ....

Nr roweru .... zegarka ....

Nr obuwia .... kołnierzyka ....

Adresy krewnych, przyjaciół, znajomych, instytucyj...

Nazwisko (nazw.)	Miejscowość i poczta	Ulica	Telefon

RACHUBA CZASU

Najważniejsze wiadomości o rachubie czasu znajdujemy w starożytności u Egipcjan (4.000 lat przed Chrystusem), następnie u Chińczyków i Chaldejczyków (2.700 lat przed Chrystusem). Astronomowie ówcześni rozróżniali czas na podstawie wschodów, zachodów słońca oraz odmian księżyca. U Chaldejczyków istniał ponadto okres zaćmień „Saros" (18 lat i 11 dni).

Grecki filozof Pitagoras (VI. w. przed Chryst.) pierwszy wprowadził regularne mierzenie czasu oparte na obliczeniach astronomicznych („złota liczba" i „cykl Metona"), które nie są jednak bliżej znane.

Juliusz Cezar (101 — 44 r. przed Chryst.) wraz z astronomem Sozygenesem przeprowadzili w 47 r. przed Chrystusem reformę rachuby czasu, tworząc **„Kalendarz Juliański"**, tzw. „starego stylu". Jest on jeszcze uznawany przez Kościół grecko-katolicki.

W roku 1582 papież Grzegorz XIII wprowadził „nowy styl", tzw. **„Kalendarz Gregoriański"**, który obecnie stosujemy. Polska przyjęła ten kalendarz w roku 1584.

Kalendarze Juliański i Gregoriański — posługują się rokiem o 12 miesiącach po 30 i 31 dni każdy z wyjątkiem lutego, który ma 28 dni, a co cztery lata w tzw. „roku przestępnym" 29 dni. Liczba, oznaczająca lata przestępne, jest podzielna przez 4.

W kalendarzu juliańskim wyjątek stanowią lata kończące się dwoma zerami, a niepodzielne przez 400.

Np. 1600 rok jest rokiem przestępnym, natomiast 1700, 1800, 1900 są latami zwyczajnymi. Stąd między kalendarzem juliańskim a gregoriańskim co czterysta lat jest różnica trzech dni, przy czym po następnych czterystu latach różnica wynosi sześć itd.

Do 1900 roku różnica między kalendarzami wynosiła 12 dni, od 1900 — wynosi 13 dni, od 2100 wyniesie 14 dni.

Kalendarz żydowski oparty jest na roku księżycowym. Rok ma 12 miesięcy po 29 lub 30 dni, czyli 353, 354 lub 355 dni; rok przestępny ma 13 miesięcy czyli 383, 384 lub 385 dni. Rozpoczyna liczenie od biblijnego stworzenia świata (3761 r. przed Chryst.). Początek każdego roku wypada zawsze w dniu 1 nowiu po jesiennym zrównaniu dnia z nocą.

Kalendarz muzułmański rozpoczyna się w 622 roku po Nar. Chr., to jest w dniu ucieczki Mahometa z Mekki do Medyny. Ułożony jest według ruchów księżyca. Rok zwyczajny zawiera 12 miesięcy po 29 lub 30 dni, tzn. 354 dni, rok przestępny 355. Początek roku wypada w różnych dniach naszego kalendarza.

Kalendarz chiński oparty na przemianach słonecznych i księżycowych. Rozpoczyna rachubę od 2633 ery przed Chrystusem, uwzględnia cykle po 60 lat każdy (od 23 roku 77 cykl). W roku zwyczajnym — 12 miesięcy, w roku pełnym — 13 miesięcy czyli 383 lub 384 dni. Początek roku według naszego kalendarza między 10 stycznia a 19 lutego.

W obliczeniach astronomicznych uwzględnia się: **rok słoneczny** czyli **zwrotnikowy**, który jest okresem między dwoma kolejnymi przejściami wiosennego zrównania dnia z nocą. Liczy on 365 dni, 5 godzin, 48 minut, 46,08 sekund, czyli 365,2422 dni średnich. **Rok księżycowy, periodyczny**, który zawiera okres między dwoma kolejnymi przejściami księżyca przez stały punkt na niebie. ma trzynaście miesięcy po 27 dni, 7 godzin. 43 minuty, 11,5 sekund, czyli 355,1859 dni średnich. Rok **księżycowy, synodyczny**, okres między dwiema kolejnymi odmianami księżyca, ma 12 miesięcy po 29 dni 12 godzin, 44 minuty. 2,9 sekund, czyli 354,36705 dni średnich. **Rok gwiezdny**, okres między dwoma kolejnymi przejściami słońca przez stały punkt na ekliptyce,

ma 365 dni, 6 godzin, 9 minut, 9,5 sek., czyli 365,25636 dni średnich.

Rok kalendarzowy zwyczajny ma 365 dni, przestępny 366 dni.

Rok przestępny powstaje stąd, iż rok słoneczny, na którym oparty jest nasz kalendarz gregoriański, liczy nie 365 dni, ale 365 dni, 5 godz., 48 minut, 46,08 sek. — czyli co 4 lata dla wyrównania rachunku powstaje konieczność dodania jeszcze jednego dnia (5 godz., 48 min., 46,08 sek. pomnożone przez 4).

ROK 1948
przestępny liczy 366 dni i jest:

5709 r. według ery żydowskiej.
1326 r. „ mahometańskiej.
456 r. od odkrycia Ameryki.
159 r. od Rewolucji Francuskiej.
134 r. od wynalazku lokomotywy.
34 r. od wybuchu I wojny światowej.
5 r. od klęski Niemiec pod Stalingradem.
3 r. od końca II wojny światowej.

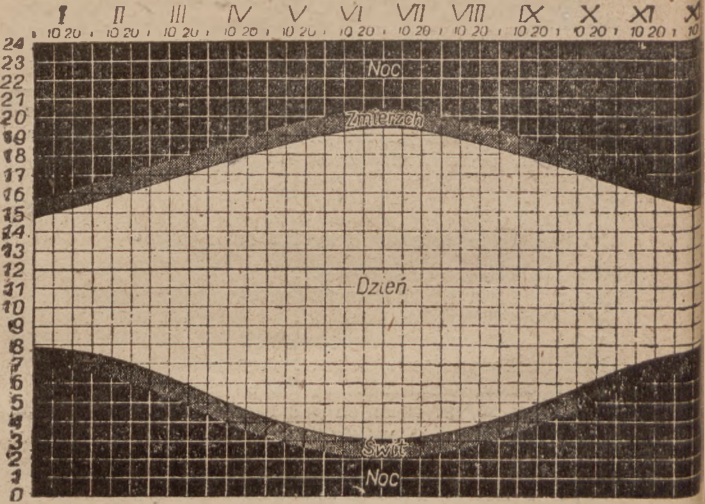
— o —

1159 r. od pierwszej wzmianki o Polsce.
538 r. od bitwy pod Grunwaldem.
157 r. od uchwalenia Konstytucji 3 Maja.
9 r. od napaści hitlerowskiej na Polskę.
4 r. od powstania PKWN-u.

ŚWIĘTA OBOWIĄZUJĄCE W ROKU 1948

1 stycznia — Nowy Rok. 6 stycznia — Trzech Króli. 2 lutego — Matki Boskiej Gromnicznej. 11 lutego — Popielec. 28 — 29 marca — Wielkanoc. 1 maja — Święto Pracy. 3 maja — rocznica Konstytucji 1791 r. 6 maja — Wniebowstąpienie. 9 maja — Święto Zwycięstwa. 16 — 17 maja — Zielone Świątki (Zesłanie Ducha Św.). 27 maja — Boże Ciało. 29 czerwca — Piotra i Pawła (Święto Morza). 22 lipca — Święto Odrodzenia Polski. 15 sierpnia — Wniebowzięcie N. M. P. 1 listopada — Wszystkich Świętych. 2 listopada — Dzień Zaduszny. 8 grudnia — Niepokalane Poczęcie N. M. P. 25 — 26 grudnia — Boże Narodzenie.

DZIEŃ I NOC W WARSZAWIE wg C.S.E.

Długość dni w różnych szerokościach geograficznych
od równika do równoleżnika 66° 32'.

Szerokość geograficz.	Długość dnia najdłuższego		Długość dnia najkrótszego	
0	12g		12g	
5	12	17m	11	43 m
10	12	35	11	25
15	12	53	11	7
20	13	13	10	47
25	13	34	10	26
30	13	56	10	4
35	14	22	9	38
40	14	51	9	9
45	15	26	8	34
50	16	9	7	51
55	17	7	6	53
60	19	30	5	30
65	21	9	2	51
66° 32'	24		0	

Dla szerokości powyżej 66° 32' liczba dni, podczas których słońce wcale nie zachodzi i nie wschodzi, powiększa się, im bardziej zbliżamy się do bieguna.

Szerokość geograficz.	Słońce nie zachodzi w ciągu dni	Słońce nie wschodzi w ciągu dni
66° 32'	1	1
70	65	60
75	103	97
80	134	127
85	161	153
90	186	179

WIECZYSTY KALENDARZ

Dnia 22 lipca ogłoszony został Manifest PKWN. Jaki to był dzień tygodnia?

1. Rok 1944 dzielę na stulecia — „19" i lata — „44" Na tablicy „IA Wieki" szukam linii 19-tki, na tablicy „IB LATA" szukam kolumny z 44-ką. Zapamiętuję liczbę „1", leżącą na skrzyżowaniu linii 19-tki i kolumny z 44-ką.

2. Na tablicy II — w pierwszej kolumnie odnajduję „1". Na skrzyżowaniu linii „1" z kolumną miesiąca „lipiec" znajduję liczbę „0".

3. Na tablicy III — skrzyżowanie linii „0" z pierwszej kolumny z kolumną daty „22" wskaże mi szukany dzień tygodnia: „So" — Sobota.

4. Dla roku przestępnego luty oznaczony jest na tablicy II literami r. prz.

A teraz poszukaj dnia twych urodzin...

IB LATA

00	01	02	03		04	05
06	07		08	09	10	11
	12	13	14	15		16
17	18	19		20	21	22
23		24	25	26	27	
28	29	30	31		32	33
34	35		36	37	38	39
	40	41	42	43		44
45	46	47		48	49	50
51		52	53	54	55	
56	57	58	59		60	61
62	63		64	65	66	67
	68	69	70	71		72
73	74	75		76	77	78
79		80	81	82	83	
84	85	86	87		88	89
90	91		92	93	94	95
	96	97	98	99		

I A WIEKI

Juliański do 14.X 1582 r.	Gregoriański od 15.X 1582 r.							
0 7 14	17 21 25	6	0	1	2	3	4	5
1 8 15		5	6	0	1	2	3	4
2 9	18 22 26	4	5	6	0	1	2	3
3 10		3	4	5	6	0	1	2
4 11	15 19 23 27	2	3	4	5	6	0	1
5 12	16 20 24 28	1	2	3	4	5	6	0
6 13		0	1	2	3	4	5	6

II MIESIĄCE

II	Maj	Luty r. prz. sierpień	Luty, marzec listopad	Czerwiec	Wrzesień grudzień	Styczeń kwiec. lipiec	Styczeń, październik
1	2	3	4	5	6	0	1
2	3	4	5	6	0	1	2
3	4	5	6	0	1	2	3
4	5	6	0	1	2	3	4
5	6	0	1	2	3	4	5
6	0	1	2	3	4	5	6
0	1	2	3	4	5	6	0

III DATY

III	1 8 15 22 29	2 9 16 23 30	3 10 17 24 31	4 11 18 25	5 12 19 26	6 13 20 27	7 14 21 28
1	N	Po	W	S	C	Pi	So
2	Po	W	S	C	Pi	So	N
3	W	S	C	Pi	So	N	P
4	S	C	Pi	So	N	P	W
5	C	Pi	So	N	P	W	S
6	Pi	So	N	P	W	S	C
0	So	N	P	W	S	C	Pi

ILE JEST DNI OD JEDNEJ DATY DO DRUGIEJ?

Miesiące	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Styczeń	—	31	59	90	120	151	181	212	243	273	304	334
Luty	334	—	28	59	89	120	150	181	212	242	273	303
Marzec	306	337	—	31	61	92	122	153	184	214	245	275
Kwiecień	275	306	334	—	30	61	91	122	153	183	214	244
Maj	245	276	304	335	—	31	61	92	123	153	184	214
Czerwiec	214	245	273	304	334	—	30	61	92	122	153	184
Lipiec	184	215	243	274	304	335	—	31	62	92	123	153
Sierpień	153	184	212	243	273	304	334	—	31	61	92	122
Wrzesień	122	153	181	212	242	273	303	334	—	30	61	91
Październ.	92	123	151	182	212	243	273	304	335	—	31	61
Listopad	61	92	120	151	181	212	242	273	304	334	—	30
Grudzień	31	62	90	121	151	182	212	243	274	304	335	—

Sposób obliczania:

Daty podobne: Np. — ile jest dni od 3 maja do 3 września? W pierwszej kolumnie znajdź miesiąc „maj". Na linii tego miesiąca w prawo jest szereg cyfr. Znajdź tę, która jest pod miesiącem „wrzesień". Jest to 123. Tyle dni jest od 3 maja do 3 września.

Daty różne: Należy najpierw obliczyć ilość dni dla dat podobnych. Potem dodać lub odjąć pozostałe dni. Np. ile jest dni od 22 lipca do 15 sierpnia?

Od 22 lipca do 22 sierpnia byłoby 31 dni, natomiast do 15 sierpnia jest o 7 dni mniej, czyli 24 dni.

Albo: ile jest dni od 15 sierpnia do 24 grudnia? 12[illegible] + 9 = 131 dni.

MÓJ PLAN NA ROK SZKOLNY 1947/8

Mam ukończyć klasę ....

Uzyskać następujące stopnie:

OKRES / PLAN I WYNIK		Język polski	Język	Język	Historia	Geografia	Przyroda	Matematyka	Fizyka	Chemia	Rysunki	Roboty ręczne	Wych. fiz.		
Stopnie z ubiegłego roku															
Pierwsze półrocze	Plan														
	Wynik														
Drugie półrocze	Plan														
	Wynik														

W sporcie osiągnąć wyniki:

RODZAJ KONKURENCJI		ajlepszy wynik 1947 r.	Plan na r. 1948	UZYSKAŁEM							
				Wynik	Data	Wynik	Data	Wynik	Data	Wynik	Data
Biegi	60 m.										
	100 m.										
	...... m.										
Skoki	w dal										
	wzwyż										
	tyczka										
Rzuty	kula										
	dysk										
Pływanie	50 m.										
	100 m.										

Poza tym chcę (praca w org. młodz., udział w konkursach, zawodach itp.) ....

Dni, o których nie wolno mi zapomnieć w r. 1947/8.

Dzień Mies.	1947 IX	X	XI	XII	1948 I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1			S		S	N			S			N
2			N			S			N			
3									S			
4					N			N			N	
5		N										
6					S				S	N		
7	N			N			N					
8				S		N						N
9			N						N			
10												
11					N			N			N	
12		N										
13										N		
14	N			N			N					
15						N						N
16			N						N			
17									S			
18					N			N			N	
19		N										
20										N		
21	N			N			N					
22						N					S	N
23			N						N			
24												
25				S	N			N			N	
26		N		S								
27									S	N		
28	N			N			N					
29						N	S			S		N
30			N						N			
31												

N oznacza niedzielę, S święto obowiąz. W kratkach zaznacz np.: □ imiona rodziców, O rodzeństwa, ◥ przyjaciół, ✕ uroczystości szkolne,

+ .... ◆ .... ■ .... ● ....

ROZKŁAD STAŁYCH MOICH ZAJĘĆ

Mierz siły na zamiary — — Nie zamiar według sił!

Godz.	Poniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek	Sobota	Niedziela
6.00							
7.00							
8.00							
9.00							
10.00							
11.00							
12.00							
13.00							
14.00							
15.00							
16.00							
17.00							
18.00							
19.00							
20.00							
21.00							
22.00							
23.00							

ROZKŁAD STAŁYCH MOICH ZAJĘĆ

— Mierz siły na zamiary — — Nie zamiar według sił!

Godz.	oniedziałek	Wtorek	Środa	Czwartek	Piątek	Sobota	Niedziela
6.00							
7.00							
8.00							
9 00							
10.00							
11.00							
12.00							
13.00							
14.00							
15.00							
16.00							
17 00							
18.00							
19.00							
20.00							
21.00							
22.00							
23 00							

ROK MOICH DOCHODÓW I WYDATKÓW

DOCHODY	Kwota		IX	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1. Własny zarobek .														
2. Od rodziców . .														
3. Inne														
WYDATKI:														
1. Opłaty szkolne														
2. Prenumeraty . . .														
3. Składki														
4. Książki														
5. Zeszyty														
6. Sport														
7. Rozrywki														
8. Listy														
9.														
10.														
11.														
12.														
Saldo (+ lub –)														

W roku szkolnym 1947/8 wydałem zł .... gr. ......

UWAGA: Każdą uzyskaną i wydaną kwotę zapisz dla pamięci w dniu wypłaty w kalendarium. W końcu miesiąca oblicz, ile wydałeś — na jakie cele i wpisz rezultaty, jak wyżej.

ALFABETYCZNY SPIS NIEKTÓRYCH IMION

Adama 24.12
Adolfa 17.6
Agaty 5.2
Agnieszki 21.1
Albiny 16.12
Albina 1.3
Aleksandra 26.2
Aleksego 17.2, 17.7
Alfreda 14.12
Alfonsa Lig. 2.8
Aliny 16.6
Alojzego Gonz. 21.6
Ambrożego 7.12
Anastazego 22.1, 1.5
Anastazji 15.4
Anatola 20.3, 3.7
Andrzeja Boboli 16.5
Anieli 30.3, 31.5, 18.11
Anny 26.7
Antoniego z Padwy 13.6
Anzelma 18.3, 21.4
Apolinarego 21.7
Apolonii 9.2
Arkadiusza 12.1
Augustyna 28.5, 28.8
Albiny 31.3
Barbary 4.12
Bartłomieja 24.8
Bazylego Wielk. 14.6
Benedykta 21.3, 16.4, 12.11
Bernarda 20.8
Bogum. 13.1, 18.4, 10.6
Bogusława 22.3, 23.9
Bohdana 6.2
Bonawentury 14.2
Bonifacego 14.5, 15.6
Bronisława 18.8, 1.9
Brygidy 1.2, 8.10
Cecylii 22.11
Cezariusza 25.2
Cypriana 16.9, 26.9
Czesława 12.1, 20.7
Dominika 4.8
Doroty 6.2
Dionizego 8.4, 26.12, 9.10
Edmunda 16.11 30.10
Edwarda 13.10
Eleonory 21.2
Elżbiety 8.7, 5.11, 19.11
Emila 22.5, 15.9, 6.10
Eugenii 25.12, 13.9
Eugeniusza 4.1. 4.3, 2.5
Eustachego 16.6 20.9, 20.10
Ewy 24.12
Feliksa 14.7, 19.7, 14.1
Filipa apost. 1.5, 26.5
Florentyny 20.6
Floriana 4.5
Franciszka Sal 21.1
Franciszka a Paulo 2.4
Franciszki Rzym wd. 9.3
Genowefy 3.1
Grzegorza W. 12.3
Heleny 2.3, 22.5
Henryka b. 19.1
Hieronima 30.9
Hilarego 14.1
Hipolita 2.12, 3.2, 13.8
Huberta 3.11
Ignacego Loj. 31.7
Ireneusza 28.6
Ireny 5.5, 20.10
Izabeli 3.9
Izydora b. 4.4
Jacka m. 10.2
Jadwigi wd. 15.10
Jakuba młod. ap. 25.7
Jana Chryzostoma 27.1
Jana Nep. m. 16.5
Jana Chrzciciela 24.6
Jana Kant. w. 20.10
Jerzego 19.4, 23.5

Józefa Obl. N. M. P. 19.3
Juliana m. 7.1
Julianny p. m. 16.2
Julii p. m. 22.5
Justyna 14.4
Justyny 7.10, 30.11
Karola Bor. 4.11
Katarzyny Sen. 30.4
Kazimierza 4.3
Kazimiery 21.8
Konrada w. 19.2
Konstantego 11.3, 29.1
Kornela 15.9
Leokadii 9.12
Leona b. w. 20.2
Leonarda w. 6.11, 27.11
Leopolda 5.11
Lucjana m. 7.1
Ludwika kr. 25.8
Łukasza ewang. 18.10
Macieja ap. 24.2
Małgorzaty z Kort. 22.2
Marcina 11.11
Marka ew. 25.4
Marty m. 29.7
Mariana w. 19.8
Marii Oczyszcz. 2.2
Marii Narodzenie 8.9
Marii Ofiarowanie 21.11
Marii Niepokal. Pocz. 8.12
Marii Magdaleny 22.7
Mateusza ap. w. 21.9
Michała Arch. 29.9
Mieczysława 1.1
Natalii 27.7, 1.12
Nikodema 3.8
Pankracego 12.5
Pelagii 11.3
Piotra Ks. Ap. 29.6
Rafała Arch. 24.10
Roberta op. 7.6
Rocha 16.8
Romana op. 28.2
Romualda 7.2
Rozalii 4.9
Róży Lim. 6.3, 30.8
Sabiny m. 27.10
Salomei księż. 17.11
Seweryna op. i b. 8.1
Stanisław b. 8.5
Stanisława Kostki 13.11
Stefana kr. 2.9
Szczepana 26.12
Szymona ap. 28.10
Szymona Słupn. w. 3.9
Tadeusza ap. 28.10
Tekli 26.3
Teodora m. 7.2
Teofila 28.2, 5.3, 22.7
Teresy od Dz. J. 3.10
Tomasza ap. 21.12
Tomasza z Akw. 7.3
Tytusa b. w. 6.2, 4.1
Urszuli p. m. 21.10
Wacława 15.4
Walentego kapł. m. 14.2
Walentyny p. m. 25.7
Walerego b. w. 28.1
Waleriana m. 14.4
Walerii m. 28.4
Wandy 23.6
Wawrzyńca w. 22.7
Weroniki p. 13.1
Wiesława 22.5. 7.6
Wiktora 25.2, 12.4
Wincentego m. 22.1
Wincentego à Paulo 19.7
Władysława kr. w. 27.6
Włodzimierza w. 15.7
Wojciecha b. i m. 23.4
Zachariasza pr. 6.9
Zbigniewa 1.4
Zdzisława 29.1. 28.11, 16.12
Zofii 15.5
Zuzanny p. m. 11.8
Zygmunta kr. 2.5

Skrócony kalendarz na 1947/48 rok szkolny

Wrzesień

N	P	W	Ś	C	P	S
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30				

Październik

N	P	W	Ś	C	P	S
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

Listopad

N	P	W	Ś	C	P	S
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

Grudzień

N	P	W	Ś	C	P	S
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Styczeń

N	P	W	Ś	C	P	S
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Luty

N	P	W	Ś	C	P	S
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29						

Marzec

N	P	W	Ś	C	P	S
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

Kwiecień

N	P	W	Ś	C	P	S
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

Maj

N	P	W	Ś	C	P	S
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30	31					

Czerwiec

N	P	W	Ś	C	P	S
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

Lipiec

N	P	W	Ś	C	P	S
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

Sierpień

N	P	W	Ś	C	P	S
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

WRZESIEŃ 1947

PONIEDZIAŁEK **1** Bronisł. Aug.	Wsch. sł. 4.46–Zach. sł. 18.26 1939 Napaść hitlerowska na Polskę. Początek II-ej wojny światowej. Święto Odrodzonego Lotnictwa Polskiego.
WTOREK **2** Juliana, Stefana	
ŚRODA **3** Szymona, Izab.	
CZWARTEK **4** Rozalii, Róży	1809 Urodził się wielki poeta polski Juliusz Słowacki.
PIĄTEK **5** Doroty, Waw.	
SOBOTA **6** Eugen., Zachar.	1944 Historyczny dekret P. K. W. N. o Reformie Rolnej.
NIEDZIELA **7** Melchiora, Reg.	**Międzynarodowy dzień młodzieży.**

Potężne lotnictwo — połowa zwycięstwa!

WRZESIEŃ 1947

PONIEDZIAŁEK **8** Nar. NMP., Teof.	Wsch. sł. 4.57-Zach. sł.18.10 1939 — Początek obrony Warszawy. Bitwa trwała do dnia 27.IX.1939 r.
WTOREK **9** Piotra K., Jacka	**Święto narodowe Bułgarii.**
ŚRODA **10** Łukasza. Mik.	
CZWARTEK **11** Adolfa, Jacka, Teod.	
PIĄTEK **12** Im. NMP., Gwid.	
SOBOTA **13** Filipa, Eug., Alek.	
NIEDZIELA **14** Pod. Św. Krzyża	1944 — Wyzwolenie Pragi (prawobrzeżne przedmieście Warszawy.

CHŁOPSKA REFORMA ROLNA

W przedwojennej Polsce na jednego chłopa przypadał średnio 1 ha ziemi, na każdego członka rodziny obszarniczej — 145 ha ziemi. Prawie 7,5 miliona chłopów nie posiadało ziemi wcale lub miało jej mniej niż 2 ha na rodzinę złożoną z 4—5 osób. Natomiast 15 tysięcy rodzin obszarniczych posiadało majątki o średniej pow. 665 ha.

Dekret PKWN z dn. 6.IX.1944 r. o reformie rolnej obejmował okrągło 2.088 tys. ha ziemi ornej. Z ziemi tej utworzono nowych gospodarstw dla służby folwarcznej 97.000 (505.000 ha) i dla bezrolnych 49.000 (165.000 ha). Resztę ziemi podzielono między gospodarstwa karłowate, małorolne i średniorolne. 72.000 gospodarstw karł. otrzymało 113.000 ha, 106.000 małor. — 197.000 ha i 20.000 średniorol. — 38.000 ha

WRZESIEŃ 1947

PONIEDZIAŁEK **15** NMP Bol., Alb.	Wsch. sł. 5.08-Zach. sł. 17.54
WTOREK **16** Cypriana, Łucji	
ŚRODA **17** Just., św. Franc.	
CZWARTEK **18** Ireny, Józ., Zofii	
PIĄTEK **19** Konstancji, Marii	
SOBOTA **20** Eustach. Filipiny	
NIEDZIELA **21** Mateusza, Alek.	1946 — KRN uchwaliła jednomyślnie Narodowy Plan Gospodarczy.

„Centralna myśl Planu — to podniesienie stopy życiowej mas pracujących powyżej poziomu przedwojennego".

(Z przemówienia min. Minca na XI Sesji KRN)

WRZESIEŃ 1947

PONIEDZIAŁEK **22** Tom. z V., Hipol.	Wsch. sł. 5.20-Zach. sł. 17.37
WTOREK **23** Konstant., Tekli	
ŚRODA **24** NMP od w. n.	
CZWARTEK **25** Ład. z G. Aurelii	
PIĄTEK **26** Cypriana, Just.	
SOBOTA **27** Damiana, Kosmy	
NIEDZIELA **28** Wacława, Eust.	

R e b u s (Porów. nasz konkurs)

WRZESIEŃ 1947

PONIEDZIAŁEK **29** Michała Arch.	Wsch. sł. 5.32-Zach. sł. 17.20
WTOREK **30** Grzegorza, Hier.	Dzień Spółdzielczości.

PAŹDZIERNIK 1947

ŚRODA **1** NMP R. Jana z D.	
CZWARTEK **2** Anioła Str., Teof.	
PIĄTEK **3** Teresy od D. J.	
SOBOTA **4** Franciszka z Ass.	
NIEDZIELA **5** Placyda, Apolin.	

CZY WIESZ ŻE:

od 1895 r. istnieje Międzynarodowy Związek Spółdzielczy, który w 1938 r. zrzeszał 72.000 organizacyj spółdzielczych z 29 państw. 72 miliony rodzin było członkami M.Z.S., a jeśli przyjmiemy, że rodzina liczy średnio 4—5 osób, to ilość spółdzielców zrzeszonych w M.Z.S. wyniesie 300 milionów.

PAŹDZIERNIK 1947

PONIEDZIAŁEK **6** Brunona, Emila	Wsch. sł. 5.44-Zach. sł. 17.03
WTOREK **7** Julii, Just. Marka	
ŚRODA **8** Nestora, Pel. Br.	1910 — Zmarła znakomita poetka polska **Maria Konopnicka.**
CZWARTEK **9** Ludwika, Dion.	1794 — Bitwa pod Maciejowicami. Upadek powstania Kościuszkowskiego
PIĄTEK **10** Fran. B., Paul.	
SOBOTA **11** Brunona, Emil.	
NIEDZIELA **12** Eustachego, Maks.	1943 — Bitwa pod Lenino. Trwała 2 dni.

PAŹDZIERNIK 1947

PONIEDZIAŁEK **13** Edwarda, Mik.	Wsch. sł. 5.56-Zach. sł. 16.48
WTOREK **14** Domin., Kaliksta	1776 — Utworzenie Komisji Edukacyjnej.
ŚRODA **15** Teresy Jadw.	
CZWARTEK **16** Jadwigi P., Ambr.	1942 — Niemcy powiesili w Warszawie 50 bojowników podziemia, członków PPR. i GL. 1946 — Stracenie zbrodniarzy hitlerowskich w Norymberdze.
PIĄTEK **17** Małgorzaty, Mar.	1849 — Zgon Fryderyka Chopina.
SOBOTA **18** Juliana, Łuk.	
NIEDZIELA **19** Piotra z A., Pelagii	

FRYDERYK CHOPIN (1810—1849) urodził się w Żelazowej Woli (pow. sochaczewski) pod Warszawą. Już **w bardzo młodym wieku zasłynął jako genialny odtwórca i kompozytor.** Jego „Mazurki" i „Polonezy" znane są na całym świecie. **W 1831 roku osiedla się na stałe w Paryżu. Tam też umiera na skutek ciężkiej choroby płuc. Pochowano go w stolicy Francji, a serce przewieziono do** Warszawy i złożono w kościele św. **Krzyża.**

PAŹDZIERNIK 1947

PONIEDZIAŁEK **20** Jana K., Ireny	Wsch. sł. 6.08–Zach. sł. 16.33
WTOREK **21** Urszuli, Celiny	
ŚRODA **22** Filipa, Korduli	
CZWARTEK **23** Ignacego, Rom.	
PIĄTEK **24** Marcina. Michała A.	1795 Trzeci rozbiór Polski. 1942. Odwet Gw. Lud. za 50 powieszonych — akcja na „Café Club" w Warszawie, „Kawiarnię Dworcową" i „Nowy Kurier Warszawski".
SOBOTA **25** Bonifacego, Hil.	
NIEDZIELA **26** Ewarysta, Łucj.	

Św. Piotr otwiera wrota nieba, do których cisną się tłumy poległych. Setki tysięcy Polaków, Rosjan, Francuzów. Kiedy wreszcie nastaje przerwa i święty klucznik zamierza odpocząć, rozlega się ciche pukanie. Św. Piotr otwiera, u wrót stoi jeden samotny Anglik.

— Bój się Boga — woła święty Piotr — gdzieżeś ty się tak, biedaku, narażał, że cię aż zabili?

(Z dowcipów okupacyjnych)

PAŹDZIERNIK 1947

PONIEDZIAŁEK **27** Sabiny Florenc.	Wsch. sł. 6.21-Zach. sł. 16.18
WTOREK **28** Anast. Szym. Tad.	Święto państwowe Czechosłowacji
ŚRODA **29** Chr. Kr. Maks.	
CZWARTEK **30** Alfonsa R., Marc.	
PIĄTEK **31** Antoniego, Lucylii	

LISTOPAD 1947

SOBOTA **1** Wszystkich Św.	1893 Zmarł wielki malarz polski Jan Matejko.
NIEDZIELA **2** D. Zad., Bogd.	

Bojownikom poległym w walce z faszyzmem cześć i chwała

LISTOPAD 1947

PONIEDZIAŁEK **3** Huberta, Sylwii	Wsch. sł. 6.33–Zach. sł. 16.05
WTOREK **4** Karola Borom.	
ŚRODA **5** Bogumiła, Elż.	
CZWARTEK **6** Leonarda, Feliksa	
PIĄTEK **7** Adolfa, Anton.	1917 Święto państwowe ZSRR. Wielka Rewolucja Październikowa. 1918 — Powstanie Rządu Ludowego w Lublinie.
SOBOTA **8** Seweryna, Wik.	
NIEDZIELA **9** Teodora, Ursyna	

REWOLUCJA PAŹDZIERNIKOWA A ODRODZENIE POLSKI.

„Wszystkie umowy i akty, dotyczące rozbiorów Polski, ze względu na ich sprzeczność z zasadą samookreślenia narodów i rewolucyjnym poczuciem narodu rosyjskiego, który przyznał narodowi polskiemu niezniszczalne prawo do niepodległości i zjednoczenia — znosi się niniejszym bezpowrotnie".

(Z dekretu Rady Komisarzy Ludowych z dn. 2.8.1918 r.)

LISTOPAD 1947

PONIEDZIAŁEK **10** Andrz. z A., Leona	Wsch. sł. 6.46-Zach. sł. 15.53
WTOREK **11** Bartłomieja, Marc.	1918 Koniec I wojny światowej. Lud warsz. rozbraja Niemców.
ŚRODA **12** Marcina, Mat.	
CZWARTEK **13** Stan. K., Mik.	
PIĄTEK **14** Wawrz., Józefata, K.	
SOBOTA **15** Gertrudy, Eug.	
NIEDZIELA **16** NMP. Ostr., Edm.	1916 Zmarł sławny powieściopisarz polski Henryk Sienkiewicz.

HENRYK SIENKIEWICZ
(1846 — 1916)

W młodzieńczych swych utworach („Szkice węglem", „Janko Muzykant", „Jamioł") dał wstrząsający obraz wsi polskiej 19 wieku. Potem pisze szereg powieści historycznych (Trylogia, Krzyżacy). Za powieść z epoki starożytnego Rzymu pt: „Quo Vadis" otrzymuje nagrodę Nobla.

LISTOPAD 1947

PONIEDZIAŁEK **17** Salomei, Grzeg.	Wsch. sł. 6.59-Zach. sł. 15.43
WTOREK **18** Romana Anieli	
ŚRODA **19** Elżbiety, Felic.	
CZWARTEK **20** Anatola, Eust.	1925 Zgon znakomitego pisarza Stefana Żeromskiego.
PIĄTEK **21** Ofiar. NMP. Konr.	1892 — Powstanie PPS.
SOBOTA **22** Cecylii, Filem.	
NIEDZIELA **23** Klemensa, Felic.	

ŻEROMSKI DO MŁODZIEŻY

Na zasadzie sprawiedliwości i miłosierdzia, wy prawdomyślni i prawdogłośni, musicie z czasem zażądać układu i sami układać zazębienie się ludów ruskich o lud polski, zahaczenie się plemion, dziejów, spraw, stanu posiadania i stosunków na wschodzie i na południu.

Nie możemy podobnie z narodem niemieckim układać zazębienia narodu o naród na zasadzie sprawiedliwości i miłosierdzia, gdyż naród niemiecki zagładę nam niesie.

Stefan Żeromski

LISTOPAD 1947

PONIEDZIAŁEK **24** Aleks., Flory	Wsch. sł. 7.10-Zach. sł. 15.34
WTOREK **25** Erazma, Katarz.	
ŚRODA **26** Jana, Leonarda	1855 — Zmarł Adam Mickiewicz.
CZWARTEK **27** Jakuba, Waler.	
PIĄTEK **28** Grzeg., Eustach.	1907 — Zgon Stanisława Wyspiańskiego.
SOBOTA **29** Błażeja, Satur.	Święto państwowe Jugosławii. 1830 — Wybuch powstania listopadowego.
NIEDZIELA **30** I-sza niedz. Adw.	1942 Akcja Gw. Lud. na KKO w W-wie.

Oto wieki ożywię idące.
Wieki i lata, co przyjdą,
Żyć będą ziaren tych treścią.
Ziemia rodzić będzie —
Kędy siew padnie zdrowy.
Ludzi zbudzę, roześlę orędzie
na zywot — żywot nowy!
Pokoleniom ostawię czyny,
Po ojcach wielkich — wielkie
wskrzeszę syny.

(St. Wyspiański: Noc Listopadowa)

GRUDZIEŃ 1947

PONIEDZIAŁEK **1** Natalii, Eligiusza	Wsch. sł. 7.21-Zach. sł. 15.28
WTOREK **2** Aurelii, Bibiany	
ŚRODA **3** Franciszka Ksaw	
CZWARTEK **4** Barbary, Bern.	
PIĄTEK **5** Kryspiny, Anast.	1925 — Zgon Wł. St. Reymonta. 1936 — Uchwalenie Konstytucji ZSRR. Święto państwowe ZSRR.
SOBOTA **6** Emiliana, Mikołaja	1945 — Pierwszy zjazd PPR.
NIEDZIELA **7** 2-ga niedz. Adw.	

GRUDZIEŃ 1947

PONIEDZIAŁEK **8** Niep. P. NMP.	Wsch. sł. 7.31-Zach. sł. 15.24
WTOREK **9** Cypriana, Leok.	1937 — Zgon Andrzeja Struga.
ŚRODA **10** NMP. Loret., Julii	
CZWARTEK **11** Damazego, Sab.	
PIĄTEK **12** Aleks., Konst.	
SOBOTA **13** Łucji, Otylii	1867 Zmarł Artur Grottger, wielki malarz polski.
NIEDZIELA **14** 3-a niedz. Adw.	Święto narodowe Anglii.

ANDRZEJ STRUG (Gałecki)
(1873 — 1937).

Tematyka jego utworów obejmuje rok 1905 i okres I wojny światowej. Najciekawsze jego utwory to: „Dzieje jednego pocisku", „Ludzie podziemni", „Portret", „Mogiła nieznanego żołnierza", „Żółty Krzyż".

W ostatnich latach swego życia staje się przedstawicielem walczącego odłamu lewicy literackiej w Polsce. Jest jednym z organizatorów Ligi Obrony Praw Człowieka i Obywatela w Polsce.

GRUDZIEŃ 1947

PONIEDZIAŁEK **15** Izydora, Alfr.	Wsch. sł. 7.38-Zach. sł. 15.23
WTOREK **16** Albiny, Euzeb.	1922 — Haniebne zabójstwo I Prezydenta R.P. Gabriela Narutowicza przez endeckiego zamachowca.
ŚRODA **17** Floriana, Łaz.	
CZWARTEK **18** Bogusława, Grac.	
PIĄTEK **19** Urbana, Dar.	
SOBOTA **20** Dominika, Eug.	
NIEDZIELA **21** 4-a niedz. Adw.	

ARTUR GROTTGER (1837 — 1867).

Żył zaledwie 30 lat, z tego tworzył lat 10. Podniósł malarstwo polskie na wyżyny wi[illegible]iej sztuki. Dwa najznakomitsze cykle jego obrazów, „Polonia" i „Lituania", związane są tematycznie z dziejami powstania styczniowego.

GRUDZIEŃ 1947

PONIEDZIAŁEK **22** Zenona, Honor.	Wsch sł. 7.43-Zach. sł. 15.25
WTOREK **23** Wiktorii	
ŚRODA **24** Wigilia, Adama	1798 — Urodził się Adam Mickiewicz.
CZWARTEK **25** Boże Narodzenie	
PIĄTEK **26** Szczepana, Dioniz.	1939 — Pierwszy masowy mord Polaków w Wawrze pod Warszawą. Za jednego Niemca, zastrzelonego w pijatyce, zamordowano 107 niewinnych osób.
SOBOTA **27** Jana ap. i ew.	1918 — Wybuch powstania wielkopolskiego w Poznaniu.
NIEDZIELA **28** Cezarego, Młodz.	

Kat Warszawy — Fischer, faszystowski burmistrz Warszawy — Leist, szef Gestapo — Meissinger, morderca spod Wawra — Daume, — sądzeni przez Najwyższy Trybunał Narodowy — ponieśli zasłużoną karę.

GRUDZIEŃ 1947

PONIEDZIAŁEK **29** Dominika, Tom.	Wsch. sł. 7.45-Zach. sł. 15.38
WTOREK **30** Eugen. Sew. Ł.	
ŚRODA **31** Sylwestra, Paul.	

STYCZEŃ 1948

CZWARTEK **1** N. Rok, Miecz.	1944 — Powstanie KRN i Armii Ludowej.
PIĄTEK **2** Im. Jezus. Mak.	
SOBOTA **3** Daniela, Gen.	1946 — Ustawa KRN o unarodowieniu przemysłu.
NIEDZIELA **4** Eugeniusza	

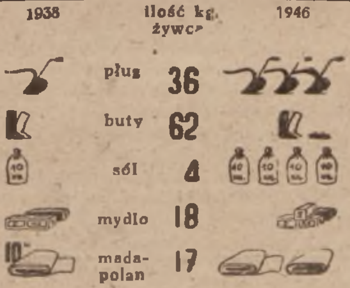
Dziś wielkie fabryki, kopalnie, huty i banki stanowią własność narodu polskiego

STYCZEŃ 1948

PONIEDZIAŁEK **5** Edwarda, Tel.	Wsch. sł. 7.45-Zach. sł. 15.38
WTOREK **6** Trzech Króli	
ŚRODA **7** Juliana, Lucjana	
CZWARTEK **8** Łucjana, Sew.	
PIĄTEK **9** Antoniego, Jul.	1797 — utworzenie legionów polskich we Włoszech.
SOBOTA **10** Jana, Piotra	
NIEDZIELA **11** Feliksa, Hilar.	

Współpraca robotnika i chłopa obniża cenę wyrobów przemysłowych

STYCZEŃ 1948

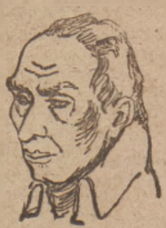
	Wsch. sł. 7.42- Zach. sł. 15.47
PONIEDZIAŁEK **12** Arkadego, Ern.	1946 — Polska została wybrana do Rady Bezpieczeństwa ONZ.
WTOREK **13** Weroniki	
ŚRODA **14** Feliksa, Hilar.	
CZWARTEK **15** Marka, Iz. Jana	1855 — Urodził się znakomity aktor polski Ludwik Solski.
PIĄTEK **16** Marcelego	
SOBOTA **17** Antoniego, Jana	1945 — Wyzwolenie Warszawy przez wojska polskie i radzieckie.
NIEDZIELA **18** Katedry św. P.	

O, miasto moje! O, Warszawo święta,
Skroń zniżam kornie do Twoich kamieni,
Bo w każdym głazie czyjaś łza zaklęta
I krew się czyjaś na każdym czerwieni!
A gdy myśleli, że Cię złożą w trumnie,
Że padniesz ziemią przysypana krwawą,
To ty z uśmiechem tak hardo, tak dumnie
Męczeński krzyż swój dźwigałaś, Warszawo!

Artur Oppman (Or-Ot)

STYCZEŃ 1948

PONIEDZIAŁEK **19** Henryka Mar.	Wsch. sł. 7.36-Zach. sł. 15.58
WTOREK **20** Fabiana, Sebast.	1826 — Zgon Stanisława Staszica.
ŚRODA **21** Agnieszki	1924 — Zmarł twórca państwa radzieckiego Włodzimierz Lenin.
CZWARTEK **22** Wincent., Anast.	
PIĄTEK **23** Zaśl. NMP., Hel	1793 Drugi rozbiór Polski. 1863 Wybuch Powstania Styczniowego.
SOBOTA **24** Tymot., Felicj.	
NIEDZIELA **25** Nawr. św. Pawła	

„Powiem, kto mojej Ojczyźnie szkodzi.

Z samych panów zguba Polaków. Kto sprzedawał Polaków? Panowie. Kto przy rozbiorze kraju brał zagraniczne pensje? Panowie...

..Rozpustni, lekkomyślni, chciwi i marnotrawni, dumni i podli, dzielność praw zniszczywszy, na wszystkie namiętności wyuzdani panowie byli w Polsce..."

Stanisław Staszic (1755 — 1826) — jeden z twórców Konstytucji Trzeciego Maja.

STYCZEŃ 1948

PONIEDZIAŁEK **26** Polikarpa, Pauli	Wsch. sł. 17.27–Zach. sł. 16.11
WTOREK **27** Jana Zł. Anieli	
ŚRODA **28** Agnieszki, Cyr.	1819 — Zmarł w Warszawie Jan Kiliński, szewc, patriota, org. powst. 1794 r. 1886 — Stracenie Proletariatczyków, bojowników pierwszej partii robotniczej w Polsce.
CZWARTEK **29** Konstan. Franc	1837 —Zmarł genialny poeta rosyjski Aleksander Puszkin.
PIĄTEK **30** Felicjana, Hiac.	
SOBOTA **31** Juliusza,- Lud.	

LUTY 1948

NIEDZIELA **1** Ignacego, Pawła	1944 Zmarła wybitna działaczka społeczna Stefania Sempołowska, która życie swe poświęciła pomocy więźniom politycznym — ofiarom ustroju kapitalistycznego.

JAN KILIŃSKI (1760 — 1819) — Jeden z głównych kierowników walki ludu warszawskiego w okresie powstania Kościuszkowskiego.

Dnia 17 kwietnia 1794 r. na wieść o zwycięstwie Kościuszki pod Racławicami — wystąpił K. na czele ludu warszawskiego i wypędził wojska carskie ze stolicy. Został mianowany przez Kościuszkę pułkownikiem.

Po upadku powstania został uwięziony w twierdzy Pietropawłowskiej w Petersburgu.

LUTY 1948

	Wsch. sł. 7.17-Zach. sł. 16.25
PONIEDZIAŁEK **2** MB Gromnicznej	1935 — Zgon Bolesława Limanowskiego w 100 r. życia. 1943 Zakończenie bitwy o Stalingrad.
WTOREK **3** Hipolita Ign.	1735 — Urodził się w Dubiecku znakomity nasz satyryk i bajkopisarz — Ign. Krasicki.
ŚRODA **4** Andrzeja Józ	1505 — Urodził się w Żurawnie Mikołaj Rej, „ojciec literatury polskiej”.
CZWARTEK **5** Agaty, Alb. Izyd.	
PIĄTEK **6** Doroty, Tytusa	
SOBOTA **7** Juliana, Ryszar.	1877 — Urodził się znakomity kompozytor Feliks Nowowiejski, twórca „Roty”.
NIEDZIELA **8** Jana, Piotra. Szcz.	1828 — Urodził się w Nantes francuski pisarz Juliusz Verne.

W czasie walk o Stalingrad Anglik, Amerykanin i Rosjanin toczą dyskusję na temat: jakie jest największe miasto na świecie?

— Londyn, bo posiada 7 milionów mieszkańców.

— New York, bo posiada 10 milionów.

— Stalingrad — odpowiada Rosjanin — bo od przedmieścia do śródmieścia idzie się ponad 100 dni.

(Z dowcipów okupacyjnych).

LUTY 1948

PONIEDZIAŁEK **9** Apolonii, Cyryla	Wsch. sł. 7.05-Zach. sł. 16.27
WTOREK **10** Jacka, Scholast.	1847 — Urodził się Thomas Alva Edison, słynny amerykański wynalazca.
ŚRODA **11** Popielec	
CZWARTEK **12** Juliana, Modesta	1746 — Urodził się Tadeusz Kościuszko
PIĄTEK **13** Grzeg., Katarz.	
SOBOTA **14** Cyryla Walen.	1468 — Zmarł Jan Gutenberg, wynalazca druku. 1864 — Urodził się znakomity pisarz Stefan Żeromski.
NIEDZIELA **15** Józefa, Faust.	

TADEUSZ KOŚCIUSZKO (1746-1817)

Po ukończeniu Szkoły Rycerskiej w Warszawie walczy jako ochotnik o wolność i niezależność St. Zjed. Ameryki. W kwietniu 1794 r. przybywa do Krakowa, ogłasza powstanie. Wydaje tzw. Uniwersał Połaniecki, w którym bierze chłopa pod opiekę prawa. 4-go kwietnia kosynierzy Kościuszki odnoszą świetne zwycięstwo pod Racławicami. Jednakże pod Maciejowicami wojsko ponosi klęskę, a ranny wódz dostaje się do niewoli. Zwolniony wyjeżdża zagranicę.

Umiera w Szwajcarii.

LUTY 1948

PONIEDZIAŁEK **16** Julianny, Bern.	Wsch. sł. 6.51–Zach. sł. 16.50
WTOREK **17** Juliana, Konst.	
ŚRODA **18** Konst., Maksyma	
CZWARTEK **19** Konrada	1473 Urodził się w Toruniu Mikołaj Kopernik, znakomity astronom polski. 1846 — Wybuch powstania krakowskiego. 1947 — Uchwalenie przez Sejm Ustawodawczy tzw. Małej Konstytucji.
PIĄTEK **20** Leona, Eustach.	
SOBOTA **21** Eleonory, Fel.	
NIEDZIELA **22** Kat. św. P. Małg.	1810 — Urodził się genialny kompozytor polski Fryderyk Chopin.

Wstrzymał słońce,
ruszył ziemię,
Polskie wydało go
plemię!

LUTY 1948

PONIEDZIAŁEK **23** Piotra, Damiana	Wsch. sł. 6.37-Zach. sł. 17.03 Święto Armii Czerwonej.
WTOREK **24** Macieja, Modesty	1848 — Rewolucja Lutowa w Paryżu.
ŚRODA **25** Cezarego, Wik.	
CZWARTEK **26** Aleks., Nestora	
PIĄTEK **27** Gabriela, Aleks.	1846 — Śmierć Edwarda Dembowskiego, przywódcy powstania krakowskiego.
SOBOTA **28** Romana, Makar.	1812 — Zmarł w Warszawie Hugo Kołłątaj.
NIEDZIELA **29** Romana	

„Oprócz wojsk radzieckich nie było w świecie innej siły, która byłaby w stanie zgnieść i zdruzgotać niemiecką machinę wojenną, zadać jej takie ciosy, takie klęski, jakie spadły na Niemcy" — musiał to przyznać nawet WINSTON CHURCHILL, który staje dziś w obronie Niemiec.

„Męstwo radzieckich ludzi dało Ameryce czas do przestawienia jej olbrzymiej potęgi przemysłowej na potrzeby wojenne".

(Z przemówienia b. amerykańskiego min. skarbu Morgenthau'a)

MARZEC 1948

PONIEDZIAŁEK **1** Albina, Antoniny	Wsch. sł. 6.22-Zach. sł. 17.16
WTOREK **2** Lucjusza, Heleny	
ŚRODA **3** Kunegundy	
CZWARTEK **4** Kazim., Nestora	
PIĄTEK **5** Euzebiusza, Teof.	966 — Mieszko I przyjmuje chrzest w Gnieźnie.
SOBOTA **6** Marcjana, Wiktor.	
NIEDZIELA **7** Tomasza z Ak.	

Wiosna idzie...

MARZEC 1948

PONIEDZIAŁEK **8** Winc., Jana B.	Wsch. sł. 6.06-Zach. sł. 17.28 Międzynarodowy Dzień Kobiet
WTÓREK **9** Franc., Katarz.	
ŚRODA **10** Cypr., 40-u M.	1945 — Dojście żołnierzy 1 Armii W.P. do morza. 1947 — Zawarty został układ o przyjaźni i wzajemnej pomocy z Czechosłowacją.
CZWARTEK **11** Benedykta, Kon.	
PIĄTEK **12** Grzeg. W., Bern.	
SOBOTA **13** Krystyny Marka	1794 — Urodził się gen. Józef Bem, który walczył o wolność Węgier w czasie rewolucji 1848 r. 1848 — Rewolucja Marcowa w Niemczech.
NIEDZIELA **14** Matyldy, Leona	

„Historia i doświadczenia obecnej wojny dowodzą, że przed naporem germańskiego imperializmu ochronić może tylko zbudowanie wielkiej słowiańskiej tamy, której podstawą będzie porozumienie polsko - sowiecko - czechosłowackie"

(Manifest P. K. W. N.).

Tylko w 200 milionowej rodzinie Słowian stanowimy potęgę, której Niemiec już nie pokona!

MARZEC 1948

PONIEDZIAŁEK **15** Klem. D., Longina	Wsch. sł. 5.50-Zach. sł. 17.40
WTOREK **16** Juliana, Hilar.	
ŚRODA **17** Jana S., Gertr.	1921 Uchwalenie Konstytucji tzw. „Marcowej“.
CZWARTEK **18** Anzelma, Cyryla	1871 — Powstanie Komuny Paryskiej. 1945 — Wojska Polskie zdobywają Kołobrzeg i docierają do Bałtyku 1946 — Układ o przyjaźni i wzajemnej pomocy z Jugosławią.
PIĄTEK **19** Józ. Obl. NMP.	
SOBOTA **20** Anatola, Eugenii	
NIEDZIELA **21** Benedykta	

...Komuna się nie podda,
Komuna śmiercią gardzi!
Paryżu gniewny, okrzyk
podaj:
„Do broni, Komunardzi!"

Do broni, ludu roboczy,
Dzieci, kobiety, starcy!
Krew ulicami broczy,
Krwi jeszcze dziś wy-
starczy!

Nim chmary żołdactwa runą,
Nim przejdą po naszym ciele,
Na barykady, Komuno,
Do broni. obywatele!

Wł. Broniewski: „Komuna Paryska“.

MARZEC 1948

PONIEDZIAŁEK **22** Bogusł. Katarz.	Wsch. sł. 5.34-Zach. sł. 17.53
WTOREK **23** Pelagii, Feliksa	
ŚRODA **24** Gabriela, Marka	1794 Przysięga Kościuszki na Rynku Krakowskim.
CZWARTEK **25** Zwiastow. NMP.	
PIĄTEK **26** Teod., Eman. Tek.	
SOBOTA **27** Jana Dam., Ern.	
NIEDZIELA **28** Jana Kap. Wielk.	1947 — Zginął od kul faszystów ukraińskich gen. broni KAROL ŚWIERCZEWSKI.

Na pomniku życia generała ŚWIERCZEWSKIEGO, który nam zmarły pozostawił po sobie, uczyć się winien każdy Polak najpiękniejszych przymiotów umiłowania ojczyzny przez umiłowanie ludu pracującego. Na historii Jego życia uczyć się będziemy poświęcenia i ofiarności, obowiązku i bohaterstwa, prostoty i skromności.

Wł. Gomułka

MARZEC 1948

	Wsch. sł. 5.18-Zach. sł. 18.05
PONIEDZIAŁEK **29** Wielkanocny	1848 — Utworzenie legionu Mickiewicza we Włoszech. 1937 — Zgon Karola Szymanowskiego, znakomitego kompozytora polskiego.
WTOREK **60** Anieli, Jana Kw.	1945 Wyzwolenie Gdańska i jego powrót do Macierzy.
ŚRODA **31** MB. Bol., Korn.	1727 — Zmarł znakomity fizyk angielski Isaac Newton.

KWIECIEŃ 1948

CZWARTEK **1** Hugona, Szczepana	
PIĄTEK **2** Franciszka á P.	
SOBOTA **3** Ryszarda, Pankr.	1849 — Zmarł wielki poeta polski Juliusz Słowacki. 1872 — Zmarł wynalazca telegrafu Samuel Morse.
NIEDZIELA **4** Izydora Plat.	1794 — Bitwa pod Racławicami.

KWIECIEŃ 1948

PONIEDZIAŁEK **5** Winc., Zenona	Wsch. sł. 5.01–Zach. sł. 18.17
WTOREK **6** Celestyna, Wilh.	
ŚRODA **7** Donata, Epifan.	
CZWARTEK **8** Dioniz., Januarego	
PIĄTEK **9** Marii K., Hug.	
SOBOTA **10** Makarego, Mich.	1525 — Hołd Pruski przed Zygmuntem I Starym.
NIEDZIELA **11** Leona W., Fil.	

JAN MATEJKO (1838 — 1893)

Wielki malarz polski, który twórczość swą poświęcił odtwarzaniu wielkiej przeszłości narodu, uwiecznił w swoim obrazie „Hołd pruski" moment, w którym książe Albrecht, przodek książąt pruskich, późniejszych zaborców polskich, składa na rynku w Krakowie hołd królowi Zygmuntowi Staremu.

KWIECIEŃ 1948

PONIEDZIAŁEK **12** Juliusza, Zenona	Wsch. sł. 4.45-Zach. sł. 18.29 1945 — Śmierć prez. Stanów Zjednoczonych Franklina Delano Roosevelta.
WTOREK **13** Justyny	
ŚRODA **14** Justyna, Waler.	1917 — Zmarł twórca esperanta Ludwik Zamenhof. Święto narodowe Hiszpanii Republikańskiej.
CZWARTEK **15** Anastazji, Bazyl.	
PIĄTEK **16** Benedykta, Julii	1945 — Sforsowanie Odry i Nysy przez I i II Armię W. P.
SOBOTA **17** Inocent., Roberta	
NIEDZIELA **18** Apol. Op. św. Józ.	1892 Urodził się Prezydent Rzeczypospolitej Bolesław Bierut.

„Waszym największym i najważniejszym zadaniem jest wychowanie nowego człowieka, oddanego całą duszą sprawie demokracji i odpornego na podstępy i przebiegłość jej wrogów, na zatrute żądła i ukłucia ideologów faszyzmu.

Budujemy wraz z Wami dla narodu naszego nowy, wspaniały gmach — Polskę Ludową".

(Z przemówienia Prezydenta Bieruta do młodzieży).

KWIECIEŃ 1948

PONIEDZIAŁEK **19** Jerzego, Adolfa	Wsch. sł. 4.30-Zach. sł. 18.41 1943 — Wybuch bohaterskiego powstania w ghetcie warszawskim.
WTOREK **20** Agnieszki, Teod.	
ŚRODA **21** Anzelma, Fel.	1945 — Podpisanie układu polsko-radzieckiego.
CZWARTEK **22** Łukasza, Leona	
PIĄTEK **23** Wojciecha, Jerzego	
SOBOTA **24** Grzeg., Alek.	
NIEDZIELA **25** Marka Ew., Szczep.	1792 — Data powstania Marsylianki. 1945 — Powstanie Organizacji Narodów Zjednoczonych.

MORDOWANYM przez hitlerowkich siepaczy w imię największej hańby ludzkości — „rasizmu" — Bohaterom i Bojownikom Warszawskiego Ghetta, tragicznemu Ludowi Żydowskiemu —

CZEŚĆ i CHWAŁA!

(Z „Apelu Poległych").

KWIECIEŃ 1948

PONIEDZIAŁEK **26** NMP Dobr. Rady	Wsch. sł. 4.15–Zach. sł. 18.53 1731 — Zmarł Daniel Defoe, autor „Robinzona Kruzoe".
WTOREK **27** Teofila, Anastaz.	1937 — Zmarł bohater narodowy walczący z Niemcami, Michał Drzymała.
ŚRODA **28** Pawła, Marka	
CZWARTEK **29** Hugona, Paulina	1848 — Powstanie poznańskie z Ludw. Mierosławskim na czele.
PIĄTEK **30** Kat. Jakuba	

MAJ 1948

SOBOTA **1** Filipa, Jakuba	Święto Pracy (Międzynarodowe Święto Robotnicze).
NIEDZIELA **2** Eugenii, Zygm.	1921 — Trzecie powstanie śląskie.

Dzień 1 Maja od przeszło pół wieku (USA — 1889 r.) jest tradycyjnym świętem międzynarodowej solidarności klasy robotniczej. Dawniej w Polsce, jak i w innych krajach w dniu tym lud pracujący demonstrował przeciw wyzyskowi i uciskowi. — W dobie obecnej masy pracujące manifestują 1 maja swą niezłomną wolę do utrzymania pokoju powszechnego i do obrony demokracji przeciw zakusom reakcji.

MAJ 1948

PONIEDZIAŁEK **3** Królowej K. Pol	Wsch. sł. 4.02-Zach. sł. 19.05 Rocznica Konstytucji 1791 r.
WTOREK **4** Floriana, Moniki	
ŚRODA **5** Ireny, Piusa, Hil.	1819 — Urodził się Stanisław Moniuszko.
CZWARTEK **6** Wn., Jana w O.	
PIĄTEK **7** Aug., Bened.	1794 — Uniwersał Połaniecki. — Kościuszko bierze chłopów pod opiekę prawa.
SOBOTA **8** NMP. Łask., Stan.	1945 — Bezwarunkowa kapitulacja Niemiec w II wojnie światowej.
NIEDZIELA **9** Grzeg. z Naz.	Święto Zwycięstwa i Wolności.

„Starta została przemoc przez tysiąclecie wisząca nad Polską"

(Z orędzia prez. Bieruta z dnia 9.V 1945 r.)

MAJ 1948

PONIEDZIAŁEK **1** Izydora, Anton.	Wsch. sł. 3.49-Zach. sł. 19.17
WTOREK **11** Franc., Adolfa	
ŚRODA **12** Dominika, Pankr.	
CZWARTEK **13** Jana M., Serw.	
PIĄTEK **14** Bonif., Justyny	
SOBOTA **15** Izydora, Jana	1942 — Wymarsz w pole pierwszego oddziału Gwardii Ludowej. 1943 — Utworzenie w Związku Radzieckim I Dywizji im. Tadeusza Kościuszki.
NIEDZIELA **16** Zesł. św. D., Jana	

W maju 1943 r. w Związku Radzieckim pod miastem Riazaniem nad rzeką Oką sformowała się I Polska Dywizja im. Tad. Kościuszki — zalążek nowego demokratycznego Wojska Polskiego. 1 września tego roku Dywizja wyruszyła na front i okryła się nieśmiertelną chwałą w bitwie pod Lenino. Przekształcona najpierw w Korpus, potem w Armię — zjednoczona z partyzancką Armią Ludową — stworzyła kadry Odrodzonego Wojska Polskiego

MAJ 1948

PONIEDZIAŁEK **17** Z.Ś., An., Wer.	Wsch. sł. 3.38-Zach. sł. 19.27
WTOREK **18** Aleksandra	1910 — Zmarła wybitna pisarka polska Eliza Orzeszkowa. 1944 — Zdobycie przez oddziały polskie Monte Cassino.
ŚRODA **19** Mikołaja, Piotra	
CZWARTEK **20** Bernar. Bazyl.	
PIĄTEK **21** Julii, Tymot.	
SOBOTA **22** Emila, Hel., Julii	
NIEDZIELA **23** Dezyder., Mich.	1871 — Śmierć gen. Jarosława Dąbrowskiego, org. powst. styczn. i przywódcy Komuny Paryskiej.

Rebus (Porówn. nasz konkurs)

MAJ 1948

	Wsch. sł. 3.29-Zach. sł. 19.38
PONIEDZIAŁEK **24** NMP. Wsp. w.	1543 — Zmarł Mikołaj Kopernik, genialny astronom polski.
WTOREK **25** Grzeg., Urbana	
ŚRODA **26** Aug. Paulina	Dzień Matki.
CZWARTEK **27** B.C., Jul.. Jana	
PIĄTEK **28** Augustyna	1940 Bitwa oddziałów polskich o Narvik (Norwegia).
SOBOTA **29** Marii M., Teod.	1861 — Zmarł Joachim Lelewel.
NIEDZIELA **30** Feliksa, Ferd.	

Słyszymy liczne głosy, wykrzykujące, że to krzywda właścicieli, ruina uboższych, pogwałcenie własności, którą wszelkie prawo zabezpiecza, a którą pewnie i prawodawstwo ludu umocuje. Tak jest, ale jeżeli jest wszędzie prawo własności, niemniej jest w naturze prawo wywłaszczenia.

Joachim Lelewel (1786 - 1861).

MAJ 1948

PONIEDZIAŁEK **31** NMP P. Ł., An.	Wsch. sł. 3.22-Zach. sł. 19.46

CZERWIEC 1948

WTOREK **1** Konrada, Pawła	
ŚRODA **2** Sadoka. Erazma	
CZWARTEK **3** Klot., Franc.	
PIĄTEK **4** Franc., Alek.	1872 — Zmarł wybitny kompozytor polski Stanisław Moniuszko.
SOBOTA **5** Bonifacego	
NIEDZIELA **6** Norberta Pauł.	

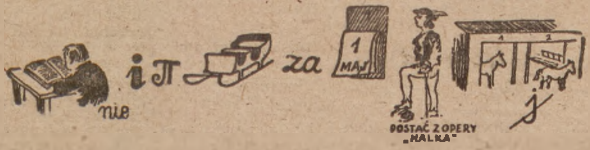
STANISŁAW MONIUSZKO
(1819 — 1872)

Urodził się w Ubielu, niedaleko Mińska. Kształcił się w kraju i zagranicą. Z początku był organistą kościoła św. Jana w Wilnie, potem kapelmistrzem opery warszawskiej, później nauczycielem w Instytucie Muzycznym. Najbardziej znane opery Moniuszki to: „Halka" „Straszny dwór", „Verbum nobile".

CZERWIEC 1948

PONIEDZIAŁEK **7** Rob., Piotra, Pawła	Wsch. sł. 3.17-Zach. sł. 19.54
WTOREK **8** Medarda, Sew.	
ŚRODA **9** Pelagii, Winc.	
CZWARTEK **10** Bogum., Małg.	
PIĄTEK **11** Barnaby, Felik.	
SOBOTA **12** Anton., Onufr.	
NIEDZIELA **13** Anton. Pad., Łucji	

REBUS (porów. nasz konkurs)

CZERWIEC 1948

PONIEDZIAŁEK **14** Waler., Bazyl	Wsch. sł. 3.14–Zach. sł. 19.59
WTOREK **15** Jolanty, Bern.	
ŚRODA **16** N. Serce Jezusa	
CZWARTEK **17** Adolfa, Inoc.	
PIĄTEK **18** Elż., Mar. (M.)	
SOBOTA **19** Gerw., Protaz.	
NIEDZIELA **20** Florent. Selw.	

PLON DRUGIEJ WOJNY ŚWIATOWEJ

1. Zginęło: Na polach bitew — 14,5 miliona, zamordowanych — 5.500.000, od bombardowań — 2,8 miliona, w obozach koncentracyjnych — 11.000.000.

Razem: 33.860.000 zabitych.

2. Wtrąconych w nędzę — 29,65 milionów. Inwalidów wojennych — 21.240.000. Bezdomnych — 15.000.000

Razem: 65.890.000 nędzarzy.

Statystyk szwajcarski obliczył, że zabici utworzyliby kolumnę długości 8.452 km., a gruzy zniszczonych budynków, zgromadzone razem, dosięgłyby wysokości 35.000.000.000 metrów.

CZERWIEC 1948

PONIEDZIAŁEK **21** Alojz. G., Marty	Wsch. sł. 3.14-Zach. sł. 20.01
WTOREK **22** Paulina. Flaw.	1941 — Napaść Niemiec na ZSRR.
ŚRODA **23** Agryp., Marian.	1905 — Strajk i walki w Warszawie i Łodzi.
CZWARTEK **24** Nar. Ś. J. Chrz.	
PIĄTEK **25** Łucji, Wilh.	
SOBOTA **26** Jana, Pawła	
NIEDZIELA **27** NMP N. Pom., Wł.	

W ciągu trzech lat Armia Czerwona sama jedna wytrzymała nacisk hord hitlerowców, którzy korzystali z zasobów całej Europy. Ale nawet po wysadzeniu desantu we Francji, przeciw Armii Czerwonej walczyło trzy razy więcej Niemców, niż przeciw Anglikom i Amerykanom. Popatrz na ten rysunek (w r. 1945 220 dywizyj na froncie wschodnim, 75 — na zachodnim):

CZERWIEC 1948

PONIEDZIAŁEK **28** Iren., Leona	Wsch. sł. 3.17-Zach. sł. 20.01 1919 — Zawarcie traktatu pokojowego z Niemcami po I wojnie światowej. 1945 — Powstanie Rządu Jedności Narodowej.
WTOREK **29** Piotra i Pawła	Święto Morza.
ŚRODA **30** Ernesta, Łuc.	

LIPIEC 1948

CZWARTEK **1** Krwi Ś. J. Chr.	
PIĄTEK **2** Nawiedz. NMP	
SOBOTA **3** Anatola, Jacka	
NIEDZIELA **4** Elżb., Inocen	Święto Narodowe Stanów Zjednoczonych.

Ślubuję Ci, Polskie Morze, że ja, żołnierz Ojczyzny, wierny syn mojego Narodu, nigdy Cię nie opuszczę...

Przywrócone Ojczyźnie — na wieki pozostaniesz Polskim Morzem.

LIPIEC 1948

PONIEDZIAŁEK **5** Anton., Zach.	Wsch. sł. 3.22–Zach. sł. 19.58
WTOREK **6** Łucji, Domin.	
ŚRODA **7** Cyryla, Metod.	1937 — Napaść Japonii na Chiny.
CZWARTEK **8** Elżbiety, Prok.	
PIĄTEK **9** Anatola, Wer.	
SOBOTA **10** Amelii, Filipa	
NIEDZIELA **11** Pel., Piusa, Cypr.	1943 — Akcja Z. W. M. w Cafe-Clubie w Warszawie.

LIPIEC 1948

PONIEDZIAŁEK **12** Jana Gw., Fel.	Wsch. sł. 3.29–Zach. sł. 19.53
WTOREK **13** Ern., Eugen.	
ŚRODA **14** Franc., Marcel.	1789 — Początek Wielkiej Rewolucji Francuskiej. Święto Narodowe Francji.
CZWARTEK **15** Henr. C., Jak.	1410 — Zwycięstwo nad Krzyżakami pod Grunwaldem.
PIĄTEK **16** NMP Szk., Wal.	
SOBOTA **17** Bogdana, Marcel.	
NIEDZIELA **18** Brunona, Fryd.	1936 — Faszystowskie powstanie gen. Franco w Hiszpanii.

LIPIEC 1948

PONIEDZIAŁEK **19** Feliksa, Marc.	Wsch. sł. 3.37-Zach. sł. 19.46
WTOREK **20** Czesł. Hieron.	
ŚRODA **21** Andrz., Bened.	
CZWARTEK **22** Marii Magdal.	1944 — Powstanie Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego i ogłoszenie Manifestu PKWN. Narodowe święto Odrodzenia Państwa Polskiego.
PIĄTEK **23** Apolinar.	
SOBOTA **24** Kingi, Kryst.	
NIEDZIELA **25** Jakuba, Krzyszt.	

MANIFEST

Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego

Do Narodu Polskiego

RODACY!

„Jednym z najpilniejszych zadań Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego będzie na terenach oswobodzonych odbudowa szkolnictwa i zapewnienie bezpłatnego nauczania we wszystkich szkołach”.

LIPIEC 1948

PONIEDZIAŁEK **26** Anny, M. NMP	Wsch. sł. 3.47-Zach. sł. 19.37
WTOREK **27** Aurel., Julii, Nat.	
ŚRODA **28** Inocent., Wik.	
CZWARTEK **29** Fl., Marty Wil.	
PIĄTEK **30** Ruf., Julity, Ab.	1941 — Zawarcie umowy z ZSRR przez gen. Sikorskiego.
SOBOTA **31** Ignacego, Hel.	

SIERPIEŃ 1948

NIEDZIELA **1** Piotra w Okow.	1914 — Początek I wojny światowej. 1944 — Wybuch powstania warszawskiego.

„Nie było i nie ma Polaka, który by nie chylił głowy przed bohaterską walką powstańców warszawskich. Powstanie warszawskie, jako żywiołowy odruch, było odbiciem ducha wolnościowego narodu, którego nigdy nie potrafiła złamać okupacja niemiecka. Ale jest jeszcze druga strona medalu powstania warszawskiego. Garstka sanacyjnych kombinatorów politycznych wykorzystywała zapał ofiarności i bohaterstwa ludu warszawskiego w walce z hitleryzmem dla swoich zbrodniczych celów”.

(Z przemówienia wicepremiera Gomułki — 22 lipca 1945 r.).

SIERPIEŃ 1948

	Wsch. sł. 3.58-Zach. sł. 19.25
PONIEDZIAŁEK **2** NMP Anielskiej	1945 — Zakończenie konferencji w Poczdamie.
WTOREK **3** Zn. rel. Ś. Sz.	
ŚRODA **4** Dominika, Prot.	
CZWARTEK **5** NMP Śnieżnej	1772 — Pierwszy rozbiór Polski. 1864 — Romuald Traugutt z towarzyszami stracony na stokach Cytadeli. 1908 — Śmierć Walerego Wróblewskiego, jednego z wodzów Komuny Paryskiej.
PIĄTEK **6** Przem. Pańskie	
SOBOTA **7** Kajetana, Kon.	
NIEDZIELA **8** Emil., Cyriaka	

W inną Polskę niż ta, którą lud nasz pracowitymi rękoma z grobu podźwignie, nie wierzę. Dla innej Polski, jak ta, gdzie panowanie człowieka nad człowiekiem ustąpi miejsca panowaniu wolności, rozumu i prawa, gdzie ciemnota zniknie w promieniach powszechnej oświaty, a nędza w sumiennym rozkładzie powszechnych korzyści. Dla innej Polski ani żyć, ani umierać nie mogę.

Wróblewski Walery (1836-1908), dowódca powstania 1863 r., generał Komuny Paryskiej 1871 r.

SIERPIEŃ 1948	
PONIEDZIAŁEK **9** Rom., Juliana	Wsch. sł. 4.10-Zach. sł. 19.12
WTOREK **10** Waw., Bogd.	1942 — Zginął z rąk niemieckich faszystów znakomity pisarz i pedagog Janusz Korczak.
ŚRODA **11** Zuzanny, Fil.	1945 — Śmierć znakomitego aktora polskiego Stefana Jaracza.
CZWARTEK **12** Euzeb., Klary	
PIĄTEK **13** Heleny, Hipolita	
SOBOTA **14** Euzeb., Dem.	
NIEDZIELA **15** Wnbowz. NMP.	1937 — Po[illegible]ny strajk chłopski przeciw rząd[illegible]nacji (41 chłopów zabiła policja).

JANUSZ KORCZAK (1878 — 1942).

Całe swe życie oddał sprawie młodzieży i poświęcił jej szereg utworów: „Król Maciuś I", „Bankructwo małego Dżeka", „Na koloniach letnich" i inne. Audycyj radiowych „Starego Doktora" słuchały wszystkie dzieci w Polsce.

KORCZAK był założycielem i kierownikiem wielu sierocińców. Nawet w obliczu śmierci nie opuścił swych wychowanków, sierot żydowskich. Zginął razem z gromadą dzieci, niosąc na rękach dwoje niemowląt.

SIERPIEŃ 1948

PONIEDZIAŁEK **16** Ambr., Rocha	Wsch. sł. 4.21-Zach. sł. 18.58
WTOREK **17** Jacka, Bonifac.	
ŚRODA **18** Heleny ces., Kl.	1919 — Pierwsze powstanie śląskie.
CZWARTEK **19** Juliusza, Ludw.	
PIĄTEK **20** Bern., Krzysz.	1847 — Urodził się wybitny powieściopisarz 19 w. Bolesław Prus. 1920 — Drugie powstanie śląskie.
SOBOTA **21** Bernar., Joanny	
NIEDZIELA **22** Cezarego. Hip.	

BOLESŁAW PRUS
(ALEKSANDER GŁOWACKI)
(1847 — 1912).

Autor „Lalki", „Faraona", „Emancypantek", „Anielki", „Antka" itd,, — jest przedstawicielem tzw. pozytywizmu i w twórczości swej głosi hasła podniesienia dobrobytu kraju przez oświatę ludu, rozwój przemysłu i handlu.

SIERPIEŃ 1948

	Wsch. sł. 4.33–Zach. sł. 18.44
PONIEDZIAŁEK **23** Filipa, Wiktora	
WTOREK **24** Bartł., Jerzego	
ŚRODA **25** Grzeg., Ludw.	
CZWARTEK **26** NMP. Częstoch.	
PIĄTEK **27** Józ., Kal., Mał.	
SOBOTA **28** Augustyna, Sab.	
NIEDZIELA **29** Ścięcie J. Chrz.	

CO UZYSKALIŚMY W POCZDAMIE?

ZIEMIE ODZYSKANE W CYFRACH

Powierzchnia Ziem Odzyskanych — 101.347 km kw. Długość wybrzeża morskiego — 496 km. Długość granicy z Niemcami — 426 km. Ilość miast — 326; powiatów — 124. Ludność wg powszechnego spisu z lutego 1946 r. 5.012.126, w tym ludności miejsk. — 1.950.111, wiejsk. — 3.062.015.

JEDNA Z NIEMCEM JEST GRANICA

— POLSKA ODRA, POLSKA NYSA!

SIERPIEŃ 1948

PONIEDZIAŁEK **30** Adaukta, Fel.	Wsch. sł. 4.44-Zach. sł. 18.28
WTOREK **31** Rajm., Marka	

W IX ROCZNICĘ ZBÓJECKIEGO NAPADU FASZYSTOWSKICH NIEMIEC NA POLSKĘ

„Warszawo! Tyś stała na czele walki narodu z najeźdźcą niemieckim. Ty byłaś przykładem hartu i siły duchowej, co pozwoliła narodowi przejść przez piekło niewoli i wytrwać! Ty największą złożyłaś ofiarę na ołtarzu walki o wolność i niepodległość Ojczyzny.

Krajowa Rada Narodowa, wyrażając wolę, hołd i cześć **Narodu Polskiego,** składa Ci, Warszawo, jako symbol bohaterstwa **i niezależności w walce** z najeźdźcą niemieckim Krzyż Grunwaldu **1-ej klasy".**

(Prezydent Bierut, 1 września 1945 r.).

CZĘŚĆ DRUGA

POZNAJ SWÓJ KRAJ

GODŁO I BARWY RZECZYPOSPOLITEJ

Godłem (herbem) Rzeczypospolitej jest wizerunek orła białego (z głową w prawo, skrzydłami wzniesionymi do góry, dziobem i szponami koloru złotego), umieszczony na czerwonym tle.

Barwą państwa polskiego jest kolor biały i czerwony. Kolor biały zastępuje znak orła białego i jest zawsze u góry. Pasy — biały i czerwony — powinny być równoległe do siebie, równej szerokości. Umocowane węższym bokiem do drzewca, stanowią flagę państwową (stosunek szerokości do długości, jak 5 : 8).

Flaga państwowa jest symbolem wierności i nieustannej służby Rzeczypospolitej.

Godło i barwy państwowe winny być przez wszystkich obywateli otaczane zawsze i wszędzie największym szacunkiem i czcią.

Hymnem narodowym Polski jest pieśń, ułożona przez Józefa Wybickiego na dalekiej ziemi włoskiej w r. 1797, kiedy to pod dowództwem gen. Henryka Dąbrowskiego formowały się Legiony Polskie. Gra się ją i śpiewa na powitanie i pożegnanie Głowy Państwa, Przedstawicieli Rządu i Naczelnego Dowódcy Wojska Polskiego, w czasie uroczystości narodowych i państwowych.

Pieśń — „Rota" (słowa Marii Konopnickiej, muzyka Feliksa Nowowiejskiego) **powstała** w r. 1[illegible]5, jako protest przeciwko prześladowaniom Polaków przez Niemców w b. zaborze pruskim. W czasie obecnej wojny stała się naszym hymnem bojowym w walce z Niemcami.

Jeszcze Polska nie zginęła

Słowa i muzyka
Józefa Wybickiego 1797 r.

Prezydent Rzeczypospolitej — **BOLESŁAW BIERUT**, urodził się 18 kwietnia 1892 r. we wsi Rury Jezuickie pod Lublinem, jako syn drobnego rolnika.

W młodości swej pracował jako drukarz, ale równocześnie pilnie się uczył. Przed pierwszą wojną światową należał do tajnych kółek niepodległościowych, za co musiał się ukrywać przed carską policją.

Kiedy Polska w r. 1918 odzyskała niepodległość, Bolesław Bierut zajął się organizacją spółdzielni robotniczych i chłopskich, najpierw na Lubelszczyźnie potem w Warszawie. Za to, że bronił praw robotników i chłopów do życia i pracy, prześladowała go znowu policja, tym razem polska.

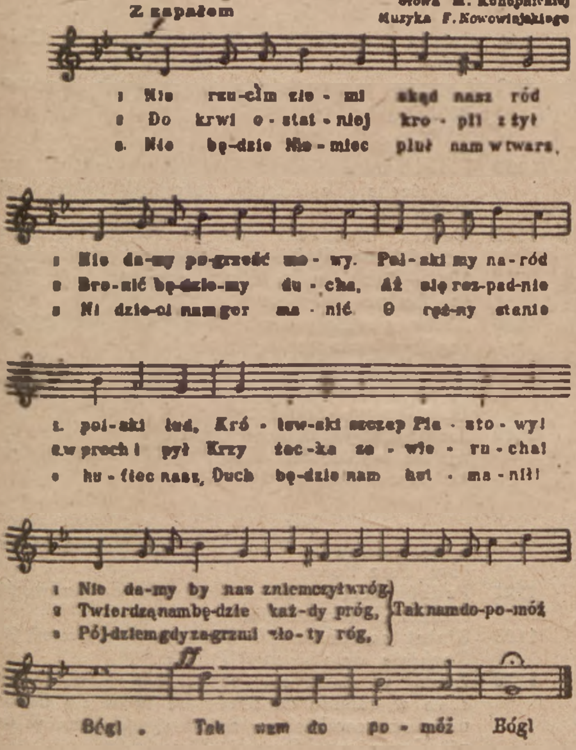
Kiedy Niemcy zajęli w 1939 r. Polskę, Bolesław Bierut stanął na czele walki podziemnej. Tu w kraju razem z całym narodem cierpiał i walczył. On to właśnie zorganizował podczas okupacji tajną Krajową Radę Narodową, do której weszli przedstawiciele wszystkich stronnictw demokratycznych.

Po wyzwoleniu Polski Krajowa Rada Narodowa objęła władzę najwyższą jako Sejm Tymczasowy, a jej przewodniczącemu **Bolesławowi Bierutowi** powierzono zaszczytny, lecz trudny urząd Prezydenta K. R. N. Funkcję tę sprawował od sierpnia 1944 r. przez blisko 2½ roku, zyskując sobie powszechny szacunek zarówno w kraju, jak i poza jego granicami. Za wybitne zasługi w walce z Niemcami o niepodległość Polski nagrodzony został najwyższym odznaczeniem Polski — Krzyżem Grunwaldu I-ej klasy.

Dnia 5 lutego 1947 r. pierwszy Sejm w Odrodzonej Polsce wybrał **Bolesława Bieruta** Prezydentem Rzeczypospolitej.

Rota

Słowa M. Konopnickiej
Muzyka F. Nowowiejskiego

NAJWAŻNIEJSZE DATY Z DZIEJÓW POLSKI

POLSKA PRZEDROZBIOROWA (960 — 1795)

X.

966 Polska przyjmuje chrześcijaństwo od Czechów.

960—992 Napady niemieckiego margrabiego Gerona na Polskę.

XI.

1000 Pielgrzymka ces. Ottona III do grobu św. Wojciecha, założenie arcybiskupstwa w Gnieźnie.

1002—1018 Cesarz niemiecki Henryk II kilkakrotnie napada na Polskę, domagając się hołdu. 1018—Pokój w Budziszynie pozostawia Polsce Łużyce.

1025 Koronacja Bolesława Chrobrego bez zgody papieża i cesarza.

1058—1079 Cesarz Henryk IV wywołuje bunt Władysława Hermana i możnowładców przeciwko Bolesławowi Śmiałemu.

1076 Koronacja Bolesława Śmiałego w odpowiedzi na wyrok ces. Henryka IV, uznający go za pozbawionego tronu.

XII.

1109 Cesarz Henryk V napada na Polskę (Głogów, Psie Pole).

1121 Podbój przez Polskę Pomorza Zachodniego i Ziem Zaodrzańskich.

1138 Statut senioralny Bolesława Krzywoustego. Rozbicie dzielnicowe Polski.

1180 Zjazd w Łęczycy, przywileje duchowieństwa w zamian za przelanie praw do dzielnicy krakowskiej na najstarszego syna w linii Kazimierza Sprawiedliwego

XIII.

1138—1295 Epoka dzielnicowa, kolonizacja niemiecka.

1226 Konrad Mazowiecki sprowadza Krzyżaków do Polski.

1241 Bitwa z Tatarami pod Legnicą.

1296 Mordercy, nasłani przez margrabiego brandenburskiego, zabijają króla polskiego Przemysława.

XIV.

1325 Koronacja Łokietka.—Zjednoczenie wszystkich dzielnic Polski.

1331 Klęska Krzyżaków pod Płowcami.

1339 Kazimierz Wielki zrzeka się Śląska na rzecz Luksemburgów (pokój w Wyszehradzie) i

1343 Pomorza na rzecz Krzyżaków (traktat w Kaliszu).

1340 Zabór Rusi Czerwonej przez Polskę.

1347 Statut Wiślicki (pierwszy zbiór praw).

1364 Założenie Akademii w Krakowie.

1374 Pakt koszycki: pierwsze przywileje szlachty w zamian za uznanie praw do korony polskiej córek Ludwika Węgierskiego (sprawy podatkowe).

1386 Chrzest Litwy, przywileje nadane szlachcie przez Jagiełłę w Nowym Korczynie ograniczają władzę królewską (opłata za służbę wojenną poza granicami).

XV

1400 Wznowienie Akademii w Krakowie.

1401 Unia wileńska i akt radomski z Litwą (po śmierci Witolda W. Księstwo Litewskie wróci do Jagiełły, którego następcy — Polacy nie obiorą bez zgody Litwinów).

1410 Zwycięstwo pod Grunwaldem.

1413 Unia horodelska przyznaje bojarom wyznania katolickiego przywileje szlachty koronnej i wprowadza na Litwie podział administracyjny na województwa i kasztelanie.

1422 Przywileje czerwińskie odbierają królowi prawo bicia monety bez zezwolenia prałatów i baronów i zapewniają szlachcie nietykalność jej własności ziemskiej.

1430 Edykt wieluński oddaje pod jurysdykcję kościelną heretyków (husytów).

1433 Przywileje krakowskie: szlachta otrzymuje prawo nietykalności osobistej („neminem captivabimus").

1444 Śmierć Władysława III w bitwie z Turkami pod Warną.

1454 Wojna z Krzyżakami o Pomorze, statuty nieszawskie: każda nowa uchwała czy wyprawa wojenna wymaga zatwierdzenia przez sejmiki szlacheckie, szlachta wyzwala się spod sądownictwa urzędników królewskich.

1466 Pokój w Toruniu. Pomorze z Warmią — odzyskuje Polska. Prusy Wschodnie—w ręku Krzyżaków.

1493 Pierwszy sejm walny w Piotrkowie, złożony z izby poselskiej i senatu

1496 Przywileje piotrkowskie zapewniają szlachcie przewagę nad mieszczaństwem i chłopstwem (uwalniają szlachtę od ceł za sprowadzane towary zagraniczne, pozbawiają mieszczaństwo prawa nabywania własności ziemskiej, chłopów oddają pod jurysdykcję dziedzica).

* * *

1501 Przywilej mielnicki zapewnia możnowładztwu przewagę nad szlachtą.

1504 Ustawy piotrkowskie przeciwko możnowładztwu, zabraniające łączenia w jednym ręku dwóch urzędów (incompatibilia).

1505 Ustawy radomskie, sejm „nihil novi" (królowi nie wolno postanowić nic nowego bez wspólnej zgody senatu i posłów szlacheckich).

1508—1523 Wojny Zygmunta Starego z wielkim księciem moskiewskim — Wasylem.

1515 Umowa w Wiedniu, mocą której korony Czech i Węgier przechodzą od Jagiellonów do Habsburgów.

1520 Wprowadzenie pańszczyzny jako normy ogólnie obowiązującej (sejm w Bydgoszczy i Toruniu).

1525 Hołd pruski; zgoda Zygmunta Starego na dziedziczną władzę Albrechta Hohenzoller-

na w Prusach Wschodnich dla realizacji planów wojennych na wschodzie.

1537 „Wojna kokosza": ustępstwa króla na rzecz zbuntowanej szlachty, zebranej pod Lwowem.

1556—1568 Wojna z carem moskiewskim Iwanem IV o Inflanty, wywołana poparciem przez Zygmunta Augusta niemieckiego Zakonu Kawalerów Mieczowych.

1556 Polska godzi się na następstwo elektorów brandenburskich w Prusach Wschodnich w razie wygaśnięcia linii Albrechta.

1565 Egzekucja dóbr oraz odebranie prawa do wwozu towarów do Polski kupcom krajowym na korzyść zagranicznych (sejm w Piotrkowie).

1569 Unia Lubelska Polski z Litwą.

1573 Pierwsza elekcja („viritim").

1579—1581 Wojna Stefana Batorego z carem moskiewskim Iwanem IV.

XVII.

1600—1611 Wojna o Inflanty ze Szwedami.

1605 Bitwa ze Szwedami pod Kirchholmem.

1605—1608 Wyprawy magnatów polskich do Moskwy dla poparcia „samozwańców".

1617 Wyprawa królewicza Władysława dla zdobycia korony moskiewskiej.

1618 Elektor brandenburski Jan Zygmunt bez sprzeciwu Zygmunta III obejmuje Prusy Wschodnie; połączenie Brandenburgii z Prusami Wschodnimi daje początek Zjednoczonym Prusom — grabarzowi Polski.

1620 Śmierć Żółkiewskiego w bitwie z Turkami pod Cecorą.

1621 Bitwa z Turkami pod Chocimiem, śmierć Chodkiewicza.

1648—1651 Wojny kozackie, które przechodzą w powstanie narodowe ukraińskie pod wodzą Chmielnickiego.

1652 Pierwsze „liberum veto".

1655 Najazd szwedzki.

1656 Elektor Fryderyk Wilhelm w przymierzu ze Szwedami najeżdża Polskę, przymierze Polski z państwem Moskiewskim.

1657 Fryderyk Wilhelm zostaje zwolniony przez Jana Kazimierza od zależności lennej Prus Wschodnich w stosunku do Polski (traktat welawsko-bydgoski).
1660 Pokój w Oliwie ze Szwecja (utrata Inflant).
1665—1666 Rokosz Lubomirskiego przeciwko Janowi Kazimierzowi.
1671—1676 Wojna Sobieskiego z Turkami.
1683 Zwycięstwo Sobieskiego pod Wiedniem.
1699 Pokój w Karłowicach z Turcją (odzyskanie Podola i Ukrainy).

XVIII.

1701 Elektor Fryderyk III koronuje się przyjmując tytuł króla pruskiego.
1702 Klęska Augusta II w bitwie ze Szwedami pod Kliszowem.
1706 Pokój w Altransztadcie z Karolem XII. August II zrzeka się korony polskiej na rzecz Leszczyńskiego.
1717 Sejm „niemy" potwierdza traktat warszawski między konfederacją szlachecką a Augustem II. Traktat ten, przeprowadzony za pośrednictwem cara Piotra, do którego zwrócili się konfederaci o pogodzenie ich z królem, ograniczał liczbę wojska koronnego do 18.000, a litewskiego do 6.000 ludzi.
1733—1735 Wojna o tron polski między Leszczyńskim a Augustem III.
1741 Założenie konwiktu szlacheckiego (collegium nobilium) przez Stanisława Konarskiego, autora rozprawy „O skutecznym rad sposobie", występującej przeciwko „liberum veto".
1744—1750 Prusy doprowadzają do zerwania sejmów, korzystając z walk między Potockimi a Czartoryskimi.
1756—1763 W czasie wojny 7-letniej Prusacy panoszą się w Wielkopolsce, grabią, zasypują kraj fałszywą monetą.
1765 Założenie korpusu kadetów.
1768—1772 Konfederacja Barska.
1772 Pierwszy rozbiór Polski.
1773 Sejm warszawski (protest Rejtana).
1773—1794 Komisja Edukacji Narodowej.

1788—1791 Sejm Wielki omawia projekty reform (marszałek Małachowski).

1791 Konstytucja 3 Maja: prawa dla mieszczan, opieka prawa i rządu nad chłopami.

1792 Konfederacja targowicka przeciwna konstytucji i wzywa pomocy Katarzyny, carowej rosyjskiej.

1793 Drugi rozbiór Polski.

1794 Powstanie Kościuszkowskie. Uniwersał połaniecki.

1795 Trzeci rozbiór Polski.

POLSKA W NIEWOLI (1795 — 1914)

1797—1801 Legiony polskie Dąbrowskiego we Włoszech.

1807—1812 Księstwo Warszawskie.

1812 Wyprawa Napoleona na Rosję.

1813 Śmierć ks. Józefa Poniatowskiego pod Lipskiem.

1815 Utworzenie Królestwa Polskiego i Rzeczypospolitej Krakowskiej na Kongresie Wiedeńskim.

1823 Uwłaszczenie włościan w zaborze pruskim.

1829 Koronacja cara Mikołaja w Warszawie.

1830—1831 Powstanie listopadowe.

1835 „Lud Polski" i „Gromada Grudziąż" — głoszą idee wyzwolenia Polski na drodze rewolucji społecznej.

1836 Zajęcie Krakowa przez Austriaków.

1836 Manifest Towarzystwa Demokratycznego na emigracji.

1839 Rozstrzelanie. Szymona Konarskiego jednego z założycieli „Stowarzyszenia Ludu Polskiego"

1844 Wykrycie chłopskiego spisku. zorganizowanego przez ks. Ściegiennego.

1846 Aresztowanie Ludwika Mierosławskiego w Poznaniu; powstanie chłopskie w Galicji; powstanie w Krakowie. śmierć Edwarda Dembowskiego.

1848 Powstanie w Wielkopolsce, Mickiewicz tworzy w Rzymie Legion Polski.

1850 Zniesienie granicy celnej między Król. Polskim a Rosją.

1861 „Pięciu poległych" w czasie manifestacji w Warszawie. Rozwiązanie Towarzystwa Rolniczego przez margr. Wielopolskiego.

1863—1864 Powstanie styczniowe.

1864 Uwłaszczenie chłopów w Król. Polskim.

1866 Adres wiernopoddańczy szlachty galicyjskiej („...przy Tobie, Najjaśniejszy Panie, stoimy i stać chcemy").

1867 Wprowadzenie języka polskiego do urzędów i sądownictwa w Galicji.

1871 Jarosław Dąbrowski i Walery Wróblewski walczą w szeregach Komuny Paryskiej.

1869 Rusyfikowanie szkolnictwa polskiego przez carat, zamknięcie Szkoły Głównej i otwarcie uniwersytetu rosyjskiego w Warszawie.

1870—1884 Rozwój przemysłu w Królestwie, hasła pracy organicznej, pozytywizm (Świętochowski, Prus, Orzeszkowa, Konopnicka).

1872—1877 Hasło Bismarcka „ausrotten" (wytępić Polaków), usunięcie języka polskiego ze szkół, z sądownictwa i administracji w zaborze pruskim.

1876 Adres hołdowniczy szlachty z Królestwa— do cara.

1878 Wystąpienie wodza socjalistów niemieckich Wilhelma Liebknechta w obronie Polski w parlamencie niemieckim.

1882 Powstanie rewolucyjnej partii robotniczej „Proletariat" (Ludwik Waryński).

1886 Stworzenie Pruskiej Komisji Kolonizacyjnej dla wykupu ziemi polskiej; stracenie 4-ch „Proletariatczyków".

1892 Utworzenie Polskiej Partii Socjalistycznej.

1893 Utworzenie Socjaldemokracji Król Polskiego i Litwy.

1894 Towarzystwo popierania niemieczczyzny, od inicjałów swoich założycieli zwane „HKT" (Hansemann, Kennemann, Thiedemann), podejmuje zajadłą walkę z polskością.

1904 „Ustawa parcelacyjna" rządu pruskiego zabrania osiedlenia się chłopa polskiego na nabytym gruncie („Wóz Drzymały").

1905 Wybuch rewolucji w Królestwie przeciwko caratowi.

Wybuch strajku szkolnego. Stracenie Okrzei i Kasprzaka.

1907 Ustawa o wywłaszczeniu Polaków z ziem w zab. pruskim.

1908 Zakaz zakładania stowarzyszeń polskich w zab. pruskim.

1908—1914 Tworzenie się związków przysposobienia wojskowego w Galicji.

POLSKA W CZASIE I WOJNY SWIATOWEJ (1914-1918)

1914 r. 1.VIII. Wybuch wojny europejskiej — dwie orientacie w Polsce: rosyjska i austriacka.

1915 r. Wkroczenie Niemców do Warszawy, utworzenie generał - gubernatorstwa z gen. Beselerem na czele.

1916 r. Niemcy i Austria (tzw. państwa centralne) wydają oszukańczy „akt 5 listopada 1916 roku", zapowiadający utworzenie państwa polskiego o okrojonym terytorium z królem z niemieckiej dynastii panującej.

1917 r. 15.XI. „Deklaracja praw narodów Rosji" ogłoszona przez Radę Komisarzy Ludowych (rząd wyłoniony w Rosji po rewolucji październikowej 1917 r.) znosi wszystkie traktaty, dotyczące rozbiorów Polski i przyznaje narodowi polskiemu prawo do niepodległości i zjednoczenia.

1918 r. 8.I. Ogłoszenie przez Wilsona 14 punktów pokojowych (13-ty domagał się niepodległości Polski z dostępem do morza).

3.III. Pokój niemiecko - rosyjski w Brześciu.

6.XI. Tymczasowy rząd ludowy w Lublinie pod kierownictwem Ignacego Daszyńskiego.

11.XI. Rozbrojenie Niemców w Warszawie.

POLSKA W LATACH 1918 — 1939

1918 r. 14.XI. Piłsudski po powrocie z Magdeburga obala lubelski rząd ludowy i obejmuje władzę dyktatorską w kraju.

1919 r. 9.II. Otwarcie Sejmu Ustawodawczego.

28.IV. Podpisanie traktatu wersalskiego.

V. Pierwsze powstanie na Górnym Śląsku.

1920 r. 25.IV. Awanturnicza wyprawa Piłsudskiego na Ukrainę i Podole.
VIII. Drugie powstanie na Górnym Śląsku.

1921 r. 17.III. Uchwalenie Konstytucji przez Sejm.
18.III. Traktat pokojowy w Rydze z Rosją Radziecką.
20.III. Plebiscyt na Górnym Śląsku.
3.V. Wybuch III powstania na Górnym Śląsku.
20.X. Podział Śląska przez Konferencję Ambasadorów.

1922 r. 16.XII. Zamordowanie pierwszego Prezydenta Rzeczypospolitej — Gabriela Narutowicza przez endeka Niewiadomskiego.
20.XII. Obiór Stanisława Wojciechowskiego na Prezydenta. Endecja (Narodowa Demokracja) dochodzi do władzy.

1923 r. 6.XI. Inflacja, bieda. Krwawe stłumienie powstania robotników w Krakowie, walki z robotnikami w Borysławiu.
8.XI. Krwawe zajścia w Tarnowie.

1924 r. 13.I. Otrzymanie przez Reymonta nagrody Nobla.
28.IV. Otwarcie Banku Polskiego i wprowadzenie nowej waluty — złotego zamiast dotychczasowych marek.
26.X. Pogrzeb w Warszawie zwłok Sienkiewicza sprowadzonych z Szwajcarii.

1925 r. VII—XI. Załamanie się złotego i inflancja. Gwałtowny wzrost bezrobocia.

1926 r. III—IV. Krwawe demonstracje bezrobotnych w Kaliszu, Włocławku, Stryju i Lublinie.
12—14.V. Przewrót majowy: Piłsudski drogą zbrojną zdobywa władzę dyktatorską. Początek rządów sanacyjnych w Polsce.
1.VI. Wybór Mościckiego na Prezydenta Rzeczypospolitej.
X. Reakcyjny układ Piłsudskiego z polską magnaterią w Nieświeżu.

1927 r. 28.VI. Złożenie na Wawelu zwłok Słowackiego, sprowadzonych z Paryża.
13.X. Sprowadzenie z Szwajcarii do Warszawy serca Kościuszki. Wybory samorządowe w kilkudziesięciu miastach przynoszą sukces socjalistom.
28.XI. Rozwiązanie pierwszego Sejmu.

1928 r. Utworzenie faszystowskiej partii tzw. Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem (BBWR). Wybory do II sejmu i senatu (w marcu): jawne poparcie przez rząd listy BBWR, unieważnienie 300.000 głosów. Aresztowanie przez policję w Sejmie 7 posłów komunistycznych. Proces ministra skarbu Czechowicza. Strajk włókniarzy.

VIII. Polska na Olimpiadzie w Amsterdamie.

1929 r. Kryzys gospodarczy — spadek produkcji przemysłowej. Powstanie tzw. Centrolewu, bloku składającego się z 6-u partii (PPS, Narodowej Partii Robotniczej, „Piasta", „Wyzwolenia", Stronnictwa Chłopskiego i „Chrześcijańskiej Demokracji"), którego celem była walka z dyktatorską polityką sanacji.

16.V—30.IX. Powszechna Wystawa Krajowa w Poznaniu.

13.VII. Start Idzikowskiego i Kubali z Paryża do Nowego Jorku i katastrofa na wyspach Azorskich.

VIII. Raid lotniczy Żwirki i Wigury dokoła Europy

1930 r. 5.VI. Zjazd naukowy im. Kochanowskiego w Krakowie.

29.VI. Kongres Centrolewu w Krakowie.

31.VIII. Ogłoszenie Pienin parkiem narodowym.

10.IX. Aresztowanie przywódców Centrolewu i osadzenie ich w Brześciu.

16.XI. Wybory do III Sejmu: terror i nadużycia.

1931 r. Dwukrotny strajk tramwajarzy warszawskich.

1.I. Lot Skarzyńskiego i Markiewicza dokoła Afryki.

VIII. Wyprawa polarna na Wyspy Niedźwiedzie.

1932 r. 18.II—17.III. Strajk 40.000 górników w Zagłębiu Dąbrowskim i Krakowskim.

III. Międzynarodowy konkurs szopenowski w Warszawie.

11.III. Ustawa o ustroju szkolnictwa (wybitnie reakcyjna).

17.V. Zjazd szturmówek hitlerowskich w Gdańsku.

25.VII. Pakt o nieagresji z ZSRR.

VIII. Polska na olimpiadzie w Los Angelos.

1932 r. 28.VIII. Zwycięstwo Zwirki i Wigury na turnieju lotniczym w Berlinie.

2.IX. Strajk w Zagłębiu naftowym.

1933 r. Dwudniowy strajk górników przeciw obniżce płac. Krwawy strajk włókniarzy w Łodzi.

4.III. Lot Hynka i Burzyńskiego na balonie do granic stratosfery.

7.V. Lot transatlantycki Skarzyńskiego z Afryki do Brazylii.

3.VII. Delegacja Gdańska (przew. Rauschning) w Warszawie. Pożyczka narodowa.

1934 r. 26.I. Zawarcie paktu o nieagresji z Niemcami.

13.VI. Wizyta hitlerowskiego ministra Goebbelsa w Warszawie

15.VI. Strajki przeciw ustawie scaleniowej, pogarszającej ubezpieczenia chorobowe, od wypadków, od bezrobocia, ograniczającej urlopy i przedłużającej czas pracy.

1935 r. 7.I. Wizyta hitlerowca prezydenta gdańskiego Greisera w Warszawie.

27.I. Wizyta niemieckiego premiera Goeringa w Warszawie. Rząd polski rozbija projektowany przez francuskiego ministra Barthou tzw. wschodni pakt, mający na celu stworzenie koalicji antyhitlerowskiej.

III. Rząd polski uznaje złamanie traktatu wersalskiego przez Niemcy, które przywracają u siebie powszechny obowiązek służby wojskowej.

23.IV. Uchwalenie reakcyjnej konstytucji i faszystowskiej ordynacji wyborczej wywołuje strajki protestacyjne w całym kraju.

12.V. Śmierć Piłsudskiego.

10.VII. Rozwiązanie III Sejmu.

8.IX. Wybory do IV Sejmu, bojkotowane przez większość społeczeństwa (46% głosujących).

21.X. Próba lotu do Australii mjr. Karpińskiego.

1936 r. III. Sanacyjny rząd uznaje obsadzenie przez Hitlera wojskiem zdemilitaryzowanej na podstawie traktatu wersalskiego strefy Nad-

Winowajcy klęski wrześniowej

renii, znosi ogłoszone przez Ligę Narodów sankcje gospodarcze przeciwko Włochom i uznaje zabór Abisynii.
Pomoc rządu sanacyjnego dla gen. Franco. Strajki i krwawe walki uliczne w Krakowie i Lwowie. Oświadczenie Składkowskiego w sejmie: „Policja strzelała i strzelać będzie".
Zjazd Pracowników Kultury we Lwowie z udziałem Wandy Wasilewskiej. Pomoc demokratów dla walczącego ludu hiszpańskiego, organizacja brygady im. Dąbrowskiego w Hiszpanii z ochotników Polaków.

1937 r. 21.II. Utworzenie reakcyjnego Obozu Zjednoczenia Narodowego (Ozonu).
18.IV. Zjazd chłopski w Racławicach 2-dniowe walki z policją.
15—25.VIII. Strajk chłopski w Galicji. Walki barykadowe· 41 zabitych, 34 rannych.

1938 r. Sanacyjny rząd uznaje wcielenie Austrii i Sudetów do Niemiec.
19.III. Demonstracje zbrojne na granicy litewskiej.
23.III. Wizyta marszałka Goeringa w Warszawie.
13.IX. Rozwiązanie IV Sejmu.
2—11.X. Korzystając z rozbioru Czechosłowacji przez Niemcy, Polska zajmuje Zaolzie
6.XI. Wybory do V Sejmu.

1939 r. 26.I. Wizyta ministra Rzeszy Ribbentropa w Warszawie.
18.II. Wizyta Himmlera w Warszawie.
6.IV. Umowa polsko - angielska.
Sanacyjny rząd polski zrzeka się ofiarowanej mu pomocy radzieckiej przeciwko faszystowskim Niemcom.

POLSKA W LATACH 1939 — 1944

1939 r. 1.IX. Najazd Niemców na Polskę
27.IX. Kapitulacja Warszawy.
14.X. Oficjalny koniec działań wojennych w Polsce.
6.XI. Wywiezienie profesorów krakowskich do obozów.
26.XII. Pierwsza masowa egzekucja w Wawrze pod Warszawą.

1940 r. 30.I. Masowa egzekucja w Forcie V w Poznaniu.
21.VI. Masowa egzekucja w Palmirach pod Warszawą.
VIII. Tworzenie tajnych batalionów chłopskich.

1941 r. 30.VII. Po napaści Niemiec na ZSRR (22.VI.1941) premier emigracyjnego rządu polskiego Sikorski podpisuje umowę ze Związkiem Radzieckim o współpracy.
14.VIII. Polsko - radziecki układ wojskowy w Moskwie o współdziałaniu wojska polskiego z Armią Czerwoną w walce z Niemcami. Pożyczka radziecka na wyekwipowanie armii polskiej w ZSRR. Mianowanie gen. Andersa dowódcą polskich sił zbrojnych w ZSRR.
18.IX. Przemówienie gen. Sikorskiego do narodu polskiego o stworzeniu armii polskiej w ZSRR.
25.XI. Pierwszy piec krematoryjny w Oświęcimiu.
4.XII. Gen. Sikorski i marsz. Stalin podpisują w Moskwie polsko-radziecką deklarację przyjaźni.

1942 r. Powstanie Gwardii Ludowej, która podejmuje walkę z okupantem.
4.III. Pierwsze masowe mordy na zakładnikach polskich w Warszawie.
6.V. Pierwsze boje partyzanckie.—Rozkazy z Londynu „czekania z bronią u nogi".
19.V. Bomba w kasynie gry w Warszawie. Rozstrzelanie na Pawiaku (więzienie w Warszawie) dwustu kilkudziesięciu więźniów.
VII. Gen. Anders w okresie decydujących zmagań Związku Radzieckiego z faszystowskim najeźdźcą pod Stalingradem — wyprowadza wojska polskie do Iranu.
22.VII. Początek likwidacji ghetta w Warszawie.
7.X. Wysadzenie torów kolejowych pod Warszawą.
16.X. Powieszenie 50 więźniów Pawiaka.
24.X. Zamachy 3 grup gwardzistów ludowych w Warszawie, zabicie i ranienie 34 oficerów niemieckich, zamachy w Kielcach i w Radomiu.

30.XI. Zamach na KKO w Warszawie, zabranie kontrybucji ściągniętej ostatnio z ludności.

27.XII. Początek walk partyzanckich na Zamojszczyźnie.

1943 r. IV. Powstanie w Moskwie Związku Patriotów Polskich (ZPP).

19.IV. Powstanie w ghetcie w Warszawie.

20.IV. Zamach w Krakowie na gen. Krügera, dowódcę SS i policji.

VI. I Zjazd ZPP w Moskwie.

5.VII. Tajemnicza śmierć gen. Sikorskiego w katastrofie lotniczej koło Gibraltaru.

1.IX. Związek Patriotów Polskich formuje pierwszą dywizję im. T. Kościuszki.

14.X. Bitwa pod Lenino z udziałem wojsk polskich.

XII. Wydanie manifestu do narodu o powołaniu tajnej Krajowej Rady Narodowej (KRN).

31.XII. Pierwsze posiedzenie KRN.

1944 r. 1.I. Rezolucja KRN w sprawie Zjednoczenia Armii Ludowej z Armią Polską w ZSRR, pod dowództwem gen. Roli.

1.II. Zamach na szefa gestapo, gen. Kutscherę, w Warszawie.

III. Delegacja KRN nawiązuje łączność ze Związkiem Patriotów Polskich i Armią Polską w ZSRR, z rządem ZSRR i rządami państw sprzymierzonych.

IV. Bitwa A. L. z Niemcami w pow. włodawskim.

15.IV. Egzekucja więźniów Pawiaka w ruinach ghetta w Warszawie.

VII. Armia radziecka wraz z wojskiem polskim przekracza Bug.

Pierwsze jawne posiedzenie KRN na ziemi lubelskiej.

POLSKA ODRODZONA (od 1944)

1944 r. 22.VII. Utworzenie Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN) i ogłoszenie Manifestu.

25.VII. Oswobodzenie Lublina przez armię radziecką i polską.

29.VII. Objęcie naczelnego dowództwa nad wojskami polskimi przez gen. Michała Rolę-Żymierskiego.

1.VIII—3.X. Powstanie w Warszawie.

6.VIII. Dekret PKWN o reformie rolnej.

12.VIII. Uruchomienie w Lublinie pierwszej rozgłośni radiowej.

13.IX. Oswobodzenie Pragi.

31.XII. PKWN przekształca się w Tymczasowy Rząd Rzeczypospolitej.

1945 r. 15.I. Oswobodzenie Kielc.

16.I. Oswobodzenie Radomia.

17.I. Oswobodzenie Warszawy.

18.I. Oswobodzenie Łodzi i Krakowa.

27.I. Oswobodzenie Katowic.

1.II. Oswobodzenie Torunia. Przeniesienie siedziby Rządu R. P. do Warszawy.

10.II. Oswobodzenie całego Górnego Śląska.

23.II. Oswobodzenie Poznania.

12—30.III. Oswobodzenie wybrzeża, Gdyni i Gdańska.

16.IV. Sforsowanie Odry i Nysy.

21.IV. Polsko - radziecki pakt przyjaźni, wzajemnej pomocy i współpracy powojennej.

3.V. Mianowanie gen. Roli Żymierskiego marszałkiem Polski.

7.V. Oswobodzenie Wrocławia.

8.V. Kapitulacja Niemiec. Koniec II wojny światowej.

28.VI Utworzenie w Warszawie Rządu Jedności Narodowej (RJN).

5.VII. Uznanie RJN przez Anglię, Stany Zjednoczone i Chiny.

7.VII. Umowa handlowa z ZSRR.

2.VIII. Dekret o amnestii.

13.VIII. Dekret o częściowej demobilizacji wojska.

16.VIII. Umowa polsko - radziecka w sprawie wschodniej granicy Polski.

19.VIII. Otwarcie radiostacji w Raszynie.

20—29.VIII. Umowy handlowe z Norwegią, Szwecją, Danią i Rumunią.

5.X. Umowa handlowa z Węgrami.

16.X. Podpisanie przez Polskę Karty Zjednoczonych Narodów w San Francisco.

POLSKA LUDOWA

POLSKI KOMITET WYZWOLENIA NARODOWEGO

W marcu 1944 r. delegacja Krajowej Rady Narodowej, tego podziemnego parlamentu narodu polskiego, walczącego bohatersko z okupantem niemieckim o wolność i niepodległość, przedostała się przez front do Moskwy, by porozumieć się z kierownictwem Związku Patriotów Polskich i stworzonej przezeń Armii Polskiej, walczącej wraz z Armią Czerwoną o wyzwolenie Europy spod jarzma hitlerowskiego. Owocem tego porozumienia było powołanie do życia w lipcu 1944 r. Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN'u), jako „tymczasowej władzy wykonawczej dla kierowania walką wyzwoleńczą narodu, zdobycia niepodległości i odbudowy państwowości polskiej". W ten sposób określa zadania PKWN'u Manifest jego wydany do narodu polskiego w dniu 22 lipca 1944 r. Program PKWN'u, sformułowany w Manifeście Lipcowym, mimo ogromu wynikających z niego zadań, został zrealizowany i nadal realizuje się konsekwentnie. PKWN zadał klęskę okupantowi, narodowi polskiemu przyniósł wolność i prawdziwą demokrację oraz dobre sąsiedzkie stosunki z innymi państwami. Ukoronowaniem dzieła PKWN'u, który rozpoczął swą działalność na niewielkim obszarze Lubelszczyzny, gdy olbrzymie połacie naszego kraju jeszcze jęczały pod batem najeźdźcy, była zaczęta przezeń i w znacznej części przeprowadzona reforma rolna. Dziś kontynuatorzy dzieła PKWN'u, prowadząc Polskę po raz obranym szlaku, przy pomocy całego narodu, powoli przywracają do normy nasze życie gospodarcze, chociaż straty, zadane nam przez wojnę, są znacznie cięższe, niż w innych krajach. Jest w tym wiekopomna zasługa PKWN'u, który w okresie najcięższym, przy odgłosach toczącej się jeszcze walki z okupantem, potrafił założyć fundamenty naszej nowej demokratycznej państwowości i nakreślić zasadnicze linie jej rozwoju.

WIELKIE REFORMY

Podstawy gospodarcze Polski demokratycznej określają TRZY ustawy o historycznym znaczeniu, a mianowicie:

1. DEKRET POLSKIEGO KOMITETU WYZWOLENIA NARODOWEGO O REFORMIE ROLNEJ.

2. USTAWA KRAJOWEJ RADY NARODOWEJ O PRZEJĘCIU NA WŁASNOŚĆ PAŃSTWA PODSTAWOWYCH GAŁĘZI GOSPODARKI NARODOWEJ, ORAZ

3. TRZYLETNI PLAN ODBUDOWY GOSPODARCZEJ

Dekret o REFORMIE ROLNEJ, wydany 6 września 1944 r. w chwili, gdy dopiero część Polski była wyzwolona, gdy toczył się jeszcze bój o wyzwolenie Warszawy, miał na celu usunięcie wiekowej krzywdy chłopa polskiego.

Najważniejszym postanowieniem dekretu jest, że cała ZIEMIA OBSZARNICZA POWYŻEJ 50 ha W POLSCE CENTRALNEJ, A POWYŻEJ 100 ha W POZNAŃSKIEM, POMORSKIEM I NA ŚLĄSKU została przejęta przez Państwo (wraz z niektórymi obszarami należącymi do Państwa przed okupacją) i PRZYDZIELONA NA WŁASNOŚĆ CHŁOPOM BEZROLNYM, MAŁOROLNYM I ŚREDNIOROLNYM (obarczonym liczną rodziną) za bardzo niską opłatą rozłożoną na lat 10 — 20.

Dlaczego przeprowadziliśmy reformę rolną?

Stan rzeczy na wsi przed 6 września 1944 r. był katastrofalny nie tylko dla wsi, ale i dla miasta, dla całego narodu.

Panował wielki głód ziemi. 3,2 miliona rodzin chłopskich gospodarowało na tej samej prawie powierzchni ziemi, co 19 tysięcy rodzin obszarniczych.

PRZECIĘTNA NA 1 CHŁOPA WYNOSIŁA 1 ha ZIEMI.

PRZECIĘTNA NA 1 CZŁONKA RODZINY OBSZARNICZEJ — 145 ha.

34% ludności wiejskiej żyło na małych tzw. karłowatych gospodarstwach, z których dochód dzienny wynosił około 15 gr.

Odbijało się to na uprzemysłowieniu kraju, chłop bowiem nie mający ziemi, albo mający jej zbyt mało, b. mało kupował towarów przemysłowych, co spowodowało zastój w przemyśle, bezrobocie robotników w mieście.

Dzięki reformie rolnej oraz dzięki rozparcelowaniu wielkich połaci Ziem Odzyskanych (indywidualnie i w spółdzielniach osadniczo - parcelacyjnych), wieś nasza rozwija się w kierunku gospodarki chłopskiej, w której podstawą będzie gospodarka średnia, obejmująca 5 — 8 ha.

Dzięki reformie rolnej i odzyskaniu Ziem Zachodnich wyrwaliśmy masy bezrolnego i małorolnego chłopstwa z niedostatku, poniżenia i ciemnoty i stworzyliśmy możliwości gospodarczego i kulturalnego rozwoju chłopa, który jako współgospodarz kraju będzie brał coraz większy udział w życiu politycznym.

Uzupełnieniem dekretu o reformie rolnej jest USTAWA O NACJONALIZACJI CZYLI UNARODOWIENIU WIELKIEGO I ŚREDNIEGO PRZEMYSŁU UCHWALONA NA IX SESJI KRAJOWEJ RADY NARODOWEJ W DNIU 3 STYCZNIA 1946 r.

Na zasadzie tej ustawy na własność państwa przechodzą podstawowe gałęzie gospodarki narodowej, a więc: KOMUNIKACJA KOLEJOWA I LOTNICZA, SZCZEGÓLNIE WAŻNE URZĄDZENIA SKŁADOWE, MAGAZYNOWE I PRZEŁADUNKOWE, PODSTAWOWE PRZEDSIĘBIORSTWA BANKOWE, PRZEDSIĘBIORSTWA GÓRNICZE ORAZ TE WSZYSTKIE PRZEDSIĘBIORSTWA PRZEMYSŁOWE, KTÓRE ZDOLNE SĄ ZATRUDNIĆ PRZY PRODUKCJI NA JEDNĄ ZMIANĘ WIĘCEJ NIŻ 50 PRACOWNIKÓW.

Ustawa o nacjonalizacji przemysłu pozwala nam uniezależnić swój przemysł od kapitalistów zagranicznych, którzy co roku wywozili od nas około 400 milionów złotych w złocie czystego zysku, oraz od kapitalistów rodzimych, którzy zyski swoje też najczęściej lokowali lub też wydawali zagranicą.

Ogromne zniszczenia naszego kraju wymagają odbudowy planowej połączonej z oszczędnością pieniędzy i czasu. Kapitaliście prywatnemu, dbającemu przede wszystkim o duże i natychmiastowe zyski, nie można byłoby narzucić jakiegokolwiek planu. Gdy jednak właścicielem kluczowych przedsiębiorstw przemysłowych jest cały naród, ma on możność poczynienia niezbędnych

wkładów przy jednoczesnym wyrzeczeniu się zysków tam, gdzie wymaga tego dobro kraju.

Dopiero reforma rolna i unarodowienie przemysłu pozwoliły na uchwalenie TRZYLETNIEGO PLANU ODBUDOWY GOSPODARCZEJ, który zapoczątkował w Polscę okres PLANOWEJ GOSPODARKI. Możemy teraz prowadzić racjonalną gospodarkę narodową, unikniemy bezrobocia oraz straszliwych kryzysów gospodarczych, tak dobrze znanych w świecie kapitalistycznym (szczegółowe dane o planie patrz str. 148).

Unarodowienie przemysłu wraz z reformą rolną i Planem Trzyletnim stworzyły podstawy pod demokrację gospodarczą, która jest niezbędnym warunkiem demokracji politycznej.

trzeba by było zużyć, aby osiągnąć poziom gospodarczy r. 1938, gdybyśmy szli tempem Polski obszarniczo - kapitalistycznej.

w Polsce o nowym ustroju przekroczymy poziom produkcji i spożycia przedwojennego.

USTRÓJ RZECZYPOSPOLITEJ

Pierwszy okres naszej niepodległości po okupacji hitlerowskiej, który rozpoczął się w dniu 22.7. 1944 r. Manifestem Lipcowym Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN), zakończył się 4.2.1947 r. w dniu otwarcia pierwszego w wyzwolonej Polsce Sejmu Ustawodawczego. Sejm ten w dniu 19 lutego 1947 r. uchwalił tzw. „Małą Konstytucję", która ma obowiązywać do czasu wejścia w życie nowej konstytucji, jaką w przyszłości Sejm uchwali. „Mała Konstytucja" opiera się na konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., na zasadach Manifestu PKWN oraz na reformach, które zostały potwierdzone przez naród w głosowaniu ludowym z dnia 30 czerwca 1946 r. w tzw. referendum.

„Mała Konstytucja" określa, że najwyższymi organami Rzeczypospolitej są:

W ZAKRESIE WŁADZY USTAWODAWCZEJ — SEJM USTAWODAWCZY,

W ZAKRESIE WŁADZY WYKONAWCZEJ — PREZYDENT, RADA PAŃSTWA I RZĄD,

W ZAKRESIE WYMIARU SPRAWIEDLIWOSCI — NIEZAWISŁE SĄDY.

SEJM

Na podstawie „Małej Konstytucji" Sejm nasz jest jednoizbowy, a nie jak dawniej dwuizbowy. Senat bowiem, który wchodził w skład Sejmu do 1939 r., został zniesiony na podstawie referendum z dnia 30 czerwca 1946 r.

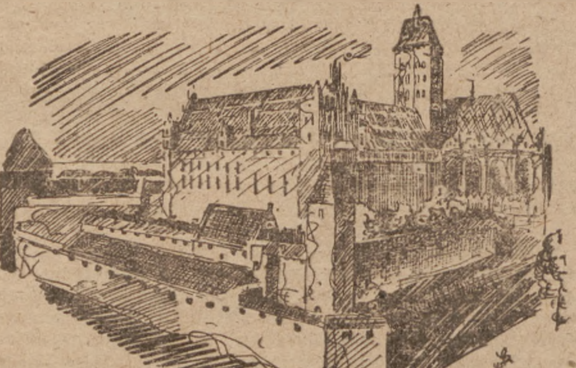
KADENCJA SEJMU TRWA 5 LAT. Sejm zwoływany jest corocznie przez Prezydenta na zwyczajną sesję jesienną najpóźniej w październiku oraz na zwyczajną sesję wiosenną najpóźniej w kwietniu. Sesję nadzwyczajną Sejmu zwołuje Prezydent w każdym czasie wedle własnego uznania oraz na żądanie co najmniej jednej trzeciej części ustawowej liczby posłów (wszystkich posłów jest w Sejmie 444).

PREZYDENT JEST WYBIERANY PRZEZ SEJM NA LAT 7. Prezydent, jako głowa Państwa, reprezentuje je wobec zagranicy, mianuje i odwołuje Prezesa Rady Ministrów (premiera), a na jego wniosek mianuje i odwołuje ministrów. Prezydent jest również najwyższym zwierzchnikiem sił zbrojnych Państwa, na wypadek wojny zaś mianuje Naczelnego Wodza Sił Zbrojnych. Prezydentowi przysługuje również prawo łaski w stosunku do skazanych oraz prawo mianowania sędziów.

RZĄD, składający się z 21 ministrów, premiera i dwóch wicepremierów, jest odpowiedzialny przed Sejmem za działania podległych mu urzędników.

W SKŁAD RADY PAŃSTWA WCHODZĄ: Prezydent, jako przewodniczący, marszałek i 3 wicemarszałkowie Sejmu oraz prezes Najwyższej Izby Kontroli Państwa, w czasie wojny zaś — także Naczelny Dowódca Wojska Polskiego. Na wniosek Rady Państwa, uchwalony jednomyślnie, Sejm może uzupełnić skład Rady przez powołanie dalszych jej członków, najwyżej trzech, wskazanych we wniosku Rady Państwa.

KONKURS MIAST

Co jest przedstawione na tym obrazku?

PREMIER JÓZEF CYRANKIEWICZ urodził się w roku 1911. Dzieciństwo i wczesną młodość spędził w rodzinnym Tarnowie, gdzie ukończył gimnazjum, potem wyjechał na studia wyższe do Krakowa.

Jako student Wydziału Prawnego pracował w akademickich stowarzyszeniach społecznych i pisywał do dziennika „Naprzód". W roku 1935 zostaje sekretarzem Okręgowego Komitetu Polskiej Partii Socjalistycznej w Katowicach oraz wiceprzewodniczącym Towarzystwa Uniwersytetów Robotniczych województwa krakowskiego.

W roku 1939 **Józef Cyrankiewicz**, jako oficer artylerii, dostaje się do niewoli niemieckiej. Udaje mu się jednak uciec z transportu, wiozącego jeńców do Rzeszy i wrócić do Krakowa, gdzie rozpoczyna natychmiast pracę w organizacjach podziemnych.

Władze niemieckie wytropiły go jednak. W r. 1941 zostaje osadzony w więzieniu, a następnie przewieziony do Oświęcimia. Tam stał się duszą nielegalnej organizacji więźniów, których podtrzymuje na duchu i zachęca do wytrwania. Ostatnie miesiące niewoli spędza w obozie w Mauthausen, skąd po uwolnieniu przez wojska alianckie powrócił natychmiast do kraju i przystąpił znów do pracy w PPS.

Józef Cyrankiewicz jest obecnie Sekretarzem Generalnym Centralnego Komitetu Wykonawczego PPS oraz Międzynarodowej Federacji b. więźniów politycznych niemieckich więzień i obozów koncentracyjnych. Ponadto jest prezesem Polskiego Związku b. Więźniów Politycznych.

W listopadzie 1946 r. **Józef Cyrankiewicz** wszedł w skład Rządu Jedności Narodowej, 5 lutego **1947 r.** prezydent Rzeczypospolitej — **Bolesław Bierut, powierzył mu funkcje premiera Rządu.**

NASZA POLITYKA ZAGRANICZNA.

Manifest Lipcowy Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 22 lipca 1944 r. głosił:

> „Trwały sojusz z naszymi bezpośrednimi sąsiadami, ze Związkiem Radzieckim i Czechosłowacją, będzie podstawową zasadą zagranicznej polityki polskiej. Braterstwo broni, uświęcone wspólnie przelaną krwią w walce z niemiecką agresją, jeszcze bardziej pogłębi przyjaźń i utrwali sojusz z Wielką Brytanią i Stanami Zjednoczonymi Ameryki Północnej.
>
> Polska dążyć będzie do zachowania tradycyjnej przyjaźni i sojuszu z odrodzoną Francją, jak również do współpracy z wszystkimi demokratycznymi państwami świata".

Od razu po odzyskaniu niepodległości — PKWN, a następnie Rząd Polski przystąpił do realizowania zasad demokratycznej polityki zagranicznej, przewidzianych w Manifeście Lipcowym.

Sojusz ze Związkiem Radzieckim powstał jako sojusz bojowy we wspólnej walce z hitleryzmem, toteż pierwszym układem międzynarodowym, zawartym jeszcze przed ostatecznym zwycięstwem nad Niemcami, była umowa o przyjaźni, pomocy wzajemnej i współpracy wojennej z ZSRR.

Niejednokrotnie potem mogliśmy się przekonać, że ZSRR okazuje nam pomoc nieocenioną w odbudowie naszego kraju. Udzielenie nam ziarna siewnego w 1946 r., przysłanie kolumn przeciwepidemicznych, pomoc techniczna w odbudowie mostów, sieci telefonicznej, radia— to wszystko czyny, o których nie wolno nam zapominać.

ZSRR jest poza tym wypróbowanym obrońcą naszych granic zachodnich. Na wszystkich konferencjach międzynarodowych minister spraw zagranicznych ZSRR Mołotow, wbrew rozmaitym atakom na nasze Ziemie Odzyskane, oświadcza zawsze, że granice nasze na Odrze i Nysie uważa za ostateczne.

Toteż w marcu 1947 r. nowy Rząd Rzeczypospolitej zawarł znowu porozumienie z ZSRR, na podstawie którego mamy uzyskać od Związku Radzieckiego pożyczkę

w złocie w wysokości ok. 23 milionów dolarów, mamy ponadto otrzymać tabor kolejowy i należną nam część niemieckiej floty handlowej oraz możność zakupu broni na warunkach kredytowych.

Już po tym porozumieniu w czasie konferencji pokojowej, która obradowała w kwietniu 1947 r. w Moskwie, min. Mołotow w odpowiedzi na ataki Marshalla, ministra spraw zagranicznych Stanów Zjednoczonych, raz jeszcze podkreślił, że nasze granice zachodnie uważa za nienaruszalne.

Drugim państwem, z którym zawarliśmy układ o przyjaźni i wzajemnej pomocy, jest **Jugosławia.** Układ ten zawarty został 18 marca 1946 r.

Z Jugosławią łączy nas wiele cech wspólnych. Przeżyła ona zarówno jak i Polska okrutną okupację hitlerowską, zrodziła w obliczu najeźdźcy ruch partyzancki, a po wojnie zaczęła podobnie jak i my utrwalać u siebie nowy ustrój — **demokrację ludową.**

Toteż jugosłowiańska brygada pracy była pierwszą grupą młodzieży zagranicznej, która przyjechała pomagać nam w odbudowie Warszawy, podczas gdy brygada polskiej młodzieży pracowała nad budową odcinka kolei żelaznej w Jugosławii.

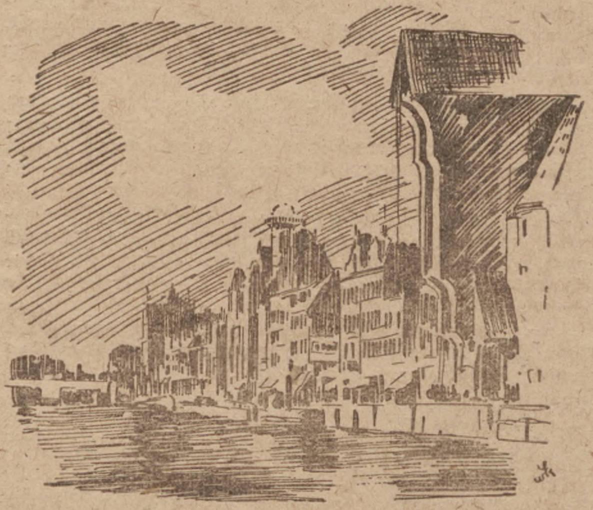
Trzecim państwem, z którym zawarliśmy układ o przyjaźni i wzajemnej pomocy, jest Czechosłowacja (10.3.47). Sojusz z Czechosłowacją jest wielkim zwycięstwem demokratycznej polityki obu rządów. Dwa narody, które łączy wspólne niebezpieczeństwo ze strony Niemiec, osiągnęły wreszcie po wielu latach porozumienie. Wszystkie kwestie sporne postanowiono załatwić na drodze pokojowej w ciągu dwóch lat.

Poza układami handlowymi, o których mowa na str. 136 Polska w ciągu kilku miesięcy 1947 r.:

1) złożyła podpis pod traktatem pokojowym **z Włochami;**
2) zawarła umowę o współpracy kulturalnej **z Francją;**
3) zakończyła rokowania z Wielką Brytanią w sprawie zwrotu naszego złota, wywiezionego w r. 1939 do Anglii, oraz zwrotu polskich jednostek morskich, które w czasie wojny pływały pod brytyjską banderą
4) zawarła porozumienie z ZSRR (5.3.47 r.).

Wierny zasadom demokracji czyni Rząd Polski wszystko, aby utrzymać jak najlepsze stosunki z wszystkimi narodami i państwami miłującymi wolność. Głównym naszym dążeniem jest utrwalenie na świecie pokoju i dlatego będziemy współpracowali z wszystkimi narodami, które chcą tak jak my sprawiedliwego pokoju.

KONKURS MIAST

Co jest przedstawione na tym obrazku?

ODRODZONE WOJSKO POLSKIE.

Szlak krwi i chwały

Wielu z was pamięta pewnie pełne grozy dni września 1939 r., kiedy to na nasz kraj napadły pancerne hordy Hitlera.

Nierówna walka rozgorzała na trzech frontach na raz: na zachodzie, północy i południu Polski.

Na jaw wyszło od razu, że kraj nie jest przygotowany do wojny. Wyżsi dowódcy z Rydzem-Śmigłym na czele okazali się wysoce nieudolni i po prostu uciekli wraz z sanacyjnym rządem za granicę (do Rumunii). Jedynie żołnierz dowiódł, że w powszechnym zalewie germańskim potrafi bić się jak bohater. Obrona Westerplatte, bój pod Mławą i Kutnem, obrona Warszawy, Modlina— oto przykłady zaciętego oporu.

Naród jednak nie uległ. Pozbawiony zbrojnego ramienia, jakim jest wojsko, prowadził nieulękłą podziemną walkę zbrojną z okupantem. Złotymi głoskami do historii naszej wpisuje swe czyny Gwardia Ludowa (1942), przekształcona w styczniu 1944 r. w Armię Ludową. Rzuciła ona wszystkie swe siły na zbrojną walkę z Niemcami. Również liczne jednostki zorganizowanej wcześniej Armii Krajowej i Batalionów Chłopskich coraz aktywniej wciągały się do czynnego udziału w zbrojnej walce z okupantem.

W tym samym czasie na obczyźnie, we Francji i Anglii, oddziały wojska polskiego, sformowane z uchodźców, wspomagają wydatnie aliantów na wszystkich niemal frontach.

Ale dopiero w ZSRR powstaje poza krajem siła, która może zaważyć na losach kraju. Na olbrzymich przestrzeniach Związku Radzieckiego rozsiane są tysiące Polaków, cywilów i żołnierzy. Wiedzą o tym w kraju i za granicą. Wie gen. Sikorski i jak tylko Niemcy uderzyły na Związek Radziecki — proponuje rządowi radzieckiemu utworzenie Armii Polskiej, by wespół z Armią Czerwoną przeciwstawić się najazdowi niemieckiemu.

Układ doszedł do skutku i wkrótce 70.000 żołnierzy stanęło pod bronią. Wyekwipowanie i utrzymanie zapewnił rząd radziecki, traktując oddziały polskie pod

względem zaopatrzenia na równi z walczącymi oddziałami Armii Czerwonej. Poza tym ofiarował rządowi Sikorskiego pożyczkę w kwocie 300 milionów rubli.

Kierownictwo w formowaniu tych oddziałów znalazło się jednak w rękach reakcyjnych oficerów z dowódcą armii gen. Andersem na czele. Skutki tego nie dały na siebie długo czekać. Już bowiem w lipcu 1942 r., kiedy armia radziecka toczyła najcięższe boje pod Stalingradem — gen. Anders, zamiast skierować swą armię na front, wycofał ją z południowej Rosji do Iranu i Iraku na tułaczkę i poniewierkę.

Jednak mimo poważnej liczby uprowadzonych, stać jeszcze było emigrację polską w ZSRR na stworzenie własnej siły zbrojnej. Toteż na początku 1943 r. powstaje Związek Patriotów Polskich, który postawił sobie za zadanie utworzenie nowej Armii Polskiej do walki przeciw Niemcom.

Rozpoczęła się gorączkowa praca szkoleniowa w obozie wojskowym Sielce nad Oką (między Moskwą a Riazaniem).

Już po 3-miesięcznym przeszkoleniu wyruszyła na front I Dywizja Piechoty im. Tadeusza Kościuszki.

Na najkrótszej drodze, co do Polski wiodła, na tzw. „szosie warszawskiej" w Rosji stanął obok radzieckiego żołnierza — żołnierz polski, by rozpocząć historyczny marsz do Ojczyzny

Oto jak poeta - żołnierz, Leon Pasternak, opowiada o sprawach, które się na tej drodze dokonały:

LEON PASTERNAK

WARSZAWSKOJE SZOSSE

Idzie, idzie to bractwo, pozbierane tułactwo,
tylko broń w słońcu z dala się iskrzy,
garść sucharów i pakuł, para onuc w plecaku,
jak buława spoczywa w tornistrze.
Kurz zaciemnia niebiosa. Nie zwyczajna to szosa,
nie zdeptane prowadzą nas szlaki,
przez wertepy, przez lasy idzie wojsko — Polacy,
tak nazwani tu — (bratia Polaki —
Idą chłopy i pany, idą razem zbratane,
idą z lagrów, z posiołków, z zesłania,

idą śląskie pieruny, osiwiałe leguny,
wspólnej drogi już nic nie przesłania.
U nas wszyscy koledzy, idzie więzień z Berezy,
były glina i hrabia chorąży,
idzie cieśla spod Omska, idzie ślusarz z Radomska,
hełm bojowy jednako im ciąży.
Wraca syn odzyskany, traktorzysta z Fergany,
góral z Tater i wnuk sybiraka,
zakurzona i szara, różna u nas jest wiara,
ale wiara to nie byle jaka.
Cóż, że rodak porucznik od saperów czy rusznic
mowę ojców gdzieś w tajgach zatracił?
Na biwaku gwiaździstym polonista — asystent
leczy mowę, jak rany swych braci.
Podskakuje laweta, maszeruje poeta,
to jak nigdy, jest o czym pomarzyć,
idzie malarz i panna, partyzancka sutanna,
pręgi potu i pyłu na twarzy.
O nic nikt cię nie pyta. Jesteś? Dobrze i kwita.
Nikt na ciebie nie spojrzy z ukosa.
Bierz karabin na Niemca, hasło: Walka i zemsta!
Ba, niezwykła, niezwykła to szosa...
Więc idziemy w tę drogę, a historia pod nogę
bije z nami obcasem, jak żywa
i co będzie, to będzie, jedno wiemy: my wszędzie,
gdzie się wolność bagnetem zdobywa!

17 września 1943 r. W drodze na front!

* * *

12 października 1943 r. rozpoczął się pierwszy bój „Kościuszkowców" z Niemcami pod wsią Lenino na Smoleńszczyźnie.

W dwudniowych ciężkich walkach żołnierz nasz przełamał opór wroga i utrzymał zdobytą miejscowość mimo rozpaczliwych ataków piechoty niemieckiej, czołgów i zmasowanego lotnictwa.

Polacy dwukrotnie wypierani ze stanowisk — po dwakroć zajmują je na nowo. 1.200 Niemców przypłaciło życiem próbę zatrzymania naszych pułków.

Z długiej listy odznaczonych po boju „Kościuszkowców" wymienimy tych, którzy uzyskali tytuł „Bohatera Związku Radzieckiego". Są to: kpt. Wysocki Władysław, kpt. Hübner Juliusz i 18-letnia fizylierka — Anie-

la Krzywoń, która zginęła ratując rannych i dokumenty z płonącego samochodu.

Bój pod Lenino wykazał w pełni wartość naszego żołnierza. Dla Polski Podziemnej i emigracji był on podnietą do dalszego działania.

W obozie sieleckim nie ustaje praca. Tworzą się nowe formacje Polskich Sił Zbrojnych: 2 Dywizja Piechoty im. Henryka Dąbrowskiego, 8 Brygada Artylerii im. gen. Bema, Brygada Pancerna im. Bohaterów Westerplatte, Pułk Lotniczy „Warszawa", Batalion Kobiecy im. Emilii Plater, oraz cały szereg innych samodzielnych jednostek.

Wreszcie Pierwszy Korpus Polskich Sił Zbrojnych w ZSRR gotów jest do działań i w styczniu 1944 r. wyrusza na front. Powstaje 3 Dywizja Piechoty im. Romualda Traugutta. W marcu 1944 r. Korpus zostaje przekształcony w Armię Polską w ZSRR.

W nowym ośrodku formowania, w Sumach, powstaje 4 Dywizja Piechoty im. Jana Kilińskiego, zaczątki 5 i 6 Dywizji, Brygada Kawalerii, brygady artylerii, saperów, dywizja artylerii przeciwlotniczej i przeciwpancernej.

Już w lipcu 1944 r. głos armat polskich doszedł do kraju. Po chlubnych bojach pod Darnicą i nad Bugiem oddziały polskie wkroczyły do Ojczyzny i podporządkowały się władzy Krajowej Rady Narodowej.

Dekretem K. R. N. z dnia 21 lipca 1944 r. Armia Polska w ZSRR zostaje połączona z Armią Ludową w jedno odrodzone Wojsko Polskie, którego Naczelnym Dowódcą zostaje mianowany dzisiejszy Marszałek, podówczas generał broni — Michał Rola-Żymierski.

W żołnierskim współudziale z radzieckim sojusznikiem Wojsko Polskie dochodzi w zwycięskich krwawych bojach do Wisły. Bierze udział w walkach nad Pilicą w rejonie Warki, a najlepsza i najsławniejsza jednostka — I Dywizja im. Tadeusza Kościuszki, okrywa się nową chwałą w bojach o Warszawę wyzwalając w dn. 13.9 1944 r. przedmieście stolicy — Pragę.

W tragicznych chwilach zmagań powstańców Warszawy pragnie im nieść pomoc II i III Dywizja Piechoty, przeprawiając pod morderczym ogniem szereg jednostek na lewy brzeg Wisły. Niestety w roku 1944 stolicy uwolnić się nie udało.

Na wyzwolonych ziemiach Polski zostaje ogłoszona mobilizacja. Spieszą tłumnie do armii ochotnicy i poborowi, patriotyczna młodzież, byli żołnierze Armii Ludo-

wej, Batalionów Chłopskich, Korpusu Bezpieczeństwa i najlepszy element z Armii Krajowej.

Wbrew nawoływaniom reakcji do bojkotu mobilizacji, rozwija się demokratyczne Wojsko Polskie.

Nadchodzi wreszcie moment generalnej ofensywy Armii Czerwonej i Wojska Polskiego.

Dnia 17 stycznia 1945 r. wojska I Frontu Białoruskiego błyskawicznym natarciem ze wschodu na Warszawę zajęły Żyrardów i Sochaczew. W jednoczesnym uderzeniu od północy, zachodu i południa wojska radzieckie i pułki polskie 2 i 6 Dywizji zdobyły stolicę — Warszawę! Moskwa uczciła zdobycie Warszawy 24 salwami z 324 dział.

Rozpoczyna się forsowny pościg za cofającym się w popłochu nieprzyjacielem. Z końcem stycznia zostaje wyzwolona Bydgoszcz oraz zajęte Złotów i Jastrowie już na Pomorzu Zachodnim.

Najcięższe jednak zadanie spełniły oddziały nasze przerywając silnie umocnione, betonowe pozycje niemieckie, tzw. „Wał Pomorski". Dnia 11 lutego 1945 r. zdobyto miasto Frydląd i Wałcz, a 14 lutego — Piłę. Pod Frydlądem padło 3.000 Niemców, zdobyto 39 dział i wiele sprzętu bojowego.

W dalszych walkach wzięcie Kołobrzega (18.3) otwiera Polsce dostęp do morza. Port Gdynię wyzwalają pancerni Brygady im. Bohaterów Westerplatte dn. 28 marca, a nazajutrz wjeżdżają triumfalnie do Gdańska.

W kwietniowej ofensywie Armii Czerwonej biorą udział wypróbowane w bojach oddziały I Armii pod dowództwem gen. Popławskiego, i jednostki II Armii pod dowództwem gen. Świerczewskiego i Korpus Pancerny gen. Kimbara.

Dnia 16 kwietnia 1945 r. I Armia sforsowała Odrę, a oddziały II Armii i Korpus Pancerny — Nysę.

Najbardziej zasłużona w bojach o niepodległość I DP im. Tadeusza Kościuszki i 2 Brygada biorą udział wespół z doborowymi oddziałami radzieckimi w decydującym 10-dniowym szturmie na Berlin (patrz rys. na str. 108). Na gruzach hitlerowskiej stolicy, obok czerwonych sztandarów, zatknięto dnia 2 maja nasz przyniesiony spod Lenino biało-czerwony sztandar I Dywizji.

W tym czasie w zwycięskich krwawych bojach dywizje Pierwszej Armii doszły 4 maja do Łaby. Druga Armia dotarła do Drezna.

POD BERLINEM

8 maja 1945 r. przedstawiciele armii niemieckiej i rządu niemieckiego podpisali akt bezwarunkowej kapitulacji.

W dniu zwycięskiego zakończenia wojny Rozkaz Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego tak ujmuje historię czynów oręża polskiego:

„... Wróg ludzkości, butny faszyzm niemiecki, leży zmiażdżony u stóp zwycięskiej demokracji, u stóp bohaterskiej Armii Czerwonej, u stóp Armii zachodnich sojuszników, u Waszych stóp, oficerowie, podoficerowie i żołnierze Wojska Polskiego... Zrodzone z największych uczuć Polaka — żądzy walki zbrojnej z okupantem — jednoczy w sobie odrodzone Wojsko Polskie najchlubniejsze tradycje patriotyczne oręża polskiego. Bohaterstwo obrońców Westerplatte i Warszawy z września 1939 r., heroizm pionierów walki zbrojnej z okupantem bojowników partyzantki i Armii Ludowej, poświęcenie idących za porywem serca powstańców warszawskich z sierpnia 1944 r., niezmierna tęsknota za Polską, która wiodła do wielkich czynów pod Lenino i Darnicą Pierwszą Armię Polską w ZSRR, męstwo Drugiej Armii Polskiej — cała epopea Waszej zbrojnej walki o niepodległość, o honor Polaka, wypisana jest na sławnych sztandarach Waszych zatkniętych w Berlinie i dalej nad Łabą... **W polskie ziemie wsiąkła Wasza krew ofiarna, w ziemię Polski, która z tej krwi powstała, by żyć...** Dzisiaj, gdy wojna dobiegła zwycięskiego końca, zadaniem Waszym jest zabezpieczenie na wieki naszych granic, zapewnienie warunków dalszego niezakłóconego rozwoju potęgi Polski, opartej na zdobyczach demokracji.

Po wygranej wojnie musimy wygrać i zabezpieczyć Ojczyźnie godny pokój".

Dziś w wykonaniu tych zadań Wojsko Polskie bierze czynny udział w odbudowie i zagospodarowaniu Kraju, stoi na straży naszego demokratycznego ustroju, dba o bezpieczeństwo wewnętrzne, a na granicach Rzeczypospolitej pełni nieustanną czujną straż.

Naczelny Dowódca i Minister Obrony Narodowej MARSZAŁEK **MICHAŁ ŻYMIERSKI** urodził się w Krakowie w r. 1890. W młodym wieku należał do organizacyj niepodległościowych. Kiedy wybuchła pierwsza wojna światowa, Michał Żymierski wstępuje do Legionów. Na froncie odznacza się szybko i awansuje zostając dowódcą 2 pułku Legionów. Jako dowódca pułku organizuje spisek II brygady przeciw Niemcom. Po bitwie z trzema dywizjami austriackimi pod Rarańczą przedziera się na czele II brygady Legionów przez front pod Kaniowem.

W r. 1924 ówczesny Minister Spraw Wojskowych gen. Sikorski mianuje Michała Żymierskiego generałem brygady i zastępcą Szefa Administracji do Spraw Uzbrojenia Armii, co odpowiada stanowisku wiceministra spraw wojskowych.

Kiedy w roku 1926 Piłsudski zbrojnie zagarnia władzę w swoje ręce, gen. Żymierski przeciwstawia się temu. Prześladowany za to przez Piłsudskiego, wyjeżdża do Francji, skąd wraca w przeddzień wybuchu wojny.

W czasie okupacji niemieckiej oddaje swoją wiedzę i doświadczenie wojskowe walce zbrojnej z Niemcami. Od 1 stycznia 1944 roku dowodzi Armią Ludową i znany jest Podziemiu jako generał „Rola".

Dekretem Krajowej Rady Narodowej mianowany zostaje dnia 21 lipca 1944 roku Naczelnym Dowódcą Wojska Polskiego.

POLSKA W LICZBACH

1) Położenie geograficzne:

Polska leży między 54°50' a 49°01' szerokości geograficznej i między 14°08' a 24°19' wschodniej długości geograficznej od Greenwich.

Rozciągłość z południa na północ wynosi 610 km., z zachodu na wschód — 720 km.

2) Granice:

Ogólna długość granic Polski wynosi 3.560 km. Długość poszczególnych granic:

morskie	— 496 km. (w linii prostej)	— 14%
rzeczne	— 980 km.	— 27,5%
górskie	— 1.203 km.	— 33,7%
sztuczne	— 881 km.	— 24,8%

Porównanie granic Polski z jej sąsiadami z roku 1939 i z roku 1945 przedstawia się jak następuje:

Granice Polski:	w roku 1938			1945 r.		
z Niemcami	1.912	km.	34,5%	426	km.	12,0%
z ZSRR	1.412	„	25,5%	1.292	„	36,2%
z Czechosłowacją	984	„	17,8%	1.346	„	37,8%
z Litwą	507	„	9,2%	—		—
z Rumunią	347	„	6,3%	—		—
z Gdańskiem	121	„	2,2%	—		—
z Łotwą	106	„	2,0%	—		—
morska	140	„	2,5%	496	„	14,0%

Obecne granice Polski są w porównaniu z granicami z roku 1939 znacznie dla nas korzystniejsze zarówno pod względem strategicznym, jak i gospodarczym. Znacznie krótsza granica z Niemcami ma wielkie znaczenie dla bezpieczeństwa Polski, a dłuższa granica morska — dla rozwoju naszych stosunków handlowych i kulturalnych z zagranicą.

Granica wschodnia (ustalona w Jałcie, podpisana w Moskwie 16.8. 1945 r.) — od źródeł Sanu do punktu

o 2 km. na płd. od Soliny, stąd na płn.-wsch. łukiem przez Ustianową, Niżankowice, Medykę do rzeki Sołokija pod Ostobużem, dalej rzeką Sołokija do Bugu pod Krystynopolem, stąd Bugiem do punktu o 1,5 km od Niemirowa, dalej łukiem na płn.-wsch. do Puszczy Białowieskiej, przez Puszczę wzdłuż przecinki leśnej o 4 km. na wschód od Białowieży, dalej ku północy do dawnej granicy polsko-litewskiej pod wsią Ustronie; dalej zgodnie z dawną granicą polsko-litewską aż do zbiegu z dawną granicą polsko-niemiecką na płd. od jeziora Wysztynieckiego.

Granica północna na obszarze dawnych Prus Wschodnich (ustalona w Poczdamie i podpisana w Moskwie) biegnie równoleżnikowo przez miasto Nordenbork od Zalewu Wiślanego do punktu o 2 km. na płn. od Alt Passarge (Hartdeck, Węgobork - Angerap. Gierdawy - Gerdanek, Pruska Iława, Deken, Zinten. D. Thieran. Heingenbeil po stronie radzieckiej). Dalej granica przecina Zalew Wiślany i mierzeję między Neukrug a Narmelu.

Granica morska: Zalew Wiślany z mierzeją (120 km.), wybrzeże gdańskie (85 km.), dawne wybrzeże polskie (140 km.), wybrzeże Pomorza Zachodniego po cieśninę Dziwin (245 km.), wyspa Wołyń (135 km.). część wyspy Uznam (36 km.), zatoka szczecińska (96 km.) — razem 857 km. (w linii prostej 496 km.)

Granica zachodnia (ustalona w Poczdamie 3.8. 1945 r. i w Berlinie 19.9. 1945 r.) biegnie od wybrzeży wyspy Uznam od punktu o 1.5 km. na wschód od Ahlbeck na południe wzdłuż kanału, przez zatokę Szczecińską do zatoki Warpniarskiej (Jezioro Ostrów), dalej potokiem Becke przez jeziora Myślibórz (Mutzelberg) i Schlossee na płd.-wsch. do Odry koło Gryfina. Dalej wzdłuż Odry i Nysy aż do granicy czeskiej.

Granica południowa nie jest jeszcze ustalona w całości i przebiega wg granicy roku 1938: niemiecko-czechosłowackiej na Śląsku Dolnym i Górnym a polsko-czechosłowackiej na obszarze dawnej Polski.

3) **Powierzchnia i jej ukształtowanie:**

Powierzchnia Polski współczesnej liczy 310.112 km. kw. Pod względem ukształtowania powierzchni rozróżniamy w Polsce następujące pasy:

A — **Sudety** (Śnieżka w Karkonoszach 1603).
B — **Karpaty z Pogórzem Karpackim:**

I. Krystaliczny trzon tatrzański (Rysy 2.503).
II. Pas wapiennych okolic, Pieniny (Trzy Korony 982).
III. Pasmo Karpat fliszowych (Beskid):
  1) Beskid Zachodni (Babia Góra 1.725).
  2) Beskid Wschodni — Bieszczady.

C — **Rów tektoniczny:**

I. Nizina Śląska.
II. Nizina Sandomierska.

D — **Pas wyżyn południowych:**

I. Wyżyna Śląsko-Małopolska (od Odry do Wisły):
  a) Pogórze Śląskie (300 mtr. n. p. m.), Pustynia Błędowska, minerały;
  b) pasmo Jury Krakowskiej, grzbiet krakowsko-częstochowski (400—500 mtr. n. p. m.), wapień, rudy;
  c) kotlina Nidy pokryta lasem, żyzna, pokłady siarki (300 mtr. n. p. m.);
  d) Wyżyna Kielecko - Sandomierska, Łysogóry (Łysica 619 m.), minerały.

II. Wyżyna Lubelska w dorzeczu Wieprza o glebie lessowej, pokłady kredy (300 mtr. n. p. m.).

E — **Niż Polski:**

I. Pas wielkich dolin.
  1. Bagna nadodrzańskie;
  2. Nizina Wielkopolska, glebv gliniaste, piaszczyste;
  3. Nizina Mazowiecka:
    a) Mazowsze lewobrzeżne niższe, skierniewicko - łódzkie, żyzne;
    b) Mazowsze prawobrzeżne wyższe, gostyńskie z Puszczą Kurpiowską.
  4. Nizina Podlasia (150 — 200 mtr. n. p. m.):
    a) wzniesienie łukowskie;
    b) wzniesienie białostockie, Puszcza Białowieska.

II. Pas wyżyn północnych, Pojezierze:
  1. Pojezierze Pomorskie;

2. Pojezierze Kaszubskie, Szwajcaria Kaszubska (Wierzyca 331 mtr. n. p. m.);
3. Pojezierze Mazurs' e, Szwajcaria Mazurska.

III. Nizina Nadbałtycka, delta Odry, Hel, delta Wisły (50 mtr. n. p. m.), piaski, pastwiska, rzadki las.

4) **Rzeki i jeziora:**

Na terytorium Polski znajdują się prawie w całości dorzecza Wisły (198.510 km.2) i Odry (118.611 km.^{2}). Obie rzeki wpadają do Bałtyku.

WISŁA 1.059. **Dopływy prawe:** Soła 70, Skawa 92, Raba 138, Dunajec 207 (z Popradem 154), Wisłoka 155, San 442 (z Wisłokiem 100 i Tanwią 105), Wieprz 283, Świder 84, Bug 785 (z Narwią 479, która ma dopływy: Pisa 90, Omulew 105, Orzyc 136, Wkra 202), Drwęca 204, Osa 120, Nogat 57; **lewe:** Przemsza 59, Prądnik 27, Szreniawa 76, Nida 142, Kamienna 131, Pilica 313, Bzura 155, Brda 195, Czarna Woda albo Wda 120, Wierzyca 100, Mołtawa 45. Delta Wisły przy ujściu do Bałtyku ma 1.560 km.^{2}

ODRA 907. **Dopływy prawe:** Olza 89, Kłodnica 75, Małapiana 220, Widawa 90, Borucz 165 (z Orlą 80), Warta 794 (z własnymi dopływami z prawej: Widawką 78, Nerem 115, Wełną 95 i Notecią 440, która ma Głdę 75 i Drawę 165, oraz z lewej Liczwartą 63, Prosną 217 i Obrą 240). **Lewe:** Opawa 105, Nysa Kładzka albo Wschodnia 195, Ślęza 70, Bóbr 255, Nysa Łużycka 225.

Nadto wpadają do Bałtyku: Pasłęka 120, Łeba 135, Słupia 150. Wieprz 150 (z Grabową 122), Prośnica 165, Rega 188. Sna 112. Dźwina, Świnia.

JEZIOR posiada Polska około 5.000, najwięcej na Mazurach, Pomorzu Zachodnim i w Poznańskiem.

Największe (powierzchnia w km.^{2}, w nawiasie głębokość w m.): Śniardwy 106 (25), Mamry 104 (38), Łebsko 75, Dąbskie 66, Miedwie 36 (42), Gardna 35, Jeziorak 34, Hańcza 30 (108), Niewocińskie 25 (37), Jamno 23, Gopło 23 (16), Wigry 21 (58), Drużno 18, Drawsko 18 (85), Żarnowieckie 15 (16), Wdzydze 14 (55), Charzykowskie 14 (30), Powidzkie 12 (40), Sławskie 11, Raduńskie 10.

Dziedzina klimatyczna i nazwa miejscowości		Średnia temperatura			Różnica
		stycznia	lipca	roku	
Wybrzeże	Świnoujście	—1.1	17.5	7.9	18.6
Hel		—0.8	17.1	7.6	17.9
Równiny nadbałt.	Szczecin	—1.2	18.1	8.2	19.3
	Koszalin	—1.9	16.7	7.1	18.6
	Lidzbark	—3.5	17.1	6.7	20.6
Pojezierze	Szczecinek	—2.6	16.9	6.9	19.5
	Chojnice	—3.0	17.0	6.8	20.0
	Klusy pod Ełkiem	—4.4	17.6	6.5	22.0
Kraina Wielkich Dolin	Wrocław	—1.7	18.6	8.2	20.3
	Poznań	—1.5	18.7	8.2	20.2
	Bydgoszcz	—2.3	18.5	7.8	20.8
	Warszawa	—3.5	18.4	7.2	21.9
Wyżyny Środkowo-polskie	Bytom	—3.0	17.6	7.6	20.6
	Kraków	—3.4	18.4	7.6	21.8
	Lublin	—5.4	18.2	7.4	23.6
Góry	Śnieżka	—6.8	9.1	0.2	15.9
	Poronin	—5.9	15.3	4.9	21.2

BOGACTWA NATURALNE POLSKI

Dzięki przesunięciu granic Polski na zachód nasze bogactwa naturalne niezmiernie wzrosły.

Pod względem **zasobów węgla** zajmujemy obecnie **drugie miejsce** w Europie.

W granicach 1939 r. Polska posiadała pokłady **węgla kamiennego** na Górnym Śląsku, około Mysłowic, Rybnika i Pszczyny, oraz w powiecie olkuskim i będzińskim (tzw. Zagłębie Dąbrowskie), poza tym w południowo-zachodniej części powiatu cieszyńskiego i w woj. krakowskim, w okolicach Jaworzna i Sierszy. Obecnie Polska uzyskała ponadto bogate złoża węgla kamiennego na Śląsku Opolskim w okolicach Bytomia, Gliwic i Zabrza (jest to przedłużenie Śląsko-Dąbrowskiego Zagłębia Węglowego) oraz na Śląsku Dolnym koło Wałbrzycha i Nowej Rudy.

W latach przedwojennych wydobycie węgla kamiennego w Polsce wynosiło 34 — 38 milionów ton.

W roku 1946 produkcja węgla wyniosła 47,3 miliona ton.

W roku 1947 wyniesie — 57.5 miliona ton.

POLSKA GŁÓWNYM DOSTAWCĄ WĘGLA W EUROPIE

W r. 1945 wywieźliśmy 5 milionów 400 tysięcy ton.
W r. 1946 wywieźliśmy 24 miliony ton.
W r. 1946 wywieźliśmy do ZSRR 8 milionów ton, resztę zaś — 16 milionów ton sprzedaliśmy innym państwom.

Produkcja węgla przekroczyła poziom przedwojenny.

Wydobycie węgla przez 1 robotnika wzrosło z **469 kg. do 1.160 kg.** dziennie.
W r. 1947 wydobędziemy 57,5 mil. ton węgla.
W r. 1948 wydobędziemy 67,5 mil. ton węgla.
W r. 1949 wydobędziemy 77,5 mil. ton węgla.
W r. 1950 wydobędziemy ponad 80 mil. ton węgla.

38 mil. ton **47,3 mil. ton**

Węgiel brunatny występuje w Polsce na dużych obszarach na Zachodzie: między Lesznem a Poznaniem, między Bydgoszczą a Tucholą, między Brześciem Kujawskim a Płockiem, na Wybrzeżu Kaszubskim oraz na odzyskanych ziemiach śląskich. Przed wojną eksploatacja węgla brunatnego w Polsce stale spadała. Maksimum wydobycia (w roku 1921) wynosiło zaledwie 270.000 ton, w latach zaś 1936—37 wydobycie to spadło nieomal do zera, nie wytrzymując konkurencji ze strony kopalń węgla kamiennego. Dopiero przyłączenie w r. 1945 Śląska podniosło produkcję węgla brunatnego w Polsce. Przyczyniło się ono również do wzrostu produkcji koksu o 152% (obecnie Polska zajmuje pod tym względem 4-te miejsce w Europie).

Rudy żelazne. Zapas rud żelaza w Polsce w granicach 1939 r. obliczany był na 187 mil. ton. Występują one w dwóch dużych strefach:

a) wzdłuż wapiennego pasma wieluńsko-krakowskiego. Najbogatsze pokłady znajdują się w powiatach częstochowskim i wieluńskim,

b) wzdłuż pasma Gór Swiętokrzyskich nad rzeką Kamienną (Ostrowiec, Starachowice).

Poza tym niewielkie złoża rud żelaza znajdują się na Ziemiach Odzyskanych w okolicy Krzyżatki.

Polskie rudy żelazne są przeważnie niskoprocentowe (30—35% zawartości żelaza), toteż mogą być wytapiane tylko z domieszką bogatych rud zagranicznych (ZSRR i Szwecja).

Pod względem produkcji **rudy cynku i ołowiu** Polska zajmuje **jedno z pierwszych** miejsc na świecie. Dzięki przesunięciu granic na zachód produkcja ta powiększyła się o 147% (w r. 1937 wynosiła 492 tys. ton, obecnie wzrosła do 1.214 tys. ton).

Złoża **rudy cynkowej** występują w Polsce w trzech strefach:

1) na Górnym Śląsku,
2) w woj. kieleckim (od Czarnej Przemszy na płd.-wschód do Białej Przemszy i do Olkusza),
3) w pow. chrzanowskim woj. krakowskiego (Jaworzno, Trzebinia, Chrzanów).

Cała produkcja jednak skupiła się przeważnie na Górnym Śląsku.

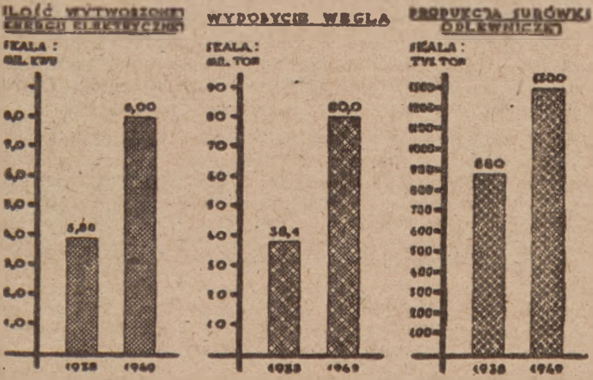
Razem z rudami cynku występują w Polsce (głównie na Śląsku, koło Tarnowskich Gór i Szarleja) **rudy ołowiane.** Jednakże produkcja ich w okresie przedwojennym stale spadała.

Z mineralnych bogactw Polski niepoślednie miejsce zajmują pokłady **soli.**

Sól kuchenna występuje w pasie podkarpackim (Wieliczka i Bochnia) oraz w Poznańskiem (Inowrocław, Wapień, Solno i Góra). W województwach centralnych sól występuje pomiędzy Wisłą i Wartą, od lewego brzegu Bzury i Neru aż do Noteci. W Ciechocinku nad Wisłą słone źródła dostarczają rocznie kilku tysięcy ton soli do celów leczniczych.

Ropa naftowa wydobywana jest w Zagłębiu Krośnieńskim.

PRODUKCJA ENERGII ELEKTRYCZNEJ, WYDOBYCIE WĘGLA I PRODUKCJA SURÓWKI ODLEWNICZEJ PRZED WOJNĄ I W 1949 R.

MORZE, PORTY

Powierzchnia Bałtyku wynosi 420.000 km.². Przeciętna głębokość — 55 m. Największa głębokość w zatoce Gdańskiej wynosi 113 m., w zatoce Puckiej — 57 m.

Polska posiada obecnie na Bałtyku 3 wielkie porty oraz szereg mniejszych.

Wielkie porty wojenne i handlowe — to Gdynia, Gdańsk, Szczecin.

Gdynia i Gdańsk mają być połączone w ramach powojennej rozbudowy w jedną całość.

Gdynia — ogółem powierzchnia portu wynosi przeszło 1.400 ha: Największa głębokość portu — 12 m. Przed wojną Gdynia była największym portem bałtyckim.

Gdańsk — ogółem powierzchnia wodna obszaru portowego wynosi ok. 900 ha. Największa głębokość portu — 10 m. Stocznia gdańska zajmowała w roku 1939 — 250 ha pow. wód portowych. 4 km. wybrzeży, budynki o pow. 180.000 m².

Szczecin — leży przy ujściu Odry do Zatoki Szczecińskiej. Przeciętna głębokość portu 6—10 m. Posiada szereg większych stoczni i doków.

Odbudowa Gdańska i Gdyni, doszczętnie prawie zniszczonych przez działania wojenne, odbywa się w bardzo szybkim tempie. Już w roku 1946 obroty towarowe obu portów osiągnęły połowę obrotu przedwojennego.

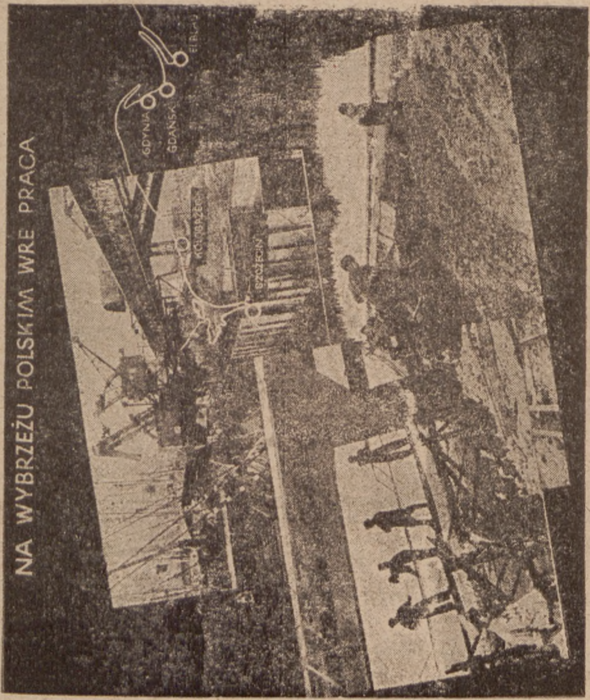
Z mniejszych portów polskich należy wymienić:

Świnoujście — przy zejściu rzeki Świni, tj. środkowego ramienia Odry, przedport Szczecina, głębokość w porcie przy wejściu 10 m. baseny od 4 do 6 m. Lotnisko morskie.

Kołobrzeg — wielki port rybacki, kąpielisko, przy ujściu Prośnicy. Port tworzy dwa wysunięte w morze mola, przy czym molo wschodnie jest 50 m dłuższe od zachodniego, głębokość przeszło 5 m.

Elbląg — nad Zalewem Wiślanym, port, połączony kanałem z Mazurami. posiada stocznie.

Kamień — nad Dievanowem, prawym ramieniem Odry, port rybacki, przystań jachtowa.

NA WYBRZEŻU POLSKIM WRE PRACA
GDYNIA
GDAŃSK
ELBLĄG
KOŁOBRZEG
SZCZECIN

Derłów — mały port rybacki i kąpielisko u ujścia Wieprza. Port posiada dwa mola, 4 m głębokości.

Postomin — przy ujściu Słupi, port rybacki, schronisko dla jachtów.

Łeba — mały port rybacki, kąpielisko, przy ujściu Łeby, przystań jachtowa 80 km od Gdyni.

Tolemicko — **mały port rybacki nad Zalewem Wiślanym.**

Frombork — mały port rybacki, posiada basen 220 × 40 m.

NAJWIĘKSZE PORTY BAŁTYCKIE INNYCH KRAJÓW

ZSRR—**Kronsztadt** (forteca i port wojenny na wschodnim krańcu wyspy Kertin), **Leningrad** (leży w większej swej części na lewym brzegu Newy, a w mniejszej na 2 wyspach utworzonych przez ramiona rzeki), **Ryga, Tallin, Królewiec (Kaliningrad), Piława, Kłajpeda.**

SZWECJA — **Sztokholm** (stolica, forteca morska, port wojenny i najważniejszy port morski), **Göteborg, Malmö, Karlskrone, Visby** (port na zach. brzegu wyspy Gotland).

DANIA — **Kopenhaga** (stolica), **Ronne** (port na wyspie Bornholm).

FINLANDIA — **Helsinki** (stolica).

LUDNOŚĆ I PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

Tymczasowe wyniki powszechnego sumarycznego spisu ludności z dnia 14 lutego 1946 r.

Powierzchnia, ludność i gęstość zaludnienia według województw i powiatów.

Województwa i okręgi	Powierzchnia w km²	Ludność			
		ogółem	w miast.	na wsi	na 1 km²
POLSKA	310.112	23.911.172 [1]	7.424.557	16.202.293	77
%		100,0	31,4	68,6	
Ziemie dawne	208.765	18.594.724	5.454.446	13.140.278	89
%		100,0	29,3	70,7	
Ziemie odzyskane	101.347	5.012.126	1.950.111	3.062.015	49
%		100,0	38,9	61,1	

Województwa i okręgi		Powierzchnia w km²	Ludność ogółem	w miast.	na wsi	na 1 km²
Województwa i okręgi						
M. st. Warszawa	.	141	476.538	476.538	—	3380
	%		100.0	100.0	—	
Woj. Warszawa	.	28.999	2.114.926	360.527	1.754.399	73
	%		100.0	17.0	83.0	
M. Łódź	.	212	496.861	496.861	—	2380
	%		100.0	100.0	—	
Woj. Łódź	.	20.234	1.773.232	364.225	1.409.007	88
	%		100.0	20.5	79.5	
„ Kielce	.	18.053	1.717.672	363.900	1.353.772	
	%		100.0	21.2	78.8	
„ Lublin	.	27.592	1.892.182	306.360	1.585.822	69
	%		100.0	16.2	83.8	
„ Białystok	.	22.508	930.454	170.255	760.199	41
	%		100.0	18.5	81.5	
Okr. Mazury	.	18.745	352.497	102.337	250.160	19
	%		100.0	29.0	71.0	
Woj. Gdańsk	.	16.406	967.062	423.042	544.020	59
	%		100.0	43.7	56.3	
Woj. Pomorze	.	22.695	1.462.618	553.301	909.317	64
	%		100.0	37.8	62.2	
Okr. Pomorze Zach.	.	21.564	597.868	236.684	361.184	28
	%		100.0	39.6	60.4	
Woj. Poznań	.	39.228	2.424.078	888.156	1.535.922	62
	%		100.0	36.6	63.4	
Okr. Śląsk Dolny		24.497	1.930.113	750.481	1.179.632	79
	%		100.0	38.9	61.1	
Okr. Śląsk Opol.	.	9.392	1.180.787	463.641	717.146	126
	%		100.0	39.3	60.7	
Woj. Śląsk	.	5.977	1.632.961	626.123	1.006.838	273
	%		100.0	38.3	61.7	
Woj. Kraków	.	15.918	2.129.535	584.224	1.545.311	134
	%		100.0	27.4	72.6	
Woj. Rzeszów	.	17.951	1.537.466	237.902	1.299.564	86
	%		100.0	15.5	84.5	

UWAGA: Tymczasowe wyniki spisu z dnia 14 lutego 1946 r. ustalone na podstawie prowizorycznych zestawień powiatowych. Mogą one ulec w opracowaniu wyników szczegółowych nieznacznym zmianom.

1) W tym 304.322 osoby nie uwzględnione w podziale na województwa (okręgi), powiaty (obwody) ani na ludność miejską i wiejską.

Jak podaliśmy, powyższe dane uzyskane zostały na podstawie spisu ludności z dnia 14.2.1946 r. Od tego czasu zaszły, oczywiście, zmiany, dotyczące poszczególnych rubryk tabelki. Tak więc ludność Warszawy w międzyczasie znacznie się zwiększyła i wyniosła w październiku 1946 r. — 525 tys. Uległ również pewnej zmianie podział administracyjny kraju (patrz niżej Podział administracyjny R.P.).

PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Stan na 20.IX. 1946 roku.

1. **Województwo białostockie.** Powiaty: 1) augustowski, 2) białostocki gr. (grodzki), 3) białostocki, 4) bielski, 5) **ełcki** *), 6) **gołdapski**, 7) łomżyński, 8) **olecki**, 9) sokolski, 10) suwalski, 11) szczuczyński w Grajewie, 12) wysoko-mazowiecki.

2. **Województwo kieleckie.** Powiaty: 1) częstochowski gr., 2) częstochowski, 3) iłżecki, 4) jędrzejowski, 5) kielecki, 6) kozienicki, 7) opatowski, 8) pinczowski, 9) radomski gr., 10) radomski, 11) sandomierski, 12) stopnicki (w Busku), 13) włoszczowski.

3. **Województwo lubelskie.** Powiaty: 1) bialski, 2) biłgorajski, 3) chełmski, 4) hrubieszowski, 5) kraśnicki, 6) krasnostawski, 7) lubartowski, 8) lubelski gr., 9) lubelski, 10) łukowski, 11) puławski, 12) radzyński, 13) siedlecki 14) tomaszowski, 15) włodawski 16) zamojski

4. **Województwo rzeszowskie.** Powiaty: 1) brzozowski 2) kolbuszowski, 3) krośnieński, 4) leski, 5) jarosławski, 6) lubaczowski, 7) łańcucki, 8) niżański, 9) przemyski, 10) przeworski, 11) rzeszowski, 12) sanocki, 13) tarnobrzeski, 14) gorlicki, 15) jasielski, 16) dębicki, 17) mielecki.

5. **Województwo łódzkie.** Powiaty: 1) brzeziński, 2) konecki, 3) kutnowski, 4) łaski w Pabianicach, 5) łęczycki, 6) łowicki, 7) łódzki, 8) opoczyński, 9) piotrkowski, 10) radomszczański, 11) rawski, 12) sieradzki, 13) skierniewicki, 14) wieluński.

6. **Miasto Łódź** — 3 powiaty grodzkie.

7. **Województwo pomorskie.** Powiaty: 1) brodnicki, 2) bydgoski gr., 3) bydgoski, 4) chełmiński, 5) chojnicki, 6) grudziądzki gr., 7) grudziądzki. 8) inowrocławski gr.,

---

*) Nazwa powiatu drukowana tłustym drukiem wskazuje, że powiat ten należy do Ziem Odzyskanych.

9) inowrocławski, 10) lipnowski, 11) lubawski w N. Mieście, 12) nieszawski (w Aleksandrowie), 13) rypiński, 14) sępoliński, 15) szubiński, 16) świecki, 17) toruński gr., 18) toruński, 19) tucholski, 20) wąbrzeski, 21) włocławski, 22) wyrzyski.

8. **Województwo poznańskie.** Powiaty: 1) **babimojski** (w Wolsztynie), 2) chodzieski, 3) **sulęciński,** 4) czarnkowski, 5) gnieźnieński gr., 6) gnieźnieński, 7) gostyński, 8) **gorzowski** z m. Gorzowem. 9 gu[illegible] **iński,** 10) jarociński, 11) kaliski, 12) kępiński, 13) kolski, 14) koniński, 15) kościański, 16) krotoszyński, 17) **krośnieński,** 18) leszczyński, 19) międzychodzki, 20) mogileński 21) **międzyrzecki,** 22) nowotomyski, 23) obornicki, 24) ostrowski, 25) poznański gr., 26) poznański, 27) pilski, 28) rawicki, 29) **rzepiński,** 30) turecki, 31) **skwierzyński,** 32) średski, 33) **świebodziński,** 34) śremski, 35) **strzelecki,** 36) szamotulski, 37) wągrowiecki, 38) wolsztyński, 39) **wschowski,** 40) wrzesiński 41) **zielonogórski,** 42) żniński.

9. **Województwo śląskie.** Powiaty. 1) będziński, 2) bielski, 3) **bytomski** gr., 4) **bytomski,** 5) chorzowski gr., 6) cieszyński, 7) **dobrodzieński,** 8) **gliwicki** gr., 9) **gliwicki,** 10) **głubczycki,** 11) **grodkowski,** 12) katowicki gr., 13) katowicki, 14) **kluczborski,** 15) **kozielski,** 16) **lubliniecki,** 17) **niemodliński,** 18) **niski,** 19) **oleski,** 20) **opolski,** 21) **prudnicki,** 22) pszczyński, 23) **raciborski,** 24) rybnicki, 25) sosnowiecki, 26) strzelecki, 27) tarnogórski, 28) **zabrzański,** 29) zawierciański.

10. **Województwo warszawskie.** Powiaty: 1) błoński w Grodzisku, 2) ciechanowski, 3) działdowski, 4) **garwoliński,** 5) gostyniński, 6) grójecki, 7) makowski, 8) miński, 9) mławski, 10) ostrołęcki, 11) ostrowski, 12) płocki, 13) płoński, 14) przasnyski, 15) pułtuski, 16) radzymiński, 17) sierpecki, 18) sochaczewski, 19) sokołowski, 20) warszawski, 21) węgrowski.

11. M. st. Warszawa — 6 powiatów (starostw) grodzkich.

12. **Województwo krakowskie.** Powiaty: 1) bialski, 2) bocheński, 3) brzeski, 4) chrzanowski, 5) dąbrowski, 6) krakowski gr., 7) krakowski, 8) limanowski, 9) myślenicki, 10) miechowski, 11) nowosądecki, 12) nowotarski, 13) olkuski, 14) tarnowski, 15) wadowicki, 16) żywiecki.

13. Województwo gdańskie. Powiaty: 1) **elbląski,** 2) gdyński gr., 3) kartuski, 4) kościerski, 5) **kwidzyński,** 6) **lęborski,** 7) **malborski,** 8) morski w Wejherowie, 9) **sztumski,** 10) starogardzki, 11) tczewski, 12) gdański gr., 13) gdański.

14. Województwo wrocławskie. Powiaty: 1) **bolesławiecki,** 2) **brzeski** z m. Brzegiem, 3) **bystrzycki,** 4) **głogowski** z m. Głogowem, 5) **górowski** (Góra), 6) **jaworski** (Jawor), 7) **jeleniogórski** z m. Jelenia Góra, 8) **kamiennogórski** (Kamienna Góra), 9) **kładzki** (Kładzko), 10) **kożuchowski** (Kożuchów), 11) **legnicki** z m. Legnicą, 12) **lubański** (Lubań), 13) **lubiński** (Lubin), 14) **lwówecki** (Lwówek Śląski), 15) **milicki** (Milicz), 16) **namysłowski** (Namysłów), 17) **oławski** (Oława), 18) **oleśnicki** (Oleśnica), 19) **dzierżoniowski** (Dzierżoniów), 20) **strzeliński** (Strzelin), 21) **szprotawski** (Szprotawa), 22) **sycowski** (Syców), 23) **średzki** (Sroda), 24) **świdnicki** (Swidnica), 25) **trzebnicki** (Trzebnica), 26) **wałbrzyski** (Wałbrzych), 27) **miasto Wałbrzych** (powiat grodzki), 28) **wrocławski** gr., 29) **wrocławski,** 30) **wołowski** (Wołów), 31) **żarski** (Żary), 32) **ząbkowicki** (Ząbkowice), 33) **zgorzelecki** (Zgorzelec), 34) **złotoryjski** (Złotoria), 35) **żagański** (Żagań).

15. Województwo szczecińskie. Powiaty: 1) **białogardzki** (Białogard), 2) **bytowski** (Bytów), 3) **chojeński** (Dębno), 4) **choszczeński** (Choszczno), 5) **człuchowski** (Człuchów), 6) **drawski** (Drawsko), 7) **gryficki** (Gryfice), 8) **gryfiński** (Gryfino), 9) **kamieński** (Kamień Pomorski), 10) **kołobrzeski** (Karlino), 11) **koszaliński** z m. Koszalisem, 12) **łobeski** (Łobez), 13) **miastecki** (Miastko), 14) **myśliborski** (Myśliborz), 15) **nowogardzki** (Nowogard), 16) **pyrzycki** (Lipiany), 17) **sławieński** (Sławno), 18) **słupski** z m. Słupsk, 19) **stargardzki** z m. Głębokie, 20) **szczeciński** gr., 21) **szczeciński** (Głębokie), 22) **szczecinecki** (Szczecinek), 23) **wałecki** (Wałcz), 24) **woliński** (Świnoujście), 25) **złotowski** (Złotów).

16. Województwo olsztyńskie. Powiaty: 1) **braniewski** (Braniewo), 2) **bartoszycki** (Bartoszyce), 3) **giżycki** (Giżycko), 4) **iławecki** (Górsko), 5) **kętrzyński** (Kętrzyn), 6) **lidzbarski** (Lidzbark Warmiński), 7) **morąski** (Morąg), 8) **mrągowski** (Mrągowo), 9) **nidzicki** (Nidzica), 10) **olsztyński** gr., 11) **olsztyński**, 12) **ostródzki** (Ostróda), 13) **pasłęcki** (Pasłęk), 14) **piski** (Pisz), 15) **reszelski,** (Biskupiec), 16) **suski** (Iława), 17) **szczycieński** (Szczytno), 18) **węgorzewski** (Węgorzewo).

BAŁTYK
GDAŃSK
WOJ. GDAŃSKIE
WOJ. MAZURSKIE
OLSZTYN
WOJ. ZACHODNIO-POMORSKIE
SZCZECIN
WOJ. POMORSKIE
BYDGOSZCZ
Toruń
WOJ. BIAŁOSTOCKIE
BIAŁYSTOK
WOJ. WARSZAWSKIE
WARSZAWA
WOJ. POZNAŃSKIE
POZNAŃ
ŁÓDŹ
WOJ. ŁÓDZKIE
WOJ. LUBELSKIE
LUBLIN
WOJ. DOLNO-ŚLĄSKIE
WROCŁAW
KIELCE
WOJ. KIELECKIE
WOJ. ŚLĄSKO-DĄBROWSKIE
KATOWICE
KRAKÓW
WOJ. KRAKOWSKIE
WOJ. RZESZOWSKIE
RZESZÓW
POLSKA
PODZIAŁ ADMINISTRACYJNY

MIASTA W POLSCE

Miastem jest każde osiedle, liczące przynajmniej 3.000 mieszkańców. Dla ułatwienia administracji wszystkie miasta zostały podzielone na 3 kategorie w zależności od ilości mieszkańców.

Do piewszej kategorii należą: miasto stołeczne Warszawa i Łódź.

Do drugiej kategorii należą wszystkie inne miasta liczące ponad 25.000 mieszkańców.

Do kategorii trzeciej należą pozostałe miasta.

Miasta polskie stanowią odrębne jednostki samorządowe, zwane gminami miejskimi.

Organem, który wydaje rozporządzenia i kontroluje ich wykonanie — jest miejska rada narodowa; organem, który zarządza miastem i wykonuje rozporządzenia rady — jest zarząd miejski.

Na czele rady miejskiej stoi prezydium rady w składzie przewodniczącego, jego zastępcy i trzech członków.

Zarząd miejski składa się z burmistrza, wiceburmistrza (w większych miastach — prezydenta i wiceprezydenta) oraz 3 do 6 ławników, wszystkich wybranych w głosowaniu tajnym przez miejską radę narodową. Gospodarka samorządu miejskiego opiera się na zasadzie samowystarczalności.

HERBY MIAST POLSKICH

(por. nasz konkurs)

Wymień miasta, których herby są tu podane.

Ludność miast liczących powyżej 20 tysięcy mieszkańców wg. spisu ludności z dn. 14.2.1946 r.

Miasta	Ludność	Miasta	Ludność
M. st. Warszawa	**476.533**[1]	Woj. Szczecin	
Woj. Warszawa		**Szczecin** . . .	**73.854**
Płock	28.394		
Pruszków . . .	25.026	Woj. Poznań	
Żyrardów . . .	20.073	Gniezno	37.925
m. Łódź	**496.861**	**Kalisz**	**50.427**
Woj. Łódź		Leszno	20.820
Pabianice . . .	36.973	Ostrów	30.808
Piotrków	40.279	**Poznań**	**267.962**
Tomaszów . . .	30.257		
Zgierz	21.662	Woj. Wrocław	
Woj. Kielce		Jelenia Góra . .	39.991
Częstochowa . . .	**101.480**	Kłodzko	22.818
Kielce	49.554	Legnica	24.437
Radom	**69.455**	**Wałbrzych** . . .	**72.789**
		Wrocław	**168.466**
Woj. Lublin			
Chełm	23.329	Woj. Śląsk	
Lublin	**93.773**		
Siedlce	25.536	**Bytom**	**93.277**
Zamość	20.889	Będzin	27.750
Woj. Białystok		Bielsko	25.725
Białystok	**56.759**	**Chorzów**	**103.417**
		Dąbrowa Górnicza .	27.834
Woj. Olsztyn		**Gliwice**	**95.135**
Olsztyn	29.055	**Katowice**	**128.276**
		Mysłowice . . .	23.420
Woj. Gdańsk		Opole	27.630
Elbląg	20.924	Rybnik	23.050
Gdańsk	**117.616**	Siemianowice . .	32.530
Gdynia	**79.339**	**Sosnowiec** . . .	**77.834**
Słupsk	33.947	**Zabrze**	**104.204**
Sopot	26.743	Zawiercie	21.214
Tczew	20.934		
		Woj. Kraków	
Woj. Pomorze		**Kraków**	**299.565**
Bydgoszcz . . .	**133.856**	Nowy Sącz . . .	22.806
Grudziądz . . .	36.565	Tarnów	33.216
Inowrocław . . .	35.877	Woj. Rzeszów	
Toruń	**67.130**	Przemyśl . . .	36.838
Włocławek . . .	49.112	Rzeszów	29.407

1) Miasta oznaczone tłustym drukiem liczą ponad 50.000 mieszk.

WAŻNIEJSZE DATY Z DZIEJÓW WARSZAWY

1289 r. — I-a wzmianka o Warszawie w akcie ks. Mazowieckiego Konrada II.

1339 r. — Sąd papieski w procesie polsko - krzyżackim.

1376 r. — Najstarszy zachowany przywilej dla Warszawy (na budowę łaźni).

1568 r. — Pierwszy stały most na Wiśle.

1573 r. — I-a wolna elekcja.

1596 r. — Król Zygmunt III Waza przenosi się z Krakowa do Warszawy.

1624 r. — Wzniesienie wałów obronnych dokoła Warszawy.

1648 r. — Wieś Praga otrzymuje prawa miejskie.

1655 r. — Warszawa w ogniu walk polsko - szwedzkich (pierwsze zniszczenia).

1747 r. — Ofiarowanie miastu przez biskupa Załuskiego pierwszej biblioteki publicznej.

1788 r. — 1792 — Sejm Czteroletni. 1791 — Uchwalenie Konstytucji 3-go Maja.

1791 r. — Utworzenie Wielkiej Warszawy.

1817 r. — Otwarcie Uniwersytetu Warszawskiego.

1830/31 r. — Powstanie listopadowe

1848 r. — Budowa pierwszej kolei żelaznej.

1855 r. — Przeprowadzenie wodociągów.

1856 r. — Zbudowanie gazowni.

1861 r. (2.III) — Pogrzeb 5 poległych — wielka manifestacja narodowa w przeddzień powstania styczniowego.

1864 r. — Przerzucenie przez Wisłę pierwszego mostu żelaznego.

1864 r. (5.VIII) — Powieszenie na stokach Cytadeli Traugutta i towarzyszy.

1866 r. — Uruchomienie pierwszego tramwaju konnego.

1886 r. — Powieszenie Proletariatczyków.

1899 r. — Otwarcie Politechniki Warszawskiej.

1902 r. — Uruchomienie Elektrowni.

1905 r. — Wybuch rewolucji w Warszawie.

1908 r. — Uruchomienie pierwszych tramwajów elektrycznych.

1914 r. — Odsłonięcie mostu Poniatowskiego.

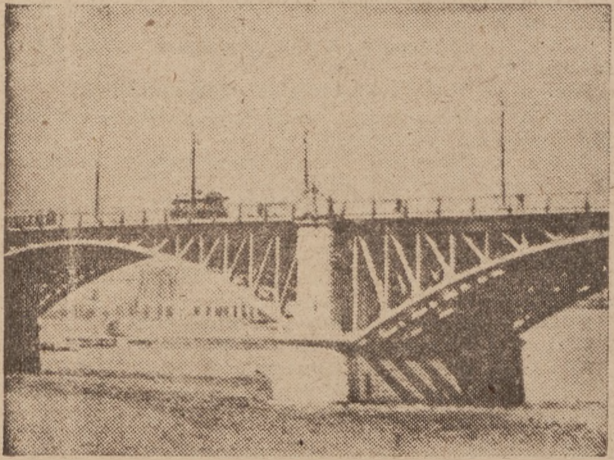
1939 r. (27.IX). — Kapitulacja Warszawy po trzytygodniowej bohaterskiej obronie.

1944 r. (1.VIII). — Wybuch powstania warszawskiego.

1945 r. (17.I). — Oswobodzenie Warszawy przez Armię Czerwoną i Oddziały I-ej Armii Wojsk Polskich

1945 r. (1.II). — Przeniesienie siedziby Rządu R. P do Warszawy.

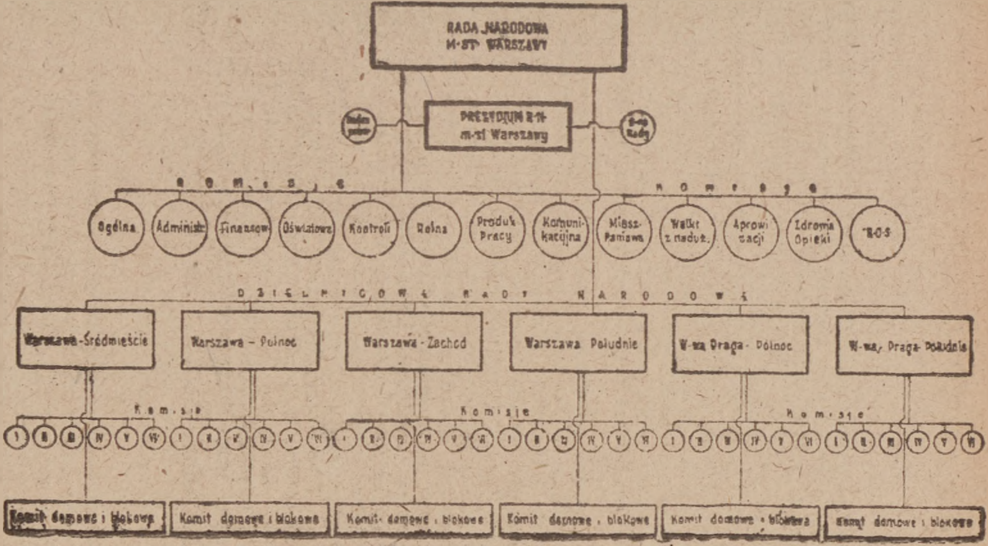
1946 r. (22.VII) — Po 8-u zaledwie miesiącach pracy odbudowany został most Poniatowskiego

NOWOODBUDOWANY MOST

im. ks. J. Poniatowskiego

SCHEMAT ORGANIZACYJNY RADY NARODOWEJ M. ST. WARSZAWY

PRZEMYSŁ

Dzięki przyłączeniu do Polski uprzemysłowionych Ziem Odzyskanych staliśmy się państwem, którego możliwości produkcyjne wzrosły w stosunku do 1939 r niemal **dwukrotnie**. Unarodowienie wielkiego przemysłu, zniesienie trustów i karteli sprawiło, że zyski, które dawniej szły do kieszeni kapitalistów zagranicznych i krajowych — dziś stają się własnością społeczną wszystkich obywateli. Udaje nam się dzięki temu prawie całkowicie **zlikwidować bezrobocie** i osiągnąć nieustanny **wzrost produkcji**, która np. w górnictwie przewyższa już dziś poziom przedwojenny (patrz str. 116 - 118).

Przemysł państwowy jest zorganizowany w sposób następujący: całokształtem prac kieruje **Ministerstwo Przemysłu i Handlu**. Ministerstwu podlegają bezpośrednio **Centralne Zarządy** różnych rodzajów przemysłu. W ramach Centr. Zarządów działają tzw. **Zjednoczenia**, którym podlegają poszczególne zakłady pracy. I tak np. w produkcji węgla kamiennego — 49 odrębnych przedsiębiorstw, w okresie gospodarki przedwojennej należących w części do wielkich konc rnów, zostało obecnie przejętych pod zarząd państwowy, dzięki czemu cały przemysł węglowy może być zorganizowany na zasadach gospodarki planowej. Obejmuje on w chwili obecnej 11 rejonowych **Zjednoczeń Przemysłu Węglowego**: Krakowskie, Dąbrowskie, Katowickie, Chorzowskie, Rudzkie, Bytomskie, Zatorskie, Gliwickie, Rybnickie, Mikołowskie, Wałbrzyskie. Wszystkie te przedsiębiorstwa podlegają **Centralnemu Zarządowi Przemysłu Węglowego** w Katowicach.

Robotnik w obecnym ustroju demokratycznym jest współgospodarzem zakładu państwowego, w którym pracuje.

Dzięki istniejącym na terenie każdego zakładu robotniczym **radom zakładowym**, które wspólnie z dyrekcją dbają o tok pracy, produkcję, wysokość płac, urlopy pracownicze itp., dzięki działającym poza zakładami pracy — **związkom zawodowym**, może robotnik wpływać zarówno na warunki pracy, jak i na budowę społeczno - gospodarczą i polityczną państwa.

ORGANIZACJA HANDLU WEWNĘTRZNEGO w Polsce

W przeciwieństwie do okresu sprzed r. 1939, kiedy to istniał wyłącznie handel prywatny, który dbał jedynie o zysk, a często wyradzał się w spekulację żerującą na szerokich masach ludowych i ludziach pracy — **istnieją** obecnie w Polsce trzy rodzaje handlu:

1) **handel państwowy,**

2) **handel spółdzielczy,**

3) **handel prywatny.**

Zadaniem **handlu państwowego** jest rozprowadzanie i sprzedaż wyrobów przemysłu państwowego. Istnieją w tym celu tzw. **Centrale Handlowe,** lub **Centrale Zbytu.** Jest ich wszystkiego 14. Centrale Zbytu posiadają **Oddziały,** którym z kolei podlegają **hurtownie.**

Poza tym istnieje 9 **Zjednoczeń Branżowych Państwowego Przemysłu Spożywczego,** których zadaniem jest rozprowadzenie produkcji wyrobów cukierniczych, młyńskich, konserw, drożdży itp.

Dla zaspokojenia potrzeb handlu prywatnego istnieje **Państwowa Centrala Handlowa (P. C. H.),** która w zasadzie prowadzi handel hurtowy i odgrywa w nim rolę regulatora cen

Handel spółdzielczy zorganizowany jest w **14 Okręgach Spółdzielczych,** które w miastach powiatowych posiadają swe **oddziały.**

Wspólną centralą gospodarczą polskiego handlu spółdzielczego jest **„Społem",** które w porozumieniu ze **Związkiem Samopomocy Chłopskiej** organizuje i prowadzi handel spółdzielczy na terenie całego kraju.

NASZ HANDEL ZAGRANICZNY

Z kim zawarliśmy umowy handlowe?

W roku 1945 — z ZSRR, Szwecją, Rumunią, Danią, Norwegią, Węgrami.

W roku 1946 — z Jugosławią, Radziecką Strefą Okupacyjną w Niemczech, Szwajcarią, ZSRR, Węgrami, Bułgarią, Finlandią, Francją, Belgią, Austrią, Danią, Włochami, Islandią.

Co przywoziliśmy?

Zboże i rośliny strączkowe, ryby i śledzie oraz bekony, słoninę i masło;

p o n a d t o:

rudę żelazną, manganową i chromową, metale kolorowe, surowce włókiennicze, ekstrakty garbnikowe oraz boksyt, łom żelazny, celulozę, kauczuk syntetyczny;

p o n a d t o:

z demobilu armii amerykańskiej — samochody, parowozy, dźwigi, warsztaty, samoloty, traktory oraz różne maszyny, urządzenia i instrumenty przemysłowe.

Co wywoziliśmy?

Węgiel, tkaniny bawełniane, wełniane i lniane, wyroby bawełniane szyte, wyroby dziane, cynk i blachę cynkową, stal i żelazo, cement, sodę, benzol oraz karbid, szkło, butelki i butle do kwasów.

KOMUNIKACJA

Odbudowa naszego kolejnictwa postępuje w szybkim tempie. Długość linii kolejowych wynosiła w r. 1939 — **17.993 km., obecnie wynosi — 22.924 km.**

O ile w styczniu 1945 roku koleje nasze przewiozły 175.538 osób, to w październiku 1946 roku — 19.979.699 osób. W styczniu 1945 roku załadowaliśmy 6.442 wagony towarowe, w październiku 1946 roku — 419.385 wagonów.

Wprowadzono pociągi pospieszne na głównych liniach krajowych i zagranicznych oraz wagony sypialne „Orbis".

Dla celów eksploatacyjnych uruchomiono 39 linii samochodowych dalekobieżnych oraz 292 linie lokalne.

Uruchomiono 6 linii krajowych samolotowych oraz 4 linie zagraniczne, łączące Warszawę z Berlinem, Sztokholmem, Paryżem i Pragą Czeską.

ODLEGŁOŚCI KOLEJOWE MIĘDZY MIASTAMI

Z WARSZAWY km: do Łowicza 84, do Kutna 129, do Poznania 307, do Zbąszynia 382, do Słubic 482, do Mławy 129, do Iławy 207, do Malborka 276, do Tczewa 294, do Gdańska 327, do Siedlec 96, do Łukowa 124, do Dęblina 107, do Lublina 178.

Z ŁODZI km: do Kutna 68, do Torunia 177, do Bydgoszczy 227, do Koluszek 25, do Skierniewic 74, do Warszawy 142, do Kalisza 112, do Ostrowia 136, do Jarocina 183, do Poznania 251, do Tomaszowa 52, do Skarżyska 140, do Sandomierza 237, do Rozwadowa 265.

Z KRAKOWA km: do Tarnowa 78, do Rozwadowa 211, do Lublina 313, do Kielc 132, do Radomia 217, do Warszawy 320, do Ząbkowic 88, do Częstochowy 150, do Piotrkowa 236, do Koluszek 275, do Trzebini 39, do Bielska 97, do Zakopanego 144, do Przemyśla 245.

Z KATOWIC km: do Krakowa 78, do Sosnowca 9, do Tunelu 96, do Kielc 165, do Bytomia 17, do Tarn. Gór 34, do Lublińca 75, do Kluczborka 118, do Oleśnicy 190, do Wrocławia 224, do Dziedzic 44, do Bielska 55, do Żywca 76, do Zwardonia 112.

Z WROCŁAWIA km: do Ostrowia 127, do Łodzi 263, do Warszawy 400, do Brzegu 42, do Opola 82, do Gliwic 160, do Katowic 197, do Krakowa 274, do Legnicy 65, do Zgorzelic 164, do Budziszyna 210, do Bytomia 179, do Częstochowy 96, do Poznania 165.

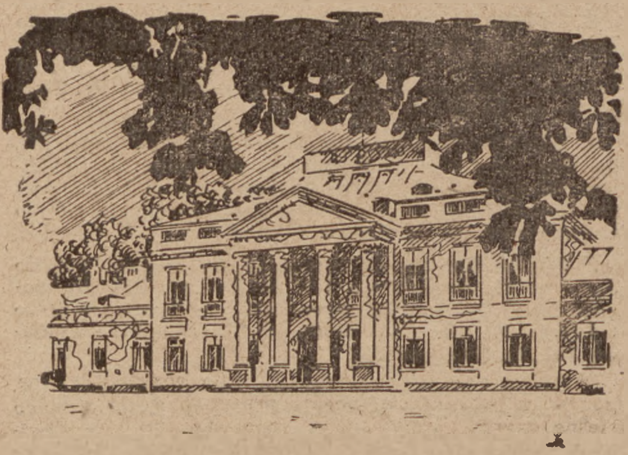
Z POZNANIA km: do Leszna 69, do Głogowa 114, do Jarocina 67, do Bytomia 299, do Katowic 316, do Inowrocławia 107, do Bydgoszczy 152, do Tczewa 278, do Gdańska 311, do Gniezna 51, do Torunia 141, do Iławy 235, do Olsztyna 304.

Z GDAŃSKA km: do Tczewa 33, do Laskowic 108, do Bydgoszczy 160, do Torunia 210, do Kutna 319, do Starogardu 58, do Chojnic 130, do Piły 214, do Krzyża 272, do Kistrzynia 375, do Malborka 51, do Elbląga 76, do Gdyni 24, do Redy 39.

ODLEGŁOŚCI STOLIC PAŃSTW EUROPEJSKICH OD WARSZAWY

Austria — Wiedeń 698 km, Belgia — Bruksela 1370 km, W. Brytania — Londyn 1734 km, Bułgaria — Sofia 1837 km, Czechosłowacja — Praga 778 km, Dania — Kopenhaga 1016 km, Francja — Paryż 1638 km, Grecja — Ateny 2428 km, Hiszpania — Madryt 3093 km, Holandia — Haga 1247 km, Irlandia — Dublin 2274 km, Jugosławia — Belgrad 1218 km, Luxemburg — Luxemburg 1401 km. Monaco — Monaco 2139 km, Niemcy — Berlin 569 km, Norwegia — Oslo 1669 km, Portugalia — Lizbona 3518 km, Rumunia — Bukareszt 1318 km, Szwajcaria — Berno 1567 km, Szwecja — Sztokholm 1575 km, Turcja — Angora 2896 km, Węgry — Budapeszt 850 km, Włochy — Rzym 1997 km. ZSRR — Moskwa 1300 km.

KONKURS MIAST

Co jest przedstawione na tym obrazku?

ZIEMIE ODZYSKANE

Wicepremier, Minister
Ziem Odzyskanych
Władysław Gomułka.

Wskutek powojennych zmian granicznych Polska przesunęła się na zachód o 197 km

Zrezygnowaliśmy na wschodzie z obszarów przeważnie nie polskich, zamieszkałych w większości przez Ukraińców i Białorusinów, odzyskaliśmy natomiast utracone przed wiekami ziemie Pomorza Zachodniego, Ziemi Lubuskiej, Śląska i Mazurów, ziemie bogate, uprzemysłowione, o wysokiej kulturze rolnej i szeroko rozbudowanej sieci dróg kołowych, wodnych i kolei.

Łączna wartość majątku utraconych ziem wschodnich wynosi 3½ miliarda złotych przedwojennych, wartość majątku Ziem Odzyskanych 9½ miliarda, tj. prawie 3 razy tyle.

Obszar Ziem Odzyskanych wynosi 101.000 km^2. tj. ⅓ terytorium Rzplitej Polskiej.

W dniu 1. I. 1947 r. na Ziemiach Odzyskanych mieszkało już ok. 5 milionów Polaków i tylko ok. 430 tys. Niemców. Na tę liczbę ludności polskiej składa się ok. 234.000 repatriantów z zachodu, ok. 1.650.000 repatriantów ze Związku Radzieckiego oraz ok. 1.633.000 przesiedleńców z ziem starych. Resztę ludności stanowią autochtoni.

Ziemie Odzyskane wnoszą do naszej gospodarki szereg cennych surowców, bogaty przemysł, obszary rolne i leśne o wysokiej kulturze, nowe porty i ważną sieć komunikacyjną, wreszcie wybrzeże morskie.

Z surowców, jakie występują na Ziemiach Odzyskanych, wybija się na czoło węgiel kamienny, znajdujący

się na Śląsku Opolskim i w Zagłębiu Wałbrzyskim. Na zachodniej granicy istnieją też liczne złoża węgla brunatnego. Z innych surowców Ziemie Odzyskane dają nam:

rudę żelazną
cynk, arsen, nikiel i miedź,
kopaliny ogniotrwałe,
kamień drogowy, budowlany i wapienny,
gips . .

(Bliższych szczegółów o bogactwach naturalnych Ziem Odzyskanych patrz rozdział: „Bogactwa naturalne Polski").

PRZEMYSŁ NA ZIEMIACH ODZYSKANYCH

Przemysł hutniczy i metalowo-przetwórczy.

Huty na Ziemiach Odzyskanych wyprodukowały w roku 1946 134.500 ton surówki (15% produkcji ogólnopolskiej). Z ważniejszych fabryk metalowych należy wymienić 2 fabryki wagonów, 2 fabryki obrabiarek, fabryki maszyn, silników, zegarów, fabrykę precyzyjno - optyczną, liczników elektrycznych, aparatów i sprzętu radiowego.

Przemysł energetyczny

Uzyskaliśmy na Ziemiach Odzyskanych liczne elektrownie i gazownie. Miasta są zelektryfikowane i zgazyfikowane w wysokim stopniu. Udział Ziem Odzyskanych w produkcji elektryczności i gazu wynosi ok. 37% produkcji ogólnopolskiej

Przemysł włókienniczy

Przejęliśmy liczne tkalnie i przędzalnie bawełniane, lniane, wełniane, fabryki dywanów, konfekcji, dziewiarskie włókna sztucznego. W ogólnopolskiej produkcji Ziemie Odzyskane wzięły udział w roku 1946 w bawełnie 20% w wełnie 9% i w lnie 60%.

Przemysł chemiczny produkuje smołę pak, superfosfat, elektrody amoniak farby biel cynkową, gazy techniczne, materiały wybuchowe i wiele innych. Udział w produkcji ogólnopolskiej wynosił w r. 1946 20%.

Przemysł papierniczy już w roku 1946 wyprodukował 40% ogólnopolskiej produkcji papierniczej.

Udział **przemysłu drzewnego** Ziem Odzyskanych w produkcji ogólnopolskiej przekroczył w roku 1946 — 40%

Ponadto uzyskaliśmy tam **garbarnie, fabryki obuwia, pasów, rękawiczek, galanterii**

Z przemysłu spożywczego wybija się na czoło przemysł cukrowniczy. W kampanii 1946/47 cukrownie Ziem Odzyskanych dały 25% produkcji ogólnopolskiej cukru.

Rozbudowa przemysłu Ziem Odzyskanych spowoduje wzrost zatrudnienia w przemyśle polskim o ⅓ w stosunku do zatrudnienia przedwojennego. Nasze możliwości wydobycia węgla kamiennego wzrosną o 66%, rud, kruszców i metali o 70%, surowców ceramicznych, materiałów budowlanych itd. o 300 proc.

Na Ziemiach Odzyskanych Polska zyskała ok. 6,5 miliona ha użytków rolnych i ok. 2 milionów ha lasów.

Utworzono już tam do dnia 1.9.1946 r. — 340 tys. indywidualnych gospodarstw chłopskich o pow. ok. 3,5 milionów ha. Rozpoczęto też parcelację majątków rolnych o pow. ponad 100 ha tworząc spółdzielnie osadniczo - parcelacyjne

Ogółem na Ziemiach Odzyskanych jest miejsce dla 575.000 gospodarstw chłopskich co pozwoli na ogromne zmniejszenie przeludnienia wsi na ziemiach dawnych, stanowiącego jedną z największych bolączek Polski przedwojennej. Dzięki Ziemiom Odzyskanym Polska przekształci się z ubogiego państwa rolniczego w zamożne państwo przemysłowo - rolne.

Repatriacja z Zachodu przez punkty etapowe PUR-u

STRATY WOJENNE POLSKI

Napadając na Polskę w r. 1939, Hitler postawił sobie za zadanie opanowanie terenów polskich, jako wolnej przestrzeni życiowej (Lebensraum), na której naród niemiecki chciał mieć możność zbudowania swej potęgi i dobrobytu. Okupant dążył do ostatecznego złamania państwowości polskiej i zniszczenia tego wszystkiego, co łączy nas jako naród, i dlatego usiłował rozbić wszelkie przejawy kultury polskiej.

W Stolicy naszej, w Warszawie, padły ofiarą niemieckich niszczycieli najdroższe sercu Polaka pamiątki

Tysiące i dziesiątki tysięcy rzeźb, obrazów, zbiorów muzealnych, przedmiotów artystycznych, dzwonów, szat liturgicznych, antyków zostały zrabowane lub zniszczone. Na 86 kościołów — 26 przestało istnieć, 57 uległo ciężkim uszkodzeniom.

Nasze straty w dobrach kultury i sztuki:

		w milionach zł.
1.	W architekturze zabytkowej	4.111
2.	W dziełach sztuki i w zbiorach artyst.	1.208

Ogólna ilość zniszczonych książek wynosi 16 milionów tomów.

Łamiąc otwarcie prawo międzynarodowe, Niemcy zniszczyli u nas lub uszkodzili:

332 szpitale,
950 gabinetów lekarskich,
700 gabinetów lekarsko-dentystycznych,
485 aptek.

Ponadto ponieśliśmy olbrzymie straty we wszystkich gałęziach gospodarki narodowej.

Okupant wyciął 400.000 ha naszych lasów,
zniszczył 353.000 zagród wiejskich,
160.000 miejskich bud. mieszkalnych,
14.000 zespołów fabrycznych,
85.000 warsztatów rzemieślniczych,
2.465 lokomotyw
6.256 wagonów osobowych,
83.636 wagonów towarowych,
6.000 km torów kolejowych,
15.000 km dróg bitych, wiele mostów drogowych i kolejowych oraz urządzeń trakcyjnych.

Ogółem straty nasze wynoszą ponad 100 miliardów złotych przedwojennych.

Straty wojenne Polski
ZASTALIŚMY W KRAJU W MOMENCIE JEGO WYZWOLENIA NIEMAL CAŁKOWITE BEZROBOCIE, GROŹBĘ KATASTROFY GŁODOWEJ, BRAK TRANSPORTU, CHAOS WŁASNOŚCIOWY, ORGANIZACYJNY, FINANSOWY...
ROLNICTWO
20 MILIARDÓW
PRZEMYSŁ I GÓRN.
8 MILIARDÓW
KOLEJNICTWO
17 MILIARDÓW
NIERUCHOMOŚCI
12 MILIARDÓW
W WYNIKU WOJNY I OKUPACJI POLSKA PONIOSŁA STRATY
PRZEKRACZAJĄCE 100 MILIARDÓW ZŁ
PRZEDWOJENNYCH

NASZE OSIĄGNIĘCIA GOSPODARCZE

W styczniu 1947 r. minęły dwa lata od chwili wyzwolenia Warszawy i większej części ziem polskich. Wielu z nas nie zdaje sobie sprawy z ogromu wysiłku włożonego w odbudowę zrujnowanego naszego kraju, spróbujmy więc sporządzić bilans naszych osiągnięć w dziedzinach gospodarki narodowej od chwili wyzwolenia.

Było:	kwiecień 1945	grudzień 1946	kwiecień 1947
pracowników zatrudnionych w przemyśle państwowym	300.000	978.000	1.131.500
czynnych zakładów przemysłu państwowego	1.400	6.544	—

Kopalnie nasze wydobywały:

W kwietniu 1945 r.	933.000	ton węgla
W październiku 1946 r.	4.544.000	" "
Od I — IV 1947 r. już blisko	5.000.000	" " miesięcznie.

W roku 1946 wydobycie węgla przekroczyło o 25% wydobycie z r. 1938.

Zelektryfikowano wsi:

W latach 1918 — 1939	ogółem	450
W jednym tylko roku 1946	ponad	460

ti więcej niż w okresie 20-letnim.

Wyprodukowaliśmy:

	wagonów towarowych	parowozów
Od kwietnia do grudnia 1945 r.	80	78
Od stycznia do kwietnia 1946 r.	842	53
Od stycznia do kwietnia 1947 r.	3.164	62

(Przeciętna miesięczna produkcja przed wojną wynosiła 33,2 wag. towarowych, 2,3 parowozów).

Nasz czynny tabor kolejowy

obejmował:	w chwili wyzwolenia	1 września 1946 r.
lokomotyw	30	3063
wagonów osobowych	100	4735
wagonów towarowych	2000	122426

Nasz tabor samochodowy w chwili wyzwolenia składał się z kilkunastu wozów. Obecnie mamy zarejestrowanych:

samochodów ciężarowych	34.467 szt.
motocykli	14.914 szt.
samochodów osobowych	19.798 szt.
Ogółem:	69.179 szt. pojazdów mechanicznych.

Dla celów eksploatacyjnych uruchomiono **39 linii samochodowych dalekobieżnych oraz 292 linie lokalne.**

Nasz tabor lotniczy oraz **lotniska** były całkowicie zniszczone.

Obecnie mamy czynnych w służbie lotnictwa cywilnego 31 samolotów.

Uruchomiliśmy 6 linii krajowych, łączących Warszawę z Gdańskiem, Katowicami, Krakowem, Poznaniem i Szczecinem, Wrocławiem oraz Łodzią i Gdańskiem i **4 linie zagraniczne**, łączące Warszawę z Berlinem, Sztokholmem, Paryżem i Pragą Czeską.

Długość nadbrzeży zdatnych do użytku:

	w Gdyni	w Gdańsku
w chwili objęcia przez nas portów	2800 m.	4200 m.
Dziś	6324 m. (55 % stanu przedwojen.)	5583 m. (26 % stanu przedwojen.)

Ilość urządzeń przeładunkowych zdatnych do użytku:

	w Gdyni	w Gdańsku
w chwili objęcia portów	7	4
Dziś	28 dźwigów i 2 taśmowce węgl (49% zdolności przeładunkowej przedwojennej)	23 dźwigi i 3 taśmowce (55% zdolnoś przeładunkowej przedwojennej).
Powierzchnia magazynów ocalałych	[illegible] m²	0
Dziś	115505 m² (90 przedwojen.)	41304 m²

W dniu 1 października 1946 r. polskie przedsiębiorstwa żeglugowe, które na czas wojny przeniosły się do Anglii, powróciły na stałe do kraju wraz z personelem i taborem pływającym.

Stocznie nasze wyremontowały ponad 260 polskich i zagranicznych statków. Rewindykowaliśmy z Niemiec ponad 40 polskich jednostek pływających.

KONKURS MIAST

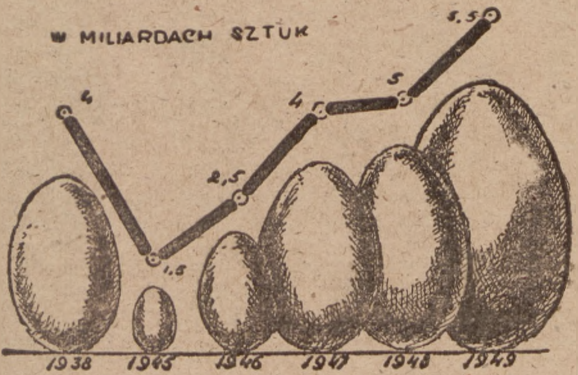
Co jest przedstawione na tym obrazku?

TRZYLETNI PLAN ODBUDOWY GOSPODARCZEJ

W dniu 21 września 1946 r. na XI sesji Krajowej Rady Narodowej został uchwalony **Trzyletni Plan Odbudowy Gospodarczej na okres 1947—49.** Głównym zadaniem Planu Odbudowy Gospodarczej jest podniesienie stopy życiowej mas pracujących powyżej poziomu przedwojennego. Dlatego też w Planie Odbudowy dużo uwagi poświęcono produkcji żywności, odzieży, obuwia i artykułów codziennego użytku. Oto jakie będzie **roczne spożycie na jednego mieszkańca w 1949 r.:**

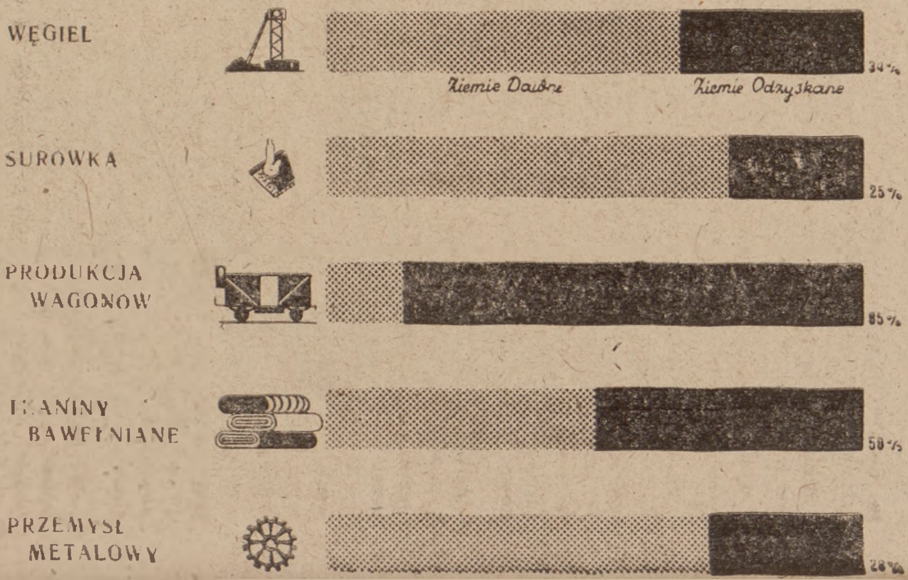
	jedn. miary	1938 r.	1946 r.	1949 r.
Pszenica	kg.	43,4	15	47
żyto	"	170	105	164
cukier	"	12,2	7	17,7
mięso wieprzowe	"	12,9	9	36,5
tłuszcze zwierzęce	"	3,4	3	8,8
tkaniny bawełniane	mtr.	10,8	6,94	11,1
tkaniny wełniane	"	1,1	0,82	2,2
skóra twarda	kg.	0,67	0,16	0,6
skóra miękka	mtr^2	0,1	0,05	0,1[illegible]

Jajczarstwo pozwoli na przywóz owoców południowych

ZIEMIE ODZYSKANE W TRZYLETNIM PLANIE

PROCENTOWY UDZIAŁ

W jaki sposób osiągniemy dostateczną ilość chleba, mięsa i tłuszczu?

W tym celu Plan Odbudowy Gospodarczej przewiduje, że: **do 1948 r. zostanie zlikwidowane na Ziemiach Odzyskanych 3,2 mil. ha odłogów.**

Brak siły pociągowej zostanie uzupełniony przez 15 tys. traktorów.

W ciągu pierwszych dwóch lat Planu przywrócone zostanie pogłowie trzody chlewnej.

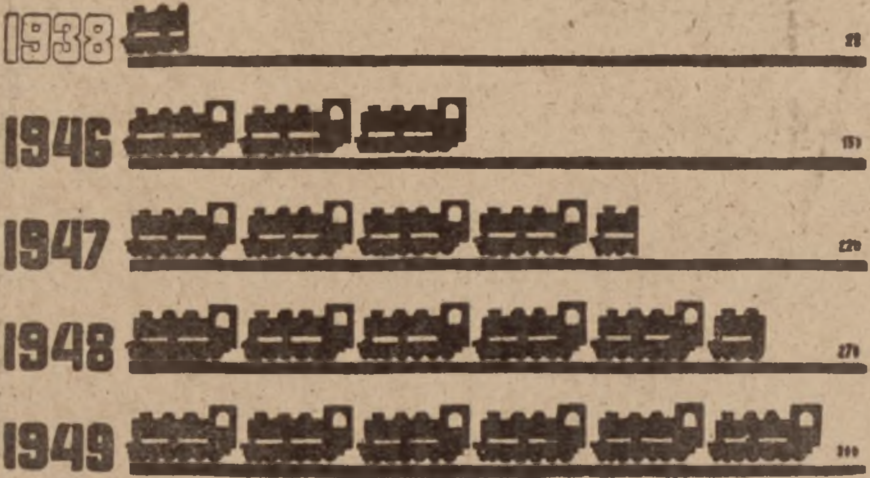
Plan Odbudowy Gospodarczej kładzie też duży nacisk na zwiększenie **produkcji węgla,** za który będziemy mogli przywozić maszyny i urządzenia dla celów odbudowy. **W przemyśle** Plan zwraca uwagę na popieranie wynalazczości, na wykorzystanie odpadków, na oszczędzanie surowców i pracy ludzkiej, powinniśmy bowiem produkować **szybko, tanio i dobrze.**

Jednym z bardzo ważnych zadań Planu jest scalenie i powiązanie gospodarcze Ziem Dawnych z Ziemiami Odzyskanymi. Zadanie to, jak i odbudowa gospodarcza państwa, wymaga usprawnienia sieci komunikacyjnej, toteż Plan przewiduje odbudowę **19 km mostów kolejowych, 3.175 km linii kolejowych, 53 km mostów drogowych oraz przebudowę i odbudowę ponad 10 tys. dróg kołowych.**

Wykonanie Planu wymaga wkładów pieniężnych czyli tzw. inwestycji. Mają one wynieść w ciągu trzechlecia 10 miliardów złotych przedwojennych. 80% inwestycji powinniśmy pokryć z własnego dochodu narodowego, resztę zaś — przy pomocy pożyczek zagranicznych.

Wykonywanie Planu zostało już rozpoczęte, całkowita zaś jego realizacja zależeć będzie nie tylko od czynników państwowych ale przede wszystkim od wspólnego wysiłku całego społeczeństwa.

PRODUKCJA PAROWOZÓW

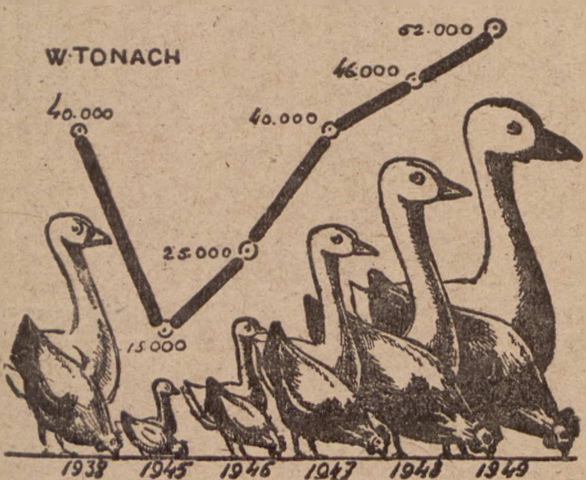

TRZY RAZY WIĘCEJ BURAKÓW CUKROWYCH

Cukier na wsi przestanie być luksusem

Drób stanowi również ważną gałąź produkcji gospodarstwa rolnego

CZĘŚĆ TRZECIA

DO MŁODZIEŻY ŚWIAT NALEŻY

Młodości, orla twych lotów potęga,
jako piorun twoje ramię.

Mickiewicz.

EDWARD SZYMAŃSKI

PRZYSZŁOŚĆ

Idziemy niepowstrzymani, jak dzień jutrzejszy,
jak mus;
jesteśmy prości i silni, są nas tysiące, tysiące!
Umiemy wszystko wykuć: mamy mięśnie, i serce,
i mózg!
Idziemy w słońce!

Piersiami rozepchniemy wąskie ulice miast,
wymażemy na zawsze słowa: przemoc, wojna,
wyzysk.
Nie będzie więcej granic, królów, ani kast,
nie będzie dla kogo wystawić armat, szubienic
i krzyży.

Długo moc nasza rosła, krzywdą karmiona po
przesyt,
co rano słońce wschodziło, co noc zachodziło we
krwi.
Jutro wschód będzie jasny — tylko się trochę
pospieszyć,
i jednym ramion zamachem do nieba wyważyć
drzwi!

Młodzi idą...

* * *

„Chociaż miałem wielką ochotę do nauki i z płaczem prosiłem ojca o pozwolenie — ojciec słuchać nie chciał, wiedząc, że to ściągnie nowe ciężary na gospodarstwo. Wówczas na nic nie zważając, udałem się sam i jakiż żal nieograniczony ogarnął me młode serce, gdy kierownik tamtejszej szkoły oświadczył „nie ma miejsca“. Wróciłem rozbity wewnętrznie, czujący do wszystkiego jakąś odrazę, zniechęcenie“.

„Dziś, choć nie ma pańszczyzny w całym tego słowa znaczeniu, jest pańszczyzna kulturalna. Przyszli obywatele państwa hodują się na pastwiskach, a jest ich milion. Jakimi oni będą obywatelami?“ („Pamiętniki bezrobotnych“)

Tak pytała młodzież robotnicza i chłopska, pozbawiona w Polsce przedwrześniowej możliwości kształcenia się, tęskniąca za szkołą, spragniona wiedzy i garnąca się do nauki.

Bo też w owych czasach na 1.000 dzieci robotniczych zaledwie 4 chodziło do uniwersytetu, na 1.000 dzieci chłopów małorolnych — 2, na 1.000 dzieci robotników rolnych — 1.

W owych czasach milion (!), tak, cały milion dzieci i młodzieży znajdował się poza szkołą, był skazany na ciemnotę i wegetację, na wieczne poczucie własnej niższości i krzywdy.

Jakżesz inaczej jest dzisiaj!

Dzisiaj podstawą systemu szkolnego jest powszechność, bezpłatność i jednolitość. Dzisiaj oświata jest dostępna wszystkim — bez wyjątku na pochodzenie społeczne i możliwości materialne. Przeprowadzana obecnie reforma szkolna (zarówno szkół powszechnych, jak średnich i wyższych) da możność całej młodzieży zdobyć wykształcenie ogólne lub specjalne. Ci, którzy z powodu wojny nie ukończyli szkoły średniej, mogą teraz uczyć się na kursach wstępnych przy uniwersytetach, a jeśli muszą wcześnie zacząć pracować zarobkowo, mogą się kształcić w szkołach zawodowych lub dokształcających, łącząc naukę z pracą zarobkową.

Dzisiaj nowa Polska Ludowa woła o miliony młodych rąk i młodych głów, potrzebnych do odbudowy zniszczonego przez wojnę kraju.

Wszystko dla młodego pokolenia! **Dla tych, którzy** odnowią przetrzebione przez faszystów szeregi naszych naukowców, pisarzy, inżynierów, techników, robotników, rolników, rzemieślników. Dla tych, co własnymi rękami będą wznosili gmach Polski jutrzejszej, gmach oparty na fundamentach wolności i sprawiedliwości społecznej.

Przed młodzieżą dzisiejszą otwarte są wszystkie drogi, nowe czekają ją możliwości. I prawdą, **a nie pu**stym frazesem stają się dziś w Polsce słowa: „Do młodzieży świat należy".

Jesteśmy pierwszym młodym pokoleniem Polski, w której władza należy do całego narodu, należy do mas ludowych.

ORGANIZACJE MŁODZIEŻOWE

Demokratyczny ruch młodzieżowy, który w okresie sanacyjnym był systematycznie uciskany i szykanowany, a w wielu wypadkach musiał działać nielegalnie — zyskał obecnie w Polsce Ludowej możliwość rozwoju, reprezentowania rzeczywistych dążeń młodego pokolenia.

Ruch młodzieży w Polsce krzepnie, skupiając wokół swoich organizacji coraz większe rzesze młodzieży.

W Polsce działają obecnie następujące organizacje młodzieżowe:

1. ZWM
2. OMTUR
3. ZMW RP „WICI"
4. ZMD
5. oraz Związek Harcerstwa Polskiego.

ZWIĄZEK WALKI MŁODYCH

Związek Walki Młodych powstał w okresie okupacji, w 1942 roku, jako organizacja młodzieży walczącej z okupantem. **Trzon kierowniczy organizacji stanowili w pierwszym okresie byli działacze akademiccy OMS „Życie" oraz działacze robotniczy. Masę organizacji stanowiła młodzież robotnicza,** w mniejszym stopniu wiejska i inteligencka.

Hasła nieprzejednanej walki z najeźdźcą porywały młodzież do czynu, rosły oddziały bojowe w miastach i partyzanckie w lasach wyszkowskich, Kampinosu, lubelskich i kieleckich. Wraz z ofiarną walką rosła świadomość młodzieży ZWM-owej pilnie przygotowującej się do zadań, jakie w Polsce Ludowej przypadną jej do wykonania.

Pierwsi przywódcy organizacji, którzy padli w walce z wrogiem, to **Hanka Sawicka, Janek Krasicki (Kazik), Mieczysław Krajewski (Pietrek) i Bogdan Skowroński.**

Z nielicznej nielegalnej organizacji okresu okupacji wyrasta ZWM w bardzo szybkim czasie w wyzwolonym kraju w masową organizację młodzieży, grupującą

w swych szeregach młodzież robotniczą, wiejską i inteligencką.

Świadomość współodpowiedzialności za losy narodu i państwa każe stanąć ZWM-owcom w pierwszych szeregach budowniczych Nowej Polski.

Budując Nową Polskę, młodzież ZWM-owa miast i wsi uczestniczy we wszystkich podstawowych reformach bierze również udział w reformie rolnej. Brygady młodzieżowe dzielą ziemię między chłopów, przyczyniając się praktycznie do zniesienia ucisku obszarnika. Później ZWM pomaga w akcji żniwnej (20.000 ZWM-owców) i w akcji osadnictwa na Zachodzie. Po wyzwoleniu okręgów robotniczych ZMW mobilizuje młodzież często niewykwalifikowaną do odbudowania i uruchomienia fabryk.

Rozumiejąc, że jedynym kluczem do rozwiązania trudnego problemu gospodarki państwowej jest wzmożenie wydajności pracy, rzuca hasło: **„cała młodzież do wyścigu pracy"**.

W upaństwowionych fabrykach wchodzą ZWM-owcy do rad zakładowych, by wspólnie ze starszymi walczyć o szybką odbudowę gospodarki w kraju.

Początkowa akcja likwidacji analfabetyzmu przez prowadzenie wiejskich szkółek, przez organizowanie biblioteczek polskich na Ziemiach Odzyskanych drogą zasilania ich książkami zebranymi na Ziemiach Dawnych — przeradza się potem w poważniejsze formy udostępniania oświaty pokrzywdzonej dotychczas młodzieży robotniczej i chłopskiej. W roku 1946 akademicka organizacja ZWM-u „Życie" rzuca projekt utworzenia kursów przygotowawczych na wyższe uczelnie; realizacja tego projektu — dotychczas umożliwiła wstąpienie na uniwersytet kilku tysiącom opóźnionej młodzieży robotniczej i chłopskiej.

Do tego dodać należy liczny udział ZWM-owców w ORMO oraz we wszelkich przedsięwzięciach, mających na celu ugruntowanie ludowej władzy w kraju.

Głęboką troskę organizacji stanowiły również spustoszenia moralne, jakie dały się zaobserwować w szeregach młodzieży po okupacji.

Z tej praktycznej działalności ZWM w Odrodzonej Polsce wyrosły jego cele i metody ich urzeczywistnienia. Mówiąc słowami deklaracji programowej:

Krajowy zlot ZWM w 1946 r.

„Dążymy do zbudowania lepszego ustroju społecznego ustroju równości, ustroju sprawiedliwości społeczne. Wtedy zniknie z naszej ziemi raz na zawsze wyzysk człowieka przez człowieka. Zapewniony będzie równy start dla całej młodzieży. Nie urodzenie i nie pochodzenie społeczne, a jedynie uzdolnienie, ofiarność i wytrwałość w służbie dla dobra powszechnego będzie miarą zasług i ceną wartości człowieka".

Obowiązki swoje wobec Polski określa deklaracja programowa ZWM w sposób następujący:

1. Bronić niepodległości Polski, bronić wolności ludu polskiego.

2. Walczyć o podniesienie wydajności pracy w przemyśle i górnictwie, o podniesienie urodzajów, o podniesienie poziomu kultury.

3. Podnieść swe kwalifikacje zawodowe, opanować ogrom wiedzy nagromadzonej przez ludzkość, szkolić się na dobrych fachowców.

4. Walczyć o odrodzenie moralne narodu przeciw demoralizacji wniesionej przez wroga w nasze szeregi, walczyć o to, aby młodzież polska wyrosła na dzielnych, uczciwych i prawych ludzi.

Obowiązki te, wymienione w deklaracji programowej ZWM znajdują pokrycie w praktycznej robocie, w jej formach, które się już częściowo wykrystalizowały.

Nie zapomina ZWM o tym, że wyrósł z mas ludowych i bronić winien ich interesów. Znajduje to następującą formę w deklaracji programowej:

„Związek Walki Młodych jest organizacją, która skupia w swych szeregach młodzież wszystkich warstw społecznych. Nie jest to przypadkowe w jego programie, bowiem w jego obliczu ideologicznym młody robotnik, młody chłop czy student znajda odbicie swych marzeń, dążeń i myśli".

Wszyscy znajdują w ZWM miejsce i pracę dla siebie — gdyż ZWM grupuje młodzież wszystkich środowisk, a także dlatego, że ZWM konsekwentnie postawił przed sobą zadanie realizowania jedności młodzieży... Tylko bowiem kiedy przed cała młodzieżą stawia się realne, jednolite zadania do wykonania, tylko wtedy, gdy do realizacji tych zadań staje młody robotnik obok młodego chłopa — może dokonać się jedność i zrozumienie wzajemne.

Platforma, na której dokonuje się jedność młodzieży polskiej — to jest pozytywny stosunek do dokonanych przemian ustrojowych, to, że nie ma zasadniczej rozbieżności interesów w młodym pokoleniu i że jest wspólny cel i podstawowe dążenie do Polski sprawiedliwości społecznej, do społeczeństwa bez wyzysku człowieka przez człowieka.

ZWM kładzie w swej pracy wielki nacisk na pracę zespołową i wypracowuje specjalne młodzieżowe formy pracy; łączy pracę i walkę dla Polski z radością i humorem, śpiewem, grą i zabawą. Nie tylko w kilkunastu tysiącach ZWM-owych świetlic, ale wszędzie, gdzie znajduje się koło ZWM, wyrasta typ młodego uspołecznionego człowieka, człowieka — który za cel stawia sobie dobro ogółu, który świadomie dąży do celu jasną i prostą drogą.

„Taka będzie Polska, jaką wykujemy my, młode pokolenie robotników, chłopów i inteligentów pracujących"

Krajowy zlot ZWM w 1946 r.

ORGANIZACJA MŁODZIEŻY TUR

Organizacja Młodzieży TUR założona została w roku 1923 przez wybitnego działacza socjalistycznego Ignacego Daszyńskiego. Jeden z jej najwybitniejszych i najbardziej popularnych przywódców, Stanisław Dubois, rzecznik jedności ruchu młodzieżowego w Polsce, zginął w r. 1941 w walce z okupantem.

OMTUR dąży do skupienia w swych szeregach najszerszych mas młodzieży pracującej i uczącej się w celu wychowania jej w duchu ideologii Polskiej Partii Socjalistycznej, wychowania w niej cech człowieka pełnowartościowego, pełniącego służbę dla Polski i wyzwolenia mas pracujących świata.

Do osiągnięcia powyższych celów Organizacja Młodzieży TUR dąży przez:

a) Krzewienie wśród członków poczucia odpowiedzialności za budowę ustroju socjalistycznego Rzeczypospolitej.

b) Utrzymanie odpowiedniego poziomu ideowego i etycznego młodzieży.

c) Pogłębianie znajomości teorii socjalizmu naukowego, krzewienie i podtrzymywanie życia kulturalnego i towarzyskiego wśród członków.

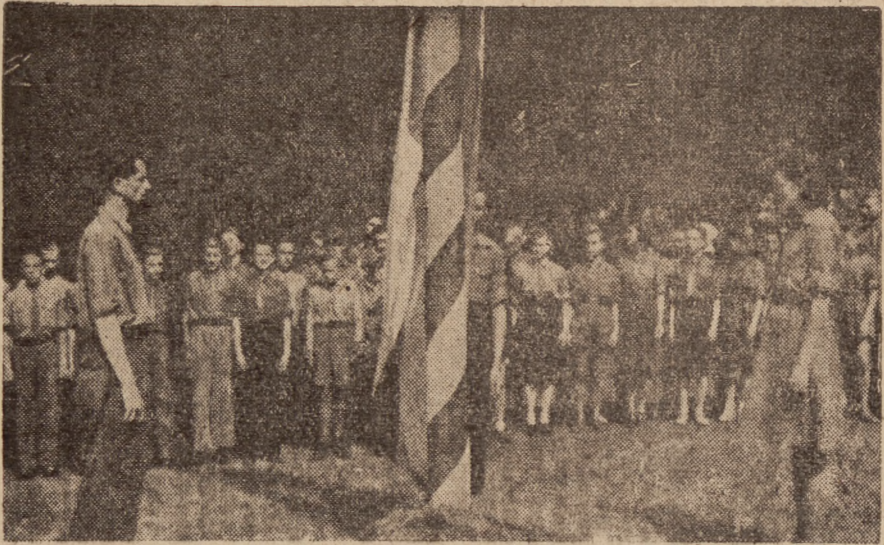
d) Wyrobienie dyscypliny i karności organizacyjnej.

e) Reprezentowanie interesów młodzieży wobec władz państwowych i innych instytucji.

f) Badanie warunków bytu i pracy swych członków i udzielanie im pomocy prawnej i materialnej.

g) Urządzanie kursów, zebrań, wykładów, odczytów, prowadzenie bibliotek, czytelni, świetlic, teatrów, organizowanie klubów sportowych, urządzanie imprez artystyczno-kulturalnych oraz prowadzenie placówek naukowych, społecznych i gospodarczych.

Organizacja wydaje trzy pisma: tygodnik „Młodzi Idą", poruszający aktualne sprawy międzynarodowe, państwowe i organizacyjne oraz popularyzujący wiedzę, tygodnik „Przegląd Sportowy" i miesięcznik „Gromada",

MIĘDZYGÓRZE NA DOLNYM ŚLĄSKU OŚRODEK WYPOCZYNKOWY OMTUR
„DO APELU"

który omawia formy i metody pracy ideowo-wychowawczej w Organizacji Młodzieży TUR. OMTUR skupia obecnie ponad 120.000 młodzieży, szczególnie robotniczej, choć nie brak w niej młodzieży wiejskiej oraz starszych uczniów i studentów. Członkowie tworzą Koła, które wiążą się w miastach i powiatach dla powoływania drogą wyborów komitetów miejskich i powiatowych, te zaś powołują w ten sam sposób komitety wojewódzkie. Komitet Centralny powołują komitety wojewódzkie, również drogą wyborów.

Na skutek zniszczeń wojennych w Polsce, nie tylko materialnych, ale i moralnych, OMTUR rzuciła po wojnie hasło pracy nad odbudową moralną młodzieży. Sprawa ta była żywo na zebraniach młodzieży dyskutowana, znajdując całkowitą przychylność uczestników. W wyniku tych starań młodzież zredagowała „Zasady Omturowca", w postaci 10 sformułowań poglądów polityczno-społecznych i etycznych Zasady te brzmią:

1. Czuję się wolnym obywatelem, nie uznaję przesądów i skrępowania myśli.
2. Jestem budowniczym niepodległej, socjalistycznej Polski i czuję swą odpowiedzialność za wszystko, co się dzieje w Ojczyźnie.
3. Jestem wierny socjalizmowi, poznaję jego zasady i postępuję honorowo jak socjalista.
4. Chcę lepszego jutra dla wszystkich, dążę do uspołecznienia gospodarki, pracuję sumiennie i wytrwale
5. Spełniam swoje zadanie uczciwie i z wiarą w zwycięstwo. Kształcę się, pracą nad sobą doskonalę charakter, dążę do prawdy, dobra i piękna.
6. Mówię prawdę w oczy, bronię słabszych, pomagam ludziom w potrzebie.
7. Mam silną wolę, zawsze jestem opanowany i pogodny.
8. Jestem obowiązkowy, punktualny i słowny, zawsze do czynu gotowy.
9. Dbam o kulturę, jestem miłośnikiem przyrody.
10. Jestem karnym członkiem OMTUR, krzewię socjalizm i zdobywam dla niego uznanie własnym przykładem.

W tym wielkim historycznym dziele Odbudowy Polski, w tytanicznym wysiłku nad przywróceniem ojczyźnie naszej świetności i pomyślności — pragnęlibyśmy Wam, młodzi Przyjaciele, wyznaczyć jedno z najbardziej ważnych i trudnych zadań.

Jest to zadanie, jeśli ująć w zwrocie najbardziej ogólnym, wychowania nowego typu człowieka — obywatela, gotowego służyć sprawie tak, jak służyli jej najznakomitsi, najofiarniejsi, najbardziej czczeni przez Naród bohaterowie naszych dziejów: Kościuszko, Staszic, Mickiewicz, Słowacki, Konopnicka, Orzeszkowa, Lelewel, Mochnacki, Traugutt, Waryński, Okrzeja i wielu, wielu innych, których nazwiska zna każde dziecko polskie. Jest to sprawa podnoszenia wzwyż roli i znaczenia w narodzie i państwie tych, którzy swą ciężką, codzienną mozolną pracą tworzą nasz byt materialny i duchowy, a którym na imię: Lud pracujący.

(Z przemówienia do młodzieży Prezydenta Rzeczypospolitej, **Bolesława Bieruta**).

ZWIĄZEK MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ R.P. „WICI"

„Wici" — prasłowiański znak podrywający lud rolny do boju, to obecnie zawołanie organizacji pod nazwą: Związek Młodzieży Wiejskiej Rzeczypospolitej Polskiej „Wici".

Poprzez zakładanie kół i prowadzenie w nich prac samowychowawczych i samokształceniowych Związek zmierza do: przygotowania młodzieży wiejskiej do społecznego współżycia i współdziałania w duchu zasad demokracji i ideologii ruchu ludowego, ugruntowania i rozwijania rodzimej kultury środowiska chłopskiego i odrodzenia życia kulturalnego wsi.

Związek Młodzieży Wiejskiej RP „Wici" ma chlubną sprzed wojny tradycję bezwzględnej walki z sanacją o sprawiedliwy ustrój społeczny.

W okresie okupacji hitlerowskiej ZMW „Wici" przestaje działać jako organizacja, wiciarze natomiast walczą przeważnie w oddziałach Batalionów Chłopskich.

W pierwszym okresie po wyzwoleniu kraju kierownictwo „Wici" opanowane zostaje w znacznej mierze przez elementy reakcyjne, negujące współczesną polską rzeczywistość. W odpowiedzi na to organizują się w terenie tzw. Komitety Demokratyzacji „Wici", które przeciwstawiają się takiemu stanowisku kierownictwa.

Jednocześnie wskutek rozdźwięków i różnic w Zarządzie Głównym ZMW RP „Wici" część demokratycznych działaczy ze znanym, zasłużonym działaczem wiciowym Stefanem Ignarem na czele — występuje z Zarządu Głównego.

W obliczu wielkiego Zjazdu organizacji, który odbył się 27 — 28.IV.1947 r., powstaje Centralny Komitet Zjazdowy, w skład którego wchodzą przedstawiciele różnych demokratycznych kierunków reprezentowanych w „Wiciach".

Zjazd staje się bardzo ważnym momentem w życiu organizacji, dając wytyczne w sprawie wzmożonej twórczej pracy przy odbudowie Państwa, współpracy z młodzieżą robotniczą, samodzielności organizacyjnej.

Obecnie ZMW RP „Wici" liczy około 500 tysięcy członków, zgrupowanych w kołach. Prowadzi pracę samokształceniową, świetlicową.

Organizacyjnie „Wici" są federacją związków wojewódzkich. Obecnie wszystkie związki wojewódzkie wchodzą w skład federacji.

ZWIĄZEK MŁODZIEŻY DEMOKRATYCZNEJ

Związek Młodzieży Demokratycznej ma na celu zrzeszenie młodzieży polskiej, rozpowszechnianie wśród niej i pogłębianie postępowej myśli demokratycznej, jasno sformułowanej w Deklaracji Ideowej Z.M.D

Głównym terenem działania Związku jest szkolnictwo średnie i wyższe oraz środowisko młodych pracowników umysłowych

Związek Młodzieży Demokratycznej ma swoją tradycję walki w czasie okupacji, zaczątkiem jego bowiem była Sekcja Młodych przy Stronnictwie Demokratycznym, które choć nieliczne, dało swój wkład do walki z okupantem

Dziś Związek posiada swoje placówki na terenie całej Polski i wspólnie z bratnimi organizacjami młodzieżowymi — Z.W.M., OMTUR-em i Wiciami w miarę swych sił przyczynia się do budowy Polski Ludowej.

Związek Młodzieży Demokratycznej szczególną uwagę zwraca na wychowanie nowej, młodej inteligencji polskiej, która ramię przy ramieniu z swymi kolegami od pługa i maszyny weźmie na siebie w przyszłości odpowiedzialność za losy narodu i państwa

Związek Młodzieży Demokratycznej pracuje nad dogłębną demokratyzacją szkolnictwa na wszystkich szczeblach i wiele wysiłków poświęca celem stworzenia nowego typu studenta, podkreślając konieczność zapewnienia mu odpowiednich warunków bytowania.

Związek walczy o nowego człowieka i obywatela, o związanie młodzieży i włączenie jej w zgodny i harmonijny rytm budowania Polski Ludowej.

Macie cudowne i porywające zadania przed sobą! Macie w swym marszu wyprowadzić Polskę z wilgotnych i ciemnych suteren, z brudnych i ciasnych izb i chat — do wielkich, skąpanych w słońcu i kwiatach domów naszej przyszłej i szczęśliwej Ojczyzny.

(Z przemówienia do młodzieży Marszałka **Żymierskiego**).

ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO

Harcerstwo Polskie powstało w 1910 r. na wzór światowego związku Skautingu, założonego w Anglii przez gen. Baden-Powella Do harcerstwa należy młodzież do lat 16-tu. Obowiązkiem harcerzy jest posłuszeństwo „Prawu Harcerskiemu“ i pełnienie „Służby Harcerskiej“, która streszcza się w dobrowolnej i głębokiej pracy i życiu dla dobra ogółu, w pożytku, karności, pogodzie, czystości i cywilnym męstwie — a wyraża się w udziale harcerza w ćwiczeniach terenowych, samarytańskich, sygnalizacyjnych w grach, pracy wychowawczej i samokształceniowej

Organizacja harcerstwa opiera się na zastępie 6 — 8 dziewcząt lub chłopców, w zastępie pozostają oni pod opieką i dowództwem zastępowego lub zastępowej 3 — 5 zastępów tworzy drużynę z drużynowym lub drużynową na czele, natomiast młodzież od lat 7 — 12 tworzy Gromady Zuchowe. Szereg drużyn tworzy Hufiec Harcerski, odpowiadający terytorialnie powiatowi a szereg Hufców — Chorągiew, która terytorialnie odpowiada województwu

Na czele Hufców stoją Hufcowi, na czele Chorągwi— Komendanci Chorągwi. Najwyższą władzą Związku jest Zjazd Walny, który obiera Naczelną Radę i której organem wykonawczym jest Naczelnictwo ZHP. Zagadnieniami wychowawczymi w harcerstwie kierują Kwatery Główne z Naczelniczką Harcerek i Naczelnikiem Harcerzy na czele. Pieczę nad całością organizacji i jej pracy sprawuje Przewodniczący Związku

W 1910 r. powstały we Lwowie pierwsze zastępy harcerzy (wówczas nazywali się jeszcze skautami); a w 1913 r. pierwsze drużyny żeńskie. W 1913 r., gdy Państwo Polskie było jeszcze pod zaborem skauci brali udział w zlocie w Birmingham (Anglią) i reprezentowali harcerstwo polskie.

Począwszy od 1914 r ruch harcerski rozszerza się, jednoczy wszystkie drużyny na terenie całego kraju i w 1918 r organizacja przyjmuje nazwę „Związek Harcerstwa Polskiego“.

Po zajęciu Polski przez Niemców w roku 1939 Związek przechodzi do pracy i walki konspiracyjnej. Pozyskuje wielu nowych członków, szerzy oświatę i propaguje ruch oporu przeciw hitlerowskiemu najeźdźcy. Obecnie Związek bierze udział w budowie nowego, demokratycznego ładu w Polsce.

W roku 1946 przeprowadzono akcję obozową, która objęła 100.000 młodzieży męskiej i żeńskiej.

Ogromna większość obozów odbyła się na Ziemiach Odzyskanych, gdzie przede wszystkim zwrócono uwagę na repolonizację i pomoc rzeczową.

ZHP posiada swoje oddziały poza granicami kraju w następujących państwach: we Francji, w Belgii, w Szwecji, w Austrii i w Niemczech.

Związek Harcerstwa Polskiego obejmuje 300.000 młodzieży, z czego na organizację harcerzy przypada około 200.000, na organizację harcerek około 100.000; organizacją kieruje zespół instruktorski w liczbie 1.600 ludzi.

Oficjalnym organem ZHP, gdzie ukazują się wszystkie zarządzenia, są „Wiadomości Urzędowe" wychodzące raz na miesiąc. Pismami młodzieżowymi są: „Na Tropie" dla młodszej młodzieży harcerskiej oraz „Drogi" dla drużynowych i „Harcerstwo" dla instruktorek i instruktorów

PRAWO HARCERSKIE

1. Harcerz służy Polsce Demokratycznej, spełnia dla niej sumiennie swoje obowiązki.
2. Harcerz miłuje wolność i sprawiedliwość, broni prawa do nich każdego człowieka.
3. Harcerz czci pracę, szanuje ludzi pracy i uczy się od nich.
4. Harcerz miłuje przyrodę i stara się ją poznać.
5. Harcerz mówi prawdę i dotrzymuje słowa.
6. Harcerz jest karny, opanowany i pogodny.
7. Harcerz jest odważny.
8. Harcerz jest uczynny i ofiarny.
9. Harcerz jest oszczędny i gospodarny.
10. Harcerz jest szlachetny w myśli, mowie i uczynkach; nie pali tytoniu, nie pije napojów alkoholowych.

PRZYRZECZENIE HARCERSKIE

Przyrzekam uroczyście całym życiem dążyć do budowy Niepodległej, Demokratycznej i Sprawiedliwej Polski, pracować dla dobra powszechnego, postępować zawsze szlachetnie i być posłusznym prawu harcerskiemu.

Tak mi dopomóż Bóg.

* *
*

Razem, młodzi przyjaciele!
W szczęściu wszystkiego są wszystkich ***cele.***
Jednością silni, rozumni szałem
Razem, młodzi przyjaciele.

I ten szczęśliwy, kto padł śród zawodu,
jeżeli poległym ciałem
dał innym szczebel do sławy grodu.
Razem, młodzi przyjaciele!

Mickiewicz.

ŚWIATOWA FEDERACJA MŁODZIEŻY DEMOKRATYCZNEJ

Do szeregu istniejących przed wojną międzynarodowych organizacji młodzieżowych, z których dla przykładu wyliczymy Harcerstwo, YMCA i YWCA, przybyła w r. 1945 organizacja jednocząca wszystkie siły demokratyczne: ŚWIATOWA FEDERACJA MŁODZIEŻY DEMOKRATYCZNEJ (SFMD)

Powstanie Federacji poprzedziła ŚWIATOWA RADA MŁODZIEŻY, z siedzibą w Londynie, która zawiązała się jeszcze w r. 1942. Celem Rady było: zmobilizować siły całej młodzieży do walki z faszyzmem. W skład jej wchodzili prócz reprezentantów młodzieży angielskiej delegaci ZSRR i USA oraz emigranci polityczni z całego szeregu państw, którzy znaleźli się na terenie Anglii

Dla nawiązania łączności między młodzieżą różnych krajów członkowie Rady odbywali podróże. Rozpoczęto wydawanie biuletynu w języku angielskim, rosyjskim i francuskim. Poważną pozycję w działalności Rady stanowiła też korespondencja

Wszystko to okazało się jednak niewystarczające. Toteż w niespełna rok po ukończeniu wojny, na listopad 1945 r zwołano do Londynu Światowy Kongres Młodzieży. Na Kongres przybyło 650 delegatów, którzy reprezentowali 30-milionową masę młodzieży ze wszystkich części świata. Złożyli oni następujące ślubowanie:

„Na nowe tory pchniemy kulę ziemską.
Musimy budować braterstwo,
którego tak potrzeba światu,
budować pokój i takie warunki,
w których wszystkie nasze pragnienia będą
urzeczywistnione.

Powstańcie i ślubujcie,
Powstańcie i przemówcie,
tak, aby nasze słowa były słyszane nie tylko w Londynie,
ale w Czungkingu i Paryżu, w Nowym Jorku i Moskwie,
w Rio de Janeiro i Belgradzie"

(teraz wszyscy razem)
„Ślubujemy, że zapamiętamy na zawsze tę jedność,
wykutą w miesiącu październiku 1945 r.;
nie tylko dziś, nie tylko w tym tygodniu, nie tylko
w tym roku,
ale zawsze, dopóki nie wybudujemy świata, o jakim
śniliśmy i o który walczyliśmy.
Ślubujemy, że będziemy budować jedność młodzieży
wszystkich krajów, wszystkich ras, wszystkich
barw skóry,
wszystkich narodowości, wszystkich wyznań,
aby usunąć wszelkie ślady faszyzmu z ziemi,
aby wybudować głęboką i szczerą przyjaźń
międzynarodową
między ludami świata, aby utrzymać sprawiedliwość
i trwały pokój,
aby usunąć nędzę, marnotrawstwo i bezrobocie.
Przybyliśmy tu, aby potwierdzić jedność całej młodzieży,
oddać hołd naszym towarzyszom, którzy polegli, i złożyć
ślubowanie, że zwinne ręce, śmiałe ramiona i młodzieńczy
entuzjazm
nigdy już nie będą zniszczone przez wojnę.
Będziemy budować świat piękny i wolny;
z naszej młodości, z gorzkich doświadczeń
wykuwamy naszą jedność”.

Polskie organizacje młodzieżowe, ZWM, OMTUR, „Wici", ZMD i Harcerstwo, wysłały na Kongres swoich reprezentantów. W imieniu młodzieży polskiej przemawiał kol. Ignar. Kol. Morawski wygłosił referat na temat powojennych potrzeb młodego pokolenia Polski.

Dnia 7 listopada 1945 r. zapadła na Kongresie w Londynie doniosła uchwała: utworzono Światową Federację Młodzieży Demokratycznej.

Federacja jest organizacją jednoczącą młodzież w pracy dla pokoju, wolności, demokracji i równości na całym świecie. SFMD winna uważać swoją pracę za przyczynek do dzieła Organizacji Narodów Zjednoczonych, za najpewniejszą drogę wiodącą do zabezpieczenia praw i interesów młodzieży, szczęścia i dobrobytu dla przyszłych pokoleń.

Siedzibą Federacji jest Paryż. Tam urzędują wszystkie jej biura, tam odbywają się zebrania władz SFMD: Rady i Komitetu Wykonawczego.

Federacja wytyczyła sobie m. in. następujące cele:

„A. Dążyć do ścisłej międzynarodowej współpracy i wzajemnego zrozumienia wśród młodzieży, do poszanowania różnic ideologicznych i specyficznych warunków w rozmaitych krajach: przyczynić się w jak najwyższym stopniu do wytępienia faszyzmu we wszystkich jego formach, we wszystkich krajach; brać aktywny udział w pracach rządów zmierzających do zabezpieczenia pokoju i bezpieczeństwa oraz wychowania przyszłych pokoleń w duchu demokracji.

B. Walczyć o usunięcie wszystkich ograniczeń związanych z płcią, systemem nauczania, domem rodzinnym, stanem posiadania, stanowiskiem społecznym, religią i poglądami politycznymi, kolorem skóry lub rasą; pomóc utworzyć demokratyczne organizacje młodzieżowe tam, gdzie one dotąd nie istnieją.

C. Należy zrobić wszystko, co leży w naszej mocy, aby doprowadzić do swobodnej i dobrowolnej współpracy i zjednoczenia organizacji młodzieżowych w skali krajowej.

D. Uczynić wszystko, co leży w naszej mocy, aby wychować każdego młodego człowieka w poczuciu i świadomości, iż jest on obywatelem świata.

E. Reprezentować interesy młodzieży w międzynarodowych organizacjach. Zwrócić uwagę opinii publicznej na palące potrzeby młodzieży i starać się o uzyskanie poparcia narodów przodujących w życiu publicznym"

Pracą Federacji kieruje Rada SFMD. obrana na Światowym Kongresie w Londynie, oraz **Komitet Wykonawczy. Przewodniczącym** SFMD obrano **Francuza Guy de Boisson.** Władzą nadrzędną Federacji jest Kongres. Młodzież polska, która brała czynny udział w pracach Kongresu, reprezentowana jest w obu instytucjach Federacji; 3 naszych kolegów weszło w skład Rady. Są nimi: kol. Jerzy Morawski (ZWM), kol. Ignar (Wici) i kol Obrączka (OMTUR). Kol Ignar wszedł ponadto do Komitetu Wykonawczego Federacji

Realizacją uchwał Kongresu zajmuje się szereg biur Federacji. Są to: Biuro Wymiany Korespondencji, Biuro Wymiany Młodzieży Biuro dla Spraw Poprawy Bytu Młodzieży.

Federacja posiada swoje wydawnictwa. Są nimi

„Biuletyn", wydawany przez Sekretariat oraz **„Młodzież Świata"**.

„Młodzież Świata" jest miesięcznikiem, który każdy może zaabonować, wydawanym w 4 językach: angielskim, francuskim, rosyjskim i hiszpańskim. Jest to bogato ilustrowane pismo, do którego pisze młodzież ze wszystkich krajów. Federacja prowadzi śmiałą akcję w walce o wolność narodów uciskanych. Kilkakrotnie stawała w obronie ludu Grecji i Hiszpanii, zwracała się z pismami do ONZ, uratowała życie kilku młodym republikanom.

W delegacji do Grecji wyjechał z ramienia SFMD George Thomas, poseł Partii Pracy. Federacja wysłała również delegacje do Indyj, celem zbadania panujących tam stosunków.

W skład delegacji do Niemiec, której celem jest zbadanie stopnia denazyfikacji młodzieży niemieckiej, wchodzi również przedstawiciel z Polski.

Największą organizowaną przez Federację imprezą w tym roku był Światowy Festival Młodzieży w Pradze, który odbył się w lipcu 1947 r. pod hasłem: „Przez współpracę nad odbudową młodzież buduje pokój". W Festivalu udział wzięło 65.000 młodych.

Była tam również grupa z Polski, reprezentująca młodzież Polski Ludowej.

Młodzież polska bierze czynny udział w pracach Federacji, gdyż dążenia tej wielkiej organizacji pokrywają się z naszymi dążeniami. Federacja, broniąc pokoju, broni naszych granic na Odrze i Nysie. Federacja walczy o lepsze jutro świata i poprawę bytu młodzieży, a więc o sprawy, które młodzież polska realizuje swą codzienną pracą.

* *
*

Spólnymi łańcuchy opaszmy ziemskie kolisko,
zestrzelmy myśli w jedno ognisko
i w jedno ognisko duchy!

Dalej z posad, bryło świata,
nowymi cię pchniemy tory,
aż opleśniałej zbywszy się kory
zielone przypomnisz lata!...

Mickiewicz

SZKOLNICTWO

Nasze osiągnięcia w dziedzinie szkolnictwa można docenić dopiero wówczas, gdy się szkołę obecną zestawi ze szkołą sanacyjną, gdy się porówna ilość dzieci i młodzieży w szkołach wszystkich typów, stwierdzi, do jakich grup społecznych młodzież ta należy, oraz zaobserwuje nowe drogi w kierunku upowszechnienia oświaty.

1) **Szkoła sanacyjna.** — W Polsce 85% stanowią robotnicy i chłopi. W szkole sanacyjnej 46% dzieci uczyło się w jednoklasówkach, tzn. szkołach o jednym nauczycielu, szkołach, w których kurs jednej klasy przerabiało się kilka lat. Do gimnazjum docierała niewielka ilość tej młodzieży, a w szkołach wyższych — było jej zaledwie 5%.

Ustawa szkolna braci Jędrzejewiczów z 1932 r. upośledziła wieś, a dbała przede wszystkim o warstwy uprzywilejowane.

2) **Tajne nauczanie.** — Droga do odrodzonej szkoły polskiej prowadzi poprzez bohaterski szlak tajnego nauczania w okresie okupacji niemieckiej. Przez 5½ lat szkolnictwo polskie kryło się w podziemiu. Okupant hitlerowski zlikwidował w Polsce szkolnictwo średnie i wyższe, okaleczył szkoły powszechne pod względem programowym i organizacyjnym, a tolerował jedynie szkoły zawodowe o charakterze rzemieślniczym. Duża ofiarność nauczycielstwa i młodzieży — dowodem są ofiary Pawiaka i obozów — zdecydowana postawa rodziców wpłynęły na to, że bezpośrednio po zamknięciu szkół średnich zorganizowane zostały szkoły tajne, prowadzone kompletami w mieszkaniach prywatnych. Warszawa przodowała w tajnym ruchu oświatowym. Gdy zaistniała konieczność zorganizowania szkół wyższych, otwierano je pod szyldem specjalnych szkół zawodowych, jak to: „Szkoły Pielęgniarskiej" lub „Szkół Handlowych" — Powoli powstawały wszystkie wydziały w dwu ośrodkach: w Warszawie, która łączyła dawny Uniwersytet Warszawski i Poznański, oraz w Krakowie, gdzie się kształciło 750 studentów.

Następujące cyfry ilustrują działalność tajnego nauczan :

	uczących się r. 1938/39	r. 1943/44
szkoły powszechne	3.856.000	1.000.000
„ średnie	174.000	60.000
„ zawodowe dokształcające	99.800	35.000
„ akademickie	76 000	6.000

3) **Szkoła w Polsce Odrodzonej.** Wraz z przebudową życia politycznego, społecznego i gospodarczego wynikła konieczność przebudowy szkoły polskiej. I tak jak zaistniała konieczność przeprowadzenia reformy rolnej i przemysłowej domagała się reformy — szkoła: trzeba było zmienić jej organizację, treść nauczanie i wychowanie.

Dużym krokiem naprzód w tej dziedzinie był Wielki Zjazd Oświatowy zwołany w czerwcu 1945 r. Obecnie wiele postulatów Zjazdu Oświatowego zostało już zrealizowanych A więc:

1) wprowadzono zasadę klas jednorocznych, likwidując tym samym „jednoklasówki";

2) zniesiono niższe klasy gimnazjum. W roku 1947/48 w całym już kraju wprowadzona będzie 8-klasowa bezpłatna szkoła powszechna, z której prowadzić będzie droga do 3 wzgl 4-letniej szkoły średniej typu ogólnokształcącego lub zawodowego;

3) wprowadzono dla młodzieży opóźnionej wiekiem kurs przyśpieszony zarówno w zakresie szkoły powszechnej, jak i średniej;

4) udostępniono studia akademickie szerokim rzeszom przez utworzenie Komisji Weryf. Kwalifikacyjnych, rocznego kursu wstępnego przy szkołach wyższych oraz kursów zerowych

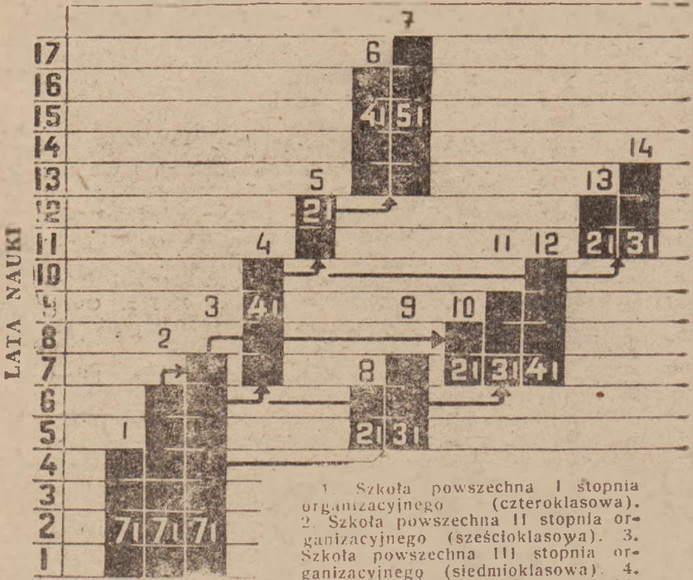
Obecnie w 21 000 szkołach powszechnych uczy się 3,5 miliona młodzieży pod nadzorem 73.000 nauczycieli.

Dla dzieci chronicznie chorych, upośledzonych i zaniedbanych istnieje odrębny typ szkoły — **szkoła specjalna.**

Obejmuje ona dzieci: 1) głuchonieme, 2) ociemniałe, 3) umysłowo niedorozwinięte, 4) moralnie zaniedbane oraz 5) nadające się do leczenia sanatoryjnego.

W 100 takich szkołach uczy się 10.000 dzieci nieszczęśliwych.

PRZEDWOJENNY USTRÓJ SZKOLNICTWA POLSKIEGO

1. Szkoła powszechna I stopnia organizacyjnego (czteroklasowa). 2. Szkoła powszechna II stopnia organizacyjnego (sześcioklasowa). 3. Szkoła powszechna III stopnia organizacyjnego (siedmioklasowa). 4. Gimnazjum ogólnokształcące. 5. Liceum ogólnokształcące. 6—7. Wyższe uczelnie. 8—10. Szkoły zawodowe niższe różnych stopni. 11—12. Gimnazjum zawodowe. 13—14. Liceum zawodowe.

Liczby w prostokątach oznaczają czas trwania nauki.

Większość dzieci uczęszczała do szkół powszechnych niżej zorganizowanych, które były „ślepymi zaułkami". Szkołę III stopnia organizacyjnego (7-letnią) kończyła mniejszość młodzieży, przeważnie miejskiej. Dla reszty, w przeważającej części młodzieży niezamożnej i wiejskiej, droga dalszego kształcenia się była praktycznie zamknięta.

USTRÓJ SZKOLNICTWA POLSKIEGO, DO KTÓREGO ZMIERZA REFORMA SZKOLNA

1. 8-klasowa jednolita szkoła podstawowa. 2. Szkoła średnia ogólnokształcąca. 3. Wstępny rok studiów przy wyższych uczelniach. 4—5. Wyższe uczelnie. 6—7 Szkoły zawodowe.

Liczby w prostokątach oznaczają czas trwania nauki.

.ała młodzież w wieku od lat 7 — 15 przechodzi przez jednolitą programową, 8-letnią szkołę podstawową. Kształcenie się dalsze na poziomie szkoły średniej (zawodowej lub ogólnokształcącej) jest dostępne dla wszystkich. Ukończenie szkoły średniej otwiera drogę na wyższe uczelnie. Przy równym starcie oświatowym o zdobyciu średniego lub wyższego wykształcenia decydują w pierwszym rzędzie uzdolnienie i praca.

**Szkoła średnia zmieniła swój charakter: przestała być szkołą dla wybranych, wzrosła ilość szkół średnich (w stosunku do zmniejszonej liczby ludności) — i ilość uczącej się młodzieży: w 786 szkołach uczy się 224.360 uczniów, czyli 1 szkoła średnia przypada na 30.000 mieszkańców (przeciętnie znajduje się w każdym mieście powiatowym). Ponad 15.000 młodzieży korzysta z internatów.

Szkoła zawodowa walczy z trudnościami i z powodu zniszczenia wojennego i z powodu uprzedzenia naszego społeczeństwa do zawodowego szkolenia. Przy naszych wielkich zapotrzebowaniach w dziedzinie odbudowy państwa mamy tylko ponad 100.000 młodzieży w szkołach zawodowych. Jest to ta sama cyfra co przed wojną, wysoka wobec przedwojennej (w stosunku do zmniejszonej liczby ludności), ale znikoma w stosunku do potrzeb.

Pokutuje wciąż u nas przekonanie, że szkoła ogólnokształcąca jest lepsza od zawodowej, mimo iż zawodowe szkolenie na każdym stopniu daje wychowankowi możność uzyskania odpowiedniego zatrudnienia w życiu praktycznym.

Szkolnictwo zawodowe ma 5 głównych kierunków kształcenia: 1) szkoły przemysłowe i rzemieślnicze, 2) rolnicze, 3) handlowe i spółdzielcze, 4) gospodarcze, 5) artystyczne.

Największy ośrodek szkolenia zawodowego w Polsce znajduje się we Wrocławiu.

W Państwowej Fabryce Wagonów „Pafawag" we Wrocławiu — kształci się około 1.000 uczniów. „Pafawag" posiada następujące szkoły: Szkołę Przemysłową, 3-letnie Liceum Mechaniczne, 2-letnie Liceum Technologiczne i Konstrukcyjne Klasy Wstępne Licealne, Szkołę Zawodową dokształcającą, kursy spawalnicze, kursy ślusarskie itp. 50% młodzieży pracuje w „Pafawagu" zarobkowo i nauka dla nich odbywa się po południu albo wieczorem. Dla reszty młodzieży — przeważnie dzieci pracowników tej fabryki — przed południem. „Pafawag" ściąga młodzież z całej Polski — przeważnie chłopską i robotniczą — i dla niej zorganizowane są bursy, które mogą pomieścić 500 uczniów. „Pafawag" da dobrego fachowca i uświadomionego obywatela.

Miejskie Gimnazjum Mechaniczne w Warszawie przy ul. Wawelskiej. Sala obróbki metali.

„Pafawag" jest jedną z central szkolenia zawodowego, które odegrają wielką rolę w upowszechnieniu kształcenia zawodowego.

Do szkół zawodowych artystycznych należą: 1) szkoły muzyczne, 2) szkoły teatralne: Państwowe Liceum Techniczno-Teatralne, Wyższa Szkoła Teatralna o 3 wydziałach, Szkoły dramatyczne oraz 3) Liceum Filmowe.

Państwowa Szkoła Morska — jedynie dla chłopców w wieku 16—20 lat, znajduje się w Gdyni. Po złożeniu odpowiednich egzaminów uczeń ma prawo wstąpić na wydział nawigacyjny lub mechaniczny, 3-letnie studia i praktyka upoważniają do otrzymania dyplomu porucznika żeglugi małej, porucznika żeglugi wielkiej, wreszcie kapitana żeglugi wielkiej

4) **Droga do studiów wyższych.**

Wojna wykoleiła, wytrąciła z normalnego biegu dużą ilość młodzieży. Dla tej młodzieży, która niejednokrotnie ma za sobą pracę w organizacjach politycznych lub społecznych, obóz lub partyzantkę — państwo zorganizowało szeroką sieć szkół i kursów przyśpieszonych oraz możliwość składania uproszczonych egzaminów przed Komisjami Weryf.-Kwalifikacyjnymi. Komisje te, urzędujące przy wszystkich kuratoriach, kwalifikują uczniów na **jednoroczny wstępny kurs** przy uczelniach wyższych. Ukończenie kursu wstępnego upoważnia do wstępu na I rok studiów

Ale okazała się konieczność przygotowania dużej ilości młodzieży do egzaminów przed Kom. Weryf.-Kwalif. na kurs wstępny Tę rolę spełnia **kurs zerowy**. Kurs zerowy, którego inicjatywa i kierownictwo znajduje się w rękach demokratycznej młodzieży akademickiej, zgromadzonej w „Życiu" i ZNMS, przygotowuje kadry do egzaminów na rok wstępny. Kursy zerowe znajdują się w 10 miastach wojewódzkich i gromadzą duży odsetek młodzieży robotniczej i chłopskiej, która w normalnych warunkach nie mogłaby się dostać do szkoły wyższej.

Z kursów zerowych i wstępnych mamy na I roku wyższych uczelni około 2.000 studentów.

5) **Szkoły wyższe.**

Straty wojenne, jakie poniosła Polska w dziedzinie szkolnictwa wyższego, są olbrzymie. Likwidacja uczelni, prześladowanie i tępienie profesorów, systematyczny wywóz do Rzeszy bibliotek, zbiorów, labo-

ratoriów i urządzeń uniwersyteckich doprowadziły nieomal do katastrofy. Trzeba było wielkiego rozmachu i wysiłku, by zorganizować **38 szkół wyższych z 67.000 studentów**, a więc o 10 szkół i 20.000 studentów więcej, niż przed wojną.

20 proc. młodzieży korzysta ze stypendiów, a miesięczna pomoc Min. Oświaty dla młodzieży szkół wyższych wynosi 9 milionów. Niezależnie od tego Wydział Nauki przy M.O. wypłaca na stypendia 550 tys zł miesięcznie.

Reforma studiów wyższych polega m. in. na tym, że można bez straty lat studiów przejść ze szkoły typu nieakademickiego — do szkoły akademickiej. Zmiany zaszły również na odcinku szkół inżynierskich, których program zostaje zrównany z programem Politechniki. Absolwent otrzymuje tytuł inżyniera.

6) **Nowa treść nauczania** uwydatnia się w zmienionym programie i zmienionej książce. Duże zmiany zaszły również w zakresie lektury domowej, gdzie obok innych problemów uwydatniona została przede wszystkim problematyka społeczna. W nauczaniu historii i literatury uwzględniać się będzie rolę warstwy robotniczej i chłopskiej obok właściwie naświetlonej roli magnata i szlachcica. Historia ruchów demokratycznych w ich chronologicznym rozwoju oraz właściwy stosunek do Polski przedwrześniowej i okupacyjnej pozwolą zbudować uczniowi własny i krytyczny pogląd na świat.

Odpowiednio postawiona „Nauka o Polsce i Świecie Współczesnym" w dużej mierze przyczyni się do zdemokratyzowania treści nauczania

SZKOLNICTWO NA ZIEMIACH ODZYSKANYCH

Organizowanie szkół rozpoczęło się jednocześnie z wprowadzeniem administracji, a często — wcześniej, wyprzedzało administrację. Domagała się szkół polskich ludność autochtoniczna. osadnicy uzależniali osiedlenie się w danej miejscowości od tego, czy dzieci będą miały szkołe.

Szkoły powstawały dzięki dużej ofiarności nauczyciela, który często organizował ją w zniszczonym, bez szyb i ławek budynku poniemieckim uczył bez książek i długie miesiące — bez poborów Obecnie liczba szkół jest tak duża, że niemal obejmuje już wszystkie

dzieci. 548.160 uczniów na Z.O. uczy się w 4.592 szkołach powszechnych z 12.192 nauczycielami.

Również szkolnictwo ogólnokształcące i zawodowe wykazuje ciągły rozwój. W każdym niemal mieście powiatowym są szkoły średnie. 128 gimnazjów z liczbą 31.391 uczniów i 82 liceów — z 4.009 uczniami. Nauczycieli 1.467. Szkół zawodowych zaś mamy 165, uczniów — 17.909, nauczycieli 695.

Należy również podkreślić instytucje oświatowe dla dorosłych. Wśród szkół, kursów, uniwersytetów ludowych i powszechnych zwracają uwagę na Z.O. **kursy repolonizacyjne,** przeznaczone dla autochtonów, którzy skończyli szkoły niemieckie, ale nie znają wcale albo słabo język i historię Polski.

Gimnazjum i Liceum w Zdunach (Łowickie). 90% uczniów szkoły w Zdunach stanowią dzieci chłopów.

Kursów repolonizacyjnych jest 817, a liczba uczących się wynosi 27.928. Najgęściej są one rozsiane na Śląsku i w województwie olsztyńskim, tam bowiem jest najwięcej ludności autochtonicznej.

Powstały również szkoły wyższe, których jest 6. Rozpoczęły pracę w ciężkich warunkach, ale wykazują stały rozwój i poprawę warunków dla studentów i ich pracy.

Wielki rozwój szkolnictwa na Z.O. jest dowodem, obok innych osiągnięć na polu gospodarczym, organicznego związku tych terenów z Polską.

HISTORIA PEWNEGO KOŁA

Było ich na początku czworo. Józiek z I licealnej, Władek z II licealnej, Hanka i Stefan z IV klasy gimnazjum.

Wszyscy należeli do ZWM, ale nie wiedzieli o sobie nawzajem. Chodzili do jednego gimnazjum, do „piątki". Poznali się dopiero wtedy, gdy każde z nich dostało do domu pisemko zawiadamiające, że tego a tego dnia, o tej i o tej godzinie odbędzie się tam i tam konferencja ZWM-owej młodzieży szkolnej — konferencja organizacyjna

Wszyscy przyszli. Oprócz ich czworga przyszło jeszcze około sześćdziesięciu osób. Wysłuchali referatu o konieczności wychowania nowego typu inteligenta i o potrzebie czynnego udziału młodzieży szkolnej w tworzeniu Nowej Polski. Potem wysłuchali referatu organizacyjnego o tym, że należy tworzyć koła ZWM, i że właśnie w tym celu została zwołana konferencja.

Podczas dyskusji wszyscy czworo zabierali głos, każdy z nich mówił, że właśnie w „piątce" należałoby zorganizować i samorząd, i samopomoc koleżeńską, i spółdzielnię, i referaty z dyskusjami, bo młodzież u nich nie bardzo jeszcze rozumie Polski Ludowej. bo poziom naukowy jest tam tak niski i wielu uczniów znajduje się w ciężkich warunkach materialnych...

„Jestem tam sam, więc cóż ja mogę zrobić?" — kończył każdy z nich. Przy końcu zebrania okazało się, że jest ich czworo. Po zebraniu przyglądali się sobie przez kilka minut ze zdumieniem pełnym zgorszenia i wyrzutu. „Jakżeż tak? Mogliśmy do tej pory zrobić masę roboty" — mówiły ich oczy, gdy tak stali po zebraniu koło siebie. A potem uzgodnili, że Józiek pójdzie jutro do „Dyrka", omówi z nim dzień i godzinę zebrania całej szkoły oraz przygotuje na to zebranie referat ideologiczny. Władek zaś przygotuje „gadkę" na tematy organizacyjne

W następnym tygodniu odbyło się zebranie wszystkich uczniów

Józiek mówił ładnie (choć się trochę jąkał, bo przecież przemawiał po raz pierwszy wobec tak licznego

audytorium). Mówił o nowej Polsce Ludowej, o nowym ustroju, w którym każdy: i robotnik, i chłop, i inteligent, każdy pracujący i tworzący, nawet obecni — są współgospodarzami i współbudowniczymi nowej rzeczywistości. „Jeżeli chcemy żeby było dobrze, musimy zakasać rękawy i wziąć się do roboty każdy na swoim odcinku, a więc my tutaj, w naszej szkole" — zakończył Józiek swe przemówienie

Braw nie dostał, ale wysłuchano go z zainteresowaniem i uwagą. Potem Władek (poważny licealista w okularach, z rozwichrzonymi włosami) mówił o tym, co chcą zrobić. A więc samorząd szkolny i samopomoc koleżeńską, świetlicę w szkole i boisko dla późniejszej sekcji sportowej, spółdzielnie i gazetkę ścienną, kółko dyskusyjne...

Mówił przeszło pół godziny.

Na zakończenie Józiek ogłosił, że pierwsze zebranie organizacyjne odbędzie się za tydzień, że zapisy przyjmuje kol. Hanka i że zaprasza się wszystkich do współpracy

Na pierwszym zebraniu koła było ich jeszcze jedenaścioro. Kolega z Zarządu Miejskiego ZWM wygłosił referat o historii organizacji i jej walce w okresie okupacji. Mówił także o zadaniach młodzieży szkolnej. Dyskusja na ten temat była burzliwa i długa. Każdy chciał czego innego. Stefan z czwartej domagał się boiska i sekcji sportowej, Władek z I licealnej kółka dyskusyjnego i biblioteczki; Irka z IV-ej zbiórki na głośnik radiowy. Heniek z III-ej — świetlicy i ping-ponga...

Ustalono że przede wszystkim trzeba zorganizować samorząd, samopomoc koleżeńską i spółdzielnię. Następnie wziąć się do budowy boiska oraz świetlicy. Zebrania Koła będą się odbywać co tydzień, a co najmniej raz na miesiąc organizować się będzie zebrania dyskusyjne dla całej szkoły. Wybrano zarząd Koła z Józkiem jako przewodniczącym. Władkiem — zastępcą, Stefanem — skarbnikiem. Hanką — kierowniczką sekcji kulturalno-rozrywkowej i Stefanem — kierownikiem sekcji sportowe

Zaczęła się praca

Nazajutrz Józiek przyniósł z referatu szkolnego przy Zarządzie Miejskim ZWM statut samorządu szkolnego, statut spółdzielni, broszurkę „Jak zakładać spółdzielnie

szkolne" oraz cały plik różnych książeczek i wydawnictw

W kilka dni potem odbyło się zebranie delegatów klasowych, na którym Józiek zaproponował utworzenie samorządu szkolnego, wyjaśnił jego cele i zadania i przeczytał statut. Delegaci przyjęli projekt z aplauzem, jeden tylko powiedział, że nie ma czasu zawracać sobie głowy byle czym, ale zakrzyczeli go wszyscy.

Odbyło się także pierwsze zebranie kółka dyskusyjnego. Zaproszono kolegę z Zarządu Głównego, który mówił o jedności młodzieży w Polsce. Mówił o tym, że w Polsce jest pięć organizacji młodzieżowych, mają one jednak bardzo dużo wspólnych celów i powinny zgodnie pracować dla dobra kraju i własnej przyszłości.

Na początku grudnia Koło rzuciło myśl urządzenia przez gimnazjum gwiazdki dla biednych dzieci ze szkoły powszechnej, mieszczącej się na tej samej ulicy. Projekt został przyjęty przez samorząd i zaczęto gorączkowo gromadzić fundusze, odzież, żywność, książki itp.

Felusiowi (temu małemu z IV-tej klasy) powierzono odpowiedzialność za „magazyn". Rada Pedagogiczna ofiarowała 4.000 złotych, a Koło Rodzicielskie przeszło 13.000. Ostatniego dnia przed feriami odbyła się wśród ogólnego podniecenia wielka uroczystość. Cały samorząd, przedstawiciele Rady Pedagogicznej i Koła Rodzicielskiego udali się do szkoły powszechnej, dokąd już wcześniej zostały przewiezione wszystkie dary (dziewczęta pakowały je przez cały tydzień w specjalne paczki) i gdzie czekały zebrane wokół choinki wszystkie dzieci i nauczyciele. Dary wręczał Józiek wśród ogólnego wzruszenia i głośnej radości dzieci.

Po feriach prowadzono dalszą pracę. Stworzono sekcję samopomocy, do której należeli wszyscy uczniowie. Składki, które wpłacano, szły na zakup materiałów szkolnych, przydzielanych najbardziej potrzebującym. W lutym, z kombinowanych funduszów, z Kuratorium i z własnych funduszów, otwarto uroczyście spółdzielnię szkolną. Połowę dochodów przeznaczono na samopomoc. Już od stycznia zaczęto zbierać pieniądze na obóz letni.

Postanowiono też urządzić podwieczorek z występami kółka dramatycznego i chóru. Wieczorek przyniósł prawie 12.000 złotych dochodu. Koło liczyło teraz

już 48 osób. Na dyskusje przychodziło prawie pół szkoły. W marcu zdecydowano zorganizować wzajemną pomoc w nauce. Lepsi uczniowie — słabszym, licealiści — gimnazjalistom. Niemało trudu kosztowało zrealizowanie tego postanowienia, ze względu na brak czasu i ze względu na poszczególnych kolegów i koleżanki — ale czegóż się nie robi, jeżeli się chce i nie żałuje swojej pracy

W kwietniu rozpoczęto zbiorowe odrabianie lekcji w szkole po południu. Najlepsi uczniowie dyżurowali, wyjaśniając kolegom słabszym trudniejsze zagadnienia i pomagając w odrabianiu lekcji. Nawet profesor matematyki podjął się udzielać pomocy mniej zdolnym uczniom.

Dużo można by jeszcze pisać o pracy Koła w „piątce". Ale nie warto. Nie pozna jabłka ten, kto tylko przeczyta jego opis. Nie pozna smaku rozkoszy twórczej pracy ten, kto sam jej nie spróbuje.

SAMORZĄD UCZNIOWSKI

STATUT SAMORZĄDU UCZNIOWSKIEGO

szkoły w

I. ZASADY OGÓLNE

Art. 1.

Organizacja nosi nazwę: Samorząd Uczniowski szkoły w

Art. 2.

Cel organizacji jest:
a) wychowanie członków w duchu koleżeństwa i braterskiej współpracy,
b) przysposobienie młodzieży uczącej się do pełnienia zadań dobrego obywatela Demokratycznego Państwa Polskiego
c) podniesienie poziomu naukowego,

d) wyrobienie inicjatywy i zdolności organizacyjnych,
e) zaspokojenie materialnych i duchowych potrzeb członków,
f) podniesienie tężyzny fizycznej członków.

Art. 3.

Samorząd osiąga cele przez:
a) zorganizowanie: świetlicy, biblioteki, kół naukowych, kół samopomocy koleżeńskiej, kół artystycznych (teatr, chór, muzyka), kół sportowych itd.,
b) związanie członków z życiem kraju przez tworzenie kół ogólnospołecznych organizacyj: Ligi Morskiej, Polskiego Czerwonego Krzyża, Ligi Obrony Powietrznej itp., organizowanie akcji społecznych, jak pomoc przy zasiewie, żniwach, odbudowie (np. remont własnej szkoły itp., odbudowa innej szkoły itp.), obchód świąt narodowych itp

II. OBOWIĄZKI I PRAWA CZŁONKÓW

Art. 4.

Członkiem Samorządu może być każdy uczeń(nica) szkoły

Art. 5.

Członkowie są obowiązani:
a) brać czynny udział przynajmniej w jednym z kół, utworzonych na terenie szkoły,
b) być koleżeńskim, karnym i zdyscyplinowanym; przestrzegać przepisów, regulaminów oraz Statutu,
c) brać czynny udział w akcjach organizowanych przez Samorząd, wykonywać sumiennie wszystkie prace, wyznaczone przez władze Samorządu,
d) płacić regularnie składki członkowskie.

Art. 6.

Członkowie mają prawo:
a) wybierać i być wybranym do Władz Samorządu,
b) decydować o działalności Samorządu,

c) korzystać ze świadczeń i wszelkich urządzeń Samorządu.

Art. 7.

Obowiązki i prawa ustają z chwilą wystąpienia lub wykluczenia członka z Samorządu.

Art. 8.

Usunąć członka Samorządu może Sąd Koleżeński:

a) z powodu nieprzestrzegania zasad Statutu lub regulaminów szkolnych,

b) za działanie na szkodę organizacji lub społeczeństwa uczniowskiego.

Uwaga. Wykluczony ma prawo odwołać się do Walnego Zebrania, odwołanie się wstrzymuje decyzję do Walnego Zebrania.

III. SAMORZĄD KLASOWY

Art. 9.

W każdej klasie szkoły tworzy się Samorząd Klasowy, który jest podstawowym ogniwem Samorządu Uczniowskiego.

Art. 10.

Najwyższą władzą Samorządu Klasowego jest Zebranie Ogólne Członków

Art. 11.

Oprócz tych Ogólnych Zebrań Zarząd Samorządu Klasowego może zwołać Nadzwyczajne Ogólne Zebranie dla omówienia spraw specjalnych (np. zakończenie kwartału itp.), a obowiązany jest zwołać na żądanie:

a) Prezydium Zarządu Samorządu.

b) wychowawcy klasy.

c) co najmniej jednej dziesiątej części członków Samorządu Klasowego.

Art. 12.

Każde Ogólne Zebranie zwołuje Zarząd za pomocą wywieszenia komunikatu w klasie i na tablicy ogłoszeń Samorządu z podaniem porządku dziennego

Art. 13.

O Ogólnym Zebraniu Samorządu Klasowego musi być powiadomione piśmiennie Prezydium Zarządu Samorządu, aby mogło przysłać swego przedstawiciela.

Art. 14.

Zebranie wybiera Prezydium. Przewodniczący zebrania wyznacza sekretarza. Zebrania muszą być protokółowane, a protokół podpisany przez Prezydium i sekretarza. Odpis protokółu przesłać należy do Prezydium Zarządu.

Art. 15.

Do kompetencji Walnego Zebrania Członków Samorządu Klasowego należy:

a) wysłuchanie sprawozdania za rok ubiegły,
b) uchwalenie planu pracy,
c) wybranie Zarządu Samorządu Klasowego,
d) wybranie delegatów na Walne Zebranie Samorządu.

Art. 16.

Zarząd Samorządu Klasowego składa się z 3—5 osób i wyłania spośród siebie: 1) przewodniczącego, 2) sekretarza, 3) skarbnika.

Art. 17.

Do obowiązków Zarządu Samorządu Klasowego należy organizowanie w ramach klasy zależnie od terenu: a) kół naukowych, b) kół artystycznych i sportowych, c) samopomocy koleżeńskiej (pomoc mocniejszych uczniów słabszym, a także komplety prowadzone przez uczniów starszych klas), d) gazety ściennej — oraz opiniowanie podań o pomoc materialną i reprezentacja klasy na zewnątrz wobec Zarządu Samorządu i wychowawcy.

Art. 18.

Zarząd zbiera się nie rzadziej niż raz na miesiąc.

IV. WŁADZE SAMORZĄDU UCZNIOWSKIEGO

Art. 19.

Władzami Samorządu są: a) Walne Zebranie Delegatów Klasowych, b) Zarząd Samorządu, c) Komisja Rewizyjna, d) Sąd Koleżeński.

V. WALNE ZEBRANIE DELEGATÓW

Art. 20.

Władzą Naczelną Samorządu Uczniowskiego jest Walne Zebranie Delegatów klasowych, które winno odbywać się . . . . . raz(y) do roku.

Art. 21.

W skład Walnego Zebrania wchodzą:
a) członkowie Zarządu Samorządu Klasowego,
b) Delegaci wybrani na Ogólnych Zebraniach Samorządu Klasowego, po 5-ciu z każdej klasy.

Art. 22.

Zarząd Samorządu może powołać z własnej inicjatywy Nadzwyczajne Walne Zebranie, a obowiązany jest zwołać na żądanie piśmienne a) co najmniej 1/5 członków, b) Władz Szkolnych.

Art. 23.

Każde Walne Zebranie musi być ogłaszane na trzy dni przed terminem, za pomocą wywieszenia zawiadomienia na tablicy ogłoszeń z podaniem porządku dziennego. Tak zwołane jest prawomocne, bez względu na ilość członków.

Art. 24.

Uchwały Walnego Zebrania zapadają większością głosów. Głosowanie może być jawne i tajne. Tajne głosowanie zarządza się na żądanie co najmniej 1/10 delegatów.

Art. 25

Walne Zebranie zagaja i otwiera Przewodniczący Zarządu Samopomocy wysuwając kandydatów na członków Prezydium, które zatwierdza Walne Zebranie. Przewodniczący Zebrania wyznacza 2-ch sekretarzy.

Art. 26

Przebieg Walnego Zebrania oraz uchwały winny być wniesione do księgi protokółów. Protokół podpisuje Prezydium Zebrania i sekretarz.

Art. 27

Do kompetencji Walnego Zebrania należy:

a) przyjmowanie i zatwierdzanie sprawozdań o działalności Zarządu,

Uwaga: Wniosek o „Votum Nieufności" musi posiadać większość — 2/3 głosów.

b) zatwierdzanie planu na przyszłość i budżetu.

c) wybór członków Zarządu i Komisji Rewizyjnej w tajnym głosowaniu,

d) rozstrzyganie odwołań do decyzji W. Z.

e) podejmowanie uchwał o zmianie Statutu lub likwidacji

f) wszelkie inne sprawy wniesione przez Delegatów lub Zarząd.

VI. ZARZĄD SAMORZĄDU UCZNIOWSKIEGO

Art. 28

Zarząd Samorządu składa się z:

a) 7 — 11 członków wybranych na Walnym Zebraniu.

b) Przewodniczących Zarządów Samorządów Klasowych

Art. 29.

Zarząd konstytuuje się w następujący sposób: 1) Przewodniczący, 2) Wiceprzewodniczący, 3) Sekretarz odpowiedzialny, 4) Skarbnik, 5) Kierownik Sekcji Kulturalno-Społecznej, 6) Kierownik Sekcji Sportowej, 7) Kierownik Sekcji Pomocy Materialnej, 8) Kierownicy jakiejkolwiek Sekcji utworzonej w ramach Zarządu. Pierwsze 5 osób tworzą Prezydium Zarządu.

Art. 30.

Kompetencje Zarządu Samorządu Uczniowskiego:

1. Do kompetencji Prezydium należy:
   - a) bezpośrednie kierowanie sprawami Samorządu,
   - b) reprezentowanie szkoły na zewnątrz i wobec Rady Pedagogicznej.
2. Zadaniem Kierownika Sekcji Kult.-Społ. jest:
   - a) organizowanie kół ogólnoszkolnych (naukowych i artystycznych),
   - b) organizowanie kół ogólnospołecznych organizacji (P.C.K., L.M., L.O.P. itp),
   - c) organizowanie akcji społecznych (żniwa, odbudowa),
   - d) organizowanie imprez kulturalno-oświatowych (wycieczek, obchodu świąt narodowych itp.),
   - e) organizowanie świetlicy.
   - f) organizowanie szkolnej gazety ściennej.
3. Zadaniem Kierownika Sekcji Sportowej jest:
   - a) organizowanie zespołów poszczególnych dziedzin sportu,
   - b) dbanie o szkolny inwentarz sportowy,
   - c) organizowanie imprez oraz obozów sportowo-wypoczynkowych.
4. Zadaniem Kierownika Sekcji Pomocy Materialnej jest:
   - a) interesowanie się położeniem materialnym członków.
   - b) udzielanie pomocy materialnej (pożyczek).
   - c) opiniowanie podań o stypendia naukowe i kolonijne,

d) kierowanie spółdzielnią uczniowską.

Uwaga: Prezes Spółdzielni Uczniowskiej powinien być w zasadzie Kierownikiem Sekcji Pomocy Materialnej.

Art. 31.

Zebrania Zarządu odbywają się nie rzadziej niż raz na kwartał Zebranie Prezydium nie rzadziej niż raz w miesiącu

Art. 32.

Zebrania Zarządu i Prezydium muszą być protokołowane.

Protokół podpisują obecni. Zebranie jest prawomocne, jeżeli obecnych jest więcej niż połowa członków.

VII. KOMISJA REWIZYJNA

Art. 33

Komisja Rewizyjna składa się z 3 członków: przewodniczącego, zastępcy i sekretarza.

Art. 34

Zadaniem Komisji Rewizyjnej jest: kontrola finansowej działalności Zarządu

VIII. FUNDUSZE SAMORZĄDU

Art. 35.

Fundusze Samorządu składają się ze: a) składek członkowskich, b) dochodów z imprez, c) subsydiów Spółdzielni Uczniowskiej, d) innych subwencji.

Art. 36

Składki uczniowskie nie mogą przewyższać sumy 2 zł. Wysokość składki każdorocznie uchwalają członkowie na ogólnym zebraniu Samorządu Szkolnego.

Art. 37.

Rachunkowość prowadzi Skarbnik.

IX. KURATOR

Art. 38.

Rada Pedagogiczna deleguje do Samorządu jednego ze swych członków jako Kuratora

Art. 39.

Kurator Samorządu ma za zadanie:

a) czuwać nad całokształtem prac Samorządu,
b) udzielać rad Zarządowi, służyć mu pomocą i instrukcjami

X POSTANOWIENIE KOŃCOWE

Art. 40.

Zmiana Statutu dokonana być może przez Walne Zebranie większością 2/3 obecnych, o ile sprawa ta była postawiona na porządku dziennym

Art. 41

Likwidacja organizacji może nastąpić uchwałą Walnego Zebrania większością 2/3 obecnych, o ile ta sprawa była postawiona na porządku dziennym.

ŚWIETLICA W SZKOLE

Współczesne warunki życia społecznego naszej Ojczyzny tak się układają, że człowiek, zwłaszcza zaś młodzież, nie poprzestaje na ciasnych ramach swego życia indywidualnego, ale dąży do życia zespołowego w kole swych kolegów, towarzyszy pracy i nauki. Nie znaczy to wszakże, że należy lekceważyć życie i działanie indywidualne. Świetlica stwarza właśnie takie warunki pracy, twórczości i rozwoju — w których zespołowe momenty wiążą się w sposób właściwy z indywidualnymi dążnościami jednostek.

Któż powinien podjąć się urządzenia świetlicy?

Rzecz jasna, że przede wszystkim sama młodzież, aktyw młodzieży, członkowie ZWM, OMTUR, ZMD, „Wici", harcerze, sportowcy, aktywiści biblioteki, członkowie kolegium gazety ściennej. Na zebraniu organizacji, na ogólnym zebraniu szkolnym, za pośrednictwem gazety ściennej należy propagować sprawę organizowania świetlicy, należy się zwrócić do władz szkolnych, dyrektorów, nauczycieli z prośbą o współpracę, pomoc i aktywny udział w pracy świetlicowej.

Wybrany przez młodzież Komitet Organizacyjny albo **Rada Świetlicowa** na pierwszym swoim zebraniu powinny wyłonić spośród siebie **kierownika świetlicy** i rozłożyć obowiązki pomiędzy pozostałymi członkami rady świetlicowej tak, aby każdy z nich był odpowiedzialny za poszczególną sekcję albo dział organizacji i pracy świetlicowej. Jeden np. ma zabiegać o remont lokalu (jeśli to jest potrzebne), drugi starać się o meble, trzeci o zbiórkę książek do biblioteki świetlicowej, czwarty o boisko przy świetlicy, piąty winien dbać o środki finansowe itd.

Sprawę od początku należy postawić tak, by organizowanie świetlicy było dziełem całego zespołu młodzieży, a nie tylko kierownika świetlicy, dyrektora szkoły lub nauczyciela.

Kierownik kieruje całą pracą świetlicy, koordynuje robotę poszczególnych uczestników tego przedsięwzięcia, nadaje jej kierunek, śledzi, by robota postępowała według ustalonego planu i by poszczególni współpracownicy wypełniali należycie swe obowiązki. Kierownik świetlicy powinien odnosić się z zapałem do swej pracy i rozumieć jej wielki pożytek społeczny, powinien być pełnym energii inicjatorem i uporczywym wynalazcą. Tego samego zresztą należy się domagać i od innych członków rady świetlicowej.

*

Świetlica jest ośrodkiem ideologicznego, artystycznego, kulturalnego i fizycznego wychowania młodzieży, jest ośrodkiem kształcenia i rozwoju umysłowego, miejscem kulturalnego i zdrowego wypoczynku.

Swoje **cele i zadania** świetlica realizuje przez **wykorzystanie różnorodnych form i środków**, np.:

1. Przez urządzanie pogadanek, wykładów, odczytów, zebrań, konferencji, dyskusji, kółek ideologicznych.

2. Przez czytanie gazet, czasopism, broszur, książek, gazet ściennych itd.

3. Przez urządzanie wystaw, fotogazet, map, tablic statystycznych, rozwieszanie plakatów i haseł.

4. Przez urządzanie wieczorów muzycznych, teatralnych i tanecznych, organizowanie zespołów i kół amatorskich, kół artystycznych, naukowych, technicznych, oświatowych, rzemieślniczych i innych.

Świetlica np. organizuje odczyt o Planie Trzyletnim, o zagospodarowaniu Ziem Odzyskanych itp., organizuje wystawę „Odbudowa kraju", organizuje wycieczkę do muzeum, wycieczkę krajoznawczą lub historyczną, organizuje zespołowe uczęszczanie do kin, teatrów, organizuje wydanie gazety ściennej, kolektywne słuchanie ciekawej audycji radiowej, organizuje sportowe turnieje, koła i zespoły artystyczne oraz koncerty i przedstawienia z ich udziałem itd.

*

Pożądane jest, by świetlica zajmowała **2 pokoje**; jeden dla spokojnych form pracy, a drugi dla ruchliwych i głośnych. W jednym pokoju winna się mieścić biblioteka i czytelnia, stół dla gry w szachy i warcaby itp. W drugim pokoju mogą odbywać się zebrania, próby zespołów amatorskich, gry towarzyskie, tańce itd.

Jeśli świetlica posiada tylko jeden pokój, należy wówczas podzielić go tak, by w jednej części był kącik dla biblioteki i czytelni, w drugiej części — kącik dla spokojnych gier, w trzeciej dla zajęć kół i różnych zespołów. Latem trzeba się starać wykorzystać sprzyjające warunki przyrodnicze, słońce, powietrze, wodę i zieleń i urządzać na świeżym powietrzu nie tylko gry i zabawy, ale odczyty i wspólne czytanie książek.

Lokal świetlicowy powinien być czysty, ściany jego wybielone lub pomalowane na kolor jasny i przyjemny; musi być słoneczny i mieć wygląd wesoły, aby młodzież czuła się w nim swojsko i radośnie.

„KRAKOWIAK" W WYKONANIU ZESPOŁU ŚWIETLICOWEGO ZWM

(Koło Min. Obr. Narodn.)

Umeblowanie świetlicy jest niewyszukane. Jeden duży stół lub kilka małych dla czytelni i gier, krzesła lub taborety, szafa dla biblioteki i sprzętu naukowego, 2—3 tablice dla gazety ściennej, fotografij i wystawy, szafa dla instrumentów muzycznych, 2—3 podstawki do kwiatów itd. Ilość i jakość mebli zależy od środków pieniężnych, od pomieszczenia i od liczebności młodzieży, która będzie uczęszczać do świetlicy.

*

Świetlicę mogą zdobić: państwowe godło i chorągiew, znaki organizacji młodzieżowych, portrety Prezydenta Bolesława Bieruta, Marszałka Polski, Michała Żymierskiego, Premiera Rządu — Józefa Cyrankiewicza; portrety znakomitych Polaków, jak Kościuszki, Mickiewicza, Konopnickiej, Kopernika, Curie-Skłodowskiej, Chopina i innych; hasła np. „Jednością silni" i inne, cytaty z deklaracji ZWM, OMTUR, prawo i przyrzeczenie harcerskie, obrazy polskich malarzy itd. Kwiaty i rośliny powinny też być ozdobą świetlicy. Należy przy tym zaznaczyć, że nie powinno być dekoracyjnego przeładowania, a hasła i cytaty powinny być zawsze aktualne; dekoracje muszą być wykonane ładnie i starannie i rozmieszczone gustownie.

Do udekorowania świetlicy należy zaprosić nauczyciela rysunku i zdolniejszych spośród uczniów.

Inwentarz świetlicy stanowią: mapa i tablice poglądowe, piłki do siatkówki, koszykówki, footballu i inne; instrumenty muzyczne, jak skrzypce, gitara, mandolina, bańżola. Pożądane jest, by świetlica posiadała radio, patefon i komplet płyt, pianino i akordeon, ale wszystko to zależy od środków pieniężnych lub pomysłowej przedsiębiorczości członków świetlicy, organizacji młodzieżowych i szkoły (składki, imprezy rozrywkowe, których dochody przeznaczone są na świetlicę itp.).

Otwarcie świetlicy winno być bardzo uroczyste. Na ten dzień należy przygotować program z udziałem członków amatorskich zespołów artystycznych.

Po otwarciu świetlicy kierownik jej wraz z aktywem i kierownikami poszczególnych sekcji i zespołów powinni opracować plan pracy świetlicowej i wyznaczyć role poszczególnym członkom.

To, co tu zostało powiedziane, winno być dostosowane do lokalnych możliwości w sposób twórczy i wykazujący własną inicjatywę.

JAK PRZEWODNICZYĆ ZEBRANIOM

1. Zawiadomienie o terminie zebrania wraz z porządkiem dziennym winno być co najmniej na 1 dzień wcześniej wywieszone na widocznym miejscu
2. Każde zebranie prowadzi przewodniczący, obrany przez zgromadzenie na wniosek zagajającego zebranie.
3. **Zebranie uważa się za prawomocne**, jeżeli przy otwarciu obrad jest przynajmniej połowa uprawnionych do głosowania na zebraniu. Przewodniczący (za zgodą zebranych) powołuje sekretarza zebrania
4. Przewodniczący przedstawia zebraniu **porządek dzienny**, przyjmuje do niego poprawki i poddaje go pod głosowanie.
5. Rozpoczynając kolejno każdy punkt porządku dziennego, odczytuje go, udziela głosu **referentowi**, albo sam referuje sprawę, po czym otwiera nad danym punktem dyskusję.
6. Po zakończeniu dyskusji nad danym punktem porządku dziennego, przewodniczący w razie potrzeby przystępuje do **głosowania** nad wnioskiem i poprawkami zgłoszonymi do wniosku.
7. Ostatni głos w dyskusji nad danym punktem porządku dziennego otrzymuje referent lub wnioskodawca
8. **Poza koleją** przewodniczący może udzielić głosu: a) dla krótkiego sprostowania lub wyjaśnienia faktów przytoczonych przez ostatniego mówcę, b) dla zapytania przewodniczącego, c) w sprawie formalnej, d) w sprawie nagłej
9. **Nad poprawkami do wniosku** głosuje się po wniosku głównym według kolejności zgłoszenia Pierwszeństwo jednak powinna mieć poprawka, przesądzająca w razie jej przyjęcia większą liczbę innych poprawek, jako dalej idąca.
10. **Głosowanie przeprowadza** przewodniczący w ten sposób, że odczytuje wyraźnie poddawany pod głosowanie wniosek lub poprawkę i zapytuje, kto jest „za wnioskiem", a potem kto jest „przeciw", oraz kto „wstrzymał się" od głosowania O przy-

jęciu lub odrzuceniu wniosku decyduje większość głosów. Przy równej liczbie głosów rozstrzyga przewodniczący.

11. Głosowanie może być jawne (za pomocą podnoszenia rąk) lub tajne (za pomocą składania uprzednio przygotowanych kartek). **W sprawach osobistych** przewodniczący zarządza zawsze głosowanie tajne, z wyjątkiem wyborów, gdy liczba kandydatów nie przekracza liczby mandatów i gdy nikt nie żąda głosowania tajnego.

12. **Sprawami formalnymi** (por. pkt. 8), w których można otrzymać głos w dyskusji poza kolejną, są: a) głosowanie bez dyskusji, b) odroczenie dyskusji, c) przejście do porządku dziennego nad sprawą, d) zamknięcie dyskusji, e) przywołanie do porządku, f) sposób prowadzenia zebrania, g) zmiana porządku dziennego, h) reasumpcja (unieważnienie) powziętej uchwały. W sprawie formalnej przemawia wnioskodawca i jeden oponent, po czym następuje głosowanie.

13. **Wniosek o głosowaniu bez dyskusji** można postawić przed rozpoczęciem dyskusji po zreferowaniu sprawy i postawieniu odpowiedniego wniosku przez referenta.

14. **Wniosek o odroczeniu dyskusji** lub o **przejściu do porządku dziennego** nad dyskutowaną sprawą może być stawiany tylko podczas dyskusji nad wnioskiem i zostaje natychmiast poddany pod głosowanie. W razie przyjęcia go, sprawa zostaje skreślona z porządku dziennego.

15. W razie zgłoszenia wniosku o **zamknięciu dyskusji** i uchwaleniu go przez zebranych, przewodniczący pozwala się wypowiedzieć mówcom zapisanym do głosu przed postawieniem tego wniosku.

16. **Przywołanie do porządku** za nieparlamentarne zachowanie się wykonywa zwykle przewodniczący z własnej inicjatywy. Powtórne przywołanie tego samego uczestnika zebrania do porządku powinno być wniesione do protokółu, trzecie — pozbawia prawa głosu do końca zebrania, a czwarte powoduje wezwanie do opuszczenia sali.

17. Wniosek **w sprawie nagłej i w sprawie reasumpcji (unieważnienia) uchwały**, co można również uważać za sprawę nagłą, można zgłosić pomiędzy jednym a drugim przemówieniem, po czym zebrani w drodze głosowania niezwłocznie decydują o nagłości i dalej sprawę odpowiednio załatwiają. Wniosek o reasumpcję uchwały powinien otrzymać przynajmniej dwie trzecie głosów.

18. **Przy wyborach** przewodniczący przyjmuje zgłoszenia kandydatur, układa listę, a po zamknięciu listy (dalszych kandydatów zgłaszać wtedy nie wolno) zapytuje kandydatów, czy przyjmą wybór. Ustaloną ostatecznie listę odczytuje i wzywa do składania głosów na ręce powołanych liczników. Podczas wyborów nie ma żadnej dyskusji. Przy wybieraniu kilku osób na różne stanowiska — albo należy na każde stanowisko wybierać osobno, albo z góry ułożyć, w jakiej kolejności zależnie od liczby otrzymanych głosów będą rozdawane mandaty.

19. **Za wybranych** należy uważać tych, którzy otrzymają większość głosów. O ile kandydaci otrzymają równą ilość głosów, dokonywa się ściślejszych wyborów.

20. Przewodniczący **zamyka zebranie** po wyczerpaniu porządku dziennego; w razie niemożności należytego ich przeprowadzenia może zebranie zamknąć i wcześniej

* *

Dzieckiem w kolebce kto łeb urwał Hydrze,
ten młody zdusi Centaury,
piekłu ofiary wydrze,
do nieba pójdzie po laury.

Tam sięgaj, gdzie wzrok nie sięga,
łam, czego rozum nie złamie.
Młodości, orla twych lotów potęga,
jako piorun twoje ramię!

Mickiewicz: Oda do młodości.

CZĘŚĆ CZWARTA

WSZECHŚWIAT — ZIEMIA — CZŁOWIEK

WSZECHŚWIAT I ZIEMIA

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY Z DZIEJÓW ASTRONOMII

Astronomia, czyli nauka o ciałach niebieskich, ma bardzo bogatą historię. Do czasów KOPERNIKA jednak na astronomię składały się różne teorie filozoficzne nie poparte poważnymi faktami obserwacyjnymi. Przykładem takiej teorii może być układ **geocentryczny** (geo, gr. — ziemia) Ptolemeusza (87 — 165 r. po nar. Chryst.), według którego Ziemia miała być środkiem wszechświata, a dookoła niej krążą jakoby po orbitach inne planety i gwiazdy. Pogląd ten utrzymywał się przez długie wieki. Odrzuciwszy wszelkie z góry narzucone zdania, dowiódł Kopernik za pomocą ścisłej obserwacji, że Ziemia nie jest środkiem układu słonecznego, ale obraca się wraz z innymi planetami dookoła Słońca.

Kopernik jest więc twórcą układu **heliocentrycznego** (helios, gr. — słońce). Odkrycia i obserwacje swoje utrwalił w epokowym dziele „De revolutionibus orbium celestium". Śmiała ta teoria miała licznych przeciwników. Znajdowali oni różne dowody na to, że Ziemia nie jest jedną z krążących dookoła Słońca planet. Między innymi zarzucali oni, że według tej teorii Wenus powinna być widziana w postaci sierpa, gdy tymczasem przedstawia się naszym oczom w formie krążka. Innym argumentem przeciwko teorii Kopernika było to, że jeśli Ziemia się obraca, to gwiazdy widziane przez nas na niebie powinny zakreślać małe elipsy, czego w owych czasach nie dało się stwierdzić. Zarzuty te odparł w pewnej mierze GALILEUSZ (1564 — 1642) w kilkadziesiąt lat po Ko-

perniku. Wynalazek lunety dokonany przezeń, a rozpoczynający jeden z okresów wielkiego rozwoju astronomii, bo oparty na faktach obserwacyjnych, wykazał, że Wenus wygląda rzeczywiście jak sierp, a przez odkrycie księżyców Jowsza dostarczył on nowych dowodów na poparcie teorii Kopernika. Jeżeli chodzi o wykazanie pozornego obrotu gwiazd na niebie wywołanego ruchem Ziemi, to Galileusz nie mógł go wykazać, gdyż lunetka jego była zbyt słaba.

Teleskop Galileusza był wielekroć razy ulepszany, za każdym razem sięgał w głąb nieba i wydzierał mu coraz to nowe tajemnice. Najpotężniejszy (do czasów ostatniej wojny) teleskop z obserwatorium na Mount Wilson ma obiektyw o ogniskowej 10 metrów i średnicy 2,5 metra.

Drugi okres wielkiego rozwoju astronomii datuje się od czasu odkrycia analizy widmowej i wynalezienia fotografii. Te dwa fakty pozwoliły nam zbadać dokładnie nasz układ słoneczny. Dzięki analizie widmowej wiemy, z jakich pierwiastków składają się atmosfery planet, zdajemy sobie sprawę z tego, w jakim stopniu życie na tych planetach byłoby możliwe. Jak wynika z ostatnich badań, życie w takiej postaci, jakie znamy, jest możliwe tylko na Wenus i na Marsie. Merkury jest pozbawiony w ogóle atmosfery, a atmosfery Jowisza i dalszych planet składają się z takich gazów, jak amoniak i metan. Zarówno na Wenus jak i na Marsie stwierdzono obecność pary wodnej, tlenu i dwutlenku węgla, co czyniłoby życie na tych planetach możliwe. Z tego, co wiemy o naszych najbliższych sąsiadach, możemy wywnioskować, że Wenus przechodzi zapewne przez stan, który był kiedyś stanem początkowym życia na Ziemi, a Mars przeżywa stadium, które dla Ziemi będzie końcowym.

UKŁAD SŁONECZNY.

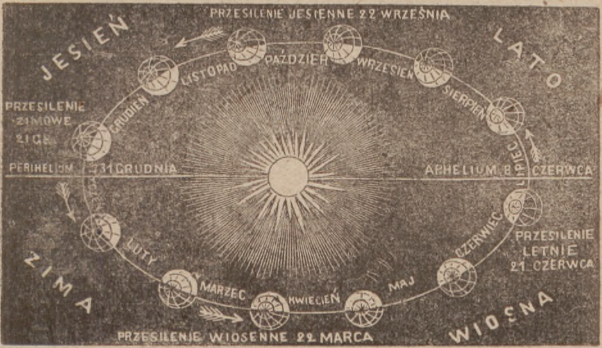
Nasz układ słoneczny składa się z dziewięciu planet krążących dookoła SŁOŃCA: Są to: MERKURY, WENUS, ZIEMIA, MARS, JOWISZ, SATURN, URAN, NEPTUN, PLUTON (porówn. tabelkę). Ten ostatni został odkryty stosunkowo niedawno, bo w roku 1930. Między Marsem a Jowiszem znajdują się tak zwane **planetoidy** lub **asteroidy**. Są to bardzo małe planety (największa z nich Ceres ma 800 km średnicy) powstałe prawdopodobnie z rozprysku jednej planety, która tu kiedyś krążyła.

	Odległość od Słońca w jedn. astron. [1]	W mil. km.	Czas obiegu dook. Słońca w latach [2]	Średnica [2]	Masa [2]	Średnia temperatura
Merkury	0,39	57	0,24	0,37	0,05	+182°
Wenus	0,72	108	0,62	0,97	0,82	+ 64°
Ziemia	1,00	150	1,00	1,00	1,00	+ 10°
Mars	1,52	228	1,88	0,54	0,11	— 42°
Jowisz	5,20	778	11,86	11,1	318,00	—148°
Saturn	9,55	1425	29,46	9,4	95,00	—141°
Uran	19,21	2868	84,02	4,0	14,00	—208°
Neptun	30,11	4494	134,77	4,3	17,00	—220°
Pluton	39,0	5850	249,21	0,7	0,9—1,1	?

1) Odległość Ziemi od Słońca przyjmujemy za 1
2) Średnicę i masę Ziemi przyjmujemy za 1

PORY ROKU

Dzięki odkryciom Kopernika możemy wyjaśnić zjawisko pór roku. Droga, którą Ziemia zakreśla dookoła Słońca, nazywa się **ekliptyką,** płaszczyzna tej drogi zwie się płaszczyzną ekliptyki. Oś ziemska jest nachylona pod kątem 66°30' do płaszczyzny ekliptyki, wskutek czego promienie słoneczne padają pod różnymi kątami na różne punkty Ziemi, nie ogrzewając jednakowo wszystkich miejsc. Dla półkuli północnej wiosna trwa od 21 marca (na rys. omyłk. 22 III.) do 21 czerwca, lato od 21 czerwca do 23 września, jesień od 23 września do 21 grudnia i zima — od 21 grudnia do 21 marca. Gdy na półkuli północnej jest zima, na południowej jest wtedy lato i odwrotnie. W okolicach równika dni i noce są zawsze równe, nie ma znacznych zmian temperatury. Zamiast znanych nam czterech pór roku występują tam tylko dwie: deszczowa i sucha.

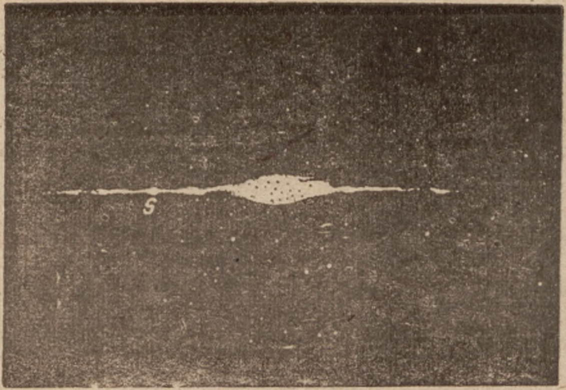

Pory roku

UKŁADY GALAKTYCZNE

Sięgający coraz dalej w głąb niebios teleskop wykrył, że cały układ słoneczny i wszystkie gwiazdy, które widzimy gołym okiem, wchodzą w skład tzw. układu galaktycznego.

To, co Kopernik i Galileusz dali dla układu słonecznego, tego dokonali dla najbliższych nam gwiazd HERSCHLOWIE (ojciec William 1738 — 1822 i syn John 1792 — 1871). Wychodzili oni z założenia, że gdyby gwiazdy były równomiernie rozsiane w przestrzeni, to niebo świeciłoby jednakowo, bo w każdym kierunku wzrok nasz napotykałby jakąś gwiazdę. Istnienie Drogi Mlecznej — tego olbrzymiego skupiska gwiazd, dzielącego niby jakiś wielki równik nasze niebo na dwie części, nasunęło im myśl, że istnieje pewne prawo skupiania się gwiazd, mianowicie, że nie są one bezładnie rozrzucone we wszechświecie. Wykazali oni, że wszystkie gwiazdy, które widzimy gołym okiem, jak i nasz układ słoneczny, tworzą wielkie skupisko w kształcie placka dokoła Drogi Mlecznej, która jest główną płaszczyzną tego skupienia zwanego **Galaktyką.** To, że Droga Mleczna dzieli niebo na dwie prawie równe części, wskazywałoby na to, że nasz układ planetarny leży w płaszczyźnie Drogi Mlecznej, co zresztą potwierdziły inne badania.

Układ galaktyczny widziany z boku (S — Słońce)

Cały układ galaktyczny obdarzony jest ruchem obrotowym, przy tym gwiazdy, położone dalej od środka, poruszają się wolniej, a gwiazdy położone bliżej — szybciej. Gdyby tego ruchu obrotowego nie było, gwiazdy zewnętrzne spadłyby ku środkowi mocą przyciągania i skupiłyby się wszystkie dookoła osi Galaktyki.

POINCARE, który pierwszy wysunął przypuszczenie, że układ galaktyczny się obraca, wyliczył, że obrót tego olbrzymiego koła trwa ok. 500 milionów lat. Jak wielkie są rozmiary Galaktyki świadczy fakt, że najbliższa nas gwiazda Proxima Centauri jest odległa od Ziemi o 40 bilionów kilometrów, to znaczy o 4,27 lat światła (szybkość światła wynosi 300.000 km/sek.). Jeśli chodzi o rozmiary całej Galaktyki, to wynoszą one: średnica 200.000 lat światła, szybkość w środku 8.000 lat światła. Słońce odległe jest od środka Galaktyki o około 30.000 lat światła. Trudno sobie uzmysłowić odległość 200.000 lat światła. Światło, które otrzymujemy od gwiazdy, znajdującej się na krańcach Galaktyki, tj. w odległości 200.000 lat światła, zaczęło biec wtedy, gdy zjawił się człowiek na ziemi i dopiero teraz trafiło w nasze teleskopy

We Wszechświecie istnieje szereg podobnych układów galaktycznych, przedstawiających się nam w postaci tzw. mgławic pozagalaktycznych. Tylko pięć Galaktyk leży od nas w odległości mniejszej od miliona lat światła. Są to: dwa obłoki Magellana (100.000 lat światła), mgławica w gwiazdozbiorze Strzelca (700.000 lat światła), Wielka Mgławica Andromedy (900.000 lat światła). Czternaście dalszych Galaktyk leży w odległości od miliona do 6.5 miliona lat światła.

Najsilniejsze teleskopy nie wyodrębniły poszczególnych gwiazd w środkowych częściach tych mgławic. Obszary te należy uważać za masy gazowe, które dopiero w przyszłości przekształca się w gwiazdy

JAK POWSTAŁ WSZECHŚWIAT?

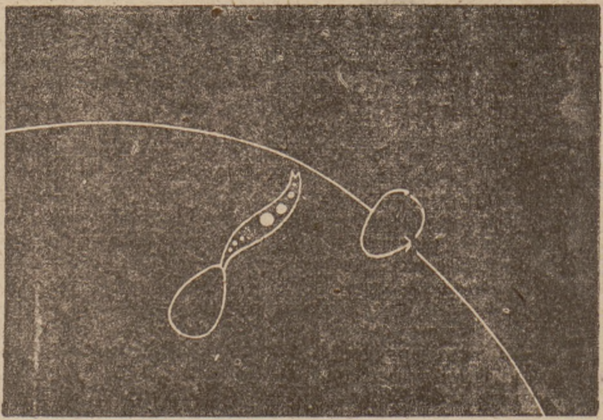
Zajmiemy się teraz zagadnieniem powstania tego, co jesteśmy w możności obserwować, a więc mgławic i gwiazd naszego układu planetarnego. Jeśli by przyjąć, że przed powstaniem jakichkolwiek ciał niebieskich materia była wszędzie rozproszona równomiernie, to gęstość jej wynosiłaby $1{,}5 \times 10^{31}$ względem wody. Przez kondensację tej materii powstały wielkie mgławice pozagalaktyczne, obdarzone ruchem obrotowym, z których, jak to już wyżej napisaliśmy, tworzą się gwiazdy. Nasz układ galaktyczny jest rodzajem takiej mgławicy. Może i w naszym układzie istnieje pewien obszar centralny, który nie skondensował się jeszcze w gwiazdy (ciemne miejsca w gwiazdozbiorach Strzelca i Niedźwiadka). Pod wpływem ruchu obrotowego masa gazowa, tworząca mgławicę, spłaszcza się, przy zwiększaniu szybkości obrotu masa ta zostaje rozrzucona w płaszczyźnie równika tego układu i każde najmniejsze zakłócenie może wywołać kondensację, czyli tworzenie się gwiazd. Jedną z takich gwiazd jest nasze Słońce

TEORIA KANTA — LAPLACE'A

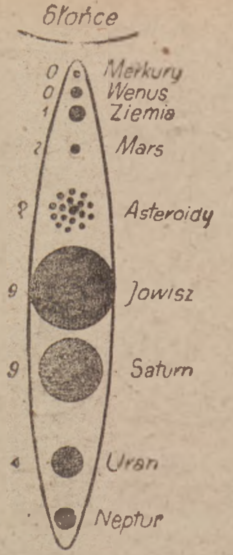
Powstaje teraz pytanie, skąd wzięły się planety i ich satelity. Pierwszą teorią, tłumaczącą to zagadnienie, była teoria KANTA, rozwinięta następnie przez LAPLACE'A. Według tej teorii, od wirującej masy gazowej odrywały się części materii w płaszczyźnie równika (jako przykład przytaczają Saturna i jego pierścienie) i z nich utworzyły się planety. Po głębszym rozpatrzeniu teoria ta mało zgadza się z rzeczywistością i dziś jest już nieaktualna.

Jeśli dwa ciała niebieskie zbliżają się do siebie, powstają na nich fale przypływowe. Przykładem tego są przypływy i odpływy morza, wywołane ruchem księżyca dookoła Ziemi.

Jeśli zbliżenie takich dwóch ciał będzie bardzo duże, mogą na nich powstać góry materii, które przy jeszcze większym zbliżeniu mogą być wyrwane. W takiej wyrwanej smudze materii zaczynają się tworzyć kondensacje, czyli planety (porównaj rys. na str 208 i 209).

Oderwanie się materii od słońca przy bliskim przechodzeniu obcej gwiazdy

Podział na planety wg. teorii Jeansa

Satelity planet powstały według teorii JEANSA w analogiczny sposób, jak planety. Ciałem, które „wyrwało" z planety smugę materii, było w tym wypadku Słońce. W wypadku Słońca rolę tę musiała odegrać jakaś gwiazda.

Słabą stroną teorii Jeansa jest jednak jej „katastroficzność", tj. wyjaśnianie powstania układu słonecznego na drodze wyjątkowych i przypadkowych zaburzeń we Wszechświecie.

TEORIA FIESENKOWA

Z tego względu bardziej trafna jest teoria radzieckiego uczonego FIESENKOWA, tłumacząca powstanie układu słonecznego na drodze naturalnej.

W naszym Słońcu, jak i w innych gwiazdach, odbywają się reakcje atomowe. Na skutek tych reakcji w pewnych okresach czasu zmienia się temperatura Słońca i jego objętość. Podczas gdy objętość Słońca zmniejszała się, prędkość jego dookoła własnej osi wzrastała i to stało się powodem wyrwania się części masy Słońca. Ta wyrwana część dała początek planetom.

Rodowód naszego układu słonecznego przedstawiałby się więc w następujący sposób: chaos → mgławice → słońce → planety → satelity.

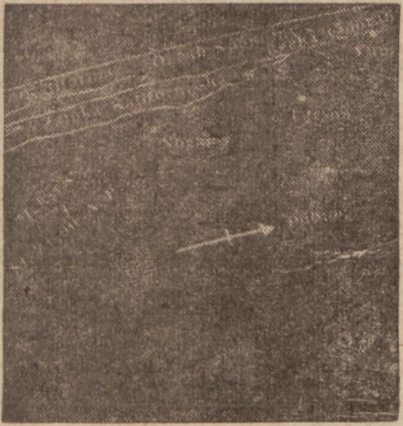
REWELACYJNE ZDJĘCIE

7 marca 1947 r. z okolic Nowego Meksyku wystartował w przestrzeń pocisk rakietowy, zaopatrzony w samoczynny aparat fotograficzny. Ten właśnie aparat dokonał rewelacyjnego zdjęcia,

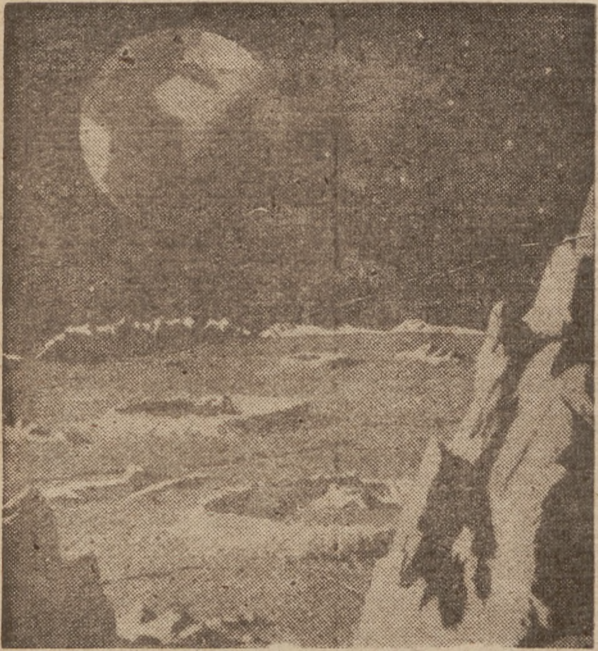
pierwszego zdjęcia Ziemi z wysokości przeszło 160 km. Fotografia objęła powierzchnię 512.000 km², a więc obszar prawie 2 razy większy od obszaru Polski.

Reprodukowana poniżej mapka pozwoli na lepsze zrozumienie fotografii. A więc: wielka podłużna plama na zdjęciu, to Zatoka Kalifornijska. Jasne miejsca na górnym brzegu zdjęcia — to Ocean Spokojny. Od środka do dolnego brzegu zdjęcia ciągną się białe plamy — to piaski Nowego Meksyku. Drobne białe plamki — to chmury, zawieszone nad ziemią na różnych wysokościach.

Dzieje ziemi: Era	Okres	Czas trwania w mil. lat	Zdarzenia geologiczne	Skały	Flora
archaiczna		?	skroplenie pary wodnej, powstanie oceanów,	gnejsy, granity i łupki łyszczykowe	patrz Fauna
paleozoiczna (dawna)	kambryjski	90	Wybuchy i zaburzenia w skorupie ziem.; powst. gór	łupki gliniaste, kwarcyty	rośliny wodne
	sylurski	100		łupki gliniaste szare i niebieskie	rośliny lądowe (paprociowate)
	dewoński	40		wynurzania się lądów; wapienie i łupki gliniaste, piaskowce czerwone i kwarcyty	rośliny zarodnik. paproc. skrzypy, widłaki
	węglowy (karboński)	70		pokłady produktywne (z węglem), pokłady nieproduktywne	
	permski	40		dolne: jura czarna, wapienie i piaskowce czerwone	
mezozoiczna (środkowa)	triasowy	25	Spokojne tworzenie się skał osadowych	dolne: piaskowiec pstry, środ.: wapień muszkowaty górne: piaskowiec i łupek, gliny z węglem	
	jurajski	35		środk.: jura brunatna, piaskowiec górne: jura biała, wapienie	
	kredowy	80		margle, kreda, gliny glaukonitowe	rośliny dwuliścienne
kenozoiczna (nowa)	3-rząd: paleogen (eocen, oligocen)	60	Wybuchy wulk. powst. Alp, Pirenejów, Karpat, Himalajów, Kordylierów.	gliny i piaski z węglem brunatnym i bursztynem, flisz karpacki	rozwój roślin dwuliściennych rośliny iglaste
	3-rząd: neogen (miocen, pliocen)			sól, gips, ropa naftowa, wosk ziemny, siarka	
	4-rząd: dyluwialny (pleistocen)	0,6	zlodowacenie	moreny, głazy narzutowe, jeziora, less	rośliny obecne
	4-rząd: aluwialny (współczes.)	0,02		osady lądowe i torfowiska	

Fauna	Rozmieszczenie śladów
brak bezpośrednich śladów życia organicznego, prawdopodobnie jednak powstaje	Skandynawia, Finlandia; Płyta Ukraińska, Alpy, Tatry itd.
skorupiaki, mięczaki	lewy brzeg Wisły w Sandomierskiem (Góry Pieprzowe), prawy brzeg Wisły koło Tarnobrzega.
jamochłony, skorupiaki, mięczaki	między Kielcami i Sandomierzem, Podole galic., od Szkocji przez Skandynawię do płn. Rosji i od Pirenejów do płd. Uralu.
korale, mięczaki, głowonogi, pierwsze zwierzęta lądowe (owady), pierwsze kręgowce (ryby)	Kielce, Chęciny, Góry Świętokrzyskie, Krakowskie, Podole Galicyjskie, Żmudź, Inflanty, Nadrenia, Harc, Belgia.
pajęczaki, stawonogi (owady), kręgowce (płazy)	Anglia, Belgia, Francja płn., Niemcy płd., Śląsk, Zagłębie Dąbrowskie, zach. Małopolska, Zgł. Donieckie.
kręgowce (gady)	Tatry, Krakowskie, Kajetanów (koło Kielc), Niemcy.
szkarłupnie (liliowce), mięczaki, głowonogi; kręgowce: ryby kostnoszkieletowe, płazy, gady wodne i lądowe, pierwsze ssaki	Niemcy i sąsiadujące z nimi obszary Francji i Polski. Góry Świętokrzyskie, Olkusz, Śląsk.
jamochłony (korale, gąbki), szkarłupnie (jeżowce), głowonogi, mięczaki, olbrzymie gady, pierwsze ptaki	pasmo Krakowskie, Wieluńskie, Pieniny nad Pilicą i Nidą, płn. Góry Świętokrzyskie, Radomskie.
szkarłupnie (rozwój jeżowców), mięczaki, gady znikają, rozwijają się ryby kostnoszkieletowe, ptaki i ssaki w początkach	Karpaty, Kieleckie, Radomskie, Lubelskie, Suwalskie, Grodzieńskie, Wołyń, Podole, Anglia płd., Francja (Szampania), Niemcy (Szlezwik, Saksonia).
pierwotniaki, mięczaki (ślimaki), nowe rzędy ptaków i ogromny rozwój wszystkich rzędów ssaków	b. Królestwo Polskie, Karpaty, Prusy Wsch. b. Galicja, płd. cz. b. Król. Polskiego, środk. Francja, Austria.
człowiek ? mamuty, renifery, fauna obecna	płn. i środk. Europa, Azja, płn. Ameryka.
człowiek zjawia się na początku czwartorzędu	wiek kamien. (paleo- i neolit.): wiek brązowy wiek żelazny.

Co jest przedstawione na tym rysunku?
(por. nasz konkurs)

ROZWÓJ ŚWIATA ORGANICZNEGO
POCHODZENIE CZŁOWIEKA

W starożytności w wiekach średnich panowało przekonanie, że zarówno człowiek, jak rośliny i zwierzęta istniały w postaci niezmienionej od czasu ich stworzenia drogą jakiegoś cudownego aktu.

Jeszcze w XVIII w. wielki przyrodnik szwedzki, Karol Linneusz, głosił niezmienność świata organicznego.

Pierwszym twórcą naukowej idei zmienności i ewolucji był sławny przyrodnik francuski, Jerzy Lamarck, który swe poglądy wypowiedział w dziele pt. „Filozofia zoologii", wydanym w r. 1809. Przez pół wieku jednak poglądy ewolucyjne Lamarcka nie znajdowały uznania wśród przyrodników. Dopiero wystąpienie genialnego Anglika, Karola Darwina, który wyłożył opartą na ogromnym materiale naukowym teorię stopniowego rozwoju świata organizmów w dziele pt. „O pochodzeniu gatunków" (1859), spowodowało całkowity przewrót w poglądach na przeszłość roślin i zwierząt.

Obecnie nie ma przyrodnika, który miałby wątpliwości co do tego, że gatunki organizmów są zmienne, że powstają jedne z drugich, że cały świat organiczny pochodzi od jakichś najprostszych organizmów, które prawdopodobnie około 2 miliardów lat temu zamieszkiwały morza i oceany.

Dziobak

Zwracają na siebie uwagę różne tzw. formy przejściowe pomiędzy niektórymi grupami organizmów. Wiemy doskonale, czym się różnią ssaki od ptaków czy gadów. A jednak w Australii żyją jeszcze zwierzęta — **dziobak** (por. str. 215) i **kolczatka** — o cechach mieszanych. Są one jakby żywą pamiątką po czasach, gdy żyły już gady i ptaki, a ssaki dopiero powstawały.

Zajmując się budową wewnętrzną zwierząt (anatomią) uczeni musieli stwierdzić, że im bliższe jest pokrewieństwo różnych grup zwierząt, tym większe jest podobieństwo ich budowy, świadczące o wspólnym pochodzeniu.

Uderzające podobieństwo zarodków różnych zwierząt, które tym trudniej jest odróżnić, im wcześniejsze stadium porównujemy, nasunęło teorię, że w rozwoju osobniczym pozostały jakby ślady po rozwoju historycznym przodków danego zwierzęcia.

Wszystkie prawie organizmy są zbudowane z najprostszych, mikroskopijnych składników, zwanych komórkami, rozmaicie wprawdzie ukształtowanych, ale o podobnych właściwościach i składzie.

Znamy także wiele bezpośrednich dowodów ewolucji w postaci szczątków około 100.000 gatunków zwierząt wymarłych i wielu wykopalisk roślinnych. Znaleziono wiele kopalnych gatunków organizmów, będących przodkami dziś żyjących grup, odznaczających się cechami pośrednimi. Do takich należy np. **ptako-gad** (por. str. 217) znaleziony w Niemczech, który miał ogon, zęby i inne cechy gada, ale miał także ciało pokryte ptasimi piórami i przednie kończyny przypominające już skrzydło dzisiejszych ptaków. Udało się odtworzyć rodowody wielu zwierząt i roślin, opisać dość dokładnie przebieg ich ewolucyjnego rozwoju. Do takich należy np. koń, słoń, niektóre drapieżniki. Kopalnymi, wymarłymi organizmami zajmuje się nauka zwana paleontologią.

Oczywiście człowiek nie jest wyjątkiem wśród organizmów i powstał od przodków zwierzęcych drogą ewolucji. Teorię tę wysunął na początku XIX w. wspomniany już Lamarck, szeroko rozwinął ją Darwin w książce „O pochodzeniu człowieka".

Najbliższymi człowiekowi zwierzętami są małpy tzw. człekokształtne (szympans, orangutang, goryl), wśród których żadna jednak nie może być uważana za przodka czło-

Archaeopterys ptako - gad
(rekonstrukcja)

wieka. Sprawa pochodzenia człowieka wyświetla się obecnie coraz bardziej, choć dotychczas znalezione szczątki domniemanych przodków człowieka są nieliczne.

W r. 1891 znalazł uczony holenderski Dubois na wyspie Jawie szczątki istoty, która znacznie się już różniła od małp, a nie posiadała jeszcze wyraźnych cech ludzkich. Dubois nazwał ją **małpoludem wyprostowanym** (Pithecanthropus erectus). (Por. rys. obok). Później znaleziono sporo kości w Chinach, które należały do istot bardzo doń podobnych.

Wiele szczątków odkryto na terenie Europy i innych części świata. Posiadają one cechy pośrednie między pierwotnymi zwierzętami człekokształtnymi a człowiekiem. Pochodzą one z czasów bardzo odległych. Istoty, które można już nazwać pierwotnym człowiekiem, pojawiły się w Europie w okresie zwanym lodowcowym. Wtedy nasunął się na Europę od północy potężny lodowiec, który pokrył znaczną część lądu. Pierwotny człowiek pozostawił po sobie rozmaite ślady w postaci narzędzi kamiennych, grobów, a nawet malowideł na ścianach pieczar. Uczeni przyjmują, że pierwsze istoty ludzkie powstały na ziemi około 500.000 lat temu. Przeszłość człowieka kopalnego stara się odtworzyć nauka zwana prehistorią.

Odróżnia się epokę kamienną, kiedy człowiek posługiwał się głównie narzędziami kamiennymi, i epokę metali (najpierw brązu, później żelaza), kiedy człowiek nauczył się wyrabiać narzędzia metalowe. Na podstawie znalezionych narzędzi oraz innych przedmiotów, wykonanych przez człowieka, prehistorycy odtwarzają przeszłość rodzaju ludzkiego z tych czasów, kiedy człowiek nie znał jeszcze pisma i nie pozostawiał po sobie żadnych wiadomości spisanych.

Nauka uważa więc, że człowiek powstał od przodków wspólnych z małpami człekokształtnymi drogą ewolucji. Powstaje pytanie, dzięki jakim przyczynom człowiek przeszedł ten wspaniały rozwój, opanował wiele sił przyrody i stworzył bogatą kulturę. Główną przyczyną zapoczątkowania niespotykanego w świecie organizmów roz-

woju człowieka było niewątpliwie przejście od łażącego, nadrzewnego trybu życia do życia na ziemi i do poruszania się na tylnych kończynach w pozycji wyprostowanej. Pozwoliło to na rozwój czaszki, a co za tym idzie i mózgu, a więc i uzdolnień psychicznych. Przednie kończyny człowieka przekształciły się w doskonałe narządy chwytne, za pomocą których człowiek nauczył się wyrabiać narzędzia. Wielką zdobyczą było niewątpliwie to, że człowiek posiadł umiejętność rozniecania ognia. Wynalezienie mowy i pisma stworzyło podstawę tego, co nazywamy kulturą.

SWIAT W LICZBACH

NIEKTÓRE POMIARY ZIEMI

Obwód ziemi na równiku wynosi 40.070,4 km; przez bieguny — 40.003,4 km. W 1791 r. ustalono, że jedna dziesięciomilionowa część odległości od równika do bieguna północnego jest jednostką miary długości, metrem. Powierzchnia ziemi wynosi 510 milionów kilometrów kwadratowych, z tego 29 proc. jest lądem, 71 proc. stanowią morza.

POWIERZCHNIA KONTYNENTÓW I OCEANÓW

	Powierzch. w mil. km²	% lądu	% oceanów	% pow. kuli ziem.
Lądy	148.9	100	—	29.2
W tej liczbie:				
Europa	10.0	6,7	—	2,0
Azja	44,2	29,7	—	8,7
Afryka	29,7	19,9	—	5,8
Ameryka Płn.	24,1	16,2	—	4 7
Ameryka Pd.	17,8	12,0	—	3.5
Australia i Oceania	9.0	6,0	—	1,8
Antarktyda	14,1	9,5	—	2,7
Oceany	361,1	—	100	70,8
Atlantycki	93,4	—	25,7	18,3
Indyjski	75,0	—	20,7	14,7
Spokojny	179,7	—	49,8	35.2
Lodowaty Półn. . . .	13 0	—	3,8	2 6
Kula ziemska . . .	510,0	—	—	100

NAJWIĘKSZE WYSPY

	Powierzchnia w km^2
Grenlandia	2.170.000
Nowa Gwinea	786.000
Borneo	770.000
Madagaskar	600.000
Sumatra	410.000
Nowa Zelandia	265.000
Wielka Brytania	230.000

Ogółem wszystkie wyspy świata zajmują 7 procent lądu stałego.

NIEKTÓRE ZNACZNIEJSZE CIEŚNINY

	najwęższe miejsce w m		najwęższe miejsce w m.
Bosfor	300	Gibraltar	14.000
Mały Bełt	360	Bab el Mandeb	17.500
Dardanele	1300	La Manche (Doover—Calais)	31.000
Mesyńska	3300	Otranto	57.000
Kerczeńska	4000		

NAJWIĘKSZE MORZA ZAMKNIĘTE I JEZIORA

	Powierzchnia w km^2
Kaspijskie Morze	439.000
Jezioro Górne (Kanada)	81.000
Wiktoria	66.250
Bajkał	34.180
Ładoga	18.180
Onega	9.950

NAJDŁUŻSZE RZEKI ŚWIATA

Znaczenie rzeki zawarte jest nie tyle w jej długości, ile w obszarze nawadnianym przez nią, w dorzeczu. Do jakich olbrzymich rozmiarów mogą dojść te przestrzenie, widzimy chociażby z dorzecza Amazonki (Ameryka Południowa).

	Długość km	Dorzecze km²
Missisipi — Missouri (Am. Płn)	6970	3.275.000
Nil (Afryka)	6400	3.500.000
Amazonka (Am. Pd.)	5500	7.050.000
Jangcykiang (Chiny)	5300	1.775.000
Ob — Irtysz (ZSRR) . . .	5300	2.948.000
Lena (ZSRR)	4600	2.384.000
Kongo (Afryka)	4600	3.700.000
Wołga (ZSRR)	3800	1.420.000
Dunaj (Europa)	2900	817.000
Dniepr (ZSRR)	2150	510.000
Wisła	1092	198.500

SZCZYTY GÓRSKIE

POLSKIE: Garłuch (Tatry Wsch. 2.663), Łomnica (Tatry Wysokie 2.634), Lodowy (Tatry Wysokie 2.630), Wysoka (Tatry Wysokie 2.565), Rysy (Tatry Wysokie 2.505), Krywań (Tatry Wysokie 2.496), Bystra (Tatry Zach. 2.250), Hawrań (Tatry Bielskie 2.151), Czerwone Wierchy (Tatry Zach. 2.128), Rohacze (Tatry Zach. 2.126), Szalony Wierch (Tatry Bielskie 2.062), Giewont (Tatry Zach. 1.900), Babia Góra (Beskidy Wys. 1.725), Pilsko (Beskidy Wys. 1.557). Siwy Wierch (Tatry Orawskie 1.086).

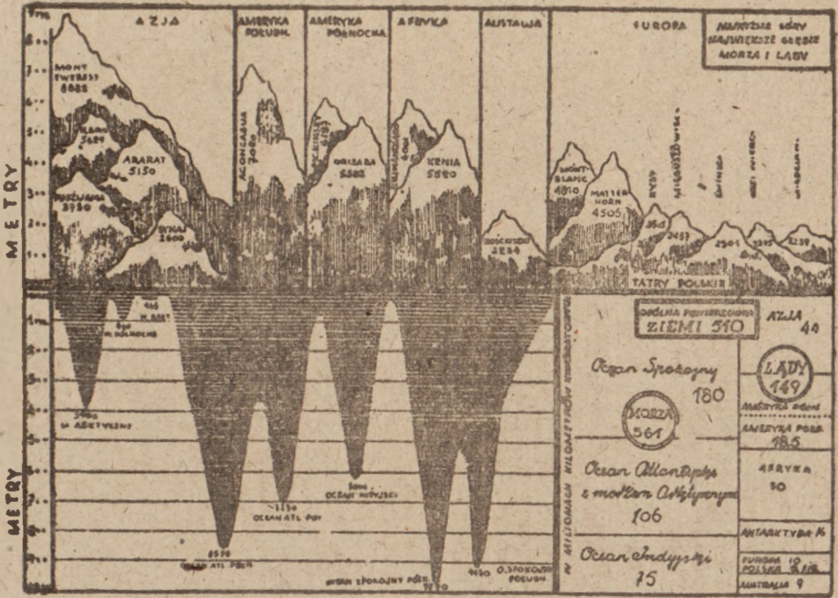
SŁYNNE OBCE: Ewerest (Azja 8.882), Godwin Austen (Azja 8.620), Aconcagua (Ameryka Płd. 7.020), Illimani (Ameryka Płd. 6.400), Mac Kinley (Ameryka Płn. 6.187), Kilimandżaro (Afryka 6.010), Cotopaxi (Ameryka Płd. 5.943). Kazbek (Azja 5.040), Montblanc (Europa 4.810), Monte Rosa (Europa 4.638), Ras Daszan (Afryka 4.620), Matterhorn (Europa 4.505), Finsteraahorn (Europa 4.275), Jungfrau (Europa 4.167), Kościuszko (Australia 2.234).

NAJWAŻNIEJSZE KANAŁY ŚWIATA

Kanał Sueski wybudowano w latach 1859—69. Długość 160 km, szerokość lustra wodnego od 80—135 m. Rocznie przepływa przezeń ponad 5.000 okrętów

Z Gdańska do Kolombo (Indie) przez Kanał Sueski jest 7.745 mil m. — 14.343 km. Przed połączeniem Morza Śródziemnego z Morzem Czarnym droga do Indii wokół Afryki Płd. wynosiła 11.346 mil m. = 21.231 km.

Kanał Panamski budowano w latach 1881 — 89 oraz 1900—14, kosztem 400 milionów dolarów. Ma on 81.3 km

METRY
AZJA
AMERYKA POŁUDN.
AMERYKA PÓŁNOCNA
AFRYKA
AUSTRALIA
EUROPA
NAJWYŻSZE GÓRY
NAJWIĘKSZE GŁĘBIE
MORZA I LĄDY
MONT EWEREST 8882
ARARAT 5150
ACONCAGUA 7080
ORIZABA 5582
KENIA 5580
MONT-BLANC 4810
MATTERHORN 4505
TATRY POLSKIE
OGÓLNA POWIERZCHNIA ZIEMI 510
Ocean Spokojny 180
MORZA 361
Ocean Atlantycki z morzem Arktycznym 106
Ocean Indyjski 75
AZJA 44
LĄDY 149
AMERYKA POŁD. 18.5
AFRYKA 30
ANTARKTYDA 16
EUROPA 10
AUSTRALIA 9
W MILIONACH KILOMETRÓW KWADRATOWYCH

długości. Rocznie przepływa przezeń 5.000 — 6.000 okrętów.

Z Gdańska do San Francisco jest 9.090 mil m., jeśli się przepływa przez kanał Panamski, natomiast dawna droga wokół Ameryki Płd. wynosiła 14.021 mil m.

Białomorsko - Bałtycki Kanał im. Stalina, zbudowany w 1933 r., łączy Białe Morze z jez. Onega, a dalej przez rz. Swir, jez. Ładoga i rz. Newę umożliwia przejazd do Bałtyku, skraca drogę między tymi morzami o 4 tys. km. Długość kanału 227 km. Czas budowy — 20 miesięcy.

NAJWAŻNIEJSZE WULKANY

Europa: Etna 3.313 m Wezuwiusz 1.200 m.

Azja: Kluczewskaja Sopka (Kamczatka) 4.920 m. Fudżijama (Japonia) 3.780 m.

Ameryka: Popokatepetl 5.440 m, Colima 3.940 m

Afryka: Kamerun 4.070 m.

KLIMAT

Średnia roczna temperatura powietrza
na kuli ziemskiej + 14,3 st. C
na półkuli północnej + 15,2 st. C
na półkuli południowej + 13,4 st. C

Najwyższa notowana temperatura
+ 58,0 st. C (Tripolis IX 1922).

PAŃSTWA KOLONIALNE

	Pow. ogółem w tys. km kw	Ludność og. w tys dane z 1942 r.
1. **Wielka Brytania**	34.539	560.048
w Afryce	9 853	63.408
w Azji	5.635	423.652
w Ameryce	10 292	14.608
w Europie	244	48.076
w Australii i Oceanii	8.505	10.304
Metropolia	244	47.786
Kolonie	34.295	512.262
2. Francja	12.464	109.765
w Afryce	11.044	42.780
w Azji	741	24.274
w Ameryce	93	611

	Pow. ogółem w tys. km kw	Ludność og. w tys. dane z 1942
w Oceanii	38	150
w Europie	551	41.950
Metropolia	551	41.950
Kolonie	11.913	67.815
3. USA	9.682	151.118
w Azji	296	16.971
w Ameryce	9.368	133.689
w Oceanii	18	458
Metropolia	7.839	131.669
Kolonie	1.843	19.449
4. Włochy	2.692	47.177
w Afryce	2.379	2.522
w Azji	3	122
w Europie	310	44.533
Metropolia	310	44.533
Kolonie	2.382	2.644
5. Holandia	2.094	80.900
w Azji	1.904	71.534
w Ameryce	157	290
w Europie	33	9.076
Metropolia	33	9.076
Kolonie	2.061	71.824
6. Belgia	2.422	22.482
w Afryce	2.392	14.175
w Europie	30	8.307
Metropolia	30	8.307
Kolonie	2.392	14.175
7. Portugalia	2.191	18.470
w Afryce	2.076	9.254
w Azji	23	1.455
w Europie	92	7.761
Metropolia	92	7.761
Kolonie	2.099	10.709
8. Hiszpania	838	26.818
w Afryce	333	940
w Europie	505	25.878
Metropolia	505	25.878
Kolonie	333	940
9. Norwegia	386	2.953
w [illegible]	386	2.953
Metropolia	323	2.952
Kolonie	63	1

LUDNOŚĆ

Ogólna liczba ludności na kuli ziemskiej wynosi ponad 2 miliardy. Z tego:

Azja	1.160	milionów mieszkańców
Europa	520	„ „
Ameryka	266	„ „
Afryka	152	„ „
Australia i Oceania	10	„ „

Ogółem: 2.108 milionów mieszkańców

Co do gęstości zaludnienia — przoduje Europa — 51 ludzi na km², w Azji — 27, w Ameryce — 5,5, w Afryce — 5, w Australii i Oceanii — 1,2 mieszkańca na km².

NAJWIĘKSZE MIASTA ŚWIATA.

Miasta	Rok	Ludność w tys.
Nowy York (z przedm.) . . .	1940	11.524
Londyn (z przedm.)	1938	8.700
Tokio	1940	6.778
Paryż (z przedm.)	1936	4.963
Chicago	1940	4.575
Berlin	1939	4.388
Moskwa	1939	4.137
Szanghaj	1936	3.491
Osaka	1940	3.252
Leningrad	1939	3.191
Filadelfia	1940	2.953
Los Angeles	1940	2.914
Buenos Aires	1942	2.408
Detroit	1940	2.374
Wiedeń	1939	1.920
Rio de Janeiro	1939	1.782
Pekin	1936	1.556
Sydney	1940	1.310
Warszawa	1938	1.261

PAŃSTWA ŚWIATA

Nazwa państwa	Część świata	Pow. tys. km²	Ludność w tys.	Stolica
Abisynja	Afryka	900	5.500	Addis-Abeba
Afganistan	Azja	650	7.000	Kabul
Albania	Europa	28	1.106	Tirana
Argentyna	Ameryka	2.79.	13.517	Buenos-Aires
Australia	Australia	7.704	7.137	Kanberra
Austria	Europa	84	6.650	Wiedeń
Belgia	Europa	30	8.307	Bruksela
Boliwia	Ameryka	1.090	3.400	La Paz
Brazylia	Ameryka	8.511	41.357	Rio-de-Janeiro
Bułgaria	Europa	103	6.308	Sofia
Chiny	Azja	9.491	450.000	Czunczin
Czechosłowacja	Europa	127	14.004	Praga
Dania	Europa	43	3.903	Kopenhaga
Egipt	Afryka	1.000	16.773	Kair
Finlandia	Europa	325	3.887	Helsinki
Francja	Europa	551	41.950	Paryż
Grecja	Europa	130	7.33	Ateny
Hiszpania	Europa	505	26.879	Madryt
Holandia	Europa	33	9.079	Haga
Honduras	Ameryka	154	1.258	Tegucigalpa
Indie	Azja	4.095	388.99	Delhi
Irak	Azja	302	3.70	Bagdad
Japonia	Azja	382	73.114	Tokio
Jugosławia	Europa	248	15.9	Belgrad
Kanada	Ameryka Płn.	9.569	11.120	Ottawa
Kolumbia	Ameryka Płd.	1.139	8.707	Bogota
Kostarika	Ameryka Środ.	51	607	San José
Liberia	Afryka	95	2.000	Monrowia
Luksemburg	Europa	[illegible]	29[illegible]	Luksemburg
Mandżukuo	Azja	1.300	40.000	Hsinking
Meksyk	Ameryka Środ.	1.969	20.000	Mexico
Mongolia Zew	Azja	1.621	2.077	Ulan Bator
Niemcy	Europa	367	68.000	Berlin
Nikaragua	Ameryka Środ	118	1.13	Managua
Norwegia	Europa	323	2.815	Oslo
Nowa Funlandia	Ameryka Płn.	111	289	St. Johns
Nowa Zelandia	Oceania	269	1.59	Wellington
Paragwaj	Ameryka Płd.	399	1.01	Asuncion
Panama	Ameryka Środ.	75	630	Panama
Peru	Ameryka Płd.	1.294	7.85	Lima
Portugalia	Europa	92	7.33	Lizbona
Rumunia	Europa	ok. 220	16.000	Bukareszt
Saudia Arabska	Azja	1.108	5.250	Er Riad
Stany Zjednocz	Ameryka Płn.	7.842	125.693	Waszyngton
Syjam	Azja	513	14.461	Bangkok
Szwajcaria	Europa	41	4.217	Berno
Szwecja	Europa	449	6.371	Sztokholm
Turcja	Azja	778	17.870	Ankara
Tybet	Azja	1.216	3.722	Lhassa
Unia Płd. Afryk.	Afryka	1.224	9.797	Pretoria
Urugwaj	Ameryka Płd.	187	2.500	Montevideo
Wenezuela	Ameryka Płd.	1.020	3.452	Caracas
Węgry	Europa	93	8.857	Budapeszt
Wielka Brytania	Europa	243	47.43	Londyn
Włochy	Europa	310.	45.011	Rzym
ZSRR	Europa-Azja	21.000	195.000	Moskwa

HISTORIA CZĘŚCI ŚWIATA

EUROPA. Nazwa pochodzi od staroaryjskiego wyrazu ereb — upadek, kraj zachodni. Europa była badana od południowego wschodu. Najpierw zostały zbadane wybrzeża Morza Śródziemnego, później Atlantyku, w końcu dopiero środek Europy. Fenicjanie w V w. przed Chr. dotarli już do Wielkiej Brytanii i na Morze Północne. Herodot, historyk grecki, zwiedził około 450 r. przed Chr. ziemie od Morza Kaspijskiego aż do Italii. Około r. 350 Pytheas z Massylii dotarł do Morza Północnego. Rzymianie poznali Europę dzięki podbojom (Cezar — Hiszpanię, Galię, Brytanię; Druzus — aż do Elby).

AZJA. Nazwa pochodzi od staroaryjskiego acu — wejście, jasność, kraj wschodni. Początkowo nazwa ta oznaczała tylko Azję Mniejszą; rozróżnienie Azji od Azji Mniejszej powstało za czasów Herodota (około 440 r. przed Chr.). Aleksander Wielki w r. 333 przed Chr. poznał Azję aż do Indii. Rzymianie prowadzili handel karawanowy z Indiami i Chinami. Chrześcijaństwo szukało wyznawców aż w Chinach, ale związków z nowymi krajami nie wytworzyło. Islamizm rozpowszechniał się w Indiach i na Wyspach Malajskich. Wyprawy Krzyżowe stworzyły handel z Azją południową. Azję wschodnią poznał Marek Polo z Wenecji. W r. 1275 — 1292 był gościem wnuka Dżingis-Chana w Pekinie. 200 lat później podjęli wyprawę Portugalczycy. Kolumb, odkrywając Amerykę myślał, że jest w Japonii (Zinpangu). W 1498 r. Vasco de Gama wylądował w Kalkucie w Indiach. W 1517 r. Portugalczycy dotarli do ujścia Sikangu, a w 1542 r. do Japonii. Azję północną zaczęli zdobywać Rosjanie w 1569, do Oceanu dotarli w 1640 r.

AFRYKA. Nazwa nieznanego pochodzenia, dopiero przez Rzymian została rozciągnięta na całą ziemię, przedtem oznaczała wybrzeża Morza Śródziemnego. 600 lat przed Chr. północno-wschodni kąt Afryki był już krajem kulturalnym. Ale dopiero w r. 1486 Bartłomiej Diaz dostał się do Afryki południowej (Przylądek Dobrej Nadziei), a w r. 1483 Vasco de Gama objechał Afrykę w drodze do Indii. Od 1500—1750 udawali się do Afryki tylko kupcy i misjonarze. Od roku 1783 badanie Afryki środkowej, od 1884 r. polityczny podbój.

AMERYKA. Nazwa powstała od nazwiska Włocha Amerigo Vespucci (1451 — 1512), który cztery razy odbył podróż do odkrytego przez Kolumba młodego kraju. Amerykę Północną odkryli pierwsi Normanowie w 977 r., przybywszy z Islandii do Grenlandii i północnego wybrzeża Ameryki. Do 1400 r. istniał jeszcze kontakt Norwegii z Ameryką. W roku 1492 Amerykę odkrył na nowo Krzysztof Kolumb z Genui, Amerykę Środkową od wschodu odkrył Kolumb w 1502 r., zachodnie wybrzeże odkryto w roku 1516. Hiszpanie zagarnęli Meksyk w roku 1518, a całą Amerykę Środkową w roku 1524. W Ameryce Południowej najpierw odkryto Wenezuelę (1498 Kolumb), później Brazylię (1500 Portugalczycy), Argentynę i Paragwaj (1515 Hiszpanie).

AUSTRALIA. Terra australis, to jest ziemia południowa. W XVI w. Hiszpanie i Portugalczycy odkryli część wysp, w XVII w. Holendrzy — Australię i Nową Zelandię. W 1642 r. Tasman opłynął nowy ląd.

BIEGUNY. Do bieguna północnego pierwszy dotarł Amerykanin Peary w 1909 r., po nim przelecieli nad biegunem Amerykanin Byrd 9.V.1926 r. samolotem, a Norweg Amundsen 12.V.1926 r. sterowcem.

Do bieguna południowego pierwszy dotarł Norweg Amundsen 14.XII.1911 r., Anglik Scott 18.I.1912 r., a w 1928 r. samolotem Byrd.

WIELKIE ODKRYCIA GEOGRAFICZNE

(rok, miejsce, nazwisko i kraj)

997. Grenlandia. Gunbjorn (Islandia).
1253 Pierwsza podróż do Mongolii. V. Ruysbroeck (Holandia).
1272—95 I przejście przez Azję. Marco Polo (Wenecja).
1328. I przejście przez Tybet. O. de Pordenone (Włochy).
1341. Wyspy Kanaryjskie. (Genueńczycy, Florentyńczycy).
1431. Wyspy Azorskie. G. Velho Cabral (Portugalia).
1471. Wybrzeże Gwinei (Afryka Zachodnia) J. De Santarem (Portugalia).
1486. Przyl. Dobrej Nadziei. Bartł. Diaz (Portugalia).
1492. Odkrycie Ameryki (Wyspy Antylskie) K. Kolumb (Genueńczyk).
1498. Nowa Ziemia, św. Wawrzyńca, Nowa Anglia. Seb. Cabot (Genua).

1500. Madagaskar. Diego Diaz (Portugalia).
1502. Ameryka Środkowa. K. Kolumb (Genua).
1509. Jawa, Indie Wschodnie. Lopes de Sequéira Figueira (Port).
1521. Droga do Indii. Pierwsza podróż dokoła świata. Odkrycie wysp Mariańskich (Pacyfik), Filipińskich. Magalhaes (Port).
1527. Rzeki Parana i Paragwaj (Amer. Płd.) Seb. Cabot (Genua).
1527. Wybrzeża Peru. F. Pizarro (Hiszpania).
1540. Missisipi. F. de Soto (Hiszpania).
1553. Nowa Ziemia. Willoughby (Anglia).
1673. Archipelag Yezo (Japonia). Misjonarze.
1607. Wyspa Jana Mayena (Ocean Lodowaty) Hudson (Anglia).
1610. Zatoka Hudsońska i Cieśnina Hudsońska. Hudson (Anglia).
1642. Tasmania, Nowa Zelandia (Oceania). Tasman (Holandia).
1643. Wyspa Sachalin (Syberia wsch.). De Vries (Holandia).
1643. Rzeka Amur (Syberia). Bazyli Pojarkow (Rosja).
1644. Zatoka Carpentarie (Australia). Tasman (Holandia).
1648. Cieśnina Behringa. Dieżniew (Rosja).
1697. Kamczatka (Syberia wsch.) Atłasow (Rosja).
1741. Alaska i Wyspy Aleuckie. Behring (Dania) i Czirikow (Rosja).
1763. Ziemia Wrangla (kraj podbiegunowy). Andrejew (Rosja).
1768. I podróż dookoła świata z zachodu na wschód. Cook (Anglia).
1778. Wyspy Hawajskie (Pacyfik) Cook (Anglia).
1786. Pierwsze wejście na Montblanc. Balmat (Francja).
1819. Pierwsze przejście przez Arabię. Sadler (Anglia).
1852. Pierwsze przejście Afryki z zachodu na wschód. Livingstone (Anglia).
1860. I przejście przez Australię. M. Dougall Stuart (Anglia).
1860. Źródła Nilu. Speke i Grand (Anglia).
1873. I przejście Afryki ze wschodu na zachód. Cameron (Anglia).
1876. Zbadanie biegu rzeki Kongo. Stanley (Anglia).
1878. Przejście północno-wschodnie. Nordenskjöld (Szwecja).

1888. I przejście przez Grenlandię. Nansen (Norwegia).
1895. Wyprawa do bieguna północnego (86° 23' 6") Nansen (Norwegia).
1897. Wyprawa powietrzna do bieguna północnego. Andrée (Szwecja).
1909. Wyprawa do bieguna południowego (82° 77') Scott (Anglia).
1911. Amundsen (Norw.) dochodzi do bieg. południowego.
1924. Bruce (Anglia) wdziera się na górę Ewerest. (Gaurisankar).

LUDNOŚĆ ŚWIATA W OKRESIE OD 1650 DO 1937 r.
(w milionach)

Część świata	1650 r.	1750 r	1850 r	1920 r.	1937 r
Europa	100	140	266	450	537
Azja	330	479	749	987	1161
Afryka	100	95	95	133	154
Ameryka	13	12	59	211	271
Australia i Oceania	2	2	2	8	11
Ogółem	545	728	1171	1789	2134

W ciągu 100 lat (od roku 1800 do 1900) ludność powiększyła się o 702 miliony, a w ciągu 37 lat (od roku 1900 do 1937 roku) już o 526 milionów osób.

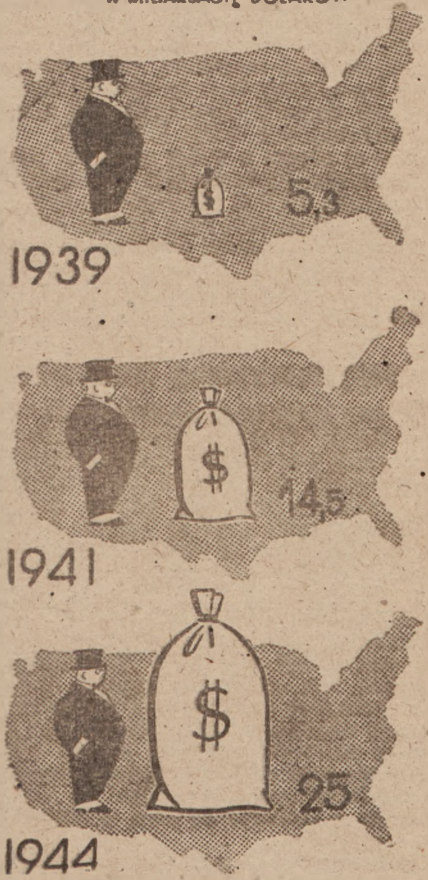
CZY WIESZ?

(porówn. nasz konkurs)

1. Jak biegnie granica między Europą i Azją od Oceanu Lodowatego do Morza Kaspijskiego i od Morza Kaspijskiego do Morza Czarnego?
2. Kto był pierwszym człowiekiem, który stanął na biegunie północnym i dlaczego nigdy nie będzie można stwierdzić jego tam bytności?

Dochody amerykańskich trustów

W MILIARDACH DOLARÓW

60 RODZIN MAGNACKICH RZĄDZI STANAMI ZJEDNOCZONYMI AMERYKI PÓŁNOCNEJ

Rząd oficjalny Stanów Zjednoczonych znajduje się w całkowitej zależności i wypełnia wolę „rządu" 60 magnackich rodzin USA — rządu pieniądza i „demokracji" dolarowej.

Dochody wielkich magnatów są fantastyczne. Rockefeller np. ma rocznego dochodu około 50 milionów dolarów.

Większość bogactw naturalnych jest własnością stalowych i aluminiowych spółek akcyjnych.

Magnaci ci ciągną z wojen ogromne zyski. Wydatki wojenne Stanów Zjednoczonych od kwietnia 1917 roku do października 1919 r. wynosiły 35 miliardów dolarów, a czysty dochód od 1919 roku do 1921 roku, tj. do chwili, kiedy przemysł przestał pracować na potrzeby wojny, wyniósł 38 miliardów. Olbrzymie zyski osiągnęli oni w czasie II wojny światowej (porów. str. 231).

Nic też dziwnego, że tęsknią za nową rzezią światową.

ZMARTWYCHWSTANIE DNIEPROGESU

Wśród lasu metalowych masztów, wznoszących się na prawym brzegu Dniepru, powyżej olbrzymiej zapory wodnej, znanej pod nazwą DNIEPROGESU*), wznosi się mały, drewniany, na czerwono pomalowany obelisk. Ten skromny, zaledwie 2-metrowy pomnik nosi następujący napis: „Tu spoczywa nieznany żołnierz Armii Czerwonej, poległy po bohatersku za naszą Ojczyznę podczas przejścia Dniepru i natarcia na tamę w dniu 31 grudnia 1943 r.".

Opowiadają, iż podczas natarcia oddziałów szturmowych armii radzieckiej na zaporę żołnierz ten wdrapał się na sam szczyt jednego z 60-metrowych masztów, aby zawiesić tam czerwoną chorągiew. Dosięgła go jednak niemiecka kula i tak pozostał zawieszony na drutach. Opowiadają również, że na bluzie bohatera przypięta była odznaka uczestnika pierwszej budowy Dnieprogesu...

Wzniesienie tego obelisku zaznaczyło początek prac nad odbudową Dnieprogesu, które dziś są już znacznie zaawansowane, a skończyć się mają w 1950 roku.

---

*) Dnieproges — to wodna stacja elektryczna, zbudowana na miejscu dawnych porohów dnieprowych.

Dnieproges — zniszczony

Dnieproges — to najpotężniejsza centrala elektryczna świata, jakiej nie posiada żaden kraj kapitalistyczny, nawet Stany Zjednoczone ze swymi centralami na Niagarze i Tennessee. Dwukrotnie był Dnieproges niszczony, naprzód przez samą Armię Czerwoną, a potem przez Niemców. Dnia 23 lutego 1944 r., a więc jeszcze w toku wojny, powziął Komitet Obrony Narodowej ZSRR decyzję natychmiastowego przystąpienia do odbudowy elektrowni wodnej na Dnieprze.

Dzień 3 marca 1947 roku był istnym świętem w ZSRR. W dniu tym pierwszy z dziewięciu nowych generatorów Dnieprogesu włączony został w obieg. Ten generator o mocy 72.000 kilowatów daje prąd o napięciu 13.800 wolt. Transformatory podnoszą napięcie do 161.000 wolt.

Odbudowa trwać będzie do grudnia 1950 roku. Dnieproges dostarczać będzie krajowi rocznie o 100 milionów kWh więcej niż przed wojną.

100-LECIE „WIOSNY LUDÓW“ 1848 — 1948

W roku 1948 mija 100 lat „Wiosny Ludów“.

„Wiosną Ludów“ nazywamy rewolucję 1848 r., wybuchłą niemal równocześnie w szeregu krajów Europy Zachodniej.

Ludy Francji, Niemiec, Węgier, Włoch, Polski walczyły o wolność, o postęp, o ustrój demokratyczny, o likwidację stosunków feudalnych. Kraje te różniły się pomiędzy sobą zarówno pod względem poziomu rozwoju gospodarczego, jak i ustroju politycznego, a więc różne w tych krajach były formy walk różne były programy walczących partii.

We Francji, gdzie lud podczas rewolucji 1879-94 r. radykalnie rozprawił się zarówno z feudalizmem, jak i dynastią Burbonów, gdzie istniała już klasa robotnicza i potrafiła w okresie wzniesienia fali rewolucyjnej narzucić swą wolę Rządowi Tymczasowemu — tam na sztandarze rewolucji wypisane zostały hasła republiki demokratycznej, reform socjalnych.

Inną sytuację widzimy w Niemczech. Rozproszkowanie polityczne (Niemcy były wówczas związkiem 38 państw), pęta feudalizmu na wsi — wszystko to krępowało rozwój gospodarczy Niemiec. Dlatego tam na porządku dziennym stała przede wszystkim kwestia zjednoczenia Niemiec i kwestia zniesienia powinności feudalnych na wsi.

We Włoszech i na Węgrzech obok walki o zniesienie pozostałości feudalizmu, walki o ustrój demokratyczny — stała kwestia zdobycia niezawisłości narodowej, uniezależnienia się od Austrii*).

Hasła narodowe i społeczne przeplatały się również w Poznańskiem, gdzie lud polski, walcząc o swe wyzwolenie, walczył jednocześnie wraz z innymi ludami Europy o postęp, o wolność.

Walka Polaków znalazła gorących obrońców w osobie Marksa i Engelsa — przedstawicieli skrajnego skrzydła rewolucyjnego w tym czasie.

Rewolucja 1848 r., która początkowo była zwycięska, została w końcu zdławiona przez obóz reakcji.

---

*) We Włoszech, tak samo jak w Niemczech, na porządku dziennym stała także kwestia zjednoczenia.

ORGANIZACJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

(WAŻNIEJSZE DANE)

1945 25.IV do 26.VI. Konferencja organizacyjna Organizacji Narodów Zjednoczonych w San Francisco, podpisanie (26.VI) Kar y Narodów Zjednoczonych przez 50 państw.

Cele O. N. Z.: Utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa przez pogłębianie przyjaznych stosunków między narodami i organizowanie współdziałania międzynarodowego przy rozwiązywaniu problemów międzynarodowych.

Zasady działania: Uznanie suwerennej równości wszystkich członków O. N. Z., przestrzeganie, aby członkowie w dobrej wierzę spełniali przyjęte na siebie zobowiązania i załatwiali wszelkie problemy międzynarodowe przy użyciu środków pokojowych z wykluczeniem groźby użycia siły przeciw całości terytorialnej czy niezawisłości politycznej któregokolwiek państwa, oraz bez mieszania się w sprawy wewnętrzne innego państwa.

Struktura organizacyjna O. N. Z.:

I. Zgromadzenie ogolne, złożone z wszystkich członków O. N. Z. Zbiera się na sesje roczne nadzwyczajne.

II. Rada Bezpieczeństwa, złożona z 11 członków w tym 5 stałych: Stany Zjednoczone, W. Brytania, Z. S. R. R., Francja i Chiny, oraz z 6 niestałych, wybranych w połowie na dwa lata i na jeden rok.

III. Wojskowy Komitet Sztabowy, złożony z szefów sztabów członków stałych Rady Bezpieczeństwa lub ich zastępców.

IV. Rada Gospodarcza, złożona z 18 członków, wybranych na trzy lata.

V. Rada Powiernicza, złożona z członków zarządzających terytoriami powierniczymi oraz z takiej samej liczby członków nie zarządzających, wybranych na trzy lata

VI. Międzynarodowy Trybunał Sprawiedliwości, złożony z 15 sędziów wybranych na lat dziewięć przez Zgromadzenie Ogólne O. N. Z., przy czym co trzy lata 5 sędziów się zmienia.

VII Sekretarz Generalny, wybrany przez Ogólne Zgromadzenie na wniosek Rady Bezpieczeństwa jako naczelny urzędnik O. N. Z. Jest nim Norweg, Trygwe Lie.

Polska podpisała 16.X.1945 Kartę Narodów Zjednoczonych. Polska została wybrana na okres dwu lat do Rady Bezpieczeństwa.

Karta Narodów Zjednoczonych weszła w życie 24.X. 1945 r. po ratyfikowaniu jej przez większość państw — członków O. N. Z.

DANE O II WOJNIE ŚWIATOWEJ

KRAJE, KTÓRE BYŁY PRZECIWKO AGRESOROM

	Data oficj. przystąp. do wojny, lub gdy został napadnięty.		Uwagi
Czechosłowacja	15.III.	1939	Napaść Niemiec
Polska	1.IX	1939	" "
Wielka Brytania	3.IX.	1939	
Francja	3.IX.	1939	
Australia	3.IX.	1939	
Nowa Zelandia	3.IX	1939	
Indie	3.IX	1939	
Afryka Płd.	6.IX	1939	
Kanada	10.IX.	1939	
Norwegia	9.IV	1940	Napaść Niemiec.
Holandia	10.V	1940	" "
Luksemburg	10.V.	1940	" "
Belgia	10.V	1940	" "
Grecja	28.X.	1940	Napaść Włoch
Jugosławia	6.IV	1941	Napaść Niemiec
ZSRR	22.VI	1941	Napaść Niemiec.
USA	7.XII	1941	Napaść Japonii
Nikaragua	8.XII.	1941	
Kostarika	8.XII	1941	
Kuba	9.XII	1941	
Rep. Dominikańska	9.XII	1941	
Gwatemala	9.XII	1941	
Honduras	9.XII.	1941	
Salwador	9.XII.	1941	

	Data oficj. przystąp. do wojny, lub gdy został napadnięty.	Uwagi
Panama	9.XII. 1941	
Chiny	9.XII. 1941	Japonia wypowiedziała wojnę
Haiti	10.XII 1941	
Meksyk	2.VI. 1942	
Brazylia	22.VIII. 1942	
Abisynia	14.XII. 1942	
Irak	16.I. 1943	
Persja	9.IX. 1943	
Kolumbia	28.XI 1943	

AGRESORZY I ICH WASALE

	Data rozpoczęcia wojny
Niemcy	1 września 1939
Włochy	10 czerwca 1940
Bułgaria	6 kwietnia 1941
Węgry	10 kwietnia 1941
Rumunia	22 czerwca 1941
Finlandia	22 czerwca 1941
Japonia	7 grudnia 1941

KAPITULACJA KRAJÓW, POMAGAJĄCYCH NIEMCOM

	Data	Data przystąpienia do wojny z Niemcami
Włochy	3 września 1943	13 października 1943
Rumunia	24 sierpnia 1944	24 sierpnia 1944
Finlandia	4 września 1944	10 października 1944
Bułgaria	6 września 1944	8 września 1944
Węgry	20 stycznia 1945	28 grudnia 1944

KAPITULACJA NIEMIEC I JAPONII

	Data kapitulacji
Niemcy	8 maja 1945
Japonia	2 września 1945

UDZIAŁ LUDNOŚCI ŚWIATA W II WOJNIE ŚWIATOWEJ

	Do 3.IX.1943 r.	Na dzień 1.I.1945 r.
Po stronie koalicji demokratycznej	1.745 milionów	1.828 milionów
Państwa agresywne i ich wasale	274 miliony	191 milionów
Kraje, które oficjalnie nie brały udziału w wojnie	154 miliony	164 miliony

PISZEMY I CZYTAMY

PISZ BEZBŁĘDNIE

I. i lub j

Po c, s, z pisze się j lub i, mianowicie:

j — gdy słyszymy: **cj, sj, zj**, np. Azja, Turcja, Rosja.
i — „ „ ć ś ź np. babcia, Kazia, ziemia.

W y j ą t k i:

cyjan, Syjam, Syjon i wyrazy pochodne, np. syjonista.

Po **b, p, w, f, m, n, d, t, r, l, ż, dż, g, k, h, ch** — pisze się **i**.

W y j ą t k i:

a) po przedrostkach: **nad, ob, od, pod, w** oraz po cząstce **zd** — pisze się **j**, np.: nadjechać, objadać, (wyj. **obiad**), odjechać, podjąć, wjazd, zdjęcie;

b) można pisać **triumf** a. **tryumf** oraz **Maria** a. **Maryja**.

ym, im (em), ymi, imi

W narzędniku i miejscowniku liczby pojedynczej przymiotników, imiesłowów, liczebników i zaimków nie odróżnia się rodzaju męskiego od nijakiego, lecz pisze się: **tym ciężkim** działem, **twoim śmiałym** natarciem, **jednym** uderzeniem, **każdym** rozpoznaniem, za **drugim** okrążeniem, **spodziewanym** bombardowaniem.

kim? czym? — **im** bliżej — **tym** lepiej, o **wszystkim**.

W narzędniku liczby mnogiej nie odróżnia się w ogóle rodzajów: **tymi wytrzymałymi** żołnierzami, sanitariuszkami, ubraniami, dziećmi.

Wyjątkowo kończą się na — **em**:

a) przysłówki: **potem** — później, **przedtem** — wcześniej, **wtem** — nagle i **zatem** — więc, ale w znaczeniu zaimkowym zawsze **tym**, np.: **za tym** ogrodzeniem;

b) nazwy topograficzne i geograficzne rodzaju nijakiego, zakończone na **e**, złożone z jednego lub kilku członów odmieniających się przymiotników, np. w Zakopanem, w Lubelskiem, w Wysokiem Mazowieckiem. Natomiast, gdy jeden człon ma odmianę przymiotnikową, a drugi rzeczownikową, człon przymiotu kończy się na **ym**, np.: w Nowym Dworze, w Starym Mieście, w Morzu Czerwonym;

c) nazwiska, zakończone na — **e**, np. Linde — o panu Lindem.

3. Przyimki złożone

Łącznie pisze się:

a) **przyimki złożone** z samych przyimków, np.: **ponad popod, spod, sprzed, znad, zza,**

b) **przyimki złożone** z przyimka i członów: **bok, czas, koło, miast, śród,** wnątrz np.: **obok, podczas, około, wkoło, zamiast, pośród, wewnątrz,**

c) przyimki: **wbrew** i **wskutek.**

Inne przyimki złożone pisze się oddzielnie, np.: **na skutek, na zewnątrz, w celu, na wprost, w ogóle** itd.

Przyimki **beze, nade, ode, pode, przede, we, ze** pisze się osobno, np.: beze mnie, nade dniem, przede wszystkim, pode łba.

4. Formy: bym, byś, by, byśmy, byście pisze się łącznie:

a) z osobowymi formami czasowników, np.: **radziłbym, pisałbyś,**

b) **jako** części spójników i partykuł, np.: aby, **ponieważby**, jeżeliby, niechby.

Poza tym piszemy: **jakby — tak by, gdzieby — tam by, kiedyby — wtedy by, skądby — stamtąd by, dokądby — dotąd by, dopókiby — dopóty by.**

Po nieosobowych formach czasowników i po innych częściach mowy pisze się **by** osobno, np. **uczyć by się.**

5. nie

a) przy rzeczownikach i przymiotnikach pisze się **łącznie,** np. niekarność, nieład, z wyjątkiem wyraźnych lub domyślnych przeciwstawień, np.: **nie szczęście, lecz** zła dola czeka ich na obczyźnie.

b) przy przysłówkach odprzymiotnikowych **nie** pisze się łącznie, np.: niechętnie, nieładnie (wyjątki: przeciwstawienia, np.: **nie mądrze,** lecz głupio).

Przy innych przysłówkach pisze się **nie** osobno.

c) przy liczebnikach i zaimkach — osobno. **wyjątki: niejeden, niewielu, niewiele, niejaki, niektóry, poniektóry, nieco, niecoś,**

d) przy czasownikach pisze się **nie** osobno, np.: **nie umiem. Nie ma** piszemy zawsze osobno.

Łącznie pisze się **nie** z tymi czasownikami, które bez zaprzeczenia nie występują, np.: **niedomagać, nienawidzić, niepokoić, niedostawać, niewolić.**

e) przy imiesłowach pisze się **nie** zasadniczo rozdzielnie, np.: nie przestając, nie załatwszy (**wyjątek: niechcący** = mimo woli).

Różne połączenia:

Pisz rozdzielnie:
dobry wieczór! dzień dobry! dzień w dzień, rok w rok, sam na sam, raz wraz, widzi mi się.

Pisz łącznie:
dobranoc!, rokrocznie, gdzieniegdzie.

6. Dzielenie wyrazów:

Nie dzieli się:

a) wyrazów jednozgłoskowych, np.: wróg, gwar,

b) połączeń liter: **ch, cz, sz, dź, dz, rz,** oznaczających jedną głoskę, np.: wo—dza!
w innym wypadku wolno dzielić. np.: nad—zór.

c) grup: spółgłoska + samogłoska „l", np. wia—rus,

d) dwugłosek au, eu wymawianych jednosylabowo np.: automat; natomiast można dzielić a-u, e-u, jeśli wymawia się je jako dwie sylaby, np.: nie-uk, na-uka.

Jedna spółgłoska między samogłoskami należy do następnej części wyrazu, np.: do-da-tek.

Grupę spółgłosek można albo całą przenieść, albo podzielić dowolnie, np.: Se-rbia Ser-bia.

Przedrostków nie dzielimy

Dzielimy więc tak: bez-bronny, roz-strzygający. Podobnie—do przedrostka zakończonego na samogłoskę nie przyłącza się spółgłoski następnej; dzielimy więc tak: u-zbroić, powy-strzelać, na-przód, prze-robić.

Dwie jednakowe spółgłoski muszą być rozdzielone, np.: pan-na, mięk-ki

Niektóre ważniejsze wyrazy w nowej pisowni:

na ą, ę — **pąs, plądrować, pędzel, kolęda;**
„ ch, h — **puchacz, puchar, druhna;**
„ o — **marmolada, korytarz, taboret, okoń, doktor, sojka, probówka;**
„ ó — **protokół, próbować, bóżnica;**
„ s — **smalec, skandal, strudel, skrupuł;**
„ sz — **musztarda, paszport, sztaluga, warsztat;**
„ ś — **czereśnia, koślawy, sierść, śle, ślub, śrut;**
„ u — **bruzda, chrust, dłuto, Jakub, klucz, płukać, pruć, skuwka, żuraw i pokrewne, np.: bruździć, żurawina;**

poza tym: **cetnar, krawieczyzna, pojedynczy, reparacja a. reperacja, rżnąć, szklany a. szklanny, szylkret, terror, tona, wychodźtwo a. wychodźstwo i inne**

Następujące zwroty piszemy razem, np.:

codziennie	niespełna	wniwecz
corocznie	niesporo	wokoło
dlaboga	niesposób	wonczas
dlaczego	nieswojo	wówczas
dlatego	niewart	wpław
dobranoc	niewczas	wpośród

dokoła
dopóki
dopóty
doprawdy
dotychczas
gdzieniegdzie
ladaco
mimochodem
nadal
nadaremnie
nadto
nadspodziewanie
nadzwyczaj
naonczas
naówczas
naprawdę
naprędce
naprzeciw
naprzód
naraz
nareszcie
nasamprzód
natenczas
natomiast
natychmiast
nawzajem
nazad
nazajutrz
nazbyt
niedość
nieledwie
nieomal
nieraz
niewcześnie
niewiele
niezadługo
niezbyt
odkosza
podówczas
pojutrze
pokrótce
pomaleńku
pomału
pomalutku
ponadto
poniewczasie
pojutrze
pośrodku
potem
powoli
pozaocznie
półgłosem
przebóg
przeddzień
przedtem
przedwczoraj
przeto
psiakość
rokrocznie
toteż
tymczasem
wcale
wczas
wdłuż
wkrótce
wniebogłosy
wpół
wprawdzie
wprost
wraz
wreszcie
wręcz
wspak
wskroś
wstecz
wszerz
wtem
wtenczas
wzdłuż
wzwyż
zadość
zaiste
zaledwie
zanadto
zanim
zapewne
zaprawdę
zaraz
zarówno
zatem
zawczasu
zazwyczaj
zgoła
znienacka
znikąd
znów
zrazu
zresztą
zwolna

HIGIENA PRACY UMYSŁOWEJ

Aby praca umysłowa była wydajna, należy:

1. Odżywiać się odpowiednio, spożywając niezbyt wiele ciał białkowych, zwłaszcza mięsa, natomiast dostateczną ilość węglowodanów, tj. cukru, pieczywa, jarzyn, a także tłuszczów. Nadmierne najadanie się wywołuje ociężałość i ospałość.

2. Spać w przewietrzonym pokoju; w wieku do lat 12 — 11 godzin na dobę, 12—14 lat — 10½ godz. na dobę. 14—16 lat — 10 godz., od 16—18 lat — 9½ godz., 18—19 lat — 9 godz., 19—21 lat — 8½ godziny.

3. Zażywać codziennie ruchu na świeżym powietrzu.

4. Mieć określoną porę i miejsce pracy.

5. Dbać o estetyczny wygląd miejsca pracy.

6. Przestrzegać ażeby temperatura w pokoju wynosiła około 13 stopni C. (Nadmierna ciepłota pokoju wywołuje ociężałość i senność).

7. Umieścić oświetlenie miejsca pracy nieco z lewej strony pracującego.

8. Przygotować narzędzia pracy przed przystąpieniem do zajęć.

JAK SIĘ UCZYĆ?

JAK PRZYGOTOWYWAĆ ZADANĄ LEKCJĘ

1. Słuchaj uważnie wykładu nauczyciela.
2. Przeczytaj uważnie zadaną lekcję (w całości) i zrób krótkie notatki.
3. Znajdź w słowniku wyrazy niedokładnie zrozumiane. Nie staraj się zapamiętać niczego bez dokładnego zrozumienia treści.
4. Podkreśl w nowej lekcji momenty główne i powiąż je z faktami poznanymi dawniej (przez porównanie i przeciwstawienie).
5. Pamiętaj, że powtórzenie jest podstawą dobrego opanowania przerabianego materiału. Powtórz całą lekcję w głównych zarysach, ale nie rób tego mechanicznie.

JAK ROBIĆ NOTATKI I ZBIERAĆ MATERIAŁY DO REFERATÓW, ODCZYTÓW itd.

1. Notować należy na osobnych kartkach jednakowego formatu (najlepiej 10 × 15 cm).
2. Pisać tylko po jednej stronie kartki.
3. Dokładnie podawać na każdej kartce tytuł książki i stronicę, gdy się notuje cytaty, przepisuje i streszcza jakiś tekst.

4. Robić notatki dopiero przy drugim czytaniu lub przeglądaniu książki; przy pierwszym odpowiednie miejsca zaznaczać ołówkiem na marginesie, zanotowawszy sobie stronicę.
5. Zapisywać tylko rzeczy istotnie ważne.
6. Gromadzić kartki według treści w odpowiednich kopertach z nagłówkami.

JAK PISAĆ REFERATY

1. Porobić z książek, potrzebnych do danego referatu, notatki na oddzielnych kartkach (jak wyżej).
2. Ułożyć kartki według pokrewieństwa zagadnień.
3. Opracować plan referatu w punktach głównych i podrzędnych.
4. W brulionie (pierwszej redakcji) zostawić margines i odstępy między wierszami dla poprawek i uzupełnień.
5. W czystopisie referatu odpowiednio wydzielić tytuły poszczególnych części przez odsunięcie je od tekstu i podkreślenie.

JAK SIĘ UCZYĆ NA PAMIĘĆ

1. Przeczytaj cały utwór, ogarnij jego treść i uprzytomnij sobie myśl główną.
2. Utwór większy podziel na części stanowiące logiczną całość. Ucz się każdej części oddzielnie, przy każdej następnej powtarzając poprzednie. Utwory mniejsze opanowuj w całości.
3. Powtarzaj utwór często, aby go utrwalić w pamięci.

JAK CZYTAĆ I CO CZYTAĆ?

Czytać należy uważnie i w skupieniu. Należy pamiętać autora, tytuł, rok i miejsce wydania czytanej książki. Przed przystąpieniem do czytania książki należy zapoznać się z przedmową (jeśli jest) i spisem treści.

Trudniejszych ustępów w czytanych książkach nie należy opuszczać, dobrze jest wrócić do nich po przeczytaniu całości, aby wtedy jeszcze raz je przemyśleć i opracować.

Starannie prowadzony dziennik lektury jest najlepszym kontrolerem czytania, ułatwia zapamiętanie przeczytanych książek, ich ocenę i dobór.

Dziennik lektury może być prowadzony w zwykłym zeszycie, którego stronicę dzielimy na dwie części; na jednej notujemy datę przeczytania książki, nazwisko autora, tytuł i rok wydania, na drugiej zamieszczamy zwięzłe streszczenie książki, jej ocenę, ciekawsze cytaty itp.

Poniżej dajemy spis książek, które są warte przeczytania.

Spis ten, choć szerszy niż w roku zeszłym, nie jest, rzecz jasna wyczerpujący.

Zawiera jednak pozycje istotne, przeważnie z lektury dodatkowej i uzupełniającej program szkolny.

Spis podzielony został na dwa działy

1. Literaturę piękną.
2. Dział społeczny i popularno - naukowy.

Poziom pierwszy — dla młodzieży do lat 14 — oznaczony został w nawiasie I, poziom drugi — dla młodzieży do lat 17 — 18 II

LITERATURA PIĘKNA

AMICIS — Serce (I)
ALDRIDGE — Orzeł morski (II)
BALZAC — Eugenia Grandet (II), Ojciec Goriot (II)
BECHER STOWE — Chata Wuja Toma (I)
BOGUSZEWSKA — Czerwone węże (I), Świat po niewidomemu (I,II)
BOY - ŻELEŃSKI — Znaszli ten kraj (II)
BRZOZOWSKI — Płomienie (II)
BURNETT — Tajemniczy ogród (I)
BUCK PEARL — Ziemia błogosławiona (II)
CHOYNOWSKI — Kuźnia (II)
CONRAD J. — Murzyn z załogi Narcyza (II)
CONRAD J. — Lord Jim (II)
COSTER KAROL DE — Osobliwe przygody Dyla Sowizdrzała (II)
CRONIN — Cytadela (II)

CZECHOW — Nowele (II)

DANIŁOWSKI — Pociąg (I, II), Z minionych dni (II)

DAUDET — Ostatnia lekcja (I)

DĄBROWSKA — Ludzie stamtąd (II), Marcin Kozera (I, II), Dni i Noce (II)

DICKENS — Dawid Copperfield (I), Oliver Twist (I), Powieść o dwóch miastach (I)

DOSTOJEWSKI — Zbrodnia i kara (II)

DREISER — Finansista (II)

DUHAMEL — Żywoty męczenników (II)

DYGASIŃSKI — Wilk, psy i ludzie (I), Zając (I)

FIEDLER — Zdobywamy Amerykę (I), Zwierzęta z lasu dziewiczego (I, II), Kanada pachnąca żywicą (I, II), Dywizjon 303 (I, II).

FEUCHTWANGER — Rodzina Oppenheim (II)

FÖLDES — Ulica Kota Rybołówcy (II)

GIERM SELMER — Nad dalekim cichym fiordem (I, II)

GOGOL — Martwe dusze (II)

GORKI — Matka (II), Dzieciństwo (I, II), Śród ludzi (II), Moje uniwersytety (II)

GÓRSKA HALINA — Chłopcy z ulic miasta (I), Nad czarną wodą (I), Druga brama (II)

GÓRSKA PIJA — Sługi boże (II)

GRAHAME — O czym szumią wierzby (I)

GROSMAN — Śmierć poety (II)

GREY OWL — Szara sowa (I)

GĄSIOROWSKI — Huragan (I, II)

GRUSZECKA — Od Karpat nad Bałtyk (I, II)

HUGO W. — Pracownicy morza (I), Człowiek śmiechu (I), Nędznicy (I, II), Rok 1793 (I, II), Kościół Najświętszej Marii Panny (II)

JESKE - CHOIŃSKI — Tiara i korona (II)

IBSEN — Wróg ludu (II)

KAMIŃSKI — Kamienie na szaniec (I, II)

KADEN - BANDROWSKI — Miasto mojej matki (I, II)

KASSIL — Szwambrania (I)

KATAJEW — Samotny biały żagiel (I), Naprzód, czasie (I, II)

KIPLING — Księga dżungli (I)

KONOPNICKA — Niemczaki (I), Dym (I), Nasza szkapa (I), W winiarskim forcie (I), Obrazki (I, II)

KORCZAK — Sława (I), Bankructwo małego Dżeka (I), Na koloniach letnich (I)

KORCZAKOWSKA — Dzieci podwórka (I)

KOSSAK - SZCZUCKA — Krzyżowcy (II)

KRASZEWSKI — Zygmuntowskie czasy (I, II), Dziecię Starego Miasta (I), Poeta i świat (II), Ostap Bondarczuk (II), Powrót do gniazda (II)

KRUCZKOWSKI — Kordian i cham (II)

LAGERLÖF — Gösta Berling (II)

LOFTING — Doktór Dollitle i jego zwierzęta (I, II), Podróże Dr Dollitle (I, II), Cyrk dra Dollitle (I, II)

LONDON — Zew krwi (I, II), Biały Kieł (I, II)

MOLNAR — Chłopcy z Placu Broni (I)

MONTGOMERY — Ania z Zielonego Wzgórza (I)

MORCINEK—Łysek z pokładu Idy (I), Wyrąbany chodnik (II)

MORSTIN — Kłos panny (II)

NIEMOJEWSKI A — Ludzie rewolucji (II)

ORKAN — Jużyna (I, II), Komornicy (II)

ORZESZKOWA — Dziurdziowie (I, II), Dwa bieguny (II), Marta (II), Cham (II), Meir Ezofowicz (II), Gloria victis (II)

OSTROWSKI — Jak hartowała się stal (I, II)

PRUS — Z legend dawnego Egiptu (I), Anielka (I, II), Powracająca fala (I, II), Placówka (I, II), Faraon (II)

PRUSZYŃSKI — Droga wiodła przez Narvik (II)

REYMONT — Sprawiedliwie (II), Orka (I, II)

ROLLAND R. — Piotr i Łucja (II). Jan Krzysztof (II)

ROSTWOROWSKI — Niespodzianka (II)

ROTH — Hiob (II)

SCHILLER — Zbójcy (II), Intryga i miłość (II)

SEMPOŁOWSKA — Na ratunek (I, II)

SIENKIEWICZ — Szkice węglem (II), Bartek zwycięzca (I, II), Za chlebem (I), Latarnik (I), Janioł (I)

SILONE — Fontamara (II)

SINCLAIR — Król węgiel (II)

STRUG — Ludzie podziemni (I, II), Dzieje jednego pocisku (I, II)

SZELBURG — Dom wielki jak świat (I)

SZOŁOCHOW — Nauka nienawiści (II), Cichy Don (II), Zorany ugór (II)

ŚWIRCZYŃSKA — Arkona, gród Świętowita (I)
TETMAJER — Na skalnym Podhalu (II)
TOŁSTOJ A. — Rok 1918 (II), Piotr I (II)
TOŁSTOJ L. — Dzieciństwo (I, II), Wojna i pokój (II)
TURGIENIEW — Mumu (I)
TWAIN — Przygody Tomka Soyera (I), Książę i żebrak (I)
WASILEWSKA — Ziemia w jarzmie (II), Tęcza (II)
WELLS — Człowiek niewidzialny (I)
WIKTOR J. — Orka na ugorze (II)
VERNE JULES — Dzieci Kapitana Granta (I), Podróż dookoła świata (I)
VOYNICH L. — Szerszeń (I, II)
ZOLA — Germinal (II)
ZWEIG S. — Spór o sierżanta Griszę (II)
ŻEROMSKI — Echa leśne (I), Dr Piotr (II), Siłaczka (I, II), Róża (II), Przedwiośnie (II)
ŻUŁAWSKI — Na srebrnym globie, Stara ziemia, Zwycięzca (I, II)
ŻURAKOWSKA — Roman i 19 (I), Jutro niedziela (I), Pójdziemy w świat (I).

DZIAŁ SPOŁECZNY I POPULARNO-NAUKOWY

BARSKI — Na wielkiej fali (II)
BEEB — W głębinach oceanu (I, II), Galapagos (I, II)
BLINOWSKI — Od panowaia karteli ku gospodarce planowej (II)
BOBIŃSKA — Marja Curie (I)
BOREJSZA — Hiszpania (II)
BRAGG — Tajemnice atomu (II)
BRUS W. — Urojenie i rzeczywistość. Prawda o ZSRR (II), O kartelach, koncernach i trustach (II)
CRUIF DE — Łowcy mikrobów (I, II), Walka nauki ze śmiercią (I, II)
CURIE EWA — Maria Curie (II)
CZARNOWSKI — Kultura (II)
DOBROWOLSKI — Amundsen na tle Nansena i wikingów polarnych (I, II), Męczennicy polarni (I, II), Najpiękniejsze klejnoty natury (I, II)
DEMBOWSKI — Psychologia małp (II), Nauka radziecka (II)

DROGIN — Myślące maszyny (II)
ENGELS — Rozwój socjalizmu od utopii do nauki (II)
ERLICH — Istota faszyzmu (II)
FIESENKOW — Kosmogonia układu słonecznego (II)
FLESZAROWA — Rozwój świata organicznego (II), Historia ziarnka piasku (I, II)
FRISEK — Życie pszczół (II)
GALL O. — Fizyka na wesoło (II)
GOMBRICH E. — Godziny wieków (historia świata dla ciebie) (I)
JEANS J. Podróż w czasie i przestrzeni (II), Niebo (astronomia dla laików) (II)
KARLSON — Twórcy lotnictwa (I, II)
KELLER — Narodziny życia (II)
KINGSLEY — Heroje (I)
KUZNIECOW — Wróg pod mikroskopem (I, II)
LOON VAN — Człowiek ustokrotniony (II)
MARKS i ENGELS — O materializmie historycznym (II)
MICHAJŁOW — Jak powstało życie na ziemi (I, II), Rozwój świata organicznego (II)
MORACZEWSKI — Warszawa (II)
NIKOLSKI i JAKOWLEW — Jak ludzie nauczyli się mówić (I)
wg PERELMANA — Fizyka w życiu codziennym (II)
PARANDOWSKI — Dysk olimpijski (I)
PLECHANOW — O roli jednostki w historii (II)
PORĘBSKI — Wielcy twórcy nauki (I, II)
PTASZNIK — Kultura wieków średnich (II)
RADLIŃSKA — Książka wśród ludzi (II)
ROLLAND R. — Michał Anioł (II), Beethoven (II), Tołstoj (II)
ROSTAND — Owady (II)
SCHRENCEL — Bracia z całego świata (mała etnografia) (I)
SEMPOŁOWSKA — Warszawa wczoraj i dziś (I, II)
SKARZYŃSKA J. — Jak czytać książki i gazety (II)
SUBBOTIN — Pochodzenie i wiek ziemi (II)
Dr WSZĘDOBYLSKI — 3.000.000 km/sek. z dr. Wszędobylskim (I, II), Najciekawsza podróż z dr. Wszędobylskim (I, II)
ZAWADZKI — Od Monachium do drugiej wojny światowej (II)

KTO TO JEST?

(porównaj nasz konkurs)

Poniżej dajemy podobizny wybitnych poetów i pisarzy polskich i obcych. Zgadnij, kogo one przedstawiają.

ŁAUREACI NAGRODY NOBLA*)

Rok

1901. SULLY-PRUDHOMME (1839—1907), poeta francuski, pisał liryki filozoficzne.

1902. MOMMSEN THEODOR (1817 — 1903), pisarz niemiecki, otrzymał nagrodę za „Historię Rzymu".

1903. BJÖRNSON (1832—1910), pisarz norweski, najw. dramaty: „Tomasz Rendalen", „Synowie Solbakken".

1904. MISTRAL FRYDERYK (1830—1914), poeta prowansalski, napisał epopeę „Mireio".

„ ECHEGARAY JÓZEF (czyt. Eczegaraj) (1832—1916), dramaturg hiszpański.

1905. SIENKIEWICZ HENRYK (1846—1916), powieściopisarz polski; nagroda za „Quo vadis".

1906. CARDUCCI G. (1835—1907), włoski poeta liryczny; nagroda za „Ody barbarzyńskie".

1907. KIPLING R. (1865—1935), poeta i prozaik angielski; najwybitniejsze dzieła: „Kim", „Księga dżungli", „Ballady żołnierskie".

1908. EUCKEN RUDOLF (1846—1926), pisarz niemiecki. Napisał: „Wielcy myśliciele".

1909. LAGERLÖF SELMA (ur. 1858), powieściopisarka szwedzka; najwybitniejsze utwory: „Gösta Berling", „Maja Liza".

1910. HEYSE PAWEŁ (1830—1914), pisarz niemiecki, nowelista, powieściopisarz, dramaturg. Najwybitniejsze dzieła: „Kleopatra", „Wesele na Capri".

1911. MAETERLINK MAURYCY (1862), pisarz belgijski; najwybitniejsze dzieła: „Monna Vanna" (dramat), „Życie pszczół". „Życie termitów", „Śmierć".

1912. HAUPTMANN GERHARD (1862), pisarz niemiecki; dramaty: „Tkacze", „Hanusia", „Zatopiony dzwon", powieści: „Kacerz z Saony", „Głupiec".

1913. TAGORE RABINDRANATH (1861), poeta i filozof hinduski, utwory: „Góra", „Dom i świat" i inne.

1915. ROLLAND ROMAIN (1866—1945), pisarz francuski; powieści: „Jan Krzysztof", „Dusza zaczarowana", „Colas Breugnon" i inne.

1916. HEIDENSTAMM VERNER (1859), poeta szwedzki; „Epopea rycerska".

---

*) Nagrodę ufundował ALFRED NOBEL (1833—1896), szwedzki chemik, przemysłowiec, wynalazca dynamitu.

1917. GJELLERUP KAROL (1857—1919), powieściopisarz duński: „Pielgrzym Kamanita", „Młyn na wzgórzu" i inne.

1918. PONTOPPIDAN HENRYK (1857), powieściopisarz duński. Zbiór opowiad. „Diabeł domowego ogniska".

1919. SPITTELER KAROL (1845—1924), pisarz szwajcarski, piszący po niemiecku; poematy: „Prometeusz", „Wiosna olimpijska", powieść „Imago". Nagroda za „Wiosnę olimpijską".

1920. HAMSUN KNUT (1859—1947), powieściopisarz norweski. Powieści: „Głód", „Misteria", „Kobiety u studni". Nagroda Nobla za „Błogosławieństwo ziemi". Podczas ostatniej wojny służył piórem hitleryzmowi, za co potępił go własny naród i cały świat antyfaszystowski.

1921. FRANCE ANATOL (1844—1924), powieściopisarz francuski: „Thais", „Zbrodnia Sylwestra Bonnarda", „Pierścień z ametystu" i inne.

1922. BENAVENTE JACINTO (1866), komediopisarz hiszpański: „Źle kochana" i inne.

1923. YEATS (czyt. Jets) WILIAM (1865), pisarz irlandzki: „Opowiadanie o Hanrahanie Rudym".

1924. REYMONT WŁADYSŁAW (1868—1925), powieściopisarz polski: „Komediantka", „Fermenty", „Ziemia obiecana". Nagroda Nobla za powieść „Chłopi".

1925. SHAW (Szou) BERNARD (1856), dramaturg angielski: „Św. Joanna", „Cezar i Kleopatra", „Socjalista na ustroniu" i inne.

1926. DELEDDA GRACJA (1873—1936), powieściopisarka włoska: „Tęsknoty", „Annalena Bilsini" i inne.

1927. BERGSON HENRYK (1859), filozof francuski: „Ewolucja twórcza", „Śmiech" i inne.

1928. UNDSET SIGRID (1882), powieściopisarka norweska: „Krystyna, córka Lawransa" i inne.

1929. MANN TOMASZ (1875), powieściopisarz niemiecki: „Buddenbrookowie" (nagroda Nobla), „Tonio Kröger", „Czarodziejska góra". Tomasz Mann nie wrócił po wojnie do Niemiec, skąd uciekł przed represjami faszystów, czyniąc odpowiedzialnym cały naród niemiecki za okrucieństwa i zbrodnie, które miały miejsce w okresie triumfującego hitleryzmu.

1930. LEWIS (czyt. Luis) SINCLAIR (1885), powieściopisarz amerykański: „Główna ulica", „Mantrap" i inne.

1931. KARLFELDT ERIK (1864—1931), liryk szwedzki.
1932. GALSWORTHY JOHN (1887—1933), pisarz angielski: „Saga rodu Forsytów“ i inne.
1933 BUNIN IWAN (1870), pisarz rosyjski: „Pan z San Francisco“, „Czary życia“.
1934. PIRANDELLO L. (1867—1936), pisarz włoski: dramaty: „Henryk VIII“, „Sześć postaci w poszukiwaniu autora“ i inne
1936. O'NEILL EUGENE (1888), dramaturg amerykański: „Cesarz Jones“ i inne.
1937. MARTIN DU GARD (1881), powieściopisarz francuski: „Bracia Thibaults“.
1938 BUCK PEARL — powieściopisarka amerykańska; powieści i nowele z życia Chin: „Ziemia błogosławiona“ i inne.
1946. HESSE HERMAN (1877), pisarz niemiecki, tworzy na emigracji, nie solidaryzuje się z faszyzmem: „Wilk stepowy“, „Narcyz i złotousty“, „Sidharta“.
1947. BREKKER MARIA, 28-letnia powieściopisarka norweska. Powieść „Matka Maria“.

WYBITNIEJSI PISARZE ZWIĄZKU RADZIECKIEGO

Laureaci Premii Stalina.

CZUKOWSKI KORNEL (1882), pisze dla dzieci: „Krokodyl“, „Mojdodyr“, „Słoneczko“ i inne.

ERENBURG ILIA (1891). „Życie i śmierć Mikołaja Kurbowa“, „Rwacz“, „Upadek Paryża“, „Burza“.

DŻAMBUŁ DŻABAJEW — poeta z Kazachstanu.

FADIEJEW ALEKSANDER (1901): „Pogrom“, „Ostatni z Udege“, „Młoda Gwardia“.

KATAJEW WALENTY (1897), pisze dla młodzieży: „Siedem cudów“ „Wczoraj a dzisiaj“, „Dwanaście miesięcy“, „Samotny biały żagiel“ i inne.

RYLSKI MAKSYM (1895), poeta ukraiński. „Wśród burzy śniegu“, „Trzynasty wieczór“, „Lato“, „Słowo o Matce-Ojczyźnie“ i inne.

STALSKI SULEJMAN (1869—1937). poeta dagestański.

SZOŁOCHOW MICHAŁ (1905), „Cichy Don“, „Zorany ugór“, „Walczyli za Ojczyznę“.

TOŁSTOJ ALEKSY (1882—1945). „Droga przez mękę“, „Piotr I“, „Iwan Groźny“ i inne.

TYCZYNA PAWEŁ [illegible] ukraiński: „Wiatr z Ukrainy“, „Kotowski“ i inne

TWARDOWSKI ALEKSY (1910), „Wasyli Tiorkin“ i inne.

ESPERANTO

ESPERANTO — jest to język międzynarodowy, utworzony przez warszawskiego okulistę, dra Ludwika Zamenhofa, w roku 1887. Dzięki esperantu zbyteczną będzie rzeczą uczenie się wielu języków obcych, których — jak wiadomo — na kuli ziemskiej jest przeszło 2000.

Dr L. Zamenhof

W wielu państwach uczą się już esperanta, w szkołach, przeważnie nadobowiązkowo, ale to nie rozwiązuje kwestii. Toteż esperantyści od wielu lat domagają się wprowadzenia ESPERANTA do szkół jako przedmiotu obowiązkowego.

Wiele stacyj radiowych nadaje audycje w języku ESPERANTO w tym i Warszawa (w każdą środę o godz. 22.10 na fali [illegible]06).

Największe arcydzieła literatur światowych zostały przełożone na język ESPERANTO, jak „Pan Tadeusz" — Mickiewicza, „Hamlet" — Szekspira, „Faust" — Goethego, „Eugeniusz Oniegin" — Puszkina i wiele innych.

ESPERANTO jest najłatwiejszym językiem świata. Gramatyka jego jest nadzwyczaj prosta.

Bliższe szczegóły o języku są w każdym samouczku. Niedawno ukazał się w Krakowie najnowszy podręcznik prof. Mieczysława Sygnarskiego pt. „Kurs elementarny esperanto w 15 lekcjach".

MATEMATYKA

Kwadraty i sześciany liczb od 1 do 40

a	a^2	a^3	a	a^2	a^3
1	1	1	20	400	8000
2	4	8	21	441	9261
3	9	27	22	484	10648
4	16	64	23	529	12167
5	25	125	24	576	13824
6	36	216	25	625	15625
7	49	343	26	676	17576
8	64	512	27	729	19683
9	81	729	28	784	21952
10	100	1000	29	841	24389
11	121	1331	30	900	27000
12	144	1728	31	961	29791
13	169	2197	32	1024	32768
14	196	2744	33	1089	35937
15	225	3375	34	1156	39304
16	256	4096	35	1225	42875
17	289	4913	36	1296	46656
18	324	5832	37	1369	50653
19	361	6859	38	1444	54872
			39	1521	59319
			40	1600	64000

Zmiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne

1/2=0,500	5/8=0.625	8/11=0,727	1/14=0,071	11/16=0.688
1/3=0,333	7/8=0.875	9/11=0,818	3/14=0,214	13/16=0,813
2/3=0,666	1/9=0.111	10/11=0,909	5/14=0,351	15/16=0,938
1/4=0,250	2/9=0,222	1/12=0,083	9/14=0,643	1/20=0,050
3/4=0,750	4/9=0,444	5/12=0,417	11/14=0.786	3/20=0,150
1/5=0,200	5/9=0.556	7/12=0,583	13/14=0,929	7/20=0,350
2/5=0,400	7/9=0,778	11/12=0,917	1/15=0,067	9/20=0,450
3/5=0,600	8/9=0,889	1/13=0,077	2/15=0,133	11/20=0,550
4/5=0,800	1/10=0,100	2/13=0,154	4/15=0,267	13/20=0,650
1/6=0,167	3/10=0,300	3/13=0,231	7/15=0,467	17/20=0,850
5/6=0,833	7/10=0,700	4/13=0,308	8/15=0,533	19/20=0,950
1/7=0,143	9/10=0,900	5/13=0,385	11/15=0,733	1/21=0,047
2/7=0,286	1/11=0.091	6/13=0,462	13/15=0,867	5/21=0.238
3/7=0,429	2/11=0,182	7/13=0,539	14/15=0,933	1/22=0,045
4/7=0,571	3/11=0,273	8/13=0,615	1/16=0.063	1/23=0,043
5/7=0,714	4/11=0,364	9/13=0,692	3/16=0,188	1/24=0,042
6/7=0,857	5/11=0,455	10/13=0,769	5/16=0,313	1/25=0.040
1/8=0,125	6/11=0,545	11/13=0,846	7/16=0,438	
3/8=0,375	7/11=0,636	12/13=0,923	9/16=0,563	

ALGEBRA

$(a+b) \cdot (a-b)=a^2-b^2$;

$(a+b)^2=a^2+2ab+b^2$;

$(a-b)^2=a^2-2ab+b^2$

$(a+b)^3=a^3+3a^2b+3ab^2+b^3=(a+b) \cdot (a^2-ab+b^2)$;

$(a-b)^3=a^3-3a^2b+3ab^2-b^3$

$a^3-b^3=(a-b) \cdot (a^2+ab+b^2)$;

$(a+b+c+d \ldots)^2=a^2+b^2+c^2+d^2 \ldots +2ab+2ac+$
$+2ad+2bc+2bd+ \ldots +2cd+ \ldots$ (dodajemy kwadraty wszystkich wyrazów i wszystkie możliwe podwojone iloczyny, utworzone z danych wyrazów po dwa w każdym).

ROWNANIA

Równania pierwszego stopnia.

$ax+b=c;$

$x=\frac{c-b}{a};$ równanie niezupełne $ax+b=0;$ $x=-\frac{b}{a}$

Układ równań z dwiema niewiadomymi:

$a_1x+b_1y=c_1;$ $x=\frac{c_1b_2-c_2b_1}{a_1b_2-a_2b_1};$ $y=\frac{a_1c_2-a_2c_1}{a_1b_2-a_2b_1}$

$a_2x+b_2y=c_2;$

ROWNANIA KWADRATOWE

I. Niezupełne:

$ax^2=b;$ $x=\pm\sqrt{\frac{b}{a}}$

II. Zupełne:

1. $x^2+px+q=0;$ $x=-\frac{p}{2}\pm\sqrt{\frac{p^2}{4}-q}$

2. $ax^2+bx+c=0;$ $x=\frac{-b\pm\sqrt{b^2-4ac}}{2a}$

3. $x_1+x_2=-p=-\frac{b}{a}$ $x_1 \cdot x_2=q=\frac{c}{a}$

GEOMETRIA

PLANIMETRIA

Pole trójkąta = $\frac{1}{2} \cdot c \cdot h$ (c—podstawa, h—wysokość) albo $\sqrt{p(p-a)(p-b)(p-c)}$; (a, b i c — boki, p — ½ obwodu trójkąta).

Pole kwadratu = a^2 (a — bok).

Pole równoległoboku = $a \cdot h$ (a — bok, h — wysokość)

Pole trapezu = $\frac{a+b}{2} \cdot h$ (a i b — podstawy).

Długość okręgu=$2\pi R$ (π—stała matematyczna, R—promień)

Pole koła=$\pi \cdot R^2$

Bok trójkąta równobocznego wpisanego w koło =$R\sqrt{3}$

Bok kwadratu = $R\sqrt{2}$

Bok sześciokąta = R;

Bok dziesięciokąta=$\frac{R}{2}(\sqrt{5}-1)$

Stała matematyczna $\pi = 3,1416$; $2\pi = 6,832$; $^4/_3\pi$= =4,1888; $1/3\pi$=1,0472; $\frac{\pi}{180}$ =0,0175; π^2=9,8696; π^3=31,0065

$\frac{1}{\pi}$=0,3183; $\sqrt{\pi}$=1,7725; $\sqrt[3]{\pi}$ =1,4646;

STEREOMETRIA

Pole sześcianu = $6a^2$, objętość = a^3.

Pole powierzchni bocznej graniastosłupa prostego = iloczynowi liczb wymiarowych obwodu podstawy i wysokości.

Objętość graniastosłupa prostego = iloczynowi pola podstawy i wysokości.

Pole powierzchni bocznej ostrosłupa prostego = ½ iloczynu sumy liczb wymiarowych obwodów podstaw i wysokości, ściany bocznej.

Objętość ostrosłupa = ⅓ iloczynu pola podstawy i wysokości.

Pole powierzchni bocznej walca = $2\pi Rh$ (R-promień podstawy, h-wysokość).

Objętość walca = $2\pi R^2h$

Pole powierzchni bocznej stożka = $\pi R.l$ (l — tworząca — prosta wyprowadzona od wierzchołka stożka do obwodu jego podstawy)

Pole całkowite stożka = $\pi R \cdot l + R$

Objętość stożka = $\frac{1}{3}\pi R^2 h$

Pole powierzchni kuli = $4\pi R^2$; objętość kuli = $\frac{4}{3}\pi R^3$

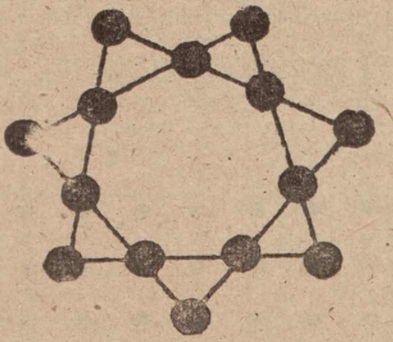
Pole elipsy = $\pi a . b$ (a i b — średnica elipsy)

Pole odcinka paraboli = $\frac{2}{3}$ d.h

ZADANIE MATEMATYCZNE

(porównaj nasz konkurs)

W miejsce punktów wstawić cyfry od 1 do 14 w ten sposób, ażeby suma cyfr na każdej prostej linii wynosiła 30.

ZASTANÓW SIĘ I ODPOWIEDZ

(porównaj nasz konkurs)

1. Jeżeli trzy koty zabijają trzy szczury w ciągu trzech minut, ile czasu musi mieć sto kotów do zabicia stu szczurów?

2. Pewien wieśniak miał siedemnaście baranów. Padły mu wszystkie z wyjątkiem dziewięciu. Ile mu pozostało?

3. Wiemy, że w tuzinie jest dwanaście znaczków jednozłotowych. Ile wobec tego jest w tuzinie znaczków dwuzłotowych?

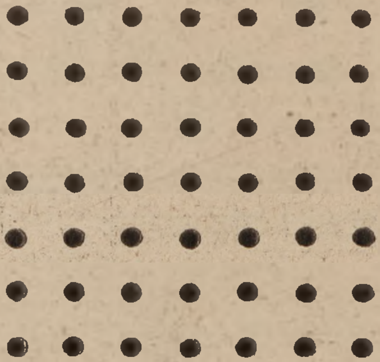
4. Małpa znalazła się w studni trzydziestometrowej. Co dzień wspina się na trzy metry i opada na dwa. Ile dni będzie musiała wychodzić ze studni?

5 Dziesięć pończoch czarnych i dziesięć pończoch białych zmieszano w szufladzie. Jest zupełnie ciemno. Jeśli w tej ciemności chce się wybrać parę białych lub czarnych, ile trzeba wyjąć z szuflady sztuk, by być pewnym, że się posiada jedną parę w tym samym kolorze?

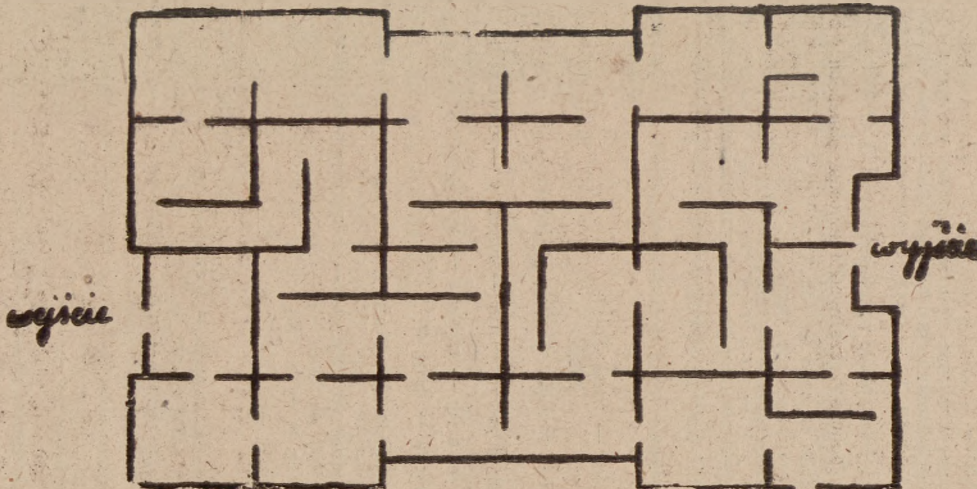
PRÓBA CIERPLIWOŚCI

(porów. nasz konkurs)

Trzynastu pociągnięciami ołówka (liniami prostymi, bez przerw) przekreślić wszystkie 49 punktów; każde załamanie linii musi wypaść na punkcie; linie mają się ze sobą krzyżować, jednak muszą biec równolegle do krawędzi i przekątni kwadratu, nie mogą natomiast wychodzić poza jej granice. Po rozwiązaniu tego zadania — kto ma jeszcze ochotę dłużej się pomęczyć — może spróbować osiągnąć ten sam wynik dwunastu pociągnięciami.

LABIRYNT (porówn. nasz konkurs)

Ten rysunek przedstawia dom o wielkiej ilości połączonych z sobą otwartymi drzwiami pokoi. Postarajcie się przejść od wejścia do wyjścia tak, by nie ominąć ani jednego pokoju i przez żaden dwa razy nie przechodzić.

FIZYKA

I. MECHANIKA

Droga przebyta wyraża się następującymi wzorami:

1) w ruchu jednostajnym: $S = vt$ (S — droga, v — szybkość, t — czas),

2) w ruchu jednostajnie przyśpieszonym: $S = V_0 t \pm \frac{at^2}{2}$ (V_0 — szybkość początkowa, a — przyśpieszenie),

3) przez ciało rzucone na dół: $S = V_0 t + \frac{1}{2} gt^2$ (g — przyśpieszenie ziemskie),

4) przez ciało rzucone do góry: $S = V_0 t - \frac{1}{2} gt^2$

W ruchu jednostajnym po kole przyśpieszenie $a = \frac{v^2}{r}$ (v — szybkość ciała po obwodzie koła, r — promień);

Siła odśrodkowa (oraz dośrodkowa) przy $a = \frac{v^2}{r}$ wynosi $P = \frac{mv^2}{r}$ (m — masa ciała);

Ciężar ciała: $P = mg$ $\left(g = 981 \frac{cm}{sek^2}\right)$;

Gęstość ciała: $d = \frac{m}{v}$ (m — masa; v — objętość);

Siła $P = m \cdot a$ (m — masa, a — przyśpieszenie);

Jednostka siły — dyna $= \frac{g \cdot cm}{sek^2}$

Praca $L = F \cdot s$ (F — siła, s — droga, wzdłuż której działa siła).

Jednostki pracy: praktyczna — kilogramometr, kilowatgodzina, fizyczna — erg = dyna . cm; 1 dżul = 10.000.000 ergów.

Moc (dzielność) : $M = \frac{L}{}$

Jednostk mocy : 1 watt $= \frac{dżul}{sek.}$

1 koń parowy HP $= 75 \frac{kg.m}{se}$

Energia potencjalna : $E_p = $ h (P — ciężar ciała, h — wysokość, na jaką wzniesione zostało ciało przy jego spadku na poziom ziemi).

Energia kinetyczna : $E_k = \frac{mv^2}{2}$

Ruch falowy λ (długość fali) $= c \cdot T = \frac{c}{n}$ (c — szybkość rozchodzenia się fali, T — okres drgań, n — liczba drgań na sek.)

II. CIEPŁO

Ciepło (Q) dostarczone ciału o masie **M** przy zmianie temperatury od t_1 do t_2 przy cieple właściwym Cwł:
$Q = MCwł\,(t_2 - t_1)$

Rozszerzalność cieplna ciał:

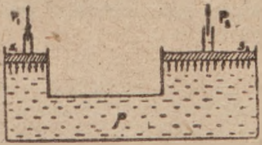
liniowa — $l_t = l_o\,(1 + \alpha t)$ dla ciał stałych.
objętościowa — $V_t = V_o\,(1 + \beta t)$ — dla wszystkich ciał.
(α i β współczynniki liniowy i objętościowy rozszerzalności).

III. HYDROMECHANIKA.

Prawo Pascala:

$$p = \frac{P_1}{S_1} = \frac{P_2}{S_2}$$

p – ciśnienie
P – siła
S – powierzchnia tłoka

Ciśnienie w cieczy rozchodzi się we wszystkich kierunkach jednakowo.

IV. ELEKTRYCZNOŚĆ.

Siła z jaką działają na siebie dwa ładunki elektryczne przy działaniu przyciągającym lub odpychającym, jest wprostproporcjonalna do wielkości tych ładunków (c_1 i c_2) i odwrotnie proporcjonalna do kwadratu odległości

$F = k\,\frac{C_1 \cdot C_2}{r^2}$ (k — współczynnik proporcjonalności, r — odległość).

Jednostką elektrostatyczną ładunku nazywamy taki ładunek elektryczności, który na równy sobie działa w próżni (k = 1) z odległości 1 cm z siłą F = 1 dynie. Jednostką praktyczną ładunku jest 1 kulomb = $3 \cdot 10^9$ jednostek elektrostatycznych ładunku.

Potencjał elektryczny $V = \frac{e}{r}$ (e — wielkość ładunku, r — odległość) Jednostką elektrostatyczną potencjału jest

erg/jedn. elektr. ład., a jednostką praktyczną 1 wolt =

$$= \frac{1 \text{ dżul}}{1 \text{ kulomb}} = \frac{1}{300} \text{ jedn. elektr. potenc.}$$

Pojemność elektryczna: $C = \frac{e}{v}$ (e — ładunek, v — potencjał).

Jednostką elektrostatyczną pojemności jest 1 cm, praktyczną — 1 farad $= \frac{1 \text{ kulomb}}{1 \text{ wolt}} = 9 \cdot 10^{11}$ cm; $1 \mu F = 0{,}000001 F$

Prąd elektryczny.

Jednostką praktyczną natężenia prądu jest 1 amper(A) =

$$= \frac{1 \text{ kulomb}}{1 \text{ sek.}}$$

Prawo Ohma: $I = \frac{V_2 - V_1}{R}$; I = natężenie prądu; $V_1 - V_2$ = różnica potencjałów = napięcie, R — opór elektryczny całkowity.

$$R = \rho \cdot \frac{L}{S}$$

(ρ = opór właściwy równy oporowi, jaki stawia przewodnik długości 1 cm o przekroju 1 mm². L — długość przewodnika, S — pow. przekroju przewodnika). Jednostką oporu jest 1 ohm (Ω).

Prawo Kirchhoffa.

Suma natężeń prądu w odgałęzieniach jest równa natężeniu prądu w pojedyńczej części, przewodnika przed rozgałęzieniem

$$I = I_1 + I_2 + I_3$$

Loczyny z natężeń prądu przez opór w każdym rozgałęzieniu są równe spadkowi napięcia pomiędzy punktami rozgałęzienia.

$$V_A - V_B = I_1 R_1 = I_2 R_2 = I_3 R_3$$

ELEKTROLIZA.

Ilość wydzielonej masy na elektrodzie jest określona prawem FARADAY'a $m = k \cdot I \cdot t$ i zależy od natężenia prądu, czasu elektrolizy i od współczynnika k, który nosi nazwę **równoważnika elektrochemicznego.**

Prawo Joule'a.

Przepływający prąd elektryczny przez przewodnik o dużym oporze wywołuje podwyższenie się jego temperatury i wydzielanie się ciepła w ilości wyrażonej wzorem

$$Q = 0{,}24 \cdot I \cdot t \cdot V = 0{,}24 \cdot I^2 \cdot R \cdot t \text{ (kal.)}$$

(I — natężenie prądu, t — czas przepływu prądu, V — napięcie).

V. MAGNETYZM

Siły występujące przy działaniach magnetycznych wyrażone są wg prawa Coulomba:

$$F=\frac{1}{\mu}\quad\frac{M_1\quad M_2}{r^2}$$

M — współczynnik przenikliwości magnetycznej:
M_1, M_2 — masy magnetyczne działające na siebie z odległości — r.

Natężenie pola magnetycznego $H=\frac{F}{m}$ jednostka natężenia pola magnetycznego — oersted).

TABELA MIAR METRYCZNYCH

Miary długości.

METR (m) — podstawowa jednostka miary dług.; KILOMETR (km) — tysiąc metrów (1.000 m); CENTYMETR (cm) — jedna setna metra (0,01 m).

Miary powierzchni.

METR KWADRATOWY (m^2) — podstawowa jednostka miary pow.; KILOMETR KWADRATOWY (km^2) — milion metrów kwadratowych (1.000.000 m^2); HEKTAR (ha) — dziesięć tysięcy metrów kwadratowych (10.000 m^2).

Miary objętości.

METR SZEŚCIENNY (m^3) — podstawowa jednostka objętości.

Miary pojemności.

LITR (l) — podstawowa jednostka pojemności; KILOLITR (kl) — tysiąc litrów (1.000 l); HEKTOLITR (hl) — sto litrów (100 l)

Miary wagi.

KILOGRAM (kg) — podstawowa jednostka wagi; TONA (t) — tysiąc kilogramów (1.000 kg); CETNAR (q) — sto kilogramów (100 kg); GRAM (g) — jedna tysiączna kilograma (0,001 kg).

MIARY I WAGI W WARTOŚCIACH METRYCZNYCH

	Polskie	Angielskie i amerykańskie	Rosyjskie
Miary długości	mila = mila geogr. = =7,42 km łokieć=2 stopy=24 cale= 57,6 cm stopa = =28,8 cm cal=2,4 cm	yard = (imp. yard)=3 stopy (foot) = 36 cali (inches =1/2 sążnia (fathom =1/220 furlong= =1/1760 mili urzędowej (statute mile, brit. mile) mila = 1609,3 m furlong = 201,168 m sążeń = 182,88 cm yard = 91,44 cm stopa = 30,48 cm cal = 25,4 mm mila londyńska (english mile)= 1521 m mila morska (sea mile)= =1854,9 m	wiorsta = 500 sążni sążeń (sażeń)= =3 łokcie (arszyny = 7 stóp (futów) = 84 cali (djujmy) wiorsta = =1,06678 km sążeń = 2,1334 m łokieć = 71,12 cm stopa = 30,48 cm cali = 25,4 mm
Miary powierzchni	morg= 1/30 włóki= =0,56 ha włóka = =16,8 ha	mila² (square mile) = =640 akrów (acres) mila²= 2,59 km² akr = .405 ha stopa² (square foot 9,75 dm²	dziesięcina (diesiatina) = 2.400 sążni² dziesięcina= 1.0925 ha sążeń² = 4,55 m²
Miary objętości	korzec = 4 ćwierci = 32 garnce= 128 kwart korzec=128 l ćwierć= =32 l garniec= 4 l kwarta = 1 l	buszel (bushel) =8 galonów (imp. gallons buszel = 36,25 l gallon = 4,54 l tona okrętowa (ton of shipping)= 40 stóp³ (cubic feet) ton = 11,89 hl stopa³ = 29,72 l gallon ameryk. =3,79 l register ton = 2,832 m³ barrel (amer.)=42 galony = 159 l	czetwiert'= = 209,9 l wiadro = 12,3 l
Wagi	cetnar= 100 funtów= =1600 uncyj = 20[illegible] łutów cetnar= =40,55 kg funt=405,5 g uncja= =25,34 g łut = 12,67 g	hundredweight = 112 funtów (pounds)= 1792 uncje (ounces) hundredweight=50,8kg funt = 453,6 g uncja = 28,35 g troy pound = 12 uncyj= =373,249 g centnerweight = 100 funtów = 45,4 kg long ton = 1016 kg short ton amer =907,2kg karat = 0,2 g	berkowiec = 10 pudów = 400 funtów berkwiec= =163,8 kg pud = 16,38 kg funt = 409,5 g

BIOLOGIA

JAK POWSTAŁO ŻYCIE NA ZIEMI?

Substancja żywa składa się z pierwiastków: C, O, H, N, S, P, Ca, K, Na, Mg, Mn, Fe, zgrupowanych w następujących związkach: białka, tłuszcze, węglowodany, lecytyny i lipoidy. Fizykalnie jest złożonym colloidem, tj. roztworem tych związków w wodzie.

Jednak te same pierwiastki spotkać można i w świecie mineralnym. Te same związki występują też w materii nieożywionej. Nie ma więc żadnych podstaw do poglądu, iż substancja żywa jest już z natury rzeczy czymś odrębnym, jak to w swoim czasie uważali witaliści.

Natomiast nigdy dotąd nie stwierdzono doświadczalnie **samorództwa**, tj. aby substancja nieożywiona sama przekształciła się w materię żywą.

Mimo to jednak od najdawniejszych czasów uważano samorództwo za coś tak oczywistego, iż wszyscy uczeni filozofowie, zajmujący się zagadnieniami przyrodniczymi (np. Arystoteles, Pliniusz i in.), traktowali je jako fakt niezaprzeczalny.

Dopiero kiedy od początku XVII wieku zaczyna przeważać empiryczne ustosunkowanie do świata otaczającego, które wymaga poparcia dla każdego teoretycznego poglądu w postaci zaobserwowanych zjawisk i stwierdzonych faktów, okazało się, że wszędzie, gdzie dotąd widziano przykłady samorództwa, występowała zawsze choćby bardzo drobna ilość substancji żywej, która w drodze metabolizmu (przemiany materii) i rozmnażania przybierała na masie i wtedy stawała się dostrzegalna.

Udoskonalenie mikroskopu odkryło ludziom nieznany świat drobnoustrojów. Sądzono, iż tu może znajdzie się przykłady samorództwa. Jednak eksperymenty Spallanzianiego (zatapiania wyjałowionej pożywki w rurce szklanej), a później liczne i wielokrotnie powtarzane doświadczenia Pasteura przekonały ostatecznie, iż samorództwo nigdzie jak dotąd w przyrodzie wykazać się nie daje.

Skąd zatem powstało życie na ziemi?

Uczony szwedzki Arrhenius wysunął teorię, że w postaci drobniutkich przetrwalników bakterii zostało ono zagnane na ziemię gdzieś z przestrzeni międzyplanetarnych pod ciśnieniem promieni świetlnych. Teoria ta prócz za-

strzeżeń zasadniczych (możliwość wielowiekowego przetrwania drobniutkich cząstek substancji żywej w niskiej temperaturze przestrzeni międzyplanetarnych i pod ciągłym działaniem zabójczych promieni kosmicznych) ma ten brak, iż nie tłumaczy istoty zagadnienia samorództwa, przerzucając je jedynie gdzieś na inne regiony układu słonecznego.

Mimo to pozycje obronne neowitalistów w świetle nowszych badań zwężają się coraz bardziej. Dawne przekonania, że żadna substancja organiczna, tj. pochodząca z istoty żywej, nie da się zsyntetyzować z pierwiastków mineralnych, obalił w 1826 roku Wöhler, uzyskując sztucznie w retorcie mocznik. A później w końcu ub. stulecia Fischer, który w drodze sztucznej syntezy otrzymał wieloatomowe fragmenty cząsteczki białka (peptydy). Obecnie nowoczesna chemia otrzymuje w drodze syntetycznej już cały szereg białek.

Z drugiej strony wyłomy poczyniła nowoczesna biologia. Do ostatnich czasów uważano, że najmniejszą częścią substancji zdolnej do samoistnego życia jest komórka z jej właściwymi strukturami, jak jądro, centriol itd. Obecnie przy dokładniejszym zbadaniu virusów — zarazków wywołujących szereg chorób u roślin i zwierząt — a tak drobnych, iż nie były dostrzegalne pod najsilniejszymi powiększeniami mikroskopu soczewkowego i przenikały przez najdrobniejsze filtry (stąd nazwa zarazki przesączalne), przekonano się, iż nie posiadają one wcale budowy komórkowej, a są po prostu zwykłymi cząsteczkami białek, które pozwalają się wysalać, a nawet krystalizować, a tym niemniej posiadają pewne własności substancji żywej.

Ciemna i niezbadana przestrzeń pomiędzy substancją żywą i substancją martwą zwęziła się więc wydatnie. Nie znaczy to, abyśmy poznali już, na czym polega życie, co jest tym czymś, co powoduje, iż ta sama cząsteczka białkowa raz posiada cechy życiowe, innym razem jest martwa. Tym niemniej można rokować nadzieje, iż i tę zagadkę rozwiąże nam w przyszłości wielkimi krokami posuwająca się naprzód fizyka i chemia, a wtedy zapewne uda nam się stwierdzić, czy samorództwo, choć dotąd przez nas nie dostrzegane, odbywa się jeszcze na ziemi, czy też znalazło tylko w jakimś okresie jej istnienia sprzyjające warunki, a obecnie życie może już tylko powstawać przy pomocy innej substancji żywej.

NIECO WIADOMOŚCI O CZŁOWIEKU

Człowiek pod względem systematycznym należy do typu Strunowców (podtypu Kręgowców), gromady Ssaków. Ciało jego składa się z głowy, tułowia i kończyn.

Jak w każdym kręgowcu wyróżniamy tu następujące układy organów

1. Okrywy ciała
2. Szkielet
3. Mięśnie
4. Układ oddechowy
5. „ krwionośny
6. „ wydalniczy
7. Gruczoły wydzielania wewnętrznego
8. Układ nerwowy
9. Organy zmysłowe
10. „ rozrodcze
11. Układ trawienny.

Okrywy ciała. Skóra człowieka składa się tkankołącznej skóry właściwej i nabłonkowego naskórka. Nabłonek wytwarza włosy, którymi pokryta jest cała powierzchnia z wyjątkiem dłoni, podeszew i warg. W porównaniu z większością innych ssaków włosy na skórze człowieka są nikłe (jedynie w formie puszku) z wyjątkiem kilku określonych miejsc ciała, gdzie owłosienie jest wyraźne. W skórze znajdują się gruczoły łojowe i potowe.

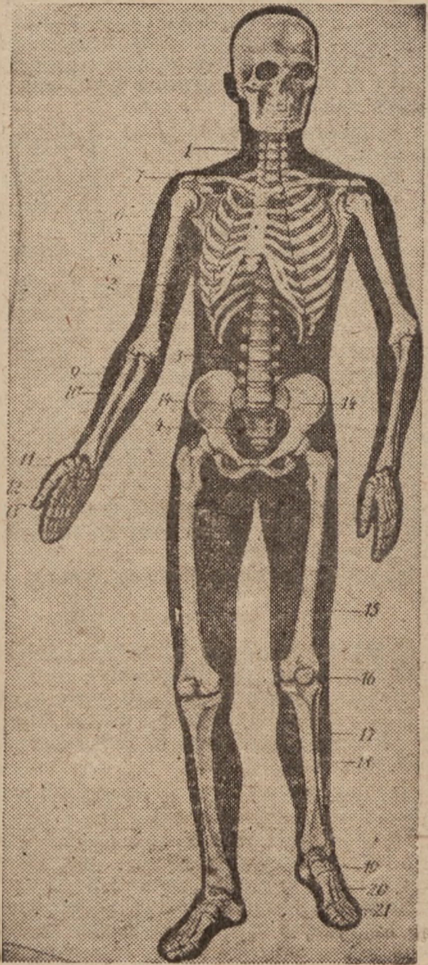
Zewnętrzne warstwy naskórka, jak u wszystkich kręgowców, ulegają stałemu odnawianiu. Linienie u człowieka jest niemal niedostrzegalne, gdyż odbywa się w postaci odrywania małych łuseczek po kilka do kilkunastu komórek nabłonkowych (łupież).

Człowiek produkuje dziennie:	łupieżu	— 6—14 gr
	łoju	— 100 gr
	potu	— do 3 ltr

Skóra w normalnych warunkach utrzymuje na swej powierzchni stały stan kwasowości, który chroni ją przed bakteriami. Temperatura skóry bywa rozmaita w różnych partiach ciała. Najniższa na muszli usznej i końcu nosa + 29 stopni. Najwyższa w jamie ustnej + 36,7 stopnia i odbycie + 37,1 stopnia.

Szkielet. Szkielet jak u wszystkich kręgowców chroni delikatniejsze organy wewnętrzne i stanowi zrąb całego ciała. Kości połączone są nieruchomo (szwy), bądź ruchomo przy pomocy elastycznych wiązadeł (stawy). Kość składa się z żywych czynnych komórek. W razie uszkodzeń może ulegać regeneracji. Posiada dużą wytrzymałość: na rozciąganie dzięki organicznym włóknom tkankołącznym (osseina) (pręcik kostny o przekroju jednego mm kw

KOŚCIEC LUDZKI

1. Siódmy krąg szyjny. 2. Dwunasty krąg piersiowy. 3. Piąty krąg lędźwiowy. 4. Kość krzyżowa i ogonowa. 5. Mostek. 6. Łopatka. 7. Obojczyk. 8. Kość ramieniowa. 9. Kość łokciowa. 10. Kość promieniowa. 11. Kości nadgarstka. 12. Kości śródręcza. 13. Kości palców. 14. Miednica. 15. Kość udowa 16. Rzepka. 17. Piszczel. 18. Strzałka. 19. Kości stępu. 20. Kość śródstopia. 21 Kości palców.

wytrzymuje obciążenie 15 kg — półtora raza więcej niż drzewo dębowej oraz na ucisk dzięki — kryształom fosforanu wapnia (kość goleniowa dorosłego człowieka wytrzymuje ciężar 20 ludzi = 1500 kg).

Mięśnie. Skład chemiczny mięśnia: 75% H_2O, 1% soli mineralnych, 4% węglowodanów i tłuszczów, 20% białka. Pod wpływem bodźców nerwowych włókienka, z których składa się tkanka mięsna — kurczą się. Energia do tego celu pochodzi ze spalania węglowodanów (glikogen, glukoza). Utleniają się one na kwas mlekowy i węglowy. Zmęczenie mięśnia wywołane jest zatruciem przez nadmiar kwasu mlekowego, który jest zabierany i przetwarzany przez krew. Dlatego mięsień nie może pracować bez przerwy.

Człowiek posiada 639 mięśni szkieletowych (w samej twarzy około 50) o wadze u kobiety około 20 kg, u mężczyzny około 25 kg.

Układ oddechowy. Wymiana gazów u człowieka odbywa się głównie w płucach. Częściowo zaś poprzez skórę.

Powietrze wdychane zawiera: 79% N, 20,97% O_2, 0,03% CO_2.

Powietrze wydychane zawiera 79.5% N 16.5% O_2, 4% CO_2.

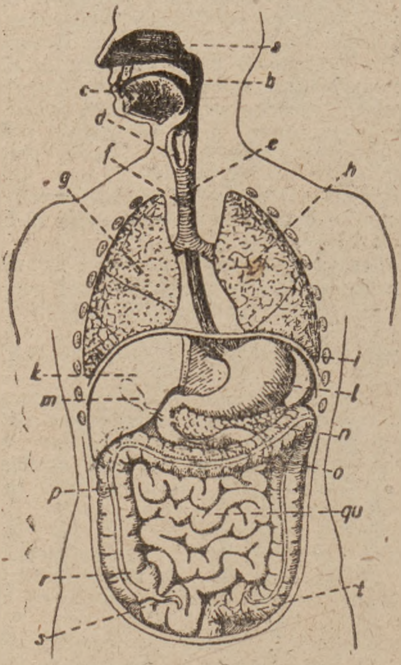
Dorosły człowiek w ciągu minuty przeprowadza przez płuca 7 l powietrza. Dzienna praca mięśni oddechowych (tułowiowe i przepona) wystarczyłaby na wciągnięcie człowieka na wysokość 200 m. Szybkość przebiegu powietrza przez tchawicę wynosi 4.5 km na godz. (przy kaszlu — 100 km na godz.)

Jama nosowa o pojemności 35 cm^3 ma za zadanie: 1. odkurzenie powietrza (duże, wilgotne pofałdowane powierzchnie), 2. ogrzanie go, 3. zwilżenie (dziennie śluzówka jamy nosowej wydziela w tym celu około 1/4 l H_2O).

Ilość pęcherzyków płucnych (na końcach oskrzelików) wynosi ok. 300 milionów o powierzchni łącznej 100 m^2 (przy głębokim wdechu — aż 120 m^2), podczas gdy całkowita powierzchnia człowieka wynosi tylko 2 m^2. Płuca mają pojemność 3—4 l u mężczyzn, 2 i pół l u kobiet. Pojemność płuc najlepiej wyrabia wioślarstwo (do 5 i pół l).

Przy normalnych wdechach i wydechach nie wyzyskujemy całej pojemności płuc. Przy spokojnym wdechu wciągamy — 1/2 l świeżego powietrza, przy głębokim do 2 l.

Wstrzymanie oddechu jest możliwe zazwyczaj na przeciąg najwyżej 2 minut. Jeśli jednak płuca są bardzo silnie

a) Jama nosowa. b) Jama ustna. c) Język. d) Krtań. e) Przełyk. f) Tchawica, dzieląca się na 2 oskrzela. g) Prawe — i h) Lewe płuco. i) Przepona. k) Wątroba. l) Żołądek. m) Pęcherzyk żółciowy. n) Trzustka. o) Dwunastnica. p) Jelito grube. q) Jelito cienkie. r) Jelito ślepe (kątnica). s) Wyrostek robaczkowy. t) Odbytnica (prostnica).

przez pewien czas wentylowane powietrzem o dużej zawartości tlenu, można później obyć się bez ruchów oddechowych nawet do 8 minut.

Układ krwionośny. Wszystkie tkanki człowieka z wyjątkiem warstwy komórek wewnętrznych są zanurzone w płynie śródtkankowym (ok. 50 l). Część tego płynu zabarwiona (dzięki obecności czerwonych ciałek krwi) jest zamknięta w specjalnym układzie rur, noszącym nazwę układu krwionośnego i zwana jest krwią. Krew znajduje się w ciągłym ruchu postępowym na skutek ssąco-tłoczących skurczów mięśnia sercowego. Ilość jej u człowieka wynosi ok. 5 l. Utrata powyżej 2 l krwi powoduje śmierć organizmu.

Zadania krwi. 1. Roznoszenie tlenu, 2. wynoszenie do organów wydalniczych: CO_2 oraz innych produktów odpadkowych przemiany materii, 3. roznoszenie pokarmów, 4. zwalczanie i usuwanie organicznych związków obcych (przede wszystkim białek), 5. regulacja odczynu i ciśnienia osmotycznego w organizmie, 6. walka z bakteriami, 7. zasklepianie uszkodzeń w układzie krwionośnym.

Krew składa się z płynnego osocza (91% H_2O, 7—8% białka, 0,5% tłuszczu, 0,1% cukru, 0,85% soli), w którym zawieszone są komórki: czerwone ciałka krwi, białe ciałka krwi i płytki krwi (trombocyty).

Czerwone ciałka krwi (erytrocyty) o średnicy 7—8 mikronów grają rolę jedynie przy roznoszeniu O_2, dzięki posiadanemu barwnemu białku — hemoglobinie, która skwapliwie aczkolwiek niezbyt trwale łączy się z tlenem. W milimetrze sześciennym krwi jest ich ok. 5 milionów (u mieszkańców gór do 8 milionów). Ułożone jeden za drugim na równiku ziemskim czerwone ciałka krwi normalnego człowieka opasałyby go trzy i pół raza. Ogólna ich powierzchnia wynosi 2350 m². Funkcjonują one w organizmie ok. 1 miesiąca. Co sekunda szpik kostny wydaje do krwi 10 milionów nowych erytrocytów i tyleż ich mniej więcej ulega rozkładowi w śledzionie.

Białych ciałek krwi (leukocytów) bywa zazwyczaj 6—10.000 w milim.³. Główna ich rola to walka z bakteriami.

Serce waży 300 — 400 gr. Pojemność jego wynosi ok. 100 cm³. Kurczy się przeciętnie 70 razy na minutę. Przerwa odpoczynkowa między poszczególnymi kurczami serca wynosi 1/6 sekundy, co czyni jednak w ciągu życia ludzkiego ok. 12 lat. Dziennie serce przetłacza 10 ton krwi. Praca ta wystarczyłaby na podniesienie 2 ludzi na wyso-

kość 130 m. Przy wzmożonej pracy fizycznej serce zwiększa swój wysiłek przepychając na minutę do 30 kg przy ilości skurczów do 100. Cała krew okrąża organizm dwukrotnie na minutę, przy wzmożonej pracy zaś 6 razy na minutę.

Cieniutkie naczynia krwionośne rozgałęziające się w organach są 50 razy cieńsze od włosa. Ogólna ich długość w ciele człowieka wynosi przeszło 2500 km. Normalne ciśnienie w naczyniach waha się ok. 120 mm słupa rtęci. U ludzi starszych ok. 180 mm.

Krzepnięcie krwi odbywa się na skutek przemiany płynnego w normalnym osoczu ciała włóknikorodnego na nierozpuszczalny, strącający się w postaci niteczek - włóknik. Przemiana ta następuje pod wpływem fermentu trombiny, powstającej w momencie rozpadania się płytek krwi. Tych ostatnich jest 300.000 — 600.000 w mm^3. Płytki krwi rozpadają się tylko w zetknięciu z ciałami obcymi, gdy wydostaną się poza układ krwionośny (rana).

Straty krwi człowieka nie można uzupełniać dowolną krwią innych kręgowców. Będzie ona bowiem traktowana jako ciało obce i niszczona przez krew rodzimą. Wśród ludzi wyróżniono pod tym względem 4 grupy krwi: 0, A, B i AB. Ludzie o grupie zerowej mogą otrzymywać krew tylko od osobników tej samej grupy. Ludzie o grupie A i B tylko od takich jak oni lub zerowej. Osobniki AB mogą otrzymywać krew bez szkody dla siebie od każdej grupy, natomiast sami mogą dostarczać jej tylko osobnikom swej grupy. Stąd człowiek o grupie 0 jest uniwersalnym dawcą krwi, podczas gdy AB jest uniwersalnym odbiorcą.

Limfa. Prócz układu krwionośnego część płynów organicznych nie posiadająca czerwonych ciałek krwi, a więc bezbarwna lub koloru mlecznego znajduje się w cieniutkich rureczkach, noszących nazwę przewodów limfatycznych. Rureczki te łączą się licznymi gruczołami limfatycznymi, gdzie wytwarzają się białe ciałka krwi. Największym z tych gruczołów jest śledziona. Do nich zaliczamy również szpik kostny oraz tzw. migdałki.

Układ wydalniczy. Głównym organem wydalniczym są nerki oraz skóra. Produkty przemiany materii wydalane są przeważnie w stanie rozpuszczonym w wielkich ilościach wody.

Człowiek wydziela przeciętnie przez:

skórę	—	670 cm^3
płuca	—	330 „

nerki — 1670 cm^3
jelita — 130 „
razem około 2½ litra dziennie.

Dziennie przez nerki przetłacza się przeszło 500 l krwi. Pęcherz moczowy wypełniony maksymalnie zawiera około 1 l moczu.

Wydzielanie wewnętrzne (hormony). Szereg gruczołów nie wydziela produktów specjalnymi przewodami na zewnątrz, a po prostu przekazuje do otaczającego płynu śródtkankowego Substancje te regulują przeważnie ogólne czynności organizmu. Należą tu: tarczyca, przytarczyczki, grasica, przysadka mózgowa, gruczoły rozrodcze, nadnercze i trzustka

Układ nerwowy. Układ nerwowy składa się z układu ośrodkowego i obwodowego W pierwszym mieszczą się przede wszystkim komórki nerwowe, podczas gdy układ obwodowy zawiera jedynie wyrostki komórek nerwowych. Po nich przenoszą się bodźce. Przeważnie od komórek zmysłowych ku układowi centralnemu (nerwy czuciowe) lub odwrotnie: od układu centralnego do mięśni i organów wewnętrznych (nerwy ruchowe). Nerwy ruchowe przenoszą bodźce z szybkością 50—100 m na sekundę. Czuciowe nieco wolniej (jest to szybkość przeciętnego samolotu komunikacyjnego). Układ centralny składa się z mózgu (czynności świadome) oraz rdzenia pacierzowego (odruchy). Ciężar mózgu przeciętnego człowieka wynosi 1100—1400 gramów. Wielcy ludzie nie koniecznie odznaczają się dużymi mózgami. (Największy mózg około 2.850 gramów należał do idioty). Mózg ważący poniżej 1 kg nie może pełnić normalnie swych funkcyj. Powierzchnia mózgu na skutek pofałdowania wynosi 2.200 cm^2.

W czasie snu zawieszone są czynności układu centralnego. Im sen głębszy, tym szybciej układ centralny odpoczywa, a więc sen może być krótszy.

Niemowlę winno spać	21	godzin na dobę
Dziecko 3-letnie winno spać	14	„ „ „
„ 10-letnie „ „	11	„ „ „
„ 14-letnie „ „	9	„ „ „
Dorosły człowiek	8	„ „ „

ORGANY ZMYSŁOWE

Oko. Budowa oka przypomina aparat fotograficzny. Kamerze odpowiada gałka oczna, kliszy rozgałęzienia nerwu wzrokowego zakończone ciałkami zmysłowymi — czop-

kami i pręcikami (siatkówka), źrenica — diafragmie. Regulacja ostrości odbywa się jednak inaczej. W aparacie fotograficznym o szklanej, a więc sztywnej soczewce ostrość uzyskuje się przez przysuwanie lub odsuwanie od niej kliszy, natomiast w oku, gdzie soczewka jest elastyczna, otrzymujemy ostrość przez zmianę wypukłości soczewki w zależności od odległości przedmiotu, któremu się chcemy przypatrzyć. Ta zdolność soczewki jest ograniczona, toteż nigdy wyraźnie nie zobaczymy przedmiotów, znajdujących się tuż przy oku, jak również zbyt odeń odległych. Powyżej lat 40 elastyczność soczewki słabnie, toteż wówczas występuje starcze dalekowidztwo, czyli nieostre widzenie z bliska drobniejszych przedmiotów, np. liter druku.

Mimo to co wyżej zostało powiedziane nawet po usunięciu soczewki nie traci się zdolności widzenia. Ślepota wskutek katarakty polega na zmętnieniu soczewki. Po wyjęciu jej w drodze operacyjnej chory widzi znów, aczkolwiek niezbyt ostro.

Ucho. Organ słuchu mieści się w głębokim wydrążeniu kości skroniowej w kształcie wnętrza muszli ślimaka. Jama ta wysłana jest nabłonkiem i przedzielona poziomą przegrodą błoniastą, w której jak struny fortepianowe rozciągnięte są różnej długości włókienka o grubości 0,002 mm. Nad nimi, jak domki z kart, ułożone są dwa szeregi komórek zwanych filarkami Cortiego. Do tych filarków przylegają właściwe komórki zmysłowe, wśród których rozgałęzia się nerw słuchowy. Prawdopodobnie włókienka są rezonatorami, to znaczy drgają, gdy dojdzie do nich odpowiedni ton i w ten sposób poprzez filarki podrażnione zostają właściwe komórki nerwowe. Włókienek tych jest u człowieka 24.000.

Człowiek rozróżnia drgania nie rzadsze niż 16 na sek. (tony niskie) i nie częstsze niż 20.000 na sek. (tony wysokie). Zdolność słyszenia tonów wysokich spada z wiekiem. 35 lat — 15.000 drgań na sek., 60 lat — zaledwie około 5.000 drgań na sek.

Mimo iż tylko 1/1000 sekundy trzeba na to, aby dźwięk przebył odległość między jednym a drugim uchem człowieka, wystarcza to, aby móc się zorientować w kierunku skąd odgłos przychodzi.

Zmysł równowagi ciała. Mieści się również w wydrążeniu kości skroniowej i jest ściśle związany z organem zmysłu słuchu. Są to 3 kanały półkoliste rozszerzone na końcach, a leżące w płaszczyznach wzajem do siebie prostopadłych. Kanały te wysłane są błoną i tak jak i całe

...łono wewnętrzne wypełnione płynem limfatycznym. W rozszerzonych końcach kanałów znajdują się komórki zmysłowe opatrzone szczecinkami. Do komórek tych dochodzi nerw czuciowy. Do ich szczecinek przyczepione są otolity (kamyczki z fosforanu wapnia). Przy różnych położeniach ciała otolity w rozmaity sposób naciskają szczecinki komórek.

Zmysł smaku. Istnieją cztery rodzaje smaków: słodki, gorzki, słony i kwaśny. Wszelkie inne, tak liczne, wrażenia smakowe uzyskujemy na skutek zespołowego działania zmysłów: smaku, powonienia, dotyku i temperatury. Właściwym narządem są tu cebulkowate skupienia komórek zmysłowych umieszczonych przy zakończeniach nerwów smakowych. Najwięcej jest ich na języku, dużo mniej na podniebieniu. Na zmysł smaku działają tylko ciała rozpuszczone. Szczypta soli czy cukru położona na suchy język nie daje żadnego wrażenia smakowego.

Zmysł węchu. Narządem są tu komórki zmysłowe umieszczone w błonie śluzowej górnej części nosa. Wrażliwość ich nawet u człowieka jest nadzwyczajna. Są związki, które wyczuwamy węchem, mimo iż są rozcieńczone w stosunku 1/20000000 miligrama na litr powietrza. Obliczono, iż istnieje 400.000 przeróżnych ciał pachnących. Wyróżnia się zasadniczo 6 typów zapachów: korzenny, kwietny, owocowy, żywiczny, przypalony i zgniły.

Zmysły skórne. W skórze wyodrębniamy osobne zmysły bólu, zimna, ciepła i dotyku. Dają one jednak zazwyczaj ogólne wrażenia wspólne. Odrębne organy bólu nie zostały wykryte.

Zmysły cieplne znajdują się głęboko w skórze; są to tzw. zakończenia Ruffiniego; w ilości 30.000 (średnio 2 punkty na cm^2). Są jednak zagęszczenia, np. na twarzy jest ich aż 17 na cm^2.

Punktów czułych na zimno — końcowe kolbki Krauzego — jest w skórze ludzkiej 250.000.

Organów dotyku znamy w skórze 2: zakończenia koszykowe obejmujące cebulkę każdego włosa oraz ciałka Meissnera przeważnie w okolicach nieowłosionych. Różne partie skóry są rozmaicie wrażliwe na lokalizację punktów dotykanych. Na języku podwójne dotknięcie odczuwamy jako jedno wrażenie, o ile odległość między punktami dotykanymi nie przekracza 1 mm. Na palcach — 2 mm. Na policzku — 11 mm. Na plecach — zaś dopiero przy jednoczesnym podwójnym dotknięciu w odległości wyżej niż 7 cm zaczynamy odczuwać 2 dotknięcia.

CO TO SĄ WITAMINY?

W 1912 roku badając pewne choroby stwierdzono, iż powstają one wskutek odżywiania się jednostronnym pokarmem, mimo iż znajdowały się w nim wystarczające ilości białek, węglowodanów i tłuszczów. Choroba ustawała przy urozmaiceniu pokarmu, chociaż nie zwiększano jego ilości. Stąd wywnioskowano, iż istnieją jakieś ciała niezbędne, choć w minimalnych ilościach, dla organizmu poza białkami, węglowodanami i tłuszczami. Dotychczas wykryto kilka takich ciał, nazwanych ogólnie witaminami, a mianowicie:

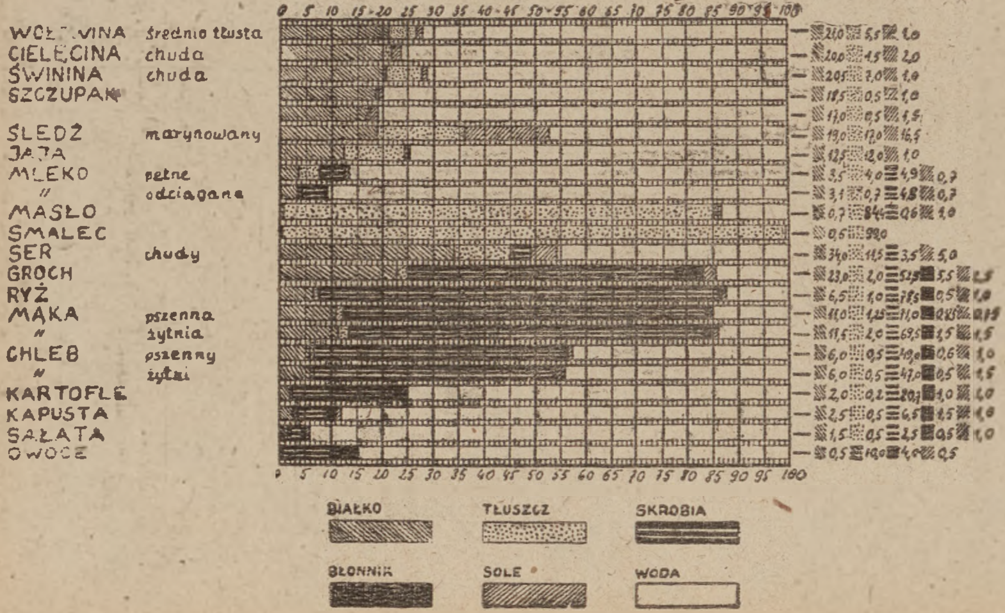
TABELKA WITAMIN

Witamina	W jakich znajduje się pokarmach	Co ją niszczy
A	Wątroba Żółtko Masło Kapusta biała Szpinak Pomidory Tran	Tlen Promieniowanie pozafiołkowe
B_1	Drożdże Chleb razowy Wątroba Wieprzowina	Gotowanie Alkalia
B_2	Drożdże Wątroba Mięso Kiełki pszeniczne	Alkalia Światło
C	Czarne borówki Skórki pomarańcz i cytryn Jarzyny i owoce Kartofle Wątroba	Tlen
D	Tran Śledź, sardynki Żółtko Grzyby Masło	Gotowanie

Witamina	W jakich znajduje się pokarmach	Co ją niszczy
E	Sałata Olej lniany Wołowina Masło	Promieniowanie pozafiołkowe
H	Nerki Wątroba	
K	Kapusta Szpinak Kartofle	Światło
Czynnik PP	Drożdże Wątroba	Tlen Gotowanie

W świetle najnowszych badań biologicznych nad żywieniem przeróżnych gatunków zwierząt, sprawa witamin przedstawia się prawdopodobnie w ten sposób. Organizm w najrozmaitszych stadiach swego życia i stanach fizjologicznych i psychicznych potrzebuje niezbędnie mniejszych lub większych ilości pewnych określonych związków organicznych Te z nich, których zsyntetyzować sobie sam nie potrafi, musi otrzymać w stanie gotowym w zjadanych pokarmach, i wszystkie one są na dobrą sprawę „witaminami". Brak któregoś z nich nie koniecznie musi wywoływać zaraz śmierć lub chorobę, tym niemniej organizm długotrwale ich pozbawiony wykazuje bądź gorsze samopoczucie, bądź zahamowanie lub ograniczenie zdolności do wykonywania pewnych funkcji (np. zmniejszenie rozrodczości, gorsza produkcja mleka u matek karmiących itp.). Powszechne przekonanie, iż pobieranie wszystkich znanych preparatów witaminowych, prócz normalnej porcji węglowodanów, białek i tłuszczów, stwarza pożywkę pełnowartościową — jest błędne, gdyż prawdopodobnie w myśl wyżej powiedzianego witamin jest o wiele więcej, a w dodatku niektóre związki mogą być dla pewnych organizmów witaminami, dla innych zaś nie (np. dla kobiety karmiącej, bądź rosnącego dziecka, a nie być witaminą dla dorosłego mężczyzny). Różnice mogą tu występować nie tylko w zależności od ras ludzkich, ale może nawet poszczególnych indywidualności. Dlatego też ogólnym wskazaniem będzie takie układanie sobie diety pokarmowej, aby była ona jak najbardziej urozmaicona, a nie obstawanie przy pokarmie jednostronnym, uzupełnianym witaminowymi preparatami chemicznymi.

ŚREDNIA ZAWARTOŚĆ SKŁADNIKÓW CHEMICZNYCH W POKARMACH

POMOC W NAGŁYCH WYPADKACH

1. Przy nieszczęśliwym wypadku zachować spokój i rozwagę.

2. Zachować czystość. Zaciśnięte części ubrania ofiary wypadku rozluźnić. Odtransportowanie do lekarza przeprowadzić szybko i troskliwie.

Opatrywanie ran. Ran nie przemywać; przyklejone części ubrania poodcinać; ranę przykryć czystą chusteczką. Drobne ranki i zadrapania skóry zalepić plastrem.

Krwotoki. Natychmiast ucisnąć przewiązaniem tętnicę pomiędzy raną a sercem. Po godzinie przewiązanie rozluźnić na chwilę i znów zawiązać.

Krwotok nosa. Głowę, w pozycji leżącej, odchylić ku tyłowi. Zimne okłady na czoło i kark. Chory winien możliwie wolno wciągać powietrze nosem.

Oparzelizny. Pęcherzy nie wolno otwierać ani przemywać bądź przykładać zimnej wody. Okłady z oleju lnianego, mąki kartoflanej lub niesolonych tłuszczów. Przewiązać.

Obrażenia wewnętrzne. Chorego ułożyć na wznak. Przy obrażeniu brzucha podciągnąć nogi. Przy obrażeniu klatki piersiowej tułów ułożyć wyżej. Nie dawać jedzenia ani picia.

Zwichnięcia i naciągnięcia ścięgien. Zimne okłady. Chorą kończynę ułożyć wysoko. Nie poruszać, a tym bardziej nie nastawiać.

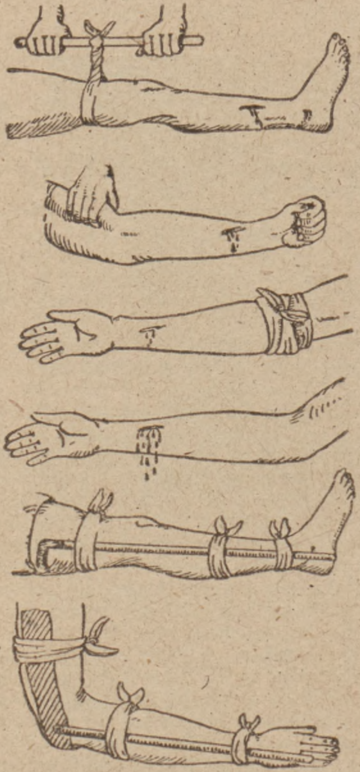
Złamania kości. Przy złamaniu kończyn ułożyć spokojnie nie ciągnąc ani nie uciskając. Założyć szynę (z laski, deszczułki itp.), podkładając watę, mech itp. Przy złamaniu żeber przewiązać całą klatkę piersiową i ułożyć chorego wygodnie. Przy złamaniu obojczyka unieruchomić bandażem ramię po uszkodzonej stronie. Przy złamaniu miednicy ostrożnie ułożyć chorego przewiązać miednicę bandażami lub ręcznikiem. Przy złamaniu kręgosłupa nie ruszać, nie podnosić — niebezpieczeństwo życia. Ostrożnie podsunąć pod chorego koc lub kołdrę i wymościć mu łoże przy pomocy poduszek, części ubrania, mchu itp.

Zemdlenia. Gdy twarz czerwona, głowę i górną część ciała ułożyć wysoko, gdy blada — nisko. Rozpiąć ubranie. Dawać do wąchania sole trzeźwiące lub wodę kolońską. Nacierać skronie chłodnym płynem. Nie dawać nic do picia.

Udar słoneczny. Przenieść w cień. Zdjąć ubranie. Okład z zimnej wody na głowę. Ciało obmyć wodą i otulić kocem

Zatrucia grzybami. Dać olej rycynowy lub inne środki przeczyszczające. Napoić chorego czarną kawą. Bardzo zimne okłady na głowę.

Ratowanie topielca. Rozluźnić ubranie. Ułożyć chorego na brzuchu, o ile możności tak, aby głowa zwisała wolno. Nacierać piersi i twarz. Godzinami przeprowadzać sztuczne oddychanie. Dbać o spokój chorego i dopływ świeżego powietrza.

1. Przewiązywanie krwotoków (rys. 1—4)

2. Usztywnianie złamania (rys. 5—6)

JAKIE TO ZWIERZĘTA ?

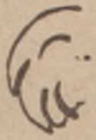
(porównaj nasz konkurs)

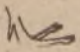
Przygotowaliśmy rysunki przedstawiające 6 kręgowców naszego kraju. Niestety, przy przenoszeniu część linii zatarła-się i obecnie nie jesteśmy pewni, co dane rysunki przedstawiają. Prosimy Cię, Czytelniku, o pomoc.

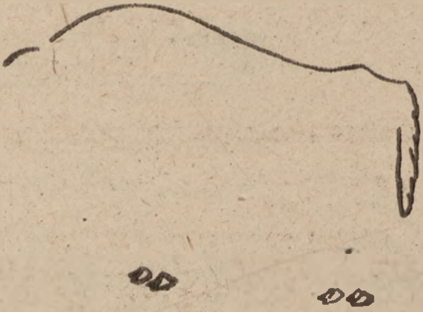

CZY WIESZ?

(porównaj nasz konkurs)

1. Dlaczego ludzie giną na oceanie z braku wody, kiedy przecież woda morska choć niesmaczna i słona zawiera około 97% H_2O?
2. Jakie jest największe żyjące zwierzę na ziemi?
3. Dlaczego wzrok węża jest przysłowiowo nieruchomy i tępy?
4. Jaka jest różnica między szczepionką a surowicą?
5. Jaki wielki ssak został odkryty dopiero w bieżącym stuleciu?
6. Jakie węże posiadają widoczne resztki nóg?

ZASADNICZE POJĘCIA Z CHEMII

Cała materia znajdująca się na kuli ziemskiej zbudowana jest z 92 zasadniczych ciał prostych zwanych pierwiastkami. Pierwiastki łącząc się ze sobą tworzą związki.

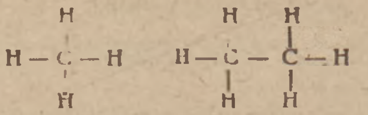
Z grubsza pierwiastki dzielimy na metale i niemetale. Cechami metali są: połysk, barwa, kowalność, dobre przewodnictwo ciepła i elektryczności. Spośród metali wyodrębniamy metale szlachetne, które nie mają żadnego powinowactwa chemicznego do innych pierwiastków i nie łączą się z nimi. Wszystkie pierwiastki są uszeregowane wg. tak zwanej liczby atomowej, która wskazuje, ile elektronów zawiera atom danego pierwiastka.

Pierwszym pierwiastkiem jest wodór — H (liczba atomowa = 1, ciężar atomowy = 1), ostatnim uran — U (liczba atomowa 92, ciężar atomowy = 238,07). Ciężar atomowy jest to liczba wskazująca, ile razy atom danego pierwiastka jest cięższy od atomu najprostszego i najlżejszego pierwiastka, jakim jest wodór.

W przyrodzie w stanie wolnym występuje stosunkowo mało pierwiastków, wszelka materia składa się ze związków chemicznych różnych pierwiastków.

Bogatą grupę związków chemicznych tworzą związki węgla (C), których wykryto ponad 300.000. Związkami tymi zajmuje się chemia organiczna. Wielka ilość tych związków węgla tłumaczy się tym, że węgiel posiada wielką zdolność do tworzenia związków o tak zwanej budowie łańcuchowej i pierścieniowej. Można to zaobserwować na przykładzie węglowodanów (związki węgla z wodorem) o ogólnym wzorze C_nH_{2n+2}.

Metan Etan

W skład związków organicznych wchodzą: węglowodory, węglowodany, białka, tłuszcze, kwasy organiczne, alkohole i wiele innych.

Reakcje chemiczne dzielimy na **reakcje syntezy** — łączenia się pierwiastków, **analizy** — rozpadu substancji, oraz **reakcje wymiany** — gdy substancje reagujące ze sobą za-

mieniają między sobą pierwiastki lub całe grupy pierwiastków. Jednym reakcjom chemicznym towarzyszy wydzielanie się ciepła i takie nazywamy **egzotermicznymi** (np. utlenianie się ciał — spalanie), innym reakcjom należy dostarczyć ciepła, aby mogły zajść i takie nazywają się — **endotermicznymi**.

Wartościowość. Pierwiastki łączą się ze sobą w ustalonych ściśle stosunkach, zależnie od ich wartościowości. Wartościowością nazywamy liczbę wskazującą, ile atomów wodoru przyłącza w związkach dany pierwiastek. Wodór uważamy za jednowartościowy. Tak więc wnioskując ze związków H_2O i HCl — tlen (O) jest dwuwartościowy, a chlor (Cl) jest jednowartościowy. Znając wartościowość pierwiastków chloru i tlenu możemy z ich związków wyprowadzić wartościowości innych pierwiastków. Np. ze związków CO_2, NaCl — wiedząc, że tlen jest dwuwartościowy — wnioskujemy, że węgiel (C) jest czterowartościowy, gdyż przyłącza dwa dwuwartościowe tleny, a wiedząc, że chlor (Cl) jest jednowartościowy, wnioskujemy, że sód (Na) jest też jednowartościowy.

W chemii posługujemy się w pisaniu reakcji symbolami pierwiastków, co ułatwia nam operowanie wzorami i pozwala na jasne i zrozumiałe opisanie każdej reakcji.

Cyferki znajdujące się u dołu symbolu wskazują, ile atomów danego pierwiastka weszło w związek.

Najmniejszą cząstką danego związku jest tak zwana **cząsteczka.** Ciężar cząsteczki jest równy sumie ciężarów atomów pierwiastków, wchodzących w skład danego związku i nazywa się ciężarem cząsteczkowym.

Gramoatom — jest to ciężar atomowy wyrazony w gramach.

Gramocząsteczka — jest to ciężar cząsteczkowy wyrażony w gramach.

KWASY I ZASADY. SOLE

1) Kwasy są to związki chemiczne, charakteryzujące się grupą wodorową H (jon wodorowy), powstające, gdy tlenek niemetalu rozpuścimy w wodzie. Przykłady kwasów: kwas siarkowy — H_2SO_4, kwas azotowy — HNO_3, kwas węglowy — H_2CO_3 oraz kwas beztlenowy — kwas solny — HCl.

2) Zasady są to związki chemiczne, charakteryzujące się grupą wodorotlenową OH (jon wodorotlenowy ujemny), powstające z tlenków metali rozpuszczonych w wodzie

Przykłady zasad: sodowa — NaOH, potasowa — KOH; wapniowa — $Ca(OH)_2$. Silne zasady NaOH, KOH nazywają się ługami. Roztwory kwasów barwią papierek lakmusowy na czerwono i feneloftaleinę na niebiesko, a czerwoną feneloftaleinę odbarwiają na kolor bezbarwny.

Działając kwasami na zasady (reakcje zobojętnienia) otrzymujemy sole oraz wodę.

Np. $HCl + NaOH = NaCl + H_2O$.

Z reakcji kwasu solnego na zasadę sodową otrzymujemy sól kuchenną (NaCl) oraz wodę.

Sole otrzymujemy także, działając na kwasy metalami, wydobywa się wtedy wolny wodór.

Np. $2HCl + 2Na = 2NaCl + 3H_2$.

$H_2SO_4 + Ca = CaSO_4 + H_2$ — z reakcji kwasu siarkowego i wapnia (Ca) otrzymujemy siarczan wapnia ($CaSO_4$—gips) oraz wodór.

TABLICA PIERWIASTKÓW CHEMICZNYCH

ułożona wg wzrastających liczb atomowych.

Liczba atom.	Nazwa pierwiastka	Symbol	Ciężar atomowy	Temperat.° topnienia	Temperat. wrzenia
1	Wodór	H	1,008	−259	—253
2	Hel	He	4,002	−272	—269
3	Lit	Li	6.94	180	1040
4	Beryl	Be	9,02	1280	3000
5	Bor	B	10,82	2400	—
6	Węgiel	C	12,01	—	—
7	Azot	N	14,008	—210	—196
8	Tlen	O	16.0	—218	—183
9	Fluor	F	19,0	—233	—187
10	Neon	Ne	20,18	—249	—246
11	Sód	Na	22,9	98	880
12	Magnez	Mg	24,32	650	1120
13	Glin	Al	26,97	658	2270
14	Krzem	Si	28,06	1414	2400
15	Fosfór	P	31,02	44	280
16	Siarka	S	32,06	113	444
17	Chlor	Cl	35,45	—100	—34
18	Argon	Ar	39,9	—190	—186
19	Potas	K	39,1	64	762
20	Wapń	Ca	40,08	851	1439

Liczba atom.	Nazwa pierwiastka	Symbol	Ciężar atomowy	Temperat. topnienia	Temperat. wrzenia
21	Skand	Sc	45,1	—	—
22	Tytan	Ti	47,9	1000	—
23	Wanad	V	50,9	1800	—
24	Chrom	Cr	52,01	1800	2600
25	Mangan	Mn	54,93	1250	1900
26	Żelazo	Fe	55,84	1525	2450
27	Kobalt	Co	58,94	1490	2375
28	Nikiel	Ni	58,69	1452	3075
29	Miedź	Cu	63,57	1083	2360
30	Cynk	Zn	65,38	419	907
31	Gal	Ga	69,72	30	230
32	German	Ge	72,60	958	—
33	Arsen	As	74,91	817	—
34	Selen	Se	78,96	220	688
35	Brom	Br	79,9	—7	63
36	Krypton	Kr	83,7	—157	—151
37	Rubid	Rb	85,5	39	696
38	Stront	Sr	87,63	771	1360
39	Ytr	Y	88,92	—	—
40	Cyrkon	Zr	91,22	1857	—
41	Niob	Nb	92,91	1950	—
42	Molibden	Mo	96,0	2500	3560
43	Masurium?	Ma		—	—
44	Ruten	Ru	101,7	2500	—
45	Rod	Rh	102,9	1970	—
46	Pallad	Pd	106,7	1557	—
47	Srebro	Ag	107,88	960	1930
48	Kadm	Cd	112,41	321	770
49	Ind	In	114,76	154	—
50	Cyna	Sn	118,70	232	2360
51	Antymon	Sb	121,76	630	1440
52	Tellur	Te	127,6	452	1390
53	Jod	J	126,92	114	184
54	Ksenon	X	131,3	—112	—109
55	Cez	Cs	132,9	28	670
56	Bar	Ba	137,36	704	1537
57	Lantan	La	138,91	810	—
58	Cer	Ce	140,13	630	—
59	Prazeodym	Pr	140,92	940	—
60	Neodym	Nd	144,27	840	—
61	Illinium?	Il	—	—	—

Liczba atom.	Nazwa pierwiastka	Symbol	Ciężar atomowy	Temperat. topnienia	Temperat. wrzenia
62	Samar	Sm	150,43	1300	—
63	Europ	Eu	152,43	—	—
64	Gadolin	Gd	156,9	—	—
65	Terb	Tb	152,20	—	—
66	Dyspros	Dy	162,46	—	—
67	Holm	Ho	160,35	—	—
68	Erb	Er	167 64	—	—
69	Tul	Tu	169,4	—	—
70	Yterb	Yb	173,0	—	—
71	Kasjop	Cp	175,0	—	—
72	Hafn	Hf	.78,6	2227	—
73	Tantal	Ta	180,88	3030	—
74	Wolfram	W	184 0	3370	4830
75	Rhenium	Re	183 6	3170	—
76	Osm	Os	190 9	2700	
77	Iryd	Ir	193,1	2454	—
78	Platyna	Pt	195,2	1771	3800
79	Złoto	Au	197,2	1063	2677
80	Rtęć	Hg	200 6	—39	357
81	Tal	Tl	204,39	302	1306
82	Ołów	Pb	207,21	327	1690
83	Bizmut	Bi	209,0	271	1500
84	Polon	Po	210,0	—	—
85	Alabamin?	—	—	—	—
86	Radon	Rn	222,0	—71	—62
87	Wirgin?	-	—	—	—
88	Rad	Ra	226.05	700	—
89	Aktyn	Ac	—	—	—
90	Tor	Th	232,12	1840	—
91	Protaktyn	Pa	231,0	—	—
92	Uran	U	238,07	1690	—

SAMOCHÓD

Historia powstania samochodu. Człowiek od najdawniejszych czasów dążył do stworzenia pojazdu, którym by mógł pokonywać przestrzenie, a który by był poruszany siłą mechaniczną wytworzoną na tych pojazdach. Pierwsze próby robione już były prawdopodobnie przez starożytnych Egipcjan.

Dokładniejsze dane mamy z 17 wieku. W roku 1649 Hanzil skonstruował samochód poruszany mechanizmem sprężynowym. Wóz ten rozwijał szybkość około 1,6 kilometra na godzinę W roku 1764 Cuqnut zastosował do poruszania wozu silnik parowy. Osiągnął on na tym pojeździe szybkość 2,5 km/godz.

Pierwszy samochód z silnikiem spalinowym, na paliwo gazowe, powstał w roku 1867 dzięki konstruktorowi Lenoirowi. Następne próby konstrukcyjne samochodu robione były z dużym powodzeniem przez Benza (1875 r.) i Daimlera (1887 r.).

Od roku 1898 do 1910 przeprowadzane były eksperymenty w dziedzinie udoskonaleń konstrukcji samochodowych przez fabryki: Ford, Skoda, Mercedes, Fiat, Citroën, które wydały klasyczny typ wozu. Na jego konstrukcji opiera się budowa dzisiejszych pojazdów samochodowych. W ostatnich latach konstruktorzy dążą do całkowitego zautomatyzowania prowadzenia samochodów (poza samym kierowaniem), wprowadzając automatycznie działające sprzęgła, skrzynki biegów i automatyzację innych mechanizmów.

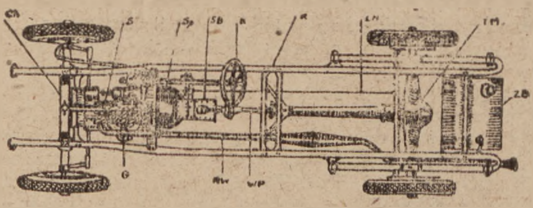
Warto zaznaczyć, że pierwsze wyścigi samochodowe odbyły się w 1895 roku. Najszybszy wóz osiągnął wtedy 40 kilometrów na godzinę. W roku 1898 odbył się pierwszy samochodowy raid alpejski.

W roku 1938 kierowca J. Eyston osiągnął na wyschłym słonym jeziorze Salt Lake w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej światowy rekord szybkości na dystansie 1 mili (1609 metrów) uzyskując szybkość przeciętną, wynoszącą 575,34 kilometra na godzinę, na wozie „Thunderbolt", który posiadał dwa silniki fabryki Rolls-Royce o łącznej mocy 4700 koni mechanicznych.

Dzisiejsze przeciętne wozy osobowe rozwijają szybkość od 100 do 160 kilometrów na godzinę, a samochody

ciężarowe od 60 do 120 km godz Moc silników wozów osobowych waha się od 20 do 160 KM, a wozów ciężarowych od 35 do 150 koni mechanicznych

Budowa samochodu Samochód składa się z podwozia, silnika (S) i nadwozia. Pod nazwą podwozia rozumiemy zespół składający się z następujących mechanizmów: rama (R), sprzęgło (Sp), skrzynka biegów (SB), tylny most z mechanizmem różnicowym (TM), zawieszenie nadwozia, układ hamulcowy (LH), układ kierowniczy (K), zbiornik benzyny (ZB)

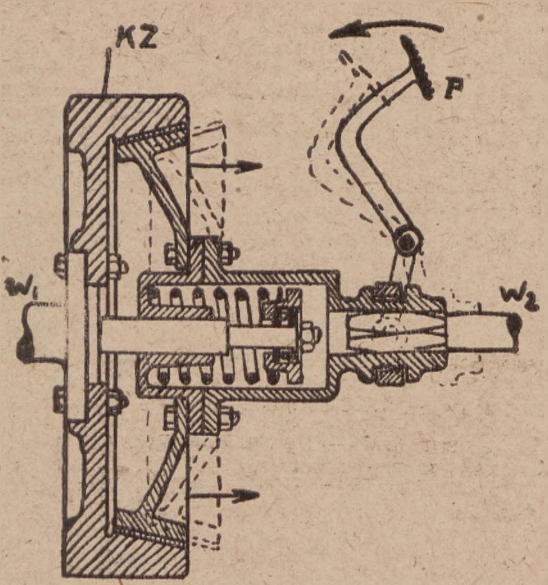

Rys. 1 Schemat podwozia samochodowego

Sprzęgło (Sp, Rys. 1 i Rys. 2). Sprzęgło służy do rozłączania i łączenia wału silnika z wałkiem pędnym, co jest niezbędne ze względu na konieczność przełączania biegów podczas jazdy lub hamowania wozu Przy wyłączonym sprzęgle silnik nie przekazuje swoich obrotow na koła pędne samochodu. Sprzęgła dzielimy wg konstrukcji na stożkowe, jednotarczowe, wielotarczowe oraz hydrauliczne i elektromagnetyczne stosowane w wozach luksusowych

Przez naciśnięcie na pedał (P) sprzęgła w szoferce powodujemy rozłączenie się wału pędnego silnika (W_1) z wałem napędzanym (W_2) prowadzącym do skrzynki biegów.

Sprzęgło jest wbudowane w koło zamachowe silnika (KZ).

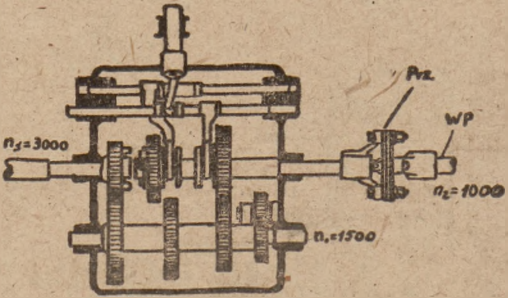

Rys. 2. Schemat sprzęgła stożkowego

Skrzynka biegów (Rys. 3) jest koniecznym elementem przy silnikach samochodowych spalinowych. Działanie jej polega na odpowiedniej zmianie obrotów wałka pędnego (WP) przy mniej więcej stałych obrotach silnika, przez co wyzyskujemy w każdych warunkach terenowych moc, jaką daje silnik.

Budowane skrzynki biegów posiadają od 3 do 5 i 6 możliwości zmian obrotów kół pędnych (skrzynki trzy i więcej biegowe), przez odpowiednie zazębienie kół zębatych w skrzynce biegów.

Od skrzynki biegów napęd jest przenoszony w dalszym ciągu przez wał (WP) zaopatrzony w dwa przeguby (Prz). Przeguby mają na celu umożliwienie swobodnego obracania się wału w różnych położeniach podczas wstrząsów jazdy. Napęd z wału przenosi dalej mechanizm różnicowy i półośki na koła tylne.

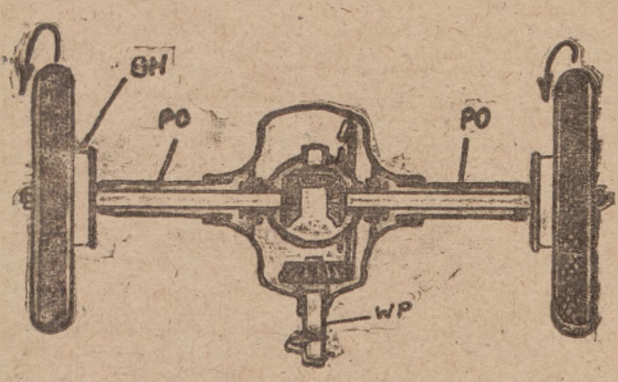
Rys 3 Schemat skrzynki biegów trzybiegowej. Zazębienie 1 biegu, redukcja obrotów z n_1 = 3.000 obr./min. na n_2 = 1.000 obr./min. (na wale pędnym)

Tylny most (TM — Rys. 1 oraz Rys. 4). Tylny most składa się z mechanizmu różnicowego, półosłek ułożyskowanych (PO) oraz z osłony. Mechanizm różnicowy daje możność kołom tylnym obracania się z różną ilością obrotów na zakrętach drogi gdzie koło zewnętrzne, w tym samym czasie, musi wykonać większą drogę niż koło wewnętrzne. Od mechanizmu różnicowego prowadzą do kół półoski (PO), które je już bezpośrednio napędzają.

Układ hamulcowy. Przez naciśnięcie na pedał hamulcowy powodujemy przesunięcie się cięgieł (LH, Rys. 1) i rozchylenie obracających się szczęk hamulcowych w bębnie (BH, Rys 4), przymocowanym do osłony tylnego mostu. Rozchylone szczęki hamulcowe trą powierzchnią swoją o wewnętrzną powierzchnię bębna i w ten sposób wytworzona siła tarcia hamuje ruch wozu. Po skończonym hamowaniu specjalna sprężyna ściąga szczęki do poprzedniego położenia.

W nowszych wozach rozchylenie się szczęk hamulcowych powodowane jest przez ciśnienie cieczy, wytworzone naciskiem pedału (hamulce hydrauliczne).

Układ kierowniczy składa się z kierownicy (Rys. 1, K), za pomocą której ustalamy położenie przednich kół. Ruch kierownicy poprzez ślimak i ślimacznicę przenosi się na układ dźwigien, a te z kolei nadają skręt kołom przednim

Rys. 4. Tylny most z mechanizmem różnicowym

Działanie i budowa silnika samochodowego spalinowego, czterotaktowego (czterocylindrowego).

Głównymi częściami silnika są: cylindry osadzone w bloku cylindrowym, tłoki, korbowody, wał korbowy, mechanizm rozrządczy (wałek rozrządczy, popychacze, zawory), gaźnik, głowica silnika, skrzynka korbowa, koło zamachowe, instalacja elektryczna (prądnica, rozrusznik, rozdzielacz prądu na świece) oraz armatura silnika, jak chłodnica, pompka wodna, pompka olejowa itp.

Opis czynności głównych części silnika (Rys. 5).

W cylindrze (C) dzięki spalaniu mieszanki palnej powstaje ciśnienie wytworzonych gazów, które działając na ruchomy tłok (T) powoduje jego przesunięcie się. Tłok musi być szczelny, szczelność tę zapewniają osadzone na nim pierścienie (P). Ruch posuwisty tłoka zamieniony jest przez układ korbowy na ruch obrotowy, który wyzyskujemy do poruszania wozu. Układ korbowy składa się z korbowodów (K) i wału korbowego (WK).

Mieszanka jest doprowadzana do cylindra przez otwarty zawór wlotowy (A). Zawór wylotowy (B) otwiera się przy usuwaniu mieszanki z cylindra przez tłok. Ruchy zaworów regulowane są przez guzy na obracającym się wale rozrządczym poprzez oparte na nich popychacze. Głowica (Gł) zamyka cylindry z góry. W głowicy osadzone są świece, które dają iskrę w momencie największego sprężenia mieszanki w cylindrze. Powstawanie iskry na odpowiedniej świecy jest regulowane przez rozdzielacz (Delko).

Czynnikiem palnym, doprowadzanym do cylindra, jest mieszanka składająca się z rozpylonego paliwa płynnego (benzyna, mieszanki palne) zmieszanego z powietrzem. Rozpylenie mieszanki odbywa się w gaźniku (Rys. 1, G).

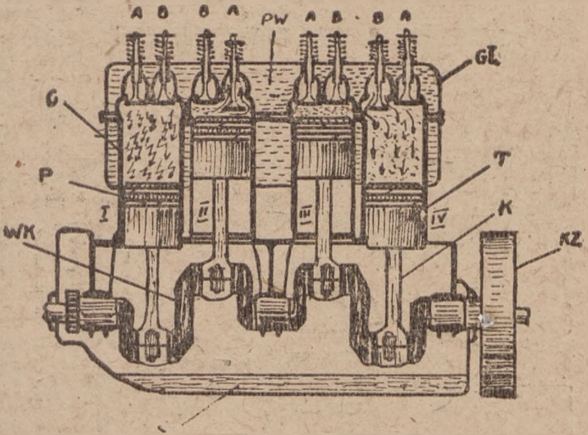
W silnikach, w których materiałem palnym jest paliwo gazowe, gaźnik jest niepotrzebny.

Wał korbowy (WK) znajduje się w skrzynce korbowej, która służy jednocześnie jako zbiornik oleju (O) używanego do smarowania współpracujących ze sobą części silnika. Olej jest rozprowadzany po całym silniku za pomocą pompki olejowej.

Silnik podczas pracy musi być chłodzony. Chłodzenie silnika może być wodne lub powietrzne. Przy chłodzeniu powietrznym cylindry silnika są na zewnątrz użeberkowane, przez co zwiększona jest powierzchnia oddająca ciepło otoczeniu. Przy chłodzeniu wodnym cylindry są otoczone płaszczem wodnym (PW). Woda ogrzewana przez cylindry przeprowadzana jest do chłodnicy (Ch. Rys. 1), gdzie przy pomocy powietrza ulega ochłodzeniu, po czym z powrotem wraca do płaszcza wodnego. Obieg wody, opisany wyżej, podtrzymywany jest przez pompkę wodną, uruchamianą przez wał korbowy.

Wał korbowy daje też napęd prądnicy wytwarzającej prąd elektryczny potrzebny do wywołania zapłonu w cylindrach, za pomocą mechanizmu zapłonowego, oraz do zasilania lamp oświetleniowych i uruchamiania rozrusznika. Rozrusznik jest silniczkiem elektrycznym, który uruchamia silnik przez danie mu pierwszych obrotów.

Obroty silnika są nierównomierne ze względu na jego sposób pracy. Nierównomierność tę znosi koło zamachowe (KZ) umieszczone na końcu wału korbowego. Z koła zamachowego napęd idzie przez sprzęgło, skrzynkę biegów, wał pędny, mechanizm różnicowy, przez półośki — na tylne koła samochodowe.

Rys. 5. Schemat silnika 4-cylindrowego

Opis pracy silnika 4-suwowego.

Nazwa silnika „czterosuwowy" pochodzi stąd, że cały obieg, wykonany przez pracujący silnik, składa się z czterech suwów (dwa obroty wału korbowego), podczas których mieszanka dostaje się do cylindra, zostaje sprężona, następuje zapłon i rozprężanie gazów spalinowych (właściwa praca obiegu) i na koniec następuje usunięcie spalin z cylindra.

Suw I — zassanie mieszanki (patrz Rys. 5; cylinder IV).
Tłok posuwa się do dołu zasysając przez otwarty zawór wlotowy mieszankę palną. Zawór wylotowy jest zamknięty. Ssanie mieszanki odbywa się aż do dolnego skrajnego położenia tłoka.

Suw II — sprężanie mieszanki (cylinder III)
Tłok idąc do góry spręża znajdującą się w cylindrze mieszankę. Oba zawory są zamknięte.

NIEKTÓRE MARKI SAMOCHODOWE

Suw III — wybuch i rozprężanie (cylinder I). Suw pracy.

W górnym położeniu tłoka, kiedy mieszanka jest najbardziej sprężona, świeca umieszczona w głowicy silnika daje iskrę elektryczną, od której następuje zapłon mieszanki. Wytworzenie dużej ilości gazów spalinowych powoduje olbrzymi wzrost ciśnienia, które działając na tłok pcha go do dołu z dużą siłą. Suw trzeci jest właściwym suwem pracy, którą wykorzystuje się do poruszania pojazdu.

Suw IV — wydech spalin (cylinder II).

W suwie tym spaliny zostają usunięte z cylindra przez ruch tłoka do góry przy otwartym zaworze wydechowym (B), aby znów w powrotnej drodze (suw I) w dół tłok mógł zassać do oczyszczonego z spalin cylindra nową porcję mieszanki do następnego obiegu. Gazy spalinowe usuwane z cylindra przez tłok uchodzą na zewnątrz przez rurę wydechową (RW, Rys. 1).

KILKA RAD DLA ROWERZYSTY

HIGIENA JAZDY

Jazda na rowerze wpływa dodatnio na rozwój fizyczny organizmu, szczególnie mięśni nóg i brzucha, należy tylko praktykować ją z umiarem i unikać forsownych wyczynów, które wpływają ujemnie na działalność serca. Ważne jest utrzymanie podczas jazdy odpowiedniej pozycji, która zależy od ustawienia siodełka i kierownicy. Siodełko powinno być umocowane tak, aby wyciągnięte nogi rowerzysty dotykały ziemi. Kierownicę zaś należy ustawić w takim położeniu, by podczas jazdy tułów nie był pochylony, co wpływa ujemnie na rozwój klatki piersiowej i powoduje dążność do garbienia się. Z tego też powodu kierownicę należy trzymać rękami rozstawionymi co najmniej na szerokość klatki piersiowej.

DROBNE NAPRAWY

Przy pęknięciu dętki miejsce naokoło pęknięcia oczyszczamy ścierając brud tareczką lub szklistym papierem, następnie zmywamy benzyną i wysuszamy. Miejsce oczyszczone oraz czystą łatkę smarujemy klejem. Po jego

przeschnięciu przykładamy łatkę na miejsce uszkodzone, dociskając ją silnie przez parę minut. Po sprawdzeniu, czy zaklejone miejsce nie przepuszcza powietrza, montujemy dętkę na koło. Przy niedostrzegalnym pęknięciu wykrywamy uszkodzenie zanurzając napompowaną dętkę w wodzie i obserwując, skąd wydobywają się pęcherzyki powietrza.

Przecięcia opony reperujemy przyklejając od spodu, na oczyszczone miejsce przecięcia grubą łatkę (może być kawałek starej opony). Łatka ta musi być co najmniej trzy razy dłuższa od długości pęknięcia, dla zachowania odpowiedniej wytrzymałości gumy.

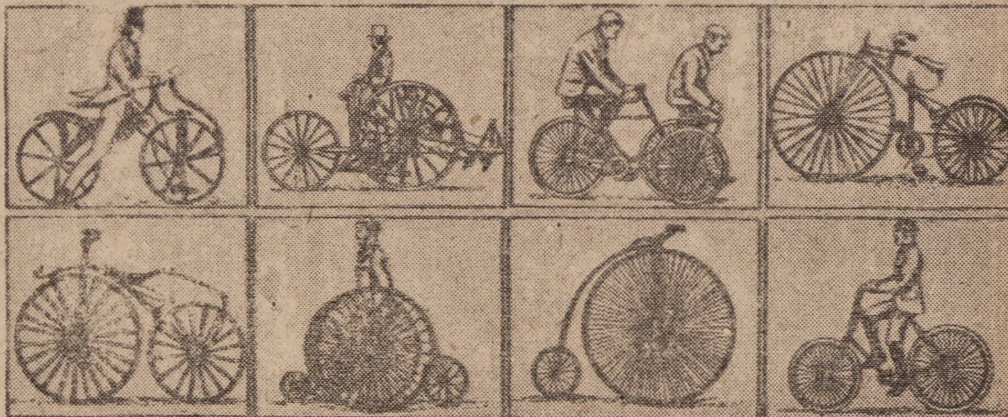
Łańcuch powinien być odpowiednio napięty, co reguluje się odsunięciem tylnego koła do tyłu. Aby zapobiec wyginaniu się obręczy kół, szprychy powinny być sztywno i jednakowo naciągnięte.

Hamulce w rowerach z wolnym kołem muszą być zawsze dobrze utrzymane, aby mogły niezawodnie działać.

DZIESIĘĆ PRZYKAZAŃ ROWERZYSTY

1. Jedź zawsze prawą stroną ulicy blisko chodnika.
2. Mijaj wszelkie pojazdy z lewej strony.
3. Uważaj w czasie jazdy na przechodniów, szczególnie na starców i dzieci.
4. Podczas jazdy nocą lub wieczorem — miej przy sobie latarkę.
5. Nie jedź po ulicy czy po drodze całą grupą.
6. Nie czyń popisów jazdy na ulicach i drogach publicznych.
7. Nie wjeżdżaj na chodnik.
8. Numer roweru utrzymuj w czystości i umieść go na widocznym miejscu.
9. Stosuj się do wskazań milicjanta regulującego ruch uliczny.
10. Uważaj na znaki drogowe i stosuj się do nich. (Patrz znaki drogowe w tym Kalendarzu Uczniowskim)

TAKIE EWOLUCJE PRZECHODZIŁ ROWER

BOMBA ATOMOWA

Odkrycie pierwiastków promieniotwórczych dało podstawy do stworzenia nowoczesnej nauki o budowie atomu i jego energii wewnętrznej. W wyniku tych badań stwierdzono, że każdy atom składa się z jądra i krążących dookoła niego elektronów (analogia do układu słonecznego). Jądro atomowe składa się z **protonów** — cząsteczek opatrzonych ładunkami elektryczności dodatniej (stąd powstaje elektrycznie dodatni charakter jądra), **neutronów** — cząsteczek elektrycznie obojętnych, oraz z **pozitronów** — elementarnych ładunków elektryczności dodatniej.

Z przyczyn bliżej nieznanych w atomach pierwiastków promieniotwórczych następuje samoczynne rozbicie się jąder atomowych, a co za tym idzie, wyzwala się energia w postaci różnego rodzaju promieniowania.

W ostatnim dwudziestoleciu doświadczenia wykazały, iż można rozbić sztucznie jądra atomowe oraz przyśpieszyć proces rozpadu pierwiastków promieniotwórczych. Rozbicie atomu przeprowadzone jest przez bombardowanie neutronami jąder atomowych.

Zjawiska te zostały wyzyskane przy konstrukcji bomby atomowej. Substancją rozbijaną jest pierwiastek uran. Uran poddawany jest bombardowaniu neutronami, wytwarzanymi w specjalnych urządzeniach. Gdy pierwszy neutron osiągnie jedno z jąder uranowych, powodując jego rozbicie, jądro to oprócz energii promienistej wysyła z dużą szybkością również i neutrony, które wchodzą w skład jądra uranowego. Te wtórnie powstałe neutrony bombardują z kolei następne jądra uranowe. W ten sposób ilość neutronów bombardujących gwałtownie wzrasta. Rozpad uranu postępuje w bardzo szybkim tempie i trwa zaledwie ułamek sekundy, w ciągu którego cała energia wewnętrzna zostaje wyzwolona, powodując zniszczenie.

Pierwsza bomba atomowa została zrzucona pod koniec ubiegłej wojny na miasto japońskie Hiroszimę, powodując ze względu na mało trwałą budowę domów japońskich olbrzymie spustoszenie.

Odtąd bomba atomowa stała się straszakiem międzynarodowych kół reakcyjnych świata, uprawiających tzw. „politykę atomową" i pragnących podporządkować sobie kraje o słabszej strukturze gospodarczej.

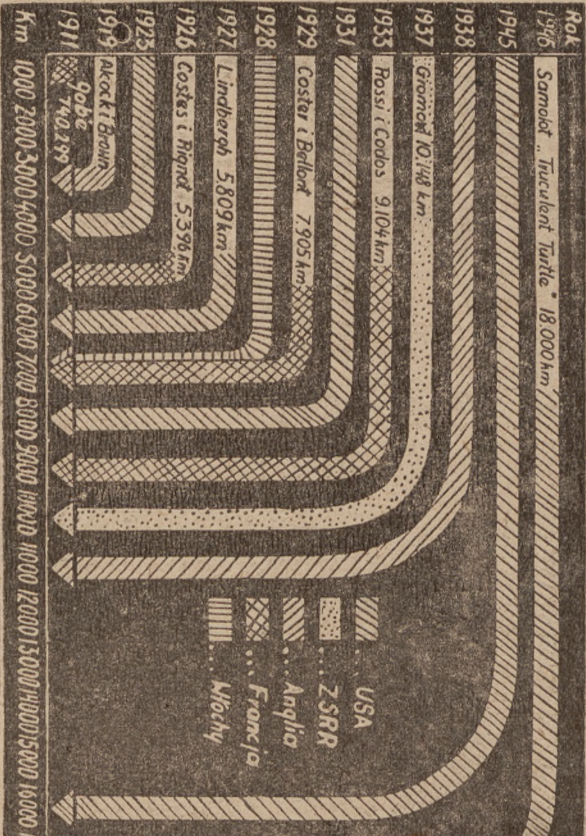
Jednakże sławne próby z bombą atomową na atolu Bikini (Ocean Spokojny) w roku 1946, zorganizowane przez rząd Stanów Zjednoczonych, posiadających jakoby wyłączną „tajemnicę" produkcji tej bomby, zawiodły: nawet świnki morskie, umieszczone na okrętach skazanych na zniszczenie, pozostały przy życiu...

Wyzyskanie energii atomowej dla celów pokojowych może mieć doniosłe znaczenie. Zajmują się tym uczeni całego świata. Celem ich prac jest m. in. znalezienie sposobu regulowania szybkości rozpadu jąder atomowych, aby wybuch nie następował tak gwałtownie, oraz zastosowania innych pierwiastków (prócz uranu) do wyzwalania energii, gdyż przygotowanie uranu do tego procesu jest bardzo kłopotliwe i kosztowne, a jego zapasy w przyrodzie niewielkie.

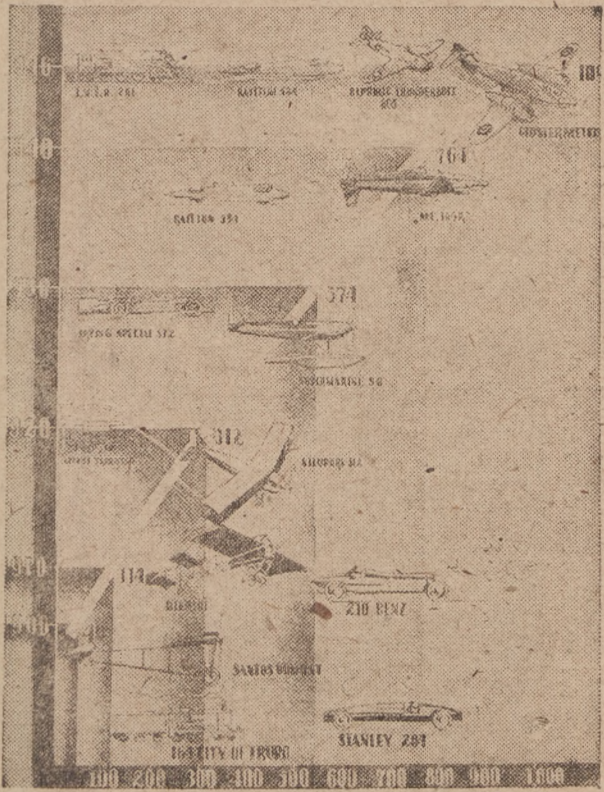
LOTNICTWO

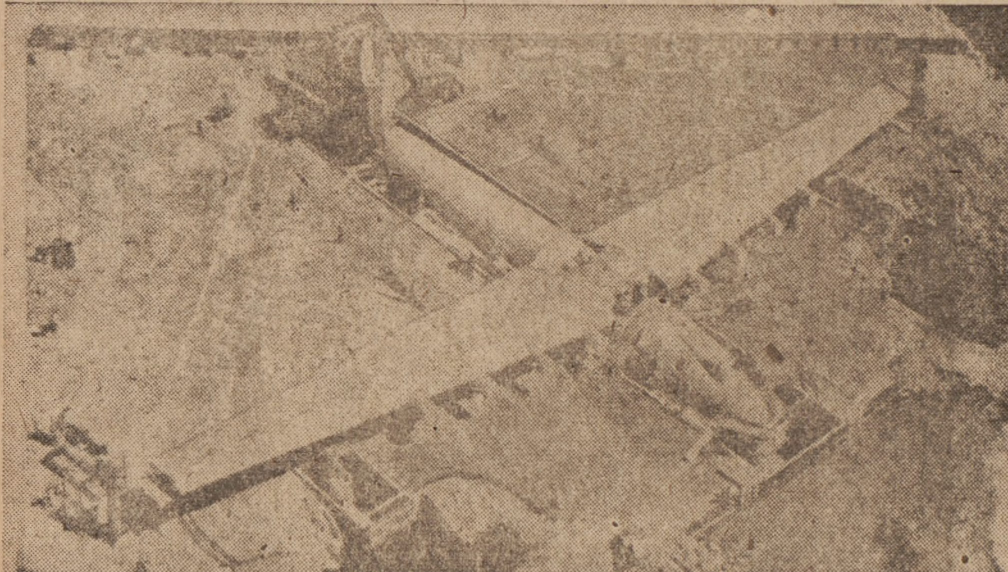
HISTORIA. Ok. 1500 r. Leonardo da Vinci skonstruował samolot i spadochron. 1783 — b-cia Montgolfier wznoszą się w powietrze balonem napełnionym ogrzanym powietrzem. 1851 — pierwszy sterowiec Francuza Giffarda. 1871 — Penaud konstruuje samolot z napędem gumowym. 1890 — Francuz Ader uniósł się w powietrze na samolocie „Avion"; i przeleciał 50 m. 1900 — pierwszy lot sterowca-olbrzyma Zeppelina. 1903 — pierwszy lot braci Wright. 1909 — pierwszy lot w Warszawie. 1908 — Francuz Bleriot przelatuje Kanał La Manche. 1919 — lot Anglików Alcock i Brown przez Atlantyk z Irlandii do Ameryki. 1927 — przelot Lindberga z Ameryki do Europy. 1931 — lot Posta i Cotty'ego naokoło świata w 8 dni. 1937 — lotnicy radzieccy Gromow, Jumaszew i Danilin na samolocie ANT — 25 przelatują z Moskwy przez biegun północny do Stanów Zjednoczonych, ustanawiając rekord świata 10.148 km. Ostatni rekord — dwusilnikowy bombowiec „Truculent Turtle" 18.000 km.

REKORDY LOTÓW NA ODLEGŁOŚĆ

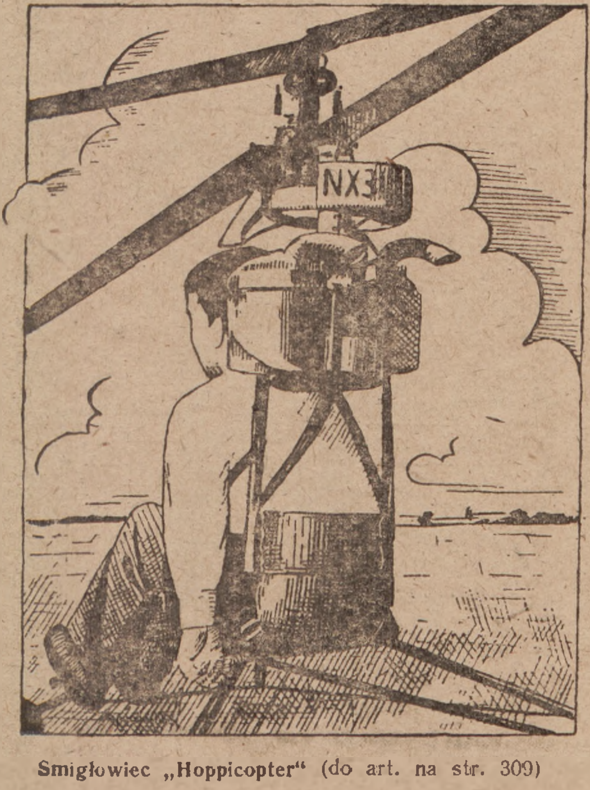

CORAZ SZYBCIEJ

Samolot — olbrzym „Herkules“ w porcie Los Angelos. Ma on 500 m obwodu i będzie mógł zabierać 700 pasażerów. Moc silników wynosi 29.000 KM.

Śmigłowiec „Hoppicopter" (do art. na str. 309)

Śmigłowiec „Heliofly“ (do art. na str. 309)

HELIKOPTERY — ŚMIGŁOWCE

Marzeniem konstruktorów było skonstruowanie samolotu, który by pozwolił człowiekowi latać w przestworzach. Marzenie to obecnie urzeczywistniło się w postaci śmigłowców zwanych też helikopterami.

Najpopularniejszy śmigłowiec XR—9B jest maszyną dwumiejscową o silniku 135 KM. Maksymalna szybkość 160 km/godz., podróżna 130 km/godz. Może się wznieść na 3.000 m z szybkością 300 m/min. i latać 3 godziny. Może lądować na byle skrawku terenu, dachu domu, a nawet krze lodowej. Może zawisnąć nieruchomo w powietrzu i obrócić się jak „na pięcie" przy pomocy wirującego na końcu ogona dodatkowego śmigła. Cudownie posłuszna maszyna.

Udane próby przeprowadza się z maleńkimi śmigłowcami jak „Hoppicopter" (str. 307) i „Heliofly" („słoneczna mucha") (str. 308). Piloci ich na pewno nie będą narzekać na „złą widoczność".

SZYBOWIEC AKROBACYJNY „IKAR" *)

Podajemy tu prosty model szybowca, wykonany całkowicie z drzewa i sklejki. Jest to typ modelu tzw. „na procę", tj. model wyrzucany w powietrze przez miękko pracującą procę. Zdolność do akrobacji możemy wyzyskać regulując odpowiednio naciąg i ustawienie procy. Naturalnie model nasz nie wykona całej „wiązanki" akrobacji, ale parę ładnych loopingów musi nas zadowolić. Chcąc natomiast wykonać normalny, prosty lot, wyrzucamy „Ikara" równolegle do ziemi ze średniego naciągu gumy (silny naciąg daje właśnie jako efekt — przewrót!). „Ikar", jako przedstawiciel szybowców o stosunkowo dużym obciążeniu, potrzebuje odpowiedniej szybkości do utrzymania się w powietrzu. Dlatego też przy starcie nadajemy mu szybkość „przelotową".

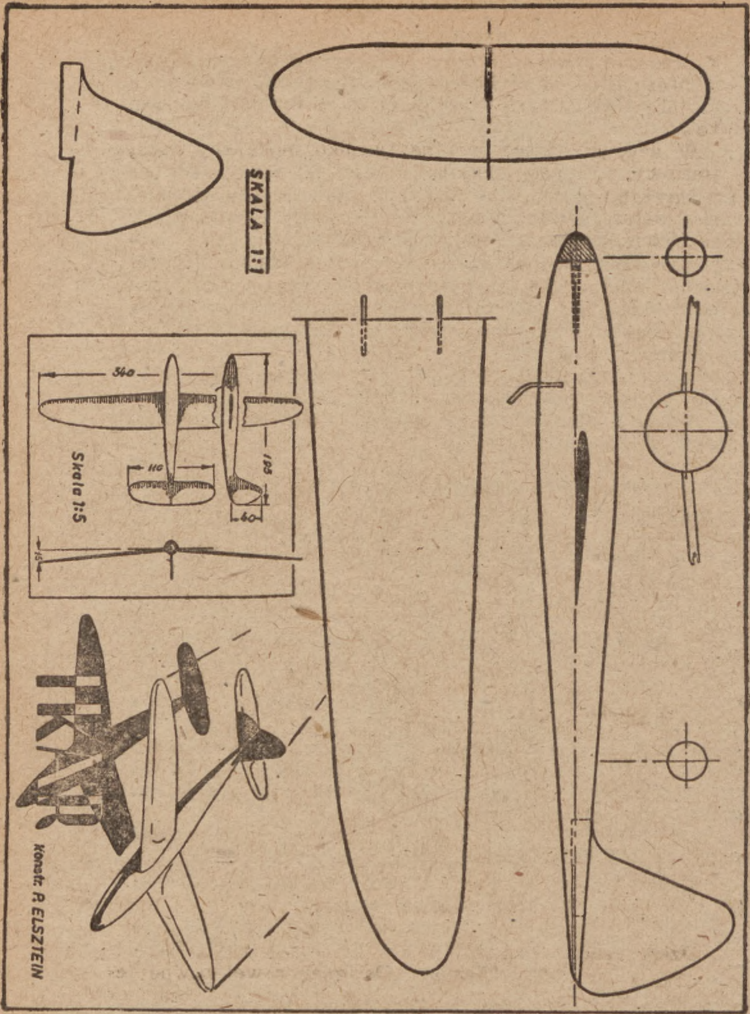
Przy normalnym naciągu „Ikar" wzbija się na wysokość około 15 metrów wykonując ładny i szybki lot.

Budowa modelu, zasadniczo jasna i zrozumiała całkowicie z rysunku, wymaga zaledwie paru objaśnień.

Kadłub o przekroju okrągłym i kroplowym obrysie wykonujemy najłatwiej z drzewa lipowego lub sosnowego.

---

*) Rys. na str. [illegible] ze względów technicznych został czterokrotnie zmniejszony. Tak więc 1 : 1 ozn. 1 : 4, a 1 : 5 ozn. 1 : 20.

SKALA 1:1
340
110
185
60
15
Skala 1:5
Konstr. R. ELSZTEIN

Z przodu wkręcamy śrubkę (przeciwwaga) zaopatrzoną w miarę potrzeby w wałeczek ołowiany. W tylnej części kadłuba robimy nacięcia, służące do obsadzenia stateczników

W miejscu oznaczonym na rysunku mocujemy haczyk startowy, wykonany z kawałka starej szprychy rowerowej.

Skrzydła modelujemy z 3-mm sklejki, wycinając dokładnie kontur i profil lotniczy. Każde skrzydło wykonujemy oddzielnie, zwracając uwagę na symetrię.

Po ostatecznym opiłowaniu i oczyszczeniu całość szkiełkiem wiercimy lub nakłuwamy dwa otwory na bolce - łączniki. Na bolce bierzemy drut 1.5 mm średnicy lub obrobiony na okrągło bambus 2-mm średnicy.

Stateczniki wycinamy z 1-mm sklejki lub z deseczki sosnowej tej samej grubości. Oba stateczniki mocujemy na klej we wcięcia, uważając na prostopadłe ustawienie.

Montaż. Skrzydła montujemy do kadłuba, zwracając uwagę na dodatni kąt nastawienia płatów i zachowanie podanego kształtu „V" skrzydeł (patrz planik montażowy str 310). Skrzydła przytwierdzone na klej i bolce winny po wyschnięciu tworzyć z kadłubem jedną sztywną całość

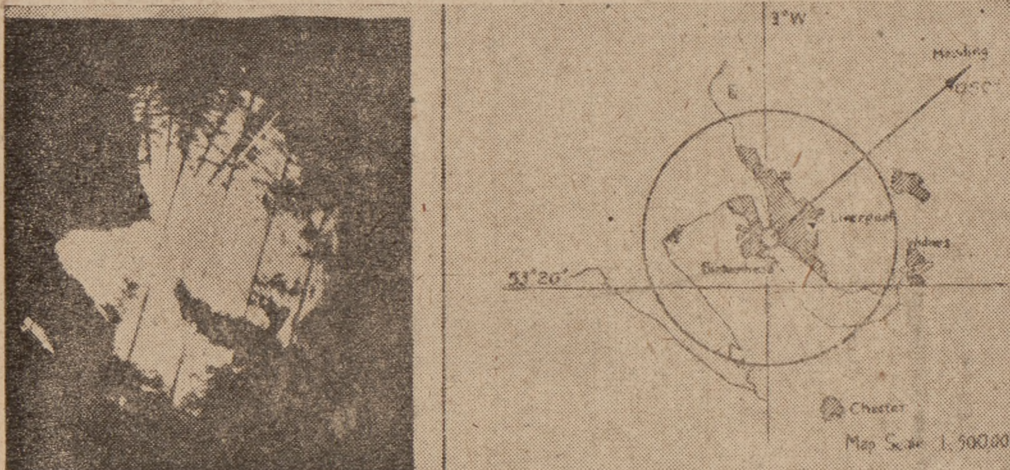
Po starannym oczyszczeniu modelu z resztek kleju itp. możemy go polakierować, co wydatnie podniesie wygląd zewnętrzny. Lakierujemy lakierem spirytusowym lub jakąkolwiek kolorową emalią Dobór koloru jest rzeczą gustu modelarza. Ładnie wygląda model pomalowany na kolor jasno kremowy z czerwonym kesonem skrzydeł i stateczników. (Jak przebiega keson, patrz rys w skali 1:20).

Wyważenie „Ikara" regulujemy przez zmniejszanie lub zwiększanie wagi ciężarka przedniego, co można uzyskać, opiłowując śrubkę lub dodając więcej ołowiu. Staranność w wykonaniu gwarantuje ładne loty, które niech będą wstępem do dalszej pracy dla lotnictwa

OKO, KTÓRE WIDZI W CIEMNOŚCI I MGLE

(Kilka słów o radarze)

Dzieje radaru. Pierwsi pracowali nad radarem w okresie II wojny światowej Niemcy. Osiągnęli nawet pewne rezultaty, lecz nie docenili znaczenia wynalazku i zaprzestali dalszej nad nim pracy. Dziwnym zbiegiem okoliczności jeden z samolotów niemieckich, wyposażonych

Obraz terenu widziany na ekranie radarowym na samolocie. Obok mapka tego terenu.

w urządzenia radarowe, wpadł w ręce sojuszników. Wkrótce Niemcy nie mogli się nadziwić, skąd obrona nieprzyjacielska jest tak dokładnie poinformowana o wszelkich niemieckich nalotach, w jaki sposób myśliwce sprzymierzeńców wykrywają w nocy i we mgle swe cele. Gdy się spostrzegli, że to radar im pomaga, było już za późno.

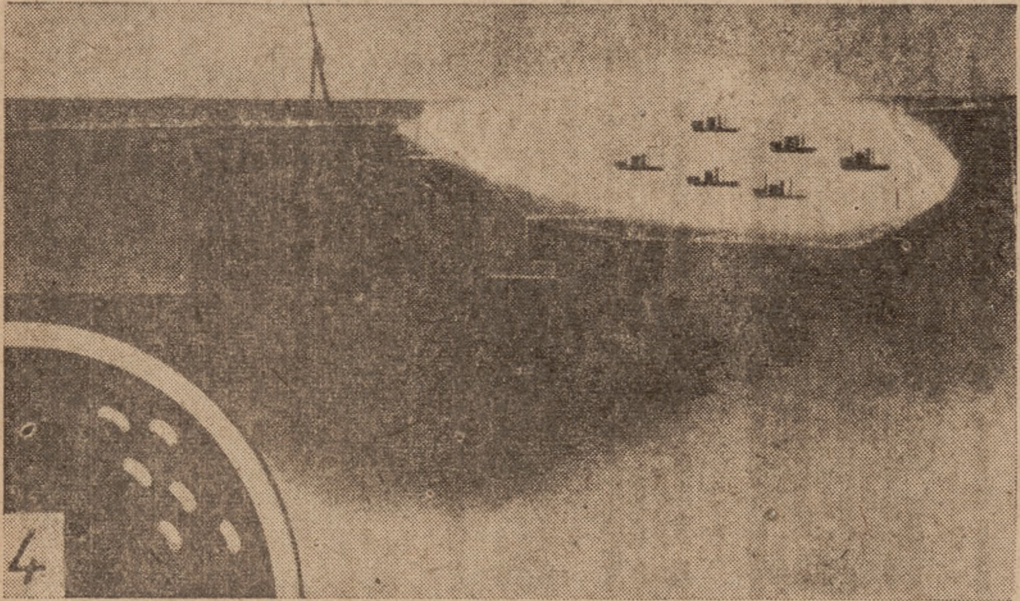
Pokojowe zastosowanie radaru jest daleko rozleglejsze i wszechstronniejsze niż wojenne. Radar pozwala na dokładne określanie miejsca przebywania samolotów komunikacyjnych, można więc dzięki niemu znacznie zmniejszyć ilość katastrof lotniczych. Bezcenne usługi oddaje przy naprowadzaniu samolotów na lotniska we mgle i w nocy. Urządzenie radarowe, wmontowane na statku, ułatwia nawigację morską. Radar znalazł również zastosowanie w meteorologii przy wykrywaniu jądor burzy oraz w nowoczesnej geodezji. Za pomocą radaru mierzono także odległość ziemi do księżyca.

Zasada działania radaru jest bardzo prosta. Wysyłamy impuls fal elektromagnetycznych, które, odbiwszy się o przeszkodę (np. o samolot) wracają do nas z powrotem. Łatwo możemy obliczyć odległość, w jakiej znajduje się od nas samolot. (Droga = szybkość X czas; szybkość fal 300.000 km/sek., czas jest znany).

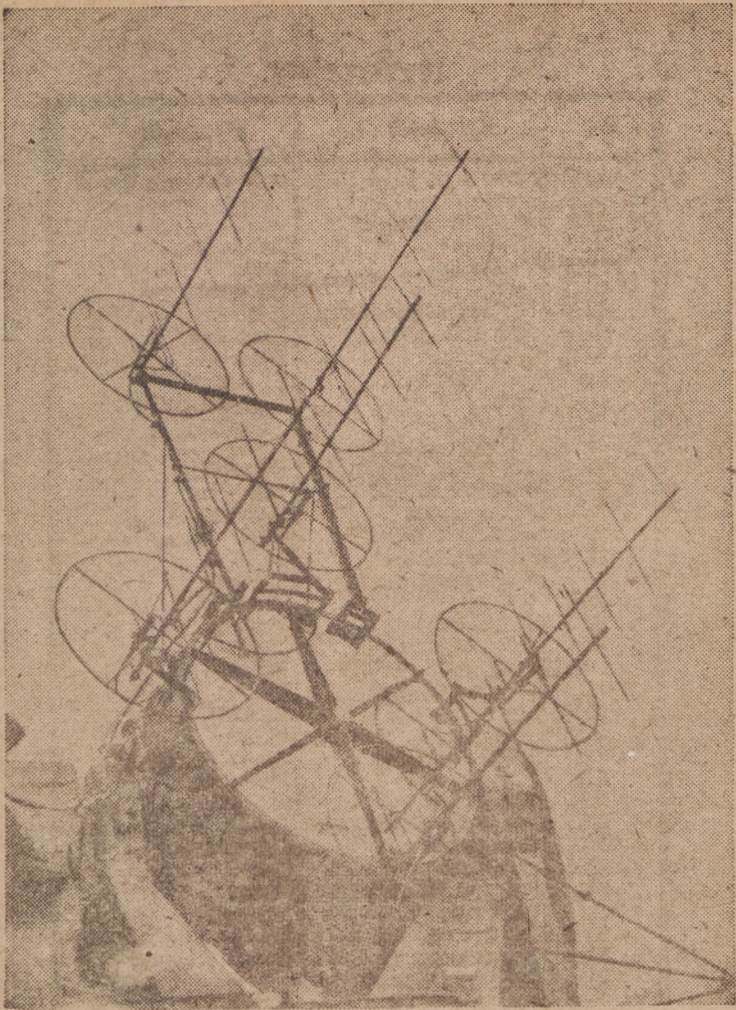
A ponieważ potrafimy wysyłać fale elektromagnetyczne w pewnym określonym kierunku, możemy również dokładnie oznaczyć, w jakim kierunku od nas znajduje się obserwowany samolot, okręt lub określony teren, np. lotnisko.

Aparatura radarowa składa się z dwu zasadniczych części: nadajnika i odbiornika. Nadajnik to silny aparat radiowy, wysyłający fale elektromagnetyczne w przestrzeń przy pomocy anteny kierunkowej. Odbiornik przyjmuje odbite fale i przekształca je w odpowiednie punkciki świetlne na ekranie. Wszystkie punkciki łącznie dają nam obraz terenu, na który skierowaliśmy wiązkę fal. W ten sposób samolot np. w nocy lub we mgle określa swoje położenie względem lotniska i ląduje zupełnie „na ślepo".

Załączone rysunki uzmysławiają do pewnego stopnia działanie radaru.

Widziane z daleka (przedstawione schematycznie) okręty — na ekranie odbiornika radarowego (w lewym dolnym rogu)

Antena radarowa z reflektorem (w środku) stosowana dla śedzenia samolotów w powietrzu

WYNALAZKI

Rok	Wynalazek	Wynalazca
1247	Armata	przy oblężeniu Sewilli
ok. 1280	Lustro	—
ok. 1300	Proch w Europie	—
ok. 1300	Okulary	Al. de Spina
1302	Busola	Gioja
1440	Druk	Gutenberg
1500	Zegarek kieszonkowy	Henlein
1560	Igły do szycia	Chreening
1578	Tokarnia	Besson
1590	Mikroskop	Z. Jansen
1608	Luneta	Lippersheim
1643	Barometr	Torricelli
1665	Ołówki z grafitu	—
1714	Termometr rtęciowy	Fahrenheit
1714	Maszyna do pisania	Mill
1752	Piorunochron	Franklin
1769	Maszyna parowa	Watt
1776	Torpeda	Bashnell
1780	Pióra stalowe	Harrison
1783	Balon	Montgolfier
1799	Stos Volty	Volta
1801	Światło łukowe	Davy
1807	Okręt parowy	Fulton
1815	Lampa górnicza	Davy
1821	Dynamo	Faraday
1822	Maszyna do rachowania	Bablage
1822	Waga dziesiętna	Quinteur i Sevilgne
1825	Parowóz	Stephenson
1827	Aluminium	Wöhler
1829	Pismo dla niewidomych	Braille
1834	Stenografia	Gabelsberger
1835	Rewolwer	Colt
1837	Telegraf Morse'a	Morse
1839	Młot parowy	Nasmyth
1840	Sztuczny nawóz	Liebig
1843	Papier drzewny	Keller
1847	Łożysko kulkowe	—
1853	Lampa naftowa	Łukasiewicz
1854	Rower	Fischer
1856	Gruszka Bessemera	Bessemer
1866	Fotografia	Niepce

Rok	Wynalazca	Wynalazek
1867	Maszyna do pisania	Sholes
1870	Żelbeton	Monier
1876	Telefon	Bell
1877	Fonograf	Edison
1879	Żarówka	Edison
1883	Motocykl	Daimler
1894	Aparat kinematograf	Jenkins
1895	Promienie Roentgena	Roentgen
1896	Telegraf bez drutu	Marconi
1897	Silnik Diesela	Diesel
1900	Pierwszy film	Pathé
1903	Samolot	Wright
1922	Film dźwiękowy	Vigt, Engl, Mosolle

PIŁKA NOŻNA

Zasady gry:

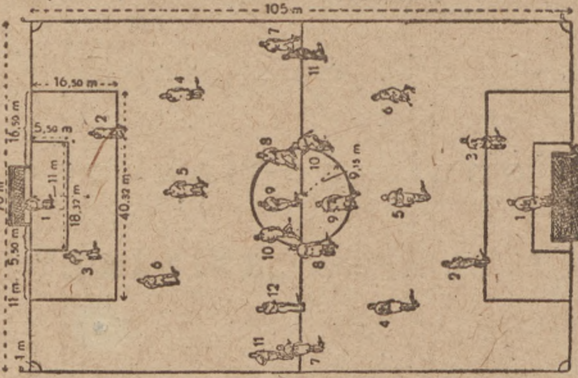
Stojące naprzeciw siebie dwie drużyny, liczące po 11 graczy każda, starają się umieścić piłkę skórzaną (68,5 — 71 cm obwodu) w bramce przeciwnika (szer. 7,32 m, a wysokości 2,44 m). Piłkę można dotykać całym ciałem prócz rąk. Tylko bramkarz może dotknąć piłki rękami, o ile znajduje się na polu bramkowym. Wygrywa drużyna, która w okresie trwania gry (2 razy po 45 minut) zdobędzie więcej „bramek". Wymiary boiska: dług. 105 m. szer. 70 m

Objaśnienia:

1) Bramkarz
Obrona:
2) lewy obrońca
3) prawy obrońca
Pomoc:
4) lewy pomocnik
5) środkowy pomocnik
6) prawy pomocnik

Atak.

7) lewo-skrzydłowy
8) lewy łącznik
9) środk. napastnik
10) prawy łącznik
11) prawo-skrzydłowy
12) sędzia.

Boisko i ustawienie graczy.

PIŁKA KOSZYKOWA

Prawidła gry: Gra polega na wrzuceniu piłki do kosza przeciwnika po uprzednim jej podprowadzeniu do odległości strzałowej, aby rzut był pewny.

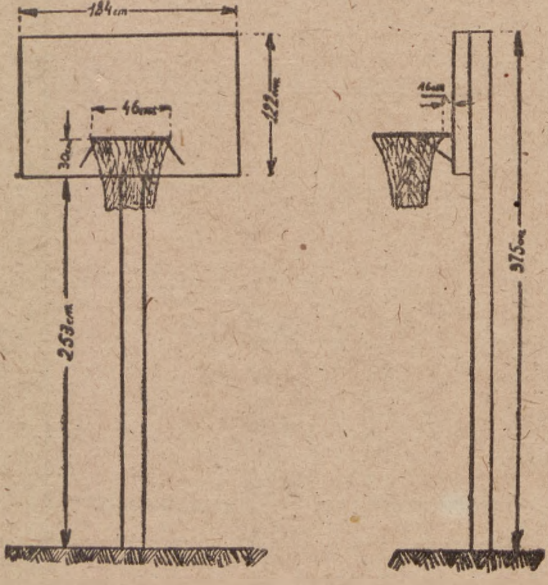
Grę rozpoczyna sędzia ze środka boiska wyrzutem piłki w górę ponad dwóch graczy przeciwnych drużyn, którzy stoją zwróceni do siebie twarzami wewnątrz koła „zagrywki".

Gracze mogą odbić piłkę w dowolnym kierunku (nie wolno w tym momencie piłki chwytać).

Czas gry trwa dwa razy po 20 minut, z przerwą 10-minutową.

Podczas gry gracze mogą się ustawić na boisku dowolnie. Piłka może być w grze przez gracza uderzana, toczona po ziemi lub „kozłowana" w różnych kierunkach.

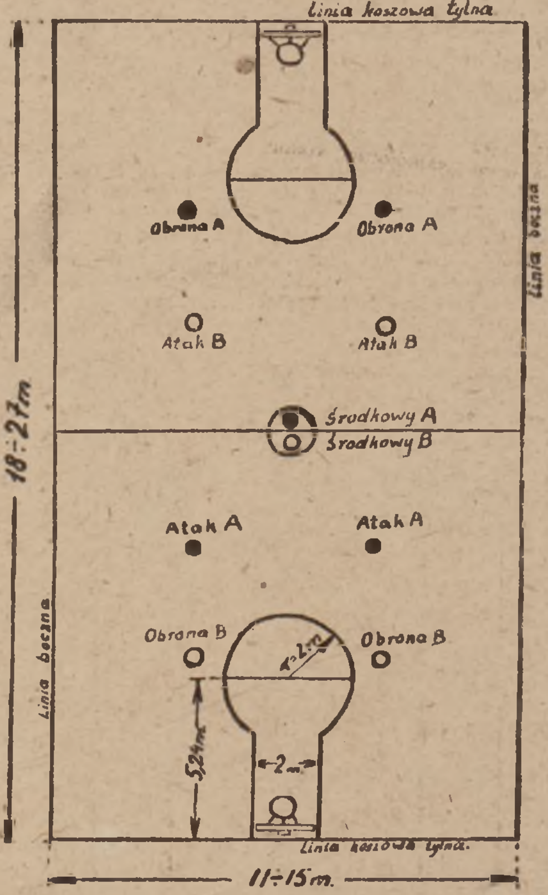
Gracz z piłką może wykonać tylko jeden krok. Gracz, który w chwili otrzymania piłki nie rusza się z miejsca,

Tablica z koszami

BOISKO KOSZYKÓWKI

(wymiary, ustawienie graczy)

może w tym wypadku wykonać ruch tylko jedną nogą w dowolnym kierunku (zwodzenie), druga zaś noga musi stać w miejscu.

„Kozłowanie" jest to prowadzenie piłki w ruchu, z jednoczesnym odbijaniem jej o ziemię. Jeśli gracz chwyci piłkę oburącz, kozłowanie się kończy i piłka musi być oddana.

Rzut z rogu dyktuje się na niekorzyść tej drużyny, której gracz skierował piłkę na linię tylną koszową na własnym boisku.

Rzut wolny dyktuje się: za kopnięcie piłki, za wykonane kroki, za podawanie piłki bezpośrednio z ręki do ręki, za nieprawidłowo wykonany rzut karny, za nieoddanie piłki po chwycie oburącz z pierwszego prowadzenia piłki, za przetrzymywanie piłki na własnym boisku przez gracza, za przeszkadzanie w wykonywaniu rzutu z rogu, z autu lub rzutu wolnego, za skierowanie piłki na aut. Rzut wolny wykonuje się z linii bocznej.

Rzut karny wykonywa się z linii rzutu karnego na polu karnym. Wszyscy gracze, oprócz gracza wykonującego rzut, muszą stać poza linią rzutu pola karnego. Rzut karny dyktuje sędzia za: przytrzymywanie gracza rękami lub w jakikolwiek inny sposób, za brutalne pchnięcie przeciwnika, za podstawienie nogi przeciwnikowi, za trącenie od tyłu gracza, będącego w skoku do piłki.

Za zdobyty kosz z gry liczy się 2 punkty, za kosz zdobyty z rzutu karnego — 1 punkt. Kosz jest zdobyty, gdy piłka całym swym obwodem przeszła przez obręcz. Zwycięstwo odnosi drużyna, która zdobyła większą ilość punktów.

PIŁKA SIATKOWA

Boisko. Boisko ma kształt prostokąta o wymiarach 18 × 9 metrów. Przestrzeń nad nim, wg przepisów, winna być wolna od wszelkich przeszkód utrudniających grę do 5 metrów wysokości.

Przez środek boiska rozciągnięta jest siatka o długości 9,5 m i szerokości 90 cm. Górna krawędź siatki musi znajdować się na wysokości 2,25 m — przy grach kobiecych, a 2,45 m przy grach męskich od poziomu boiska.

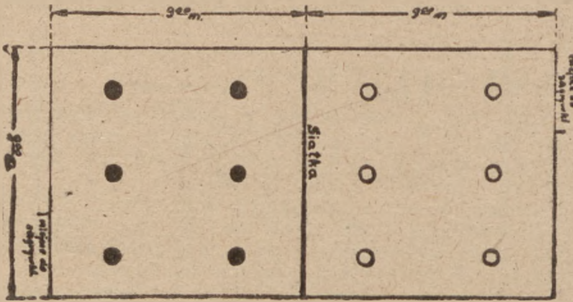
Przebieg gry i przepisy. Gra polega na przebijaniu piłki nad siatką przez dwie przeciwne drużyny wg podanych niżej zasad. Piłkę wprowadza się do gry przez zagrywkę (ser-

vice). Zagrywka jest wykonywana przez prawego gracza drugiego szeregu, spoza boiska (miejsce wskazane na rysunku). Piłka przy zagrywce odbita musi być jedną ręką i nie może dotknąć siatki podczas przelotu na stronę przeciwnika. Piłka wprowadzona do gry może być odbita najwyżej 3 razy przez jedną drużynę, przed przebiciem jej na stronę przeciwnika. Gracz może odbić piłkę każdą częścią ciała powyżej bioder, przy czym piłka musi być odbita tak, aby nie było słychać podwójnego uderzenia o różne części ciała. Gracze w czasie gry nie mogą dotykać siatki.

Grę prowadzi się do 15 punktów. Punkt zdobywa się po wykonanym błędzie drużyny przeciwnej, przy wykonanej własnej zagrywce.

P r z e j ś c i e piłki stosuje się wtedy, gdy drużyna zagrywająca (wykonująca zagrywkę) wykona w grze błąd — zagrywkę wykonuje wtedy drużyna przeciwna. Zrobienie więc błędu w grze powoduje stratę zagrywki lub punktu.

Każde spotkanie przeprowadza się w dwu rozgrywkach, wyjątkowo w trzech, gdy po pierwszych setach jest wynik remisowy. Trzecia rozgrywka (set)' decyduje wtedy o wyniku spotkania. Rozgrywka kończy się, gdy jedna z drużyn zdobędzie 15 punktów, przy różnicy punktów wynoszącej co najmniej 2 (np.: 15:13, 15:12). Przy różnicy 1 punktu (np. 15:14) grę prowadzi się dalej, aby wynik brzmiał: 16:14, 17:15, 18:16 itd.

UCZMY SIĘ PŁYWAĆ

Ogólne zasady:

1) Czas przebywania w wodzie o temp. poniżej 20 stop. C nie powinien przekraczać 15 min. W miarę oswajania się ćwiczącego z wodą czas ten można zwiększyć do 30 min.

2) Uczyć się pływania w miejscach, gdzie głębokość wody nie przekracza 1 m 20 cm przy szybkości prądu do 1,5 m na sek.

3) Nie kąpać się i nie pływać bezpośrednio po jedzeniu: należy poczekać od 1 do 2 godz.

4) Nie wchodzić do wody będąc zgrzanym, spoconym lub po znacznym wysiłku.

5) W czasie kąpieli dbaj o uszy; jeśli odczuwasz w nich bó — zwróć się do lekarza. Wrażliwe uszy należy zabezpieczyć watką przepojoną tłuszczem.

Po wyjściu z wody należy ciało rozetrzeć rękoma, potem wytrzeć ręcznikiem do sucha, do zaczerwienienia się skóry. Nie stać bez ruchu będąc mokrym!

Pływanie w obrazach

1. Czy wiesz, że... powietrze zawarte w płucach unosi ciało na powierzchnię wody.

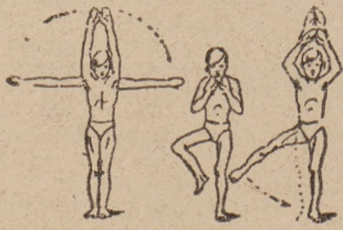
2. Na początku musisz nauczyć się **pływania „strzałką"**. Rys. poucza jak odbić się „strzałką" od ściany basenu.

Ćwiczenie: Kto najlepiej przepłynie „strzałką"?

3. **Sucha zaprawa do „żabki".** Postawa zasadnicza, jak „strzałka": ramiona wyciągnięte w górę, dłonie zwrócone do przodu stykają się kciukami, wzrok skierowany do góry.

Tempo „raz" — opuść ramiona w bok do poziomu, dłońmi do dołu. Wdech powietrza przez usta. Tempo „dwa" — złącz ramiona przed piersią, mocno zegnij je w łokciu, dłonie zetknij kciukami i palcami wskazującymi na wysokość podbródka, jednocześnie jedną nogę zegnij tak, by kolano uniosło się na wskos w bok, by pięta i stopa znalazła się jak najwyżej w górze przy nodze, na której stoisz. Tempo „trzy" — ramiona wyprostuj do góry (wydech), nogę wyprostuj w bok i... silnie dostaw ją do nogi, na której stoisz. Tempo „cztery" — znów jesteś w pozycji „strzałki" — wytrzymaj.

I powtórz ćwiczenie od początku, bez gwałtownych ruchów, łagodnie, płynnie.

4. **Sucha zaprawa (c. d.).** Ruchy ramion jak wyżej, z pochyleniem tułowia do przodu.

5. **Cwiczenia ramion w wodzie:** a) Wejdź do wody sięgającej po pierś. Pochyl się i wykonuj w wodzie takie ruchy ramion, jakich nauczyłeś się na suchej „zaprawie". Przy ruchu ramion w bok — ciało porusza się do przodu, unieś przy tym głowę, wciągnij głęboko powietrze przez usta i zanurz znów głowę do wody. Przy ruchu ramion do przodu wytchnij powietrze w wodzie i wytrzymaj chwilę z wyciągniętymi ramionami.

b) Odbij się od brzegu „strzałką" i wykonaj prawidłowo 3—4 ruchy ramion, póki nie zaczną ci tonąć nogi!

6. **Ruchy nóg i ramion:** Połóż się w wodzie na brzuchu na wyciągniętych rękach dwóch kolegów i przerób jednocześnie ruchy ramion i nóg

A potem już bez pomocy kolegów, normalnie, w wodzie, tak jak wyżej na rysunkach.

Cwiczenie: Kto przepłynie basen przy najmniejszej ilości ruchów. (Wykorzystuj w pełni „strzałkę").

PŁYWAMY CRAWL'EM.

Crawl (czytaj kraul)) jest najekonomiczniejszym i najszybszym stylem pływackim. Crawl powstał z pierwotnego stylu pływackiego ludów wyspiarskich (na Oceanie Spokojnym).

Praca rąk. Ramiona pracują na przemian, gdy jedno ramię wyprostowane wykonywa głęboki zasięg pod wodą, posuwając pływaka naprzód, drugie wynurza się z wody i przenoszone jest nad wodą. Ramiona zataczają koła

w pionowych równoległych płaszczyznach tak, że połowa pracy odbywa się pod wodą, połowa nad powierzchnią wody. Dłoń jest zwarta i naciska wodę początkowo łagodnie, wzmacniając ruch w momencie przesuwania ramienia w k erunku posuwania się pływaka.

Oddech. Głowa pływaka jest zanurzona do połowy w wodzie, stanowiąc jedną linię z resztą tułowia. Powietrze chwytamy ustami otwartymi przy lekkim skręcie głowy,

wykonywanym w chwili wynurzania ręki z wody. Skręt głowy z jednoczesnym nabieraniem powietrza do płuc trwa aż do momentu, gdy wyprostowane ramię zaczyna wchodzić do wody, wtedy twarz znów skręcamy do położenia normalnego. W chwili gdy usta znalazły się pod wodą, zaczynamy wydech w wodę, który trwa bez przerwy aż do nowego skrętu głowy w celu zaczerpnięcia powietrza. Wstrzymywanie oddechu jest bardzo szkodliwe i powoduje szybkie męczenie się.

W pływaniu crawlem uzgodnienie oddechu z ruchami ramion odgrywa ważną rolę. Skręty głowy w celu pobrania powietrza są jakby automatycznie związane z ruchami ramienia, w którego stronę pływak zwraca głowę.

Praca nóg. O szybkości pływania w crawlu decyduje w dużej mierze prawidłowa praca nóg.

Nogi swobodnie wyprostowane (nie sztywne) o naturalnym ugięciu w kolanach wykonują na przemian uderzenia z góry w dół i odwrotnie.

Praca nóg odbywa się w pewnym rytmie: na jeden pełny ruch ramienia przypada cztery do sześciu lub więcej uderzeń nóg.

TECHNIKA JAZDY.

Pozycje narciarskie:

1. **Pozycja kuczna** — kolana silnie ugięte, tułów pochylony, wzrok skierowany przed siebie, ręce zwisają, mięśnie luźne. (Rys. 1 A)

2. **Pozycja półkuczna** — kolana ugięte, pięty leżą na deskach, tułów pochylony do przodu (dla zachowania równowagi), wzrok skierowany przed siebie. (Rys 1 B)

3. **Pozycja zasadnicza** — narty równolegle, kolana trzymane razem — miękko i lekko ugięte, tułów prosto, głowa prosto, ciężar ciała równomiernie rozłożony na obie narty, ręce zwisają luźno wzdłuż tułowia, kijki talerzykami do tyłu. (Rys. 1 C)

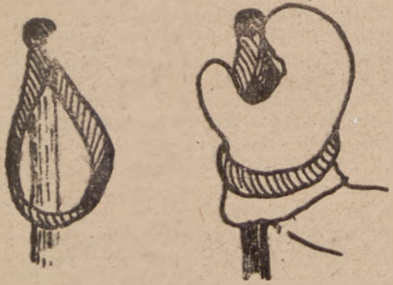
Rys. 1.

C

Sposób trzymania kijków.

Dłoń wsuwamy w pętlę od dołu, po czym nachwytem ujmujemy koniec kijka wraz z przymocowanym tam końcem pętli.

a b

Rys. 2.

Prawidłowy sposób ujęcia kijka:

a) ułożenie pętli

b) ujęcie kijka dłonią

Rys. 3.

Przy dobrym ujęciu kijka pętla uciska tylko wierzch dłoni; inaczej uciska od spodu tętnice i hamuje swobodny obieg krwi.

Długość kijka powinna być tak dobrana, aby koniec kijka sięgał pod pachę narciarza.

Podczas zjazdów trzymamy kijki talerzykami do tyłu (patrz Rys. 1 A, B, C).

Poruszanie się na nartach.

Chód po terenie na nartach polega na ślizganiu się możliwie ciągłym, płynnym, rytmicznym na długich miękkich krokach wypadowych w możliwie wąskim śladzie, bez odrywania nart od śniegu. Ślizganie się desek do tyłu przy pokonywaniu pochyłości zmniejszamy przez pochylenie tułowia w przód i pracą rąk (silne i energiczne odpychanie się kijkami).

Podczas chodu lub biegu na nartach wraz z wysunięciem do przodu lewej nogi jednocześnie wysuwamy do przodu prawe ramię wraz z kijkiem (Rys. 3). Bieg na nartach to jednoczesna praca nóg i rąk, przy czym ciężar ciała stale spoczywa na palcach nóg, a nie na piętach.

Zwroty na terenie płaskim i na stoku.

Zwroty wykonujemy w celu zmiany kierunku marszu.

Zwrot do tyłu wykonujemy następująco (Rys. 4 A, B, C, D): narty ustawiamy blisko siebie równolegle. Kijek prawy wbity blisko prawej narty w połowie odległości między wiązaniem a dziobem, kijek lewy — blisko tyłu lewej narty. Ciężar ciała na narcie prawej. Opierając się na kijkach wyrzucamy lewą nartę prostopadle do góry (Rys. 4 A), odwracamy (Rys. 4 B) i stawiamy na śniegu równolegle do prawej, ale w przeciwnym kierunku (Rys. 4 C). Następnie ciężar ciała przenosimy na nogę lewą, opieramy się na lewym kijku, po czym dostawiamy prawą nartę do lewej równolegle, obracając ją płasko nad ziemią; jednocześnie przenosimy prawy kijek do pozycji normalnej (Rys. 4 D).

Zwroty na stoku wykonujemy tak samo jak na terenie płaskim, przy czym narty ustawiamy dokładnie w poprzek stoku i lekko kantujemy, aby zapobiec zsuwaniu się. Zwroty w tył robimy do stoku, to znaczy nartą znajdującą się wyżej, w ten sposób łatwiej jest utrzymać równowagę.

Podchodzenie.

Przy niewielkich wzniesieniach podejście niewiele się różni od chodu po płaskim terenie, tyle tylko że zwiększona praca rąk pozwala pokonać ześlizgiwanie się nart do tyłu (Rys. 5).

Przy większych pochyłościach stosujemy podchodzenie zakosami odpowiednio dobierając dogodny sobie kąt podchodzenia

Rys. 4

Przy podejściach stromych lecz krótkich stosujemy tak zwane schodkowanie (Rys. 6), a także pokonujemy te wzniesienia krokiem rozkrocznym (Rys. 7), zwanym również „choinka"

Zjazdy.

Zjazd wprost spadku nazywamy szusem. W szusie wysuwamy jedną nartę nieco przed drugą, co pozwala łatwiej utrzymać równowagę przy niespodziewanych nierównościach terenu czy śniegu. Ciężar ciała jest rozłożony

równomiernie na obie narty. Tułów pochylony do przodu. Dłonie przy kolanach, kijki z boków, talerzyki z tyłu nisko nad ziemią (nie dotykają śniegu)

Rys. 5.

Rys. 6.

Rys. 7

Rys. 8

Hamowanie w jeździe.

Pług (Rys. 8). Przez nacisk piętami rozsuwamy szeroko tyły nart na zewnątrz i lekko kantujemy wewnętrznymi krawędziami. Tułów miękko i nisko, kolana ugięte i zbliżone do siebie, ręce zwisają swobodnie trzymając kijki do tyłu. Ciężar ciała rozłożony na obu nartach.

Rys. 9.

Opór (Rys. 9). Jedna narta jedzie normalnie na wprost, druga ustawiona ukośnie (w pozycji oporującej) — hamuje.

Jazda łukami. Łuki wykonuje się przez zmianę obciążenia nart, wychodząc z pozycji oporowej lub z pługu.

Łuki wyprowadzone z pługu wykonuje się jadąc stale w pługu i przez płynne przenoszenie ciężaru ciała z jednej nogi na drugą skręcamy w jedną lub w drugą stronę.

Łuki wyprowadzone z „oporu" wykonuje się przez zmianę oporowania jedną lub drugą nartą oraz przez odpowiednie przenoszenie ciężaru ciała na nartę nie oporującą.

Kristiania z oporu. Jest to ewolucja do zmiany kierunku jazdy lub do zatrzymania się. Wykonuje się ją tak samo jak łuk z oporu w szybkim wykonaniu i z szybko dociągniętą nogą, na której spoczywał ciężar ciała podczas wstępnego okresu oporowania, a z której następnie został przeniesiony na nartę oporującą (Rys. 10).

Rys. 10.

Kristiania zwykła. Różni się ona od kristianii z oporu tym, że cały czas wykonywa się ją na nartach równoległych, jednakowo obciążonych. Skręt zaczynamy w jeździe szybkiej wąskim śladem. Nartom nadajemy skręt energicznym zamachem tułowia. Kristianię zwykłą wykańczamy obsuwając się na szeroko rozstawionych nartach, przy czym narta górna jest wysunięta do przodu.

Skoki terenowe.

Rys. 11.

Rys. 12.

Skoki terenowe służą do przebycia drobnych przeszkód i załamań terenowych. Można je wykonywać przy pomocy kijków lub bez ich pomocy. Skok terenowy wprost przedstawia Rys. 11, a skok terenowy ze skrętem obrazuje Rys. 12 (patrz str. 332).

Upadki.

Jeśli czujemy, że nie da się utrzymać równowagi lub upadek jest konieczny (niespodziewana przeszkoda w terenie), przewracamy się na bok, ustawiając obie narty w poprzek stoku. Wtedy wystarczy tylko wyrównać narty, podciągnąć je do siebie, lekko skantować i wstać, opierając się na kijkach i pochylając się do przodu.

POZNAJ PIĘKNO ZIEM ODZYSKANYCH

WYCIECZKI TURYSTYCZNE

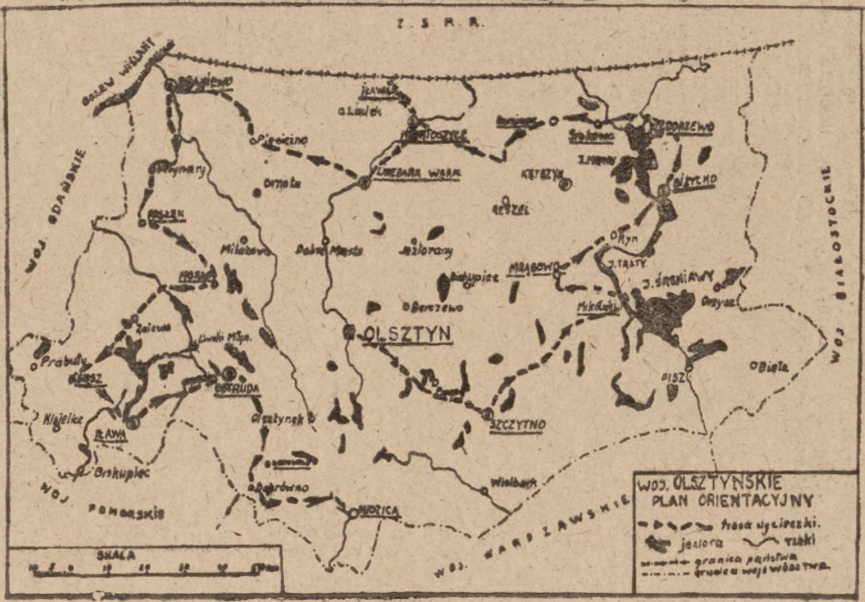
1. Ziemia Mazurska.

Województwo olsztyńskie zajmuje obszar pojezierza mazurskiego o terenie pagórkowatym, którego wzniesienia sięgają 300 metrów n. p. morza. Największymi jeziorami tego okręgu są: Śreniawy i Mamry. Piękno tych ziem ściąga liczne rzesze turystów.

Piękną wycieczkę po tym terenie można zrobić rowerem. Gęsto rozbudowana sieć dróg daje możność dotarcia do każdego zakątka tych ziem. Oto trasa, która pozwoli na obejrzenie najciekawszych obiektów tego uroczego zakątka Polski (porów. mapkę na str. 334).

Naszym punktem wyjściowym jest dawna stolica Warmii, OLSZTYN — ważny węzeł kolejowy, miasto wojewódzkie, położone nad rzeką Łyną. Olsztyn uległ poważnym zniszczeniom w ostatniej wojnie i obecnie odbudowuje dawny przemysł (cegielnie, tartaki, fabryki mebli, zapałek i maszyn). Okoliczne jeziora i starożytne budynki nadają temu miastu interesujące tło.

Zwiedziwszy Olsztyn i okolice, obieramy kierunek na SZCZYTNO, które jest pięknym uprzemysłowionym, no-

WOJ. OLSZTYŃSKIE
PLAN ORIENTACYJNY
jeziora
Z. S. R. R.
OLSZTYN
SZCZYTNO
OSTRÓDA
Olsztynek
Dobre Miasto
Jeziorany
Biskupiec
MRĄGOWO
Mikołajki
Ryn
J. ŚNIARDWY
PISZ
Biała
Wielbark
Orzysz
Barczewo
Orneta
Miłakowo
Prabuty
Kisielice
IŁAWA
Biskupiec
Zalewo
WOJ. GDAŃSKIE
WOJ. POMORSKIE
WOJ. WARSZAWSKIE
WOJ. BIAŁOSTOCKIE
SKALA

woczesnym miastem, położonym wśród jezior. Szczytno opisane jest przez Sienkiewicza w „Krzyżakach" jako rezydencja Juranda ze Spychowa.

Ze Szczytna pojedziemy do MIKOŁAJEK, miejscowości malowniczo położonej nad największym jeziorem pojezierza mazurskiego Śreniawy. W Mikołajkach można wypocząć wśród pięknych lasów. Można zwiedzić główną kwaterę wojenną Hitlera i sztabu niemieckiego z czasów ostatniej wojny. Ukryty w lasach, największy zbrodniarz ludzkości snuł tam swoje nikczemne plany podboju świata. Obok Mikołajek w ŁUŻANACH znajduje się przystań wodna. Można tam odbyć piękną przejażdżkę po jeziorze. Dalszą drogę odbywać będziemy wśród lasów liściastych, wiodących do MRĄGOWA, następnie skręcimy w kierunku GIŻYCKA, zwanego sercem jezior mazurskich. Giżycko jest wspaniałym okręgiem sportowym, gdzie można w całej pełni poznać urok sportów wodnych. Po pożegnaniu Giżycka udajemy się do WĘGORZEWA, gdzie znajdują się także wymarzone tereny sportów wodnych. W samym mieście godny zwiedzenia jest starożytny kościół oraz park.

Z Węgorzewa przez SROKOWO, BARCIANY udajemy się do BARTOSZYC — miasta założonego w roku 1326, gdzie na szczególną uwagę zasługuje stara BRAMA BARTOSZYCKA.

Na północ od Bartoszyc znajduje się IŁAWKA, stacja graniczna, położona w górzystej okolicy. Zwiedzić tam można zabytkowe budowle. Po powrocie z Iławki do Bartoszyc jedziemy do LIDZBARKA WARMIŃSKIEGO — miejscowości letniskowej, dawnej siedziby biskupów warmińskich, a następnie do BRANIEWA — jednego z najstarszych miast Warmii, założonego w 1241 roku. Wielkie bogactwo ogrodów podnosi urok tego starego miasta i okolic. Z Braniewa pojedziemy przez PASŁĘK (miasto założone w 1297 r. przez Holendrów) do MORĄGU — miasta założonego w 1327 r., posiadającego interesujące zabytki i dzieła sztuki gotyckiej oraz kąpieliska i place sportowe.

Dalsza nasza droga wiedzie przez miejscowość położoną nad jeziorem Suskim. Znajduje się tam kościół z XIV wieku i stary piękny park. Z SUSZU można się wybrać na piękną wycieczkę do zamku Finchenstein, w którym mieści się pokój Napoleona.

Ostatnim etapem naszej wędrówki po ziemi mazurskiej jest droga do NIDZICY. Przejeżdżamy tu przez pola bitwy grunwaldzkiej, na których w 1410 roku zwycięsko rozprawiliśmy się z odwiecznym naszym wrogiem .— Niemcami

Na tym zakończylibyśmy naszą podróż po Mazurach. Na opisanej trasie można zatrzymać się w schroniskach, pensjonatach czy też w prywatnych domach wiejskich, w domach autochtonów - Polaków, którzy przez wieki całe opierali się nawale niemieckiej.

2. Wycieczki kajakowe po jeziorach mazurskich.

Jeśli masz kajak, lub możesz go zdobyć na okres wakacyjny, przewieź go nad jeziora mazurskie. Tam całe lato możesz spędzić na wodzie, jeżdżąc niekończącymi się pasmami jezior, rzek i kanałów, pośród malowniczych lasów.

Dwie niżej podane trasy na pewno bardzo cię zaciekawią.

Jedna z nich — to droga wodna, szkicowo przedstawiona na mapce województwa olsztyńskiego, od Piszu do Węgorzewa. Wycieczkę zaczynamy wyjeżdżając z Piszu, następnie rzeką dojeżdżamy do jeziora Śreniawy, z którego przedostajemy się do jeziora Tałty. Po przejechaniu całego jeziora Tałty, płynąc znów rzeką i przez pasmo mniejszych jezior, przepływamy koło miasta Giżycka aż do jeziora Mamry, na którego północno - wschodnim brzegu leży miasto .Węgorzewo.

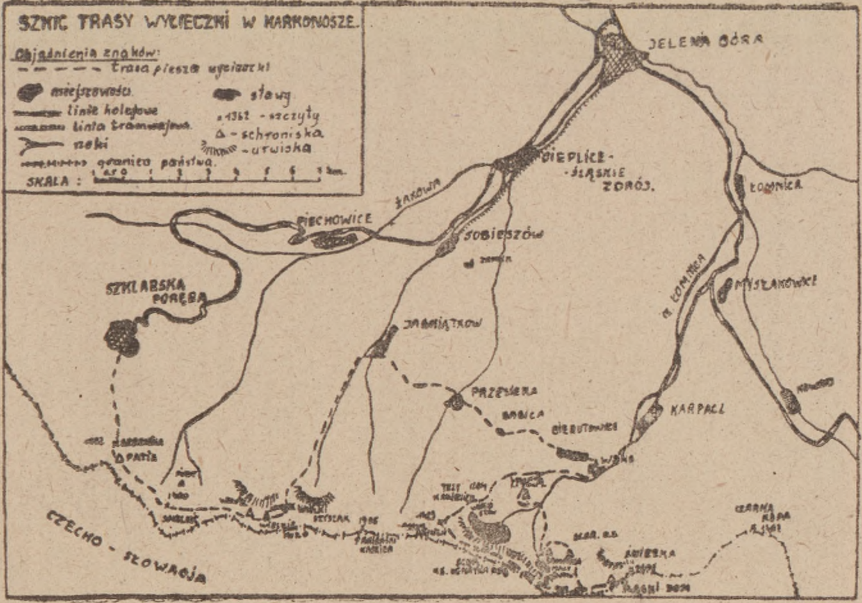
Druga trasa to spływ do Bałtyku od Iławy przez jeziora, kanały i rzeki koło Liwskiego Młyna do Elbląga.

3. Poznaj piękno Karkonoszy.

Amatorom terenów górskich proponujemy wycieczkę po KARKONOSZACH. Opisaną trasę wycieczki przebędziemy częściowo pieszo, a częściowo koleją.

Na wycieczkę wystarczy zaopatrzyć się w plecak z zawartością bielizny, żywności i rzeczy osobistych, w dobre buty, w dokładną mapę terenu i w stosunkowo niewielką ilość pieniędzy.

Rozpoczniemy wycieczkę od malowniczego miasteczka dolnośląskiego — JELENIEJ GÓRY, skąd w pogodny dzień rozciąga się wspaniała panorama KARKONOSZY

SZKIC TRASY WYCIECZKI W KARKONOSZE.
Objaśnienia znaków:
trasa pieszej wycieczki
miejscowości
stawy
linie kolejowe
linia tramwajowa
rzeki
1362 - szczyty
Δ - schroniska
- urwiska
granica państwa.
SKALA :
JELENIA GÓRA
CIEPLICE - ŚLĄSKIE ZDRÓJ.
ŁOMNICA
PIECHOWICE
SOBIESZÓW
SZKLARSKA PORĘBA
JAGNIĄTKÓW
MYSŁAKOWICE
R. ŁOMNICA
PRZESIEKA
KARPACZ
BABICA
CZECHO - SŁOWACJA
CZARNA KOPA

z największym szczytem ŚNIEŻKĄ, panującym nad całą okolicą. Z Jeleniej Góry udamy się tramwajem do CIEPLIC ŚLĄSKICH - ZDRÓJ, gdzie znajdują się najgorętsze w Polsce cieplice o temperaturze dochodzącej do 44 stopni C. Na terenie Cieplic oglądać można zabytkowe budowle, cenną bibliotekę, muzeum starej broni oraz ciekawe zbiory owadów i ptaków

Cieplice stanowiną bazę wypadową dla niezwykle urozmaiconych wycieczek, z których najciekawsze są: wycieczka do zamku w SOBIESZOWIE, do zapory wodnej w PIECHOWICACH i do PRZESIEKI.

Z Cieplic Śląskich udajemy się koleją do SZKLARSKIEJ PORĘBY, największej stacji klimatycznej Dolnego Śląska, położonej na pograniczu Gór Izerskich i Karkonoszy. Szklarska Poręba położona jest na rozległym stoku wznoszącym się do wysokości 900 metrów nad poziomem morza. Z miejscowości tej można robić wypady piesze w przepiękne góry i doliny powiatu jeleniogórskiego i lwóweckiego.

Z Szklarskiej Poręby po zwiedzeninu okolicy udamy się na kilkudniową wycieczkę w góry. Droga prowadzić będzie znanym szlakiem turystycznym, grzbietami górskimi wzdłuż granicy czeskiej

Z Szklarskiej Poręby pójdziemy w kierunku południowym na szczyt Szrenica (1362 m), na którym znajduje się schronisko. Dalej wzdłuż granicy polsko - czechosłowackiej przez szczyt Sokolnik (1400 m), obok którego znajduje się schronisko „Piast", do schroniska Wawel, położonego poniżej szczytu Wielkie Koło (1308 m). Następnie na szczyt Wielki Szyszak (1424 m), a z niego ścieżką dla pieszych do JAGNIĄTKOWA. Z Jagniątkowa przez PRZESIEKĘ do BIERUTOWIC—stacji klimatycznej gdzie zwiedzić można starożytny kościołek norweski Wang. Ukoronowaniem wycieczki będzie zdobycie największego szczytu Karkonoszy — Śnieżki (1605 m). Trasa będzie biegła przez szczyt Trzy Kamienie (1204 m), na którym przyroda uformowała trzy olbrzymie bloki kamienne, wyglądające z daleka jak ruiny jakiegoś starożytnego zamczyska. Dalej zdobędziemy szczyt zwany Południowym Kamieniem (1423 m), zmienimy kierunek marszu z południowego na wschodni idąc wprost na Śnieżkę. Po drodze osiągniemy szczyt Księcia Henryka Pobożnego, gdzie znaj-

Szczyt Śnieżka (1605 m) zimą. Na szczycie strażnica Korpusu Ochrony Pogranicza. W głębi zabudowania czeskie.

duje się schronisko o tej samej nazwie, a następnie dojdziemy do stóp Śnieżki, gdzie odpoczniemy po znojnej drodze w Domu Śląskim.

Po wypoczynku, na drugi dzień, udajemy się na szczyt Śnieżki. Przepiękne widoki, oglądane ze szczytu, nagrodzą trudy poniesione podczas tej żmudnej, lecz pełnej niezapomnianych wrażeń wycieczki.

Droga powrotna będzie wiodła koło Domu Śląskiego do Schroniska Studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego, a dalej do schroniska „Samotnia", leżącego nad Małym Stawem. Przechodząc koło Domu Wypoczynkowego Polskiej YMCA, zejdziemy do Bierutowic, a następnie do oddalonego o 2 kilometry KARPACZA. Z Karpacza będziemy mogli obejrzeć całą przebytą przez nas trasę wraz ze szczytem Księcia Henryka Pobożnego i Śnieżką.

4. Wyjazdy na narty w Karkonosze.

KARKONOSZE są wspaniałym okręgiem turystycznym także w porze zimowej. Pierwszorzędne warunki śnieżne i terenowe czynią z tej okolicy wymarzone tereny narciarskie. W takich miejscowościach, jak: Szklarska Poręba, Karpacz lub Bierutowice śnieg utrzymuje się do końca kwietnia. Są tam także tory saneczkowe o długości dochodzącej do 16 kilometrów i lodowiska do jazdy na łyżwach. W Karpaczu i w Szklarskiej Porębie znajdują się wielkie skocznie narciarskie. Znakowane trasy umożliwią bez obawy zabłądzenia w terenie dotarcie do wspaniałych zakątków narciarskich.

KĄCIK HARCERSKI

ORIENTACJA W TERENIE

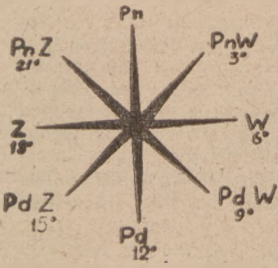
1. NATURALNE ŚRODKI POMOCNICZE

Słońce i księżyc

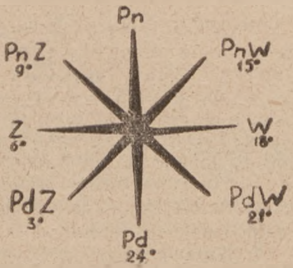
Słońce znajduje się na wiosnę i w jesieni w tym samym położeniu: o godz. 12.00 — na południu, o godz. 6.00 — na wschodzie, o godz. 18.00 — na zachodzie.

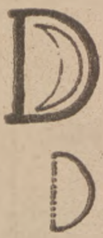
Księżyc w pełni — odwrotnie: o godz. 6.00 jest na zachodzie, o godz. 18.00 — na wschodzie.

Położenie słonca w różnych godzinach.

Położenie księżyca w pełni w różnych godzinach.

Poza tym wiadomo, że księżyc codziennie wschodzi wcześniej o godzinę. I jeśli wiemy np., że w pełni znajduje się o godz. 24.00 na południu, to w ostaniej kwadrze jest w tym położeniu dopiero o godz. 6.00; w czasie nowiu (kiedy nie widzimy księżyca) jest on na południu o godz. 12.00, a w pierwszej kwadrze — o godz. 18.00.

Dla łatwiejszego utrwalenia wyglądu księżyca w różnych fazach zapamiętaj, że w pierwszej kwadrze jest on podobny do części litery D („dopełnia"), a w trzeciej — do litery C („ciemneje").

Gwiazda Polarna jest zawsze na północy. Odnaleźć ją łatwo, jeśli się wie, gdzie znajduje się gwiazdozbiór „Wielka Niedźwiedzica", zwany też „Wielkim Wozem". Należy w myśli przeprowadzić linię od dwu tylnych kół tego „wozu" w górę i na niej odłożyć **pięciokrotną** odległość jednego koła od drugiego. Na końcu tego odcinka znajduje się poszukiwana przez nas „Gwiazda Polarna" będąca też częścią gwiazdozbioru, zwanego „Małym Wozem" lub „Małą Niedźwiedzicą".

Przy pomocy niektórych przedmiotów terenowych można określić z grubsza strony świata I tak:

1. Północna strona kamienia obrasta mchem. Na oddzielnie rosnących drzewach gałęzie i liście są obfitsze od strony południowej.

2. Zimą większa ilość śniegu osiada na drzewach od strony północnej (od południa szybciej topnieje).

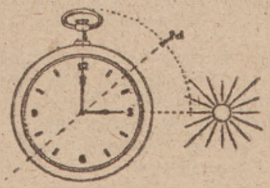
3. Słoje rocznych przyrostów na pniach spiłowanych drzew są szersze z południowej strony, a węższe od północnej.

2. SZTUCZNE ŚRODKI POMOCNICZE

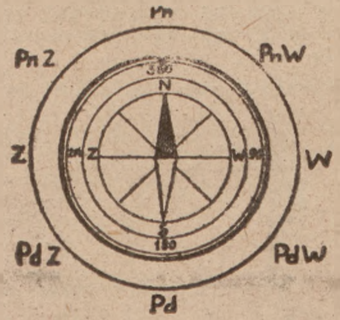
Łatwo określić strony świata wg zegarka i słońca w dowolnej porze dnia.

A mianowicie: trzymając poziomo zegarek obracamy go tak, by mała wskazówka wskazywała na słońce. Kąt, zawarty między tą wskazówką a cyfrą „12", dzielimy na pół. Linia tego podziału biegnie na południe (patrz rys.).

K O M P A S

Kompas, zwany też busolą (z łac. compassare — odmierzać, z włosk. bussola—pudełko), jest to przyrząd do wyznaczania stron świata. Składa się on z igły magnesowej, obracającej się swobodnie na pionowej osi, umieszczonej w środku koła z tzw. różą wiatrów.

Czarny koniec igły ma tę własność, że jest stale przyciągany przez ziemię w jednym kierunku, prawie na północ, w kierunku bieguna magnetycznego.

Dla dokładnego oznaczenia stron świata służy w kompasie „róża wiatrów". Są to dwie linie zasadnicze, przecinające się w środku koła pod kątem prostym. Jedna wyznacza kierunek wschód (W) — zachód (Z), druga — północ (Pn) — południe (Pd). Poza tym oznaczone są też kierunki pośrednie, jak: północny wschód (PnW) — południowy zachód (PdZ) oraz południowy wschód (PdW) — północny zachód (PnZ).

Sposób użycia: Ułóż poziomo pudełko. Zwolnij igłę i obracaj pudełko dopóty, dopóki czarny koniec igły magnesowej nie stanie na kresce oznaczającej biegun magnetyczny (z lewej strony od kreski oznaczającej „Pn"). Odchylenie igły od „Pn" w kierunku kreski oznaczającej biegun magnetyczny powinno wynosić (dla Polski) 1 stopień i 3 minuty (1° 3') i musi być zachowane dlatego, że igła magnesowa jest przyciągana przez biegun magnetyczny ziemi, który jest nieco odsunięty od bieguna geograficznego. Wówczas kierunki oznaczone na „róży wiatrów" dokładnie wyznaczają strony świata.

Uwaga: Przy posługiwaniu się kompasem należy dbać, by w pobliżu nie było przedmiotów żelaznych, gdyż powoduje to błędne odchylenie igły.

OCENA WYSOKOŚCI I SZEROKOŚCI

Połóż się na ziemi (jak na rysunku) i patrz na wierzchołek przedmiotu, którego wysokość chcesz ocenić (drzewo, słup, wieża itp.).

Niech w tym czasie kolega twój ustawia pionowo kij między tobą a mierzonym przedmiotem tak długo, aż wierzchołki kija i mierzonego przedmiotu znajdą się na linii twego wzroku.

Wówczas zmierz dwa odcinki: a) — odległość od oczu twoich do podstawy mierzonego przedmiotu i b) odległość od oczu twoich do podstawy kija.

Podziel pierwszą wartość przez drugą, a iloraz pomnóż przez wysokość kija. Jeśli np. a = 9 m, b = 3 m, to iloraz a: b = 3. Jeśli przy tym wysokość kija równa się np. 2 m, to wysokość mierzonego przez ciebie przedmiotu równa się **2** m × 3 = 6 m.

A tak mierzyć możesz szerokość rzeki. Obierz na drugim brzegu punkt A, naprzeciw tego punktu na własnym brzegu oznacz kołkiem punkt B.

W dowolnej odległości od B oznacz pod kątem prostym punkt C.

Ocinek BC podziel na połowę i przedłuż go o tę połowę do punktu D.

Z punktu D cofaj się pod kątem prostym tak długo, aż trzymany przez ciebie kij znajdzie się na linii punktów CA. Wbij kij w ziemię w tym punkcie E. Zmierz odcinek ED. Jest on połową odcinka BA, czyli pomnożony przez dwa da w iloczynie szerokość rzeki wg. wzoru **AB = DE.2.**

INNY SPOSÓB MIERZENIA SZEROKOŚCI RZEKI

Weź dwa kije, z których jeden jest dwa razy dłuższy od drugiego. Krótszy wbij w brzeg rzeki, a z dłuższym kijem cofaj się tak długo, aż końce obu kijów i przeciwległy brzeg znajdą się na jednej linii. Wówczas odległość między kijami równa się szerokości rzeki.

Życie obozowe

Typy kuchen polowych

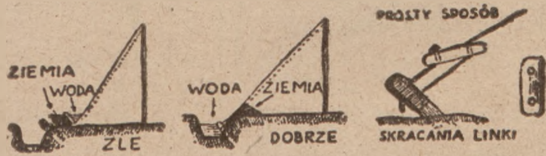
z kominem

bez komina

watra

WĘZŁY

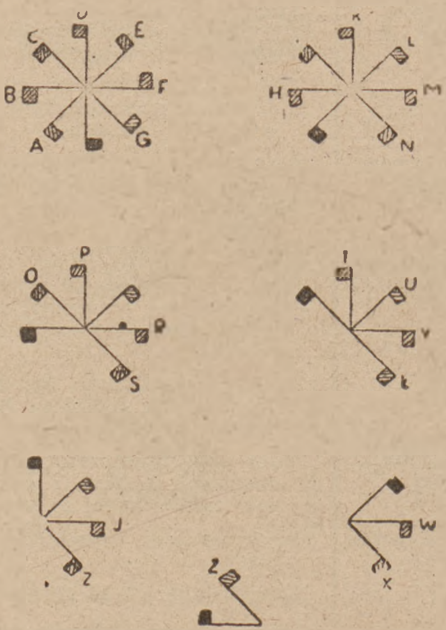
(patrz objaśn. na str. 349)

Nazwa węzła	Zastosowanie
Kluczka	Początkowy węzeł dla wielu innych. Używa się przy zawijaniu większych pakunków.
Pętla wiązana	Różne zastosowanie w życiu codziennym
Tkacki	Używany przy wyrobie tkanin. Robotnice wiążą go błyskawicznie, a ty?
Rybacki	Służy do łączenia dwu lin o różnej grubości. Najczęściej stosują go rybacy.
Płaski	Różne zastosowanie w życiu codziennym przy pakowaniu, wiązaniu sznurowadeł itp.
Tatrzański średni (sklepowy)	Stosowany w wysokogórskiej wspinaczce, przy ubezpieczeniu liną wspinający się obwiązuje się tym węzłem
Tatrzański skrajny (pętlica morska)	Znajduje wszechstronne zastosowanie w górach, na morzu i w ratownictwie. Konieczna jest przy tym umiejętność wiązania go jedną ręką
Marynarski (wiadrowy)	Służy do przywiązania liny do wiadra, belki lub pierścienia. Wytrzymuje znaczne obciążenie
Więzienny (ratowniczy)	Służy do opuszczenia płonącego mieszkania po linie z jednoczesnym zabraniem jej ze sobą.
Ósemka pionierska	Niezbędna przy każdej pionierskiej pracy.
Inne węzły	Zastosowanie jak na rysunku.
Skrót stały	Używa się do skracania liny, na której zawiesza się ciężary od czasu do czasu.

Nazwa węzla	Zastosowanie
Skrót luźny	Używa się, gdy lina jest obciążona stale. Przy zwisie luźnym (na wietrze) rozwiązuje się.
Zakonczenie liny	Dla uchronienia liny od rozwijania się możesz stosować takie zakończenie.

ALFABET SEMAFOR'A
(ujęty w t. zw. „koła ćwiczebne“)

Sposób użycia: Początkujący „piszą" każdą literę po przyjęciu postawy zasadniczej, którą jest skrzyżowanie na dole czarnej i białej chorągiewki.

Po uzyskaniu wprawy „pisze się" kolejno dowolne litery z tym jedynie, że w danym układzie literowym („kole ćwiczebnym") chorągiewka czarna pozostaje na tym samym miejscu.

ALFABET MORSE'A

LITERY	ZNAKI	LIT.	ZNAKI
A	.—	Ń	——.——
Ą	.—.—	O	———
B	—...	Ó	.—.—.
C	—.—.	P	.——.
Ć	.——.—	Q	——.—
CZ	———.	R	.—.
D	—..	S	...
E	.	Ś	.—.——
Ę	.——..	SZ	—.—.—
F	..—.	SZCZ	——.—
G	——.	T	—
H	....	Ų	..—
CH	————	V	...—
I	..	W	.——
J	.———	X	—..—
K	—.—	Y	—.——
L	.—..	Z	——..
Ł	—..—	Ż	...—
M	——	RZ	——.—.
N	—.	Ź	..——

CYFRY	ZNAKI	CYF	ZNAKI
1	.————	6	—....
2	..———	7	——...
3	...——	8	———..
4	....—	9	————.
5	.....	0	—————

SZACHY

Ilość figur: 16 białych i 16 czarnych

Ruchy figur:

Król (K. na polach e1 i e8) porusza się w dowolnym kierunku, lecz za każdym razem tylko na sąsiednie pole.

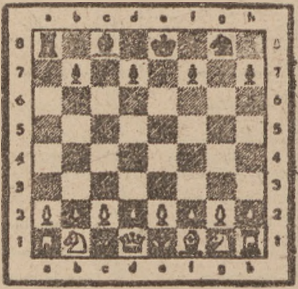
Wieża (W. na polach a1, h1 i a8, h8) porusza się po linii poziomej i pionowej.

Goniec (G. na polach c1, f1 i c8, f8) porusza się tylko po linii ukośnej (równoległe do przekątni szachownicy) i pozostaje ciągle na polach o kolorze swego wyjściowego pola. Wieża i goniec mogą się przesuwać o dowolną ilość nie obsadzonych pól.

Dama (H. na polach d1 i d8, najmocniejsza figura) poruszać się może za każdym ciągiem jak wieża lub goniec.

Skoczek (S. na polach b1, g1, b8 i g8) skacze (nawet przez figury) ze swego miejsca postoju na każde 3-cie pole innego koloru i we wszystkich kierunkach (najw. 8 możliwości, np. z e4 na c3, c5, d6, f6, g5, g3, f2 i d2; jeśli pola te nie są obsadzone przez figury).

Pionek (bez oznaczeń lit. po 8 w 2 i 7 szeregu) porusza się o 1 pole i tylko naprzód (np. a2 — a3), z pola wyjściowego (a2) może ruszyć też o 2 miejsca (a2 — a4); w razie dojścia do 1 lub 8 szeregu pionek może być przeobrażony w dowolną figurę (z wyjątkiem Króla) o natychmiastowej mocy działania.

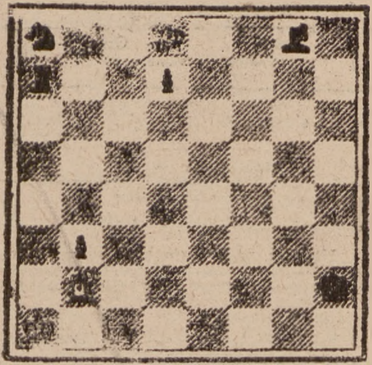

Sytuacja wyjściowa do gry w szachy

(czarne pole w lewym rogu szachownicy)

CZY POTRAFISZ?

(porówn. nasz konkurs)

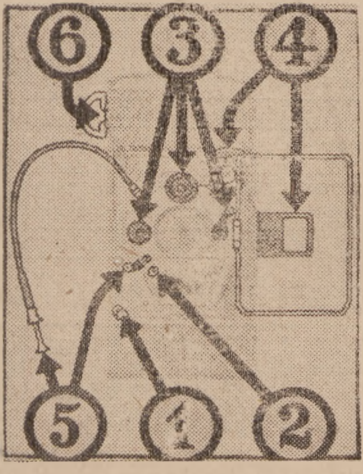

Mat w 3 posunięciach

Kontrola diagramu: Białe — Kd8, Hh2, Wb2 (3). Czarne — Ka1, W[illegible]7, G[illegible]8, p[illegible]ny b3, d7 (6).

KĄCIK FOTOAMATORA

CO ROBIĆ PRZED ZDJĘCIEM?

1) Nastawić odległość.
2) Przesłonić.
3) Napiąć migawkę.
4) Sprawdzić motyw zdejmowany w celowniku.
5) Nacisnąć spust migawki,

a po zdjęciu

6) Natychmiast przekręcić naświetloną błonę.

CO I JAK NAŚWIETLAĆ?

Praktyczne wskazówki dla fotografującego:

Temat	Warunki świetlne	Przesłona	Czas naświetl. w sek.	Filtr	Uwagi
Krajobraz lub grupy ludzi	słonecznie	8	1/50	jasny	
		8	1/100	bez filtru	
	pochmurnie	8	1/50	bez filtru	
Dzieci	na dworze jak wyżej				
	w pokoju przy oknie	4	1/25		
	Uwaga: należy rozjaśnić cienie na twarzy.				
Dorośli na dworze	słonecznie	5,6	1/50	jasny	
	w świetle rozproszon.	5,6	1/50	bez filtru	
	Uwaga: nad morzem i w górach naświetlać 2 x krócej!				
Sport	słonecznie	4	1/300		
	pochmurnie	4	1/100		
Architektura	w pełnym słońcu	8	1/50	jasny	
		"	1/100	bez filtru	
	w pochmurne dni	5,6	1/50	bez filtru!	
Kwiaty	w słońcu	11	1/25	jasny filtr	
	w rozproszonym świetle	22(25)	1 sek	jasny filtr,	statyw!
Martwa natura	w słońcu	11	1/25	jasny filtr	
	w rozproszonym świetle	11	1/50	bez filtru	
	w sztucznym świet. (500W)	11	od 5—20 sek.	bez filtru	
	Uwaga: odległość żarówki od przedmiotu = 1 metr.				
Deszcz	w mieście	4,5	1/25	bez filtru	
"	na wolnej przestrzeni (krajobraz)	5,6	1/25	bez filtru	
Chmury jasne	na niebie	8	1/50	jasny filtr	
"	i krajobraz z przednim planem	11	1/25	jasny filtr	
" deszczowe		8	1/25	bez filtru	
	albo	11	1/10	bez filtru	

Materiał negatywowy o czułości 16/10 DIN.

CZĘŚĆ PIĄTA

INFORMATOR

WŁADZE I URZĘDY PAŃSTWOWE

PREZYDENT RZECZYPOSPOLITEJ — Warszawa, Belweder.
SEJM USTAWODAWCZY—Warszawa, Daszyńskiego 4/8.
PREZYDIUM RADY MINISTRÓW — Warszawa, Krakowskie Przedm. 46/48.
NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI PAŃSTWA — Warszawa, Aleja I Armii WP (Szucha) 25.
CENTRALNY URZĄD PLANOWANIA — Warszawa, Daszyńskiego 10

MINISTERSTWA

ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ — Warszawa, ul. Rakowiecka 4.
APROWIZACJI — Warszawa, ul. Chocimska 28.
BEZPIECZEŃSTWA PUBLICZNEGO — Warszawa, ul. Koszykowa 4/6
INFORMACJI I PROPAGANDY — Warszawa, ul. Rakowiecka 4.
KOMUNIKACJI — Warszawa, ul. Chałubińskiego 4.
KULTURY I SZTUKI — Warszawa, Al. I Armii WP (Szucha) 3.
LEŚNICTWA — Warszawa, ul. Wawelska 52/54.
OBRONY NARODOWEJ — Warszawa, Aleja Stalina 1a.
ODBUDOWY — Warszawa, Aleja Stalina 38.
OŚWIATY — Warszawa, Aleja I Armii WP (Szucha) 25.
POCZT I TELEGRAFÓW — Warszawa, ul. Ratuszowa 11.
PRACY I OPIEKI SPOŁECZNEJ — Warszawa, Pl. Dąbrowskiego 1.
PRZEMYSŁU I HANDLU — Warszawa, ul. Poznańska 15.
ROLNICTWA I REFORM ROLNYCH — Warszawa, ul. Nowogrodzka 50/56.

SKARBU — Warszawa, ul. Wileńska 2/4.
SPRAW ZAGRANICZNYCH — Warszawa, Al. I Armii WP (Szucha) nr 23.
SPRAWIEDLIWOŚCI — Warszawa, Al. Wyzwolenia 30.
ZDROWIA — Warszawa, ul. Chocimska 24.
ZIEM ODZYSKANYCH — Warszawa, ul. Litewska 10.
ŻEGLUGI — Warszawa, ul. Filtrowa 57.

INNE INSTYTUCJE

BANK GOSPODARSTWA KRAJOWEGO — Warszawa, Nowy Świat 11/13.
BIURO ODBUDOWY STOLICY (BOS) — Warszawa, Chocimska 33, Górnośląska 45.
BIURO ODSZKODOWAŃ WOJENNYCH — Warszawa, Al. Stalina 38.
FILM POLSKI — Centrala — Łódź, Targowa 61.
GŁÓWNY URZĄD KONTROLI PRASY, PUBLIKACJI I WIDOWISK — Warszawa, ul. Koszykowa 31.
GŁÓWNY URZĄD STATYSTYCZNY — Warszawa, Narbutta 33.
GŁÓWNY URZĄD POMIARÓW KRAJU — Warszawa, Aleja Stalina 36.
INSTYTUT PAMIĘCI NARODOWEJ — Warszawa, Krakowskie Przedmieście 46/48.
KOMENDA GŁÓWNA MILICJI OBYWATELSKIEJ — Warszawa, ul. Karowa 14/16.
KOMISJA SPECJALNA DO WALKI Z NADUŻYCIAMI — Warszawa, Al. I Armii WP (Szucha) 25.
NARODOWY BANK POLSKI — Warszawa, Fredry 6.
PAŃSTWOWY INSTYTUT METEOROLOGICZNY — Warszawa, Oleandrów 6.
PAŃSTWOWY ZAKŁAD HIGIENY — Warszawa, Chocimska 24.
POLSKA AGENCJA PRASOWA (PAP) — Warszawa, Młodzieży Jugosłowiańskiej (Pierackiego) 11.
POLSKIE RADIO — Warszawa, ul. Koszykowa 8, Noakowskiego 20.
POCZTOWA KASA OSZCZĘDNOŚCI (PKO) — Warszawa, Aleja Sikorskiego 1/3.
RADA SZKÓŁ WYŻSZYCH PRZY PREZYDIUM RADY MINISTRÓW — Warszawa, Krakowskie Przedmieście nr 42.

INSTYTUCJE SPOŁECZNE, GOSPODARCZE I OŚWIATOWE

KOMISJA CENTRALNA ZWIĄZKÓW ZAW. — Warszawa, Aleja Przyjaciół 9.

KOMITET SŁOWIAŃSKI — Warszawa, Aleja Stalina 24.

LIGA MORSKA. Zarząd Główny — Warszawa, Widok 10.

LIGA SZKOLNA PRZECIWGRUŹLICZA — Warszawa, Pogonowskiego 3.

„LOT" POLSKIE LINIE LOTNICZE — Centrala — Warszawa, Nowogrodzka 49.

LUDOWY INSTYTUT OŚWIATY I KULTURY — Warszawa, Reja 9.

POLSKI CZERWONY KRZYŻ (PCK) — Zarząd Główny — Warszawa, Nowogrodzka 49.

POLSKI ZWIĄZEK ZACHODNI — Warszawa — Praga, Stalowa 18.

„SPOŁEM" ZW. GOSPOD. SPÓŁDZ. RP. — Warszawa, Grażyny 13.

TOW. PRZYJAŹNI POLSKO - RADZ. — Warszawa, Aleja Stalina 24.

TOWARZYSTWO UNIWERSYTETÓW LUDOWYCH — Warszawa, Smulikowskiego 1.

TOWARZYSTWO UNIWERSYTETÓW ROBOTNICZYCH — Warszawa, Daszyńskiego 18.

ZWIĄZEK B. WIĘŹNIÓW POLITYCZNYCH NIEMIECKICH OBOZÓW — Warszawa, Kredytowa 4.

ZWIĄZEK ESPERANTYSTÓW W POLSCE — Zarząd Główny — Warszawa, Marszałkowska 81.

ZWIĄZEK INWALIDÓW WOJENNYCH RP — Zarząd Główny — Warszawa, Estońska 8.

ZWIĄZEK NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO — Warszawa, Smulikowskiego 1.

ZWIĄZEK ROBOTNICZYCH TOWARZYSTW SPORTOWYCH — Warszawa, Mokotowska 3.

ZWIĄZEK SAMOPOMOCY CHŁOPSKIEJ — Zarząd Główny — Warszawa, Al. Przyjaciół 5.

ZWIĄZEK UCZESTNIKÓW WALKI O NIEPODLEGŁOŚĆ POLSKI — Warszawa, Mokotowska 62.

ZWIĄZKI MŁODZIEŻY

ZWIĄZEK WALKI MŁODYCH — Zarząd Główny — Warszawa, Dworkowa 3.

ORGANIZACJA MŁODZIEŻY TUR — Komitet Centralny — Warszawa, Mokotowska 3.

ZWIĄZEK MŁODZIEŻY WIEJSKIEJ RP „WICI" — Zarząd Główny — Warszawa, Złota 7/16

ZWIĄZEK MŁODZIEŻY DEMOKRATYCZNEJ — Zarząd Główny — Warszawa, Aleja Sikorskiego 41.

ZWIĄZEK HARCERSTWA POLSKIEGO — Główna Kwatera — Warszawa, Łazienkowska 7; Naczelnictwo — Daszyńskiego 18.

ZWIĄZEK NIEZALEŻNEJ MŁODZIEŻY SOCJALISTYCZNEJ — Warszawa, Mokotowska 3.

„ŻYCIE" AKADEMICKI ZWIĄZEK WALKI MŁODYCH — Warszawa, Polna 50

WYDAWNICTWA

SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA „KSIĄŻKA" — Warszawa, Al. 3 Maja 36.

SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA „CZYTELNIK" — Warszawa, Daszyńskiego 14.

SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA „WIEDZA" — Warszawa, Daszyńskiego 18.

SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA „CHŁOPSKA PRASA" — Łódź, Kościuszki 45.

SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA „NOWA EPOKA" — Warszawa, Śniadeckich 16.

SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA „ŚWIATOWID" — Warszawa, Zgoda 6.

LUDOWE TOWARZYSTWO WYD. „PIAST" — Spółdz. z odpow. udz. — Kraków, Basztowa 17

ROBOTNICZA SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA „PRASA" — Warszawa, Bagatela 14.

SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA „ZRYW" — Bydgoszcz, Jagiellońska 17

INSTYTUT WYDAWNICZY „NASZA KSIĘGARNIA" — Warszawa, Smulikowskiego 1..

PAŃSTWOWY INSTYTUT WYDAWNICZY — Warszawa, Targowa 63.

PAŃSTWOWE ZAKŁADY WYDAWNICTW SZKOLNYCH — Warszawa, Kredytowa 9.

CZASOPISMA MŁODZIEŻOWE

WALKA MŁODYCH — Tygodnik. — Red. i Admin. — Warszawa, Dworkowa 3. — Wydawca: Zarząd Gł. Związku Walki Młodych.

MŁODZI IDĄ — Tygodnik, Organ Komitetu Centralnego Organizacji Młodzieży TUR. Redakcja — Łódź, Kopernika 8. Administracja: — Łódź, Piotrkowska 70.

WICI — Organ Związku Młodzieży Wiejskiej RP. Redakcja — Łódź, Kościuszki 45.

NA TROPIE — Pismo Młodzieży Harcerskiej. Redakcja — Warszawa, Daszyńskiego 17.

PŁOMIEŃ — Tygodnik dla młodz. szkół średnich i licealnych. Red. i Administracja — Warszawa, Smulikowskiego 1.

MŁODA RZECZPOSPOLITA — Redakcja — Kraków, Starowiślna 4.

MŁODY SPÓŁDZIELCA — Przewodnik dla Spółdzielni Uczniowskich. Redakcja i Administracja — Łódź, Południowa 20.

MŁODY ZAWODOWIEC — Czasopismo dla młodzieży średnich szkół zawodowych. — Warszawa, Smulikowskiego 1, „Nasza Księgarnia".

SKRZYDŁA I MOTOR. — SKRZYDLATA POLSKA. — Redakcja i Administracja — Warszawa, Królewska 2.

ŚWIAT MŁODYCH — Ilustrowane pismo dla młodzieży. Redakcja i Administracja — Warszawa, Grażyny 8.

TYGODNIKI DLA DZIECI

PŁOMYK — Tygodnik dla starszych dzieci. — Redakcja i Administracja — Warszawa, Smulikowskiego 1.

PŁOMYCZEK — Tygodnik dla dzieci młodszych. — Redakcja i Administracja — Warszawa, Smulikowskiego 1.

ISKIERKI — Tygodnik dla najmłodszych dzieci. — Redakcja i Administracja — Warszawa, Smulikowskiego 1.

ŚWIERSZCZYK — Wydawca: Spółdz. Wydawn. „Czytelnik" — Łódź, Piotrkowska 96.

PRZYJACIEL — Tygodnik dla dzieci starszych. — Łódź, Piotrkowska 96.

SZKOLNICTWO WYŻSZE*)

WARSZAWA

UNIWERSYTET WARSZAWSKI, Krakowskie Przedmieście 26/28.
Wydziały: teologiczny, lekarski, farmaceutyczny, prawny, humanistyczny, matematyczno - przyrodniczy, weterynaryjny.
POLITECHNIKA WARSZAWSKA, Lwowska 7.
Wydziały: inżynierii lądowej z geodezją, architektury, elektryczny, mechaniczny, chemiczny.
SZKOŁA GŁÓWNA HANDLOWA, Rakowiecka 6.
Specjalności (na III roku): bankowa, ubezpieczeniowa, skarbowa, spółdzielcza, organizacji administracji przemysłu.
SZKOŁA GŁÓWNA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO, Rakowiecka 8.
Wydziały. leśny, rolny, ogrodniczy
AKADEMIA NAUK POLITYCZNYCH, Reja 7
Wydziały: dyplomatyczno - konsularny, nauk społecznych, dziennikarski
AKADEMIA SZTUK PIĘKNYCH, ul. Łazienkowska.
AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO, Bielany.
AKADEMIA STOMATOLOGICZNA, Narbutta 33.
WYŻSZA SZKOŁA BUDOWY MASZYN I ELEKTROTECHNIKI im. Wawelberga i Rotwanda, ul. Boboli 14 (nieakademicka).
Wydziały: budowy maszyn (oddziały: warsztatowe, energetyczny, samochodowy, lotniczy), elektryczny (oddziały: energetyczny telekomunikacyjny)

ŁÓDŹ

UNIWERSYTET ŁÓDZKI, Narutowicza 88
Wydziały: matematyczno - przyrodniczy, humanistyczny,

---

*) Do podania o przyjęcie do wszystkich uczelni typu akademickiego należy załączyć: świadectwo dojrzałości, metrykę urodzenia, życiorys i 4 fotografie. Dla zaawansowanych (mała matura), lecz nie mających świadectwa dojrzałości z zakresu szkoły średniej są czynne przy wszystkich wyższych uczelniach państwowych roczne kursy wstępne.

prawno - ekonomiczny, lekarski, farmaceutyczny i stomatologiczny.

POLITECHNIKA ŁÓDZKA, Wodny Rynek 2.

Wydziały: mechaniczny, elektryczny, chemiczny.

SZKOŁA GŁÓWNA HANDLOWA — program, jak w Warszawie.

AKADEMIA SŁUŻBY PUBLICZNEJ

Wydziały: administracji państwowej, administracji samorządowej, administracji szkolnej, administracji skarbowej. Przy Akademii Studium dziennikarsko - publicystyczne.

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA MUZYCZNA.

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA SZTUK PLASTYCZNYCH.

PAŃSTWOWA WYŻSZA SZKOŁA TEATRALNA.

WYŻSZA SZKOŁA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO, Al. Kościuszki 45

Wydziały: rolny (sekcje od II roku studiów: rolna, hodowlano - weterynaryjna, ogrodnicza, leśno - rybacka), przemysłu rolnego i budownictwa wiejskiego, społeczny (sekcje: samorządowa, spółdzielcza, oświatowa, kultury wsi)

KRAKÓW

UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI.

Wydziały: teologiczny, prawny, lekarski, matematyczno - przyrodniczy, humanistyczny, rolniczy

AKADEMIA GÓRNICZA, ul. Mickiewicza 30.

Wydziały: górniczy, hutniczy, elektro - mechaniczny, architektury, inżynierii lądowej.

WYŻSZA SZKOŁA NAUK SPOŁECZNYCH (organizowana i prowadzona przez TUR).

AKADEMIA HANDLOWA, Sienkiewicza 4 — program jak w Warszawie.

WYŻSZA SZKOŁA NAUK POLITYCZNYCH przy UJ.

AKADEMIA SZTUK PIĘKNYCH

POZNAŃ

UNIWERSYTET POZNAŃSKI, Słowackiego 20.

Wydziały: prawno - ekonomiczny, lekarski, humanistyczny, matematyczno - przyrodniczy, rolniczo - leśny.

AKADEMIA HANDLOWA, Wały Zygmunta Starego 1/3.

WYŻSZA SZKOŁA BUDOWY MASZYN I ELEKTRO-

TECHNIKI, ul. Bergera 5.
Wydziały: mechaniczny, elektryczny, budownictwa.

WROCŁAW.

UNIWERSYTET I POLITECHNIKA WROCŁAWSKA.

UNIWERSYTET z wydziałami: prawno - administracyjnym, humanistycznym, przyrodniczym, lekarskim z oddziałem farmaceutycznym, medycyny weterynaryjnej, rolniczym z oddz. ogrodnictwa oraz wydz. matematyki, fizyki i chemii.

POLITECHNIKA z wydziałami: budownictwa (oddz. inżynierii wodnej i lądowej, architektury), budowy maszyn i elektrotechniki, chemii technicznej, wydz. matematyki, fizyki i chemii (wspólnie z Uniwers. Wrocł.).

WYŻSZA SZKOŁA HANDLOWA — program, jak w Warszawie.

SZKOŁA SZTUK PIĘKNYCH.

SZCZECIN.

WYŻSZA SZKOŁA INŻYNIERYJNA.
Wydziały: mechaniczny, elektryczny, inżynierii lądowej wodnej, architektury.

AKADEMIA HANDLOWA.

LUBLIN

UNIWERSYTET im. CURIE-SKŁODOWSKIEJ, ul. Racławicka 20.
Wydziały: lekarski, weterynaryjny, farmaceutyczny, przyrodniczy, rolny.

KATOLICKI UNIWERSYTET LUBELSKI

TORUN

UNIWERSYTET im. KOPERNIKA.
Wydziały: matematyczno - przyrodniczy, humanistyczny, prawno - ekonomiczny i sztuk pięknych.

KATOWICE.

POLITECHNIKA ŚLĄSKA.
Wydziały: mechaniczny, elektryczny, hutniczy, inżynieryjno-budowlany.

WYŻSZE STUDIUM NAUK SPOŁECZNO - GOSPODARCZYCH
Wydziały: organizacji przemysłowej, administracji publicznej.

GDAŃSK.

POLITECHNIKA GDAŃSKA z siedzibą we WRZESZCZU
Wydziały: inżynierii lądowej, mechaniczno - elektryczny, budownictwa okrętowego, chemiczny, architektury.
AKADEMIA LEKARSKA — program odpowiada wydziałom lekarskim uniwersytetów.
STUDIUM PEDAGOGICZNE (OLIWA).
WYŻSZA SZKOŁA HANDLU MORSKIEGO (SOPOT).
WYŻSZA SZKOŁA SZTUK PIĘKNYCH

GLIWICE.

WYDZIAŁY POLITECHNICZNE.
Wydziały: mechaniczny, elektryczny, geodezji.

CIESZYN.

WYŻSZA SZKOŁA GOSPODARSTWA WIEJSKIEGO.

SZKOLNICTWO ZAWODOWE

Pełny spis szkół zawodowych znajdziecie w broszurze wydanej przez Sekcję Szkolnictwa Zawodowego Związku Nauczycielstwa Polskiego pt. Szkoły Zawodowe Rzeczypospolitej Polskiej (informator). Pod redakcją J. Grabowskiego. Warszawa, 1947.

W Kalendarzu Uczniowskim na rok 1946/7 podaliśmy spis szkół zawodowych okręgu szkolnego warszawskiego.

Obecnie podajemy spis szkół zawodowych okręgu szkolnego łódzkiego.

SZKOŁY ZAWODOWE OKRĘGU SZKOLNEGO ŁÓDZKIEGO

SZKOŁY PRZEMYSŁOWE

PAŃSTWOWE

elektryczne

Łódź, Żeromskiego 115 — Państw. Gimnazjum Elektryczne przy Państw. Szkole Techn.-Przemysł.

Łódź, Żeromskiego 115 — Państw. Liceum Elektryczne przy Państw. Szkole Techn.-Przemysł.

Łowicz, Zduńska 41 — Państwowe Gimnazjum Elektryczne przy Państw. Szkole Przemysł. Męsk.

Łódź, Kopcińskiego 29 — Szkoła Przemysłowa Energetyczna

Łódź, Przędzalniana 71 — Szkoła Przemysłowa Państw. F-ki Aparatów

fotograficzne

Łódź, Legionów 15a — Państw. Gimn. Fotograficzne

Łódź, Żeromskiego 115 — Państw. Gimn. Farbiarskie przy Państw. Szkole Techn.-Przemysł.

mechaniczne

Łódź, Żeromskiego 115 — Państw. Liceum Mechaniczne przy Państw. Szkole Techn.-Przemysł.

Łódź, Żeromskiego 115 — Państw. Gimn. Mechaniczne przy Państw. Szkole Techn.-Przemysł.

Końskie, Dworcowa 41 — Państw. Gimn. Mechaniczne — internat

Kutno, Azory — Państw. Gimn. Mechaniczne

Piotrków, Bujnowska 1 — Państw. Gimn. Mechaniczne

Skierniewice, Bielańska 51 — Państw. Gimn. Mechaniczne — internat

chemiczne

Zgierz, Leśna 30 — Szk. Przem. Chemiczna „Boruta"

Łódź, Hipoteczna 3 — Szk. Przem. F-ki „Gentleman"

papiernicze

Pabianice, Roli Żymierskiego 7 — 14 — Szk. Przem. Pabianickiej F-ki Papieru
Łowicz, Zduńska 41 — Państw. Gimn. Mechaniczne przy Państw. Szkole Przem. Męsk
Zduńska Wola — Państw. Gimn. przy Szk. Techn. Przem. (wydz. mechaniczny)

miernicze

Łódź, Legionów 15a — Państw. Gimn. Miernicze

włókiennicze

Łódź, Żeromskiego 115 — Państw. Liceum Włókiennicze przy Państw. Szk. Techn. - Przem.
Łódź, Zamenhofa 10 — Państw. Technicum Włókiennicze
Łódź, Żeromskiego 115 — Państw. Gimn. Tkackie przy Państw. Szk. Techn.-Przemysłowej
Łódź, Żeromskiego 115 — Państw. Gimn. Przędzaln. przy Państw. Szk. Techn.-Przemysłowej
Ozorków, Słowackiego [illegible] — Państw. Gimn. Tkactwa Mechanicznego
Łódź, Mariana Now[illegible] — Państw. Gimn. Dziewiarskie przy Państw. Szkole Przem.-Handl. Żeńsk
Łódź, Żeromskiego 115 — Państw. Gimn. Dziewiarskie przy Państw. Szk. Techn.-Przem.
Łódź, Wólczańska 23 — Państw. Gimn. Koronk.-Hafciarskie przy Szkole Przem. Żeńskiej
Łódź, „Wi-Ma" — Szk. Przem. F-ki Widzewskiej
„ Wólczańska 219 — Szk. Przem. Zakł. Włók.
„ Kątna 19—Szk. Przem. Zakł. Włók. dawn. A. Rouseau
„ Zagajnikowa 56 — Szk. Przem. Łódz. Zjedn. Przem. Wełnianego
Łódź, Żwirki 19 — Szk. Przem. Państw. Zakł. d. K. Eisert
„ Przędzalniana 18 — Szk. Przem. Państw. Zakł. Wł.
„ Ogrodowa 48 — Szk. Przem. Państw. Zakł. d. J. Poznański
Zgierz, Łódzka 2 — Szk. Przem. Zgierskich Zjedn. Przem. Wełnianego
Łódź, Rzgowska 17a — Szk. Przem. Łódz. Zakł. Zjedn. Przem. Czesankowego
Łódź, Wólczańska 187 — Szk. Przem. Dyr. Dziew. Pończ.

Tomaszów Mazowiecki — Szk. Przem. Zjedn. Przem. Włókn.

Łódź, Strz. Kaniowskich — Szk. Przem. Jedwabn.-Galant.
„ Zamenhofa 10 — Szk. Przem. Włókien. - Konfekc.
„ — Centrum Szkol. Zaw. Przem. Włókienniczego
„ Dowborczyków 17 — Gimn. Przem. Jedwabniczo-Galanter.

Łódź. Kątna 17 — Gimn. Przem. Włókien przy P.Z.W. Nr 4.
„ Strz. Kaniowskich 69 — Gimn Przem. Jedwabn.-Galanter.

Łódź, Kapcińskiego 20 — Gimn. Przem. Łódzkiego Zjedn. Przem. Wełn.

Łódź, Pabianicka 6 — Gimn. Przem. przy P.Z. Przem. Wełn. Nr 6

Łódź, Armii Czerwonej 81 — Gimn Przem. Zbiorcze P.Z.P. Baweln. Nr 5

Łódź, Zamenhofa 10 — Gimn. Przem. Włókien.-Konfekc
„ Ogrodowa 34 — Gimn. Przem. Państw. Z. Włókien.
„ Przędzalniana 68 — Gimn. Przem. Państw. Zakł. Włókien.

Łódź, Wólczańska 187 — Gimn. Przem. Dyrekcji Przem. Dziewiarskiego

Łódź, Wólczańska 219 — Gimn. Przem. P.Z. Włókien.

Tomaszów Mazowiecki — Gimn. Przem. Zjedn. Przem. Włókien.

Zgierz, Łódzka 2 — Gimn. Przem. Zgierskiego Zjedn. Przem. Wełn.

odzieżowe

Łódź, Mariana Nowotki 46 — Państw. Szkoła Przem. Handl. Żeńska: a) Państw. Liceum Przem. Odzieżowego, b) Państw. Gimn. Kraw. Żeńskie

Łódź, Wólczańska 23 — Państw. Gimn. Bielizn. przy Państw. Szkole Przem. Żeńsk

Kutno, Lelewela 7 — Państw. Gimn. Krawieckie

Radomsko, Fabianiego 5 — Państw. Koed. Gimn. Kraw.

Skierniewice, Sienkiewicza 14 — Państw. Gimn. Kraw.

galanterii

Łódź, Wólczańska 23 — Państw. Gimn. Galant. Skórz. przy Państw. Szk. Przem. Żeńskiej

techniki dentystycznej

Łódź, Mariana Nowotki 46 — Państw. Liceum Techniki Dentystycz.

metalowe

Łódź, Piotrkowska 217 — Szkoła Przem. F-ki Maszyn i Odlew. Żel. J. John
Piotrków Trybunalski — Szkoła Przem. F-ki Maszyn i Okuć Budowlan. B-cia Lubert
Radomsko — Szkoła Przem. Zakł. Przem. „Metalurgia"
Końskie — Szkoła Przem. Zakł. Przem. Neptun i Mintz
Zgierz — Szkoła Przem. F-ki Maszyn i Odl. Żel. Hoffman
Pabianice — Szkoła Przem. F-ki Obr. i Odl. Żel. W. Krusche i S-ka
Kutno — Szkoła Przem. F-k Maszyn Roln. „Kraj"
Łódź — Liceum Przem. Metalowego F-k Maszyn i Odl.
„ Wigury 21 — Szkoła Przem. F-ki Zegarów

NIEPAŃSTWOWE

mechaniczne

Łódź, Wodna 34 — Gimn. Mechaniczne Męskie OO Salezjanów — internat
Pabianice, Piotra Skargi 21 — Miejskie Gimn. Mechan.

budowlane

Łódź, Wólczańska 27 — Szkoła Mistrzów Budowlanych

kierowców samochodowych

Łódź, Wólczańska 27 — Szkoła Kierowców Samochodowych Instytutu Przem. Rzemieśln.

odzieżowe

Skierniewice, Sienkiewicza 14 — Pryw. Liceum Krawieckie
Łódź, Lokatorska 12 — Pryw. Gimn. Kraw. Żen. Tow. „Przezorność" — internat
Łódź, Franciszkańska 85 — Żeńskie Gimn. Krawieckie Zgrom. SS. Salezjanek

Końskie — Gimn. Krawiec. Tow. „Caritas"
Mariówka-Goździków, pow. Opoczno — Pryw. Gimn. Kraw.-Bielizn. Tow. „Samopomoc" w Mariówce
Piotrków Piłsudskiego 45 — Gimn. Krawieckie Stow. „Nauka i Praca" — internat
Łódź, Franciszkańska 85 — Pryw. 3-let. Szk. Kraw.-Bielizn. SS. Salezjanek
Łódź, Marsz. Stalina 7 — 2-let. Szk. Kraw. Inst. Przem.-Rzemieśln.
Łódź, Św. Teresy 36/38 — Pryw. Szk. Przysp. Krawieckiego Stow. Opieki nad Dziewczętami św. Józefa

włókiennicze

Piotrków, Piłsudskiego 45 — Gimn. Dziewiarskie Stow. „Nauka i Praca" — internat

SZKOŁY PRZEMYSŁU SPOŻYWCZEGO

Łódź, Nowotki 44 — Państw. Męskie Gimn. Przemysłu Mięsnego

SZKOŁY ROLNICZE I OGRODNICZE

Bratoszewice, pow. Brzeziny — Państw. Liceum Hodowlane Koed.
Widzew, pow. Łask — Państw. Liceum Ogrodnicze Koed.
Czarnocin, pow. Łódź — Państw. Liceum Gosp. Wiejskiego Męskie
Blich, pow. Łowicz — Państw. Koed. Gimn. Rolnicze
Wola Pękoszewska, pow. Skierniewice — Państw. Gimn. Gospod. Wiejskiego Żeńskie
Kamion, pow. Skierniewice — Państw. Gimn. Ogrodnicze Męskie
Bujny, pow. Piotrków — Państw. Gimn. Ogrodnicze Męsk.
Straków, pow. Radomsko — Państw. Gimn. Gosp. Wiejskiego Żeńskie
Ostrów, pow. Łask — Państw. Gimn. Ogrodnicze Żeńskie
Wojsławice, pow. Sieradz — Państw. Gimn. Ogrodniczo-Rolnicze Koed.
Kościerzyn, pow. Sieradz — Państw. Gimn. Ogrodniczo-Rolnicze Męskie
Dobryszyce, pow. Radomsko — Państw. Gimn. Gosp. Wiejskiego Męskie

Sędziejowice, pow. Łask — Państw. Gimn. Gosp. Wiejskiego Męskie

Mieczysławów, pow. Kutno — Państw. Gimn. Ogrodnicze Męskie

Radzice, pow. Opoczno—Państw. Gimn. Gosp. Wiejskiego Żeńskie

Witów, pow. Piotrków — Państw. Gimn. Gosp. Wiejskiego Żeńskie

Dąbrowa Zduńska, pow. Łowicz — Roczna Szkoła Rolnicza Żeńska

Chruścin, pow. Wieluń — Państw. Pow. Szkoła Gosp. Domow. Żeńska

Gostków, pow. Łęczyca — Państw. Pow. Szkoła Gosp. Domow. Żeńska

Mirosławice, pow. Kutno — Państw. Pow. Szkoła Gosp. Wiejsk. Żeńska

Gielzno, pow. Końskie — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Koed

Karniszewice, pow. Łask — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Karniszewice, pow. Łask — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Mikołajewice, pow. Łask — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Koed.

Piorunów, pow. Łask — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Koed

Przecznia, pow. Łask — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Pstrokonie, pow. Łask — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Wronowice, pow. Łask — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Tkaczew, pow. Łęczyca — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Bereżie Małe, pow. Wieluń — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Zabieczki, pow. Łódź — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Wiskitno, pow. Łódź — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Przecznia, pow. Łask — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Pstrokonie, pow. Łask — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Wronowice, pow. Łask — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Tkaczew, pow. Łęczyca — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Żabiczki, pow. Łódź — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Radoszewnica, pow. Radomsko — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Radoszewnica, pow. Radomsko — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Makowiska, pow. Radomsko — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Makowiska, pow. Radomsko — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Dubidze, pow. Radomsko — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Koed.

Żytno, pow. Radomsko — Państw. Gminna Szkoła Rolninicza Męska

Sokola Góra, pow. Radomsko — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Sokola Góra, pow. Radomsko — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Kościerzawy, pow. Radomsko — Państw. Gminna Szkołą Rolnicza Męska

Kościerzawy, pow. Radomsko — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Karsznice, pow. Sieradz — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Karsznice, pow. Sieradz — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Mantyki, pow. Sieradz — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Mantyki, pow. Sieradz — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Wrząca, pow. Sieradz — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Wrząca, pow. Sieradz — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Klonowa, pow. Sieradz — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Koed.

Imielno, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Imielno, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Śleszynek, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Śleszynek, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Siemienice, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Siemienice, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Bielice, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Bielice, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Sójki, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Sójki, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Poborz, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Poborz, pow. Kutno — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Tymianka, pow. Brzeziny — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Tymianka, pow. Brzeziny — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Nagawki, pow. Brzeziny — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Drzazgowa Wola, pow. Brzeziny — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Krasnów, pow. Łowicz — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Domaradzyń, pow. Łowicz — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Wola Chojnata, pow. Rawa Maz. — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Jakubów, pow. Rawa Maz. — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Domiechowice, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Domiechowice, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Golesze, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska

Golesze, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska

Jeżów, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Koed.
Kluki, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska
Lubiatów pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska
Lubiatów, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska
Parzniewice, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska
Parzniewice, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska
Rokszyce, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska
Sobaków, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska
Straszów, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska
Trzepnica, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Koed
Wrzosy, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Męska
Wrzosy, pow. Piotrków — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Żeńska
Rządków Stary, pow. Skierniewice — Państw. Gminna Szkoła Rolnicza Koed

SZKOŁY HANDLOWE I SPÓŁDZIELCZE

PAŃSTWOWE

handlowe

Łódź, Księży Młyn 13 — Państw. Liceum Handlowe
„ Kopernika 41 — Państw. Żeńskie Liceum Handlowe
Łowicz, J. Stalina 22 — Państw. Liceum Handlowe
Piotrków, Narutowicza 4 — Państw. Liceum Handlowe
Tomaszów Mazow., Św. Antoniego 29 — Państw. Liceum Handlowe
Zgierz, Długa 19 — Państw. Liceum Handlowe
Pabianice — Państw. Liceum Handlowe
Głowno, pow. Łowicz — Państw. Gimn. Hadlowe
Łódź, Księży Młyn 13 — Państw. Gimn. Handlowe
„ Kopernika 41 — Państw. Gimn. Handl. Żeńskie

Końskie, Małachowskiego 41 — Państw. Gimn. Handlowe — internat
Kutno, Lelewela 8 — Państw. Gimn. Handlowe
Łowicz, Stalina 22 — Państw. Gimn. Handlowe
Piotrków, Narutowicza 4 — Państw. Gimn. Handlowe
Pabianice — Państw. Gimn. Handlowe
Tomaszów Mazow., Św. Antoniego 29 — Państw. Gimn. Handlowe
Skierniewice, Lelewela 16 — Państw. Gimn. Handlowe — internat
Zgierz, Długa 49 — Państw. Gimn. Handlowe
Wieluń — Państw. Gimn. Handlowe

spółdzielcze

Końskie, Małachowskiego 41 — Państw. Liceum Spółdz.
Łódź, Pomorska 16 — Państw. Liceum Spółdzielcze
Piotrków, Narutowicza 4 — Państw. Szkoła Przysposob. Spółdzielczego I st.
Łódź, Pomorska 16 — Państw. Szkoła Przysposób. Spółdzielczego I st. — internat
Malina, pow. Kutno — Państw. Szkoła Przysp. Spółdzielczego I st.

administracyjne

Łódź, Księży Młyn 13 — Państw. Liceum Administracyjne
Kutno, Lelewela 8 — Państw. Liceum Administracyjne
Skierniewice, Lelewela 16 — Państw. Liceum Administracyjne

NIEPAŃSTWOWE

handlowe

Łódź, Lipowa 16 — Miejskie Gimn. Handlowe
Radomsko, Reymonta 26 — Pryw. Gimn. Handlowe Z.W.P.
Przysusze, pow. Opoczno — Pryw. Gimn. Handlowe im. St. Staszica
Praszka, pow. Wieluń — Szkoła Przysp. Handlowego

administracyjne

Łódź, Lipowa 16 — Miejskie Liceum Administracyjne
Radomsko, Reymonta 26 — Pryw. Liceum Administracyjne Z.W.P.
Łódź, Piotrkowska 125 — Miejskie Gimn. Administracyjne
„ Andrzeja 4 — Roczna Szkoła Przysp. Adm. Handl. Instytutu Przem. Rzem.

drogeryjne

Łódź Pomorska 105 — Koed Liceum dla Drogistów

SZKOŁY GOSPODYŃ

PAŃSTWOWE

Łódź, Kilińskiego 63 — Państw. Żeńskie Liceum Gospod. — internat
Łódź, Kilińskiego 63 — Państw. Żeńskie Gimn. Gospod. — internat
Kutno — Państw. Gimn. Gospod.
Skierniewice — Państw. Gimn. Gospod.
Tomaszów Mazow. — Państw. Gimn. Gospod.
Łódź, Kilińskiego 63 — Państw. Szkoła Przysp. Gospod.
Spała — Państw. Zakł. Kształc. Społeczn. Gospod.

NIEPAŃSTWOWE

Łódź, Sienkiewicza 60 — Pryw. 2-let. Szkoła Gospodarcza ks. Przybylskiego

SZKOŁY PIELĘGNIARSTWA

szkoły pielęgniarek

Łódź, Sterlinga 3 — Szkoła Pielęgniarek P.C.K. — intern.
„ Legionów 1 — Szkoła Pielęgniarek — internat

szkoły piastunek

Łódź — R.T.P.D. — Szkoła Piastunek (w organ.) — intern.

SZKOŁY ARTYSTYCZNE

szkoły plastyczne

Łódź, Narutowicza 77 — Państw. Szkoła Przemysłu Artystycznego
Łódź, Gdańska 96 — Studio Malarskie i Rysunku

szkoły dramatyczne

Łódź, Piotrkowska 65/5 — Szkoła Charakteryzacji dla Filmu i Teatru
Łódź, Gdańska 32 — Wyższa Szkoła Teatralna

szkoły choreograficzne

Łódź, Kilińskiego 85 — Szkoła Rytmiki i Tańca Artystyczn.
Piotrkowska 22 — Szkoła Tańca Artystycznego

Łódź, 1 Maja 6 — Państw. Instytut Muzyczny
„ Piotrkowska 252/4 — Państw. Szkoła Muzyczna
„ Jaracza 19 — Średnia Szkoła Muzyczna
„ Jaracza 19 — Szkoła Umuzykalniająca
Piotrków, Krakowska 13 — Szkoła Umuzykalniająca
Zduńska Wola, Szkolna 1 — Szkoła Umuzykalniająca
Skierniewice, Plantowa 7 — Szkoła Umuzykalniająca
Sieradz, Dominikańska 4 — Szkoła Umuzykalniająca
Tomaszów Maz., Pilczna 5 — Szkoła Umuzykalniająca
Łódź, Jaracza 19 — Niższa Szkoła Muzyczna
Pabianice, Garncarska 7 — Niższa Szkoła Muzyczna
Ruda Pabianicka, Żeromskiego 52 — Niższa Szkoła Muz.

ZAKŁADY KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI

Lipiny, p-ta Odrzywół — Państw Liceum Pedagogiczne — internat
Łowicz, Stanisławowska 31 — Państw. Liceum Pedagogiczne — internat
Łódź, Wspólna 5/7 — Państw. Liceum Pedagogiczne
„ Lipowa 49 — Państw. Liceum Pedagogiczne — internat
Kutno, Park Zawadzkiego — Państw. Liceum Pedagogiczne
Łęczyca, 3-go Maja — Państw. Liceum Pedagogiczne
Piotrków, Straczyńska 1 — Państw. Liceum Pedagog.
Radomsko — Państw. Liceum Pedagogiczne
Skierniewice, Piłsudskiego 10 — Państw. Liceum Pedagog.
Tomaszów Maz., Antoniego 57 — Państw. Liceum Pedagogiczne
Wieluń, Wodna 2 — Państw. Liceum Pedagogiczne
Łódź, Wierzbowa 19 — Państw. Seminarium dla Wychow. Przedszk

ŚREDNIE SZKOŁY ZAWODOWE DOKSZTAŁCAJĄCE

Babimost, pow. Łowicz — Publ. Średnia Szk. Zawod. ogólnozawod
Głowno, Rynek 17 — Publ. Średnia Szk. Zawod. przem.-rzem.
Krośniewice, pow. Kutno — Publ. Średnia Szk. Zawod. ogólnozawod.

Kamieńsk, pow. Piotrków Tryb. — Publ. Średnia Szk. Zawod. ogólnozawod.

Kutno, Staszica 8 — Publ. Średnia Szk. Zawod. ogólnozawod.

Końskie, Ogrodowa 3 — Publ. Średnia Szk. Zawod. przem.-rzem.

Końskie — Publ. Średnia Szk. Zawod. ogólnozawod.

Łódź, Kilińskiego 109 — Publ. Średnia Szk. Zawod. Nr 1 przem.-rzem.

Łódź, Południowa 8 — Publ. Średnia Szk. Zawod. Nr 2 handl. żeńsk.

Łódź, Kilińskiego 109 — Publ. Średnia Szk. Zawod. Nr 3 kraw. żeńsk.

Łódź, Rybna 15 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. Nr 4 ogólnozawod.

Łowicz, Zduńska 41 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. ogólnozawod.

Łęczyca — Publ. Średnia Szkoła Zawod. handlowa

Ozorków, Kościuszki 27 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. ogólnozawod.

Opoczno, Inowłodzka — Publ. Średnia Szkoła Zawod. ogólnozawod.

Piotrków Trybun., Piłsudskiego 37 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. przem.-rzem.

Pabianice, Armii Czerwonej 6 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. przem.-rzem.

Nowe Miasto, Piliczna 9 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. ogólnozawod.

Radomsko, Mickiewicza 5 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. przem.-rzem.

Radomsko, Fabianiego — Publ. Średnia Szkoła Zawod. odzieżowa

Ruda Pabianicka, pow. Łódź — Publ. Średnia Szkoła Zawod. ogólnozawod.

Rawa Maz., Tomaszowska 17 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. ogólnozawod.

Sulejów, Szkolna 2 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. ogólnozawod.

Skierniewice, Senatorska 10 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. przem.-rzem.

Sieradz, Kościuszki 10 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. ogólnozawod.

Tomaszów Maz., Tkacka 11 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. przem.-rzem.

Tuszyn, Piotrkowska 13 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. ogólnozawod

Wieluń, Rudzka 24 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. handl.

Wieruszów, pow. Wieluń — Publ. Średnia Szkoła Zawod. handlowa

Zgierz, Łódzka 2 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. przem.-rzem.

Zduńska Wola — Publ. Średnia Szkoła Zawod. ogólnozaw.

Żychlin, Strzelecka 13 — Publ. Średnia Szkoła Zawod. ogólnozawod.

Łódź, Mickiewicza 9 — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Wełn.

Łódź, Armii Czerwonej 81 — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr. 5

Łódź — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr. 1

Łódź, Żwirki 19 — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 2

Łódź, Czerwona 8 — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 3

Łódź, Piotrkowska 194 — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 6

Łódź — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 7

Łódź, Kilińskiego 2 — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 8

Łódź — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 9

Łódź — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 4

Łódź, Piotrkowska 272a — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 11

Łódź, Andrzeja Struga 78 — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 12

Łódź, Niciarniana 216 — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 16

Łódź, Rzgowska 30 — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 17

Łódź, Wólczańska 239 — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 19

Łódź, Wodna 23 — Szkoła Zawod. Włók. Państw. Zakł. Przem. Baweln. Nr 21

Zgierz — Szkoła Zawod. Włók. Zjedn. Przem. Weln.

Łódź, — Szkoła Zawod. Włók. Zjedn. Przem. Dziewiarsk.
„ Południowa 8 — Szkoła Zawod. Włók. Zjedn. Przem. Dziewiarsk. Nr 2

Łódź, Grabowa 25 — Szkoła Zaw. Włók. Przem. Jedwab.
„ Stalina 31 — Szkoła Zaw. Włók. Przem. Konfekc. Nr 3

Łódź, Wólczańska 31 — Szkoła Zawod. Zjedn. Przem. Konfekc. Nr 5

Tomaszów Maz., Spalska 103 — Szkoła Zaw. Włók. Fabr. Sztuczn. Jedwab.

Łódź, Kilińskiego 203 — Szkoła Zaw. Włók. Zjedn. Art. Techn.

Łódź, Przędzalniana 39 — Szkoła Średnia Zaw. F-ki Maszyn — Drzewiński

Piotrków, 3-go Maja 7 — Szkoła Średnia Zaw. F-ki Lubert

Końskie, Żeromskiego 3 — Szkoła Średnia Zaw. F-ki „Neptun"

Łódź, Wodna 11/13 — Szkoła Średnia Zaw. F-ki Maszyn Włók. Busch

Zgierz, Dąbrowskiego 20 — Szkoła Średnia Zaw. F-ki Maszyn Włók.

Zgierz, Długa 35 — Szkoła Średnia Zaw. Zgierskiej F-ki Maszyn

Tomaszów Mazowieck., Stolarska 31 — Szkoła Dokszt. Państw. F-ce Konfekc.

Tomaszów Mazowieck., Stolarska 31 — Szkoła Dokszt. Włók.

Łódź, Piotrkowska 120 — Szkoła Dokszt. Włók. Państw. F-ki Odzieży „Warta"

Łódź, Bandurskiego 14 — Szkoła Zaw. Włók. Państw. Zakł. Włók.

Łódź, Piotrkowska 115 — Szkoła Zaw. Włók. Łódz. Zj. Przem. Dziew.

Łódź, Wierzbowa 44 — Szkoła Zaw. Włók. Państw. Zakł. Przem. Dziew i Wełn. Nr 6

Łódź, Legionów 13 — Szkoła Zaw. Włók. przy skomasowanych f-ch konfekc. Nr 2

Łódź, Hipoteczna 7/9 — Szkoła Zaw. Włók. Państ. Zakł. Przem. Jedwab.-Galant. Nr 8

KURSY

Łódź, Piotrkowska 51 — Centrum Szkolenia Zawodowego przy Centr. Zarz. Przemysłu Włókienniczego, kursy w zakresie włókiennictwa i administracji

TARYFA POCZTOWA

Rodzaj przesyłki	Opłata	
	od wagi	zł
Kartka poczt. krajowa		3.—
„ „ „ polecona		18.—
„ „ „ exprés		23.—
„ „ „ expr. polec.		38.—
„ „ zagraniczna		6.—
„ „ „ polecona		21.—
„ „ „ lotnicza	za każde 10 g	5.— za lot (Europa)
„ „ „ „	„ „ 5	20.— za lot (USA)
List krajowy	do 20 g	5.—
„ „	od 20-250 g	10.—
„ „ polecony	do 20 g	20.—
„ „ exprés	„	25.—
„ „ expr. pol.	„	40.—
„ „ lotniczy	„	25.—
„ zagraniczny		10.—
„ „ polecony		25.—
„ „ lotniczy	za każde 10 g	5.— za lot (Europa)
„ „ „	„ „ 5	20.— za lot (USA)

NASZ KONKURS

Jeśli pragniesz wziąć udział w tegorocznym konkursie Kalendarza Uczniowskiego „Książki", zwróć uwagę na następujące stronice Kalendarza:

Str.	Rodzaj zagadnienia	Ilość punktów
22	Rebus	5.
56	Rebus	5.
59	Rebus	5.
98,102 138,146	Konkurs miast.	po 5 p. za rys.
129	Herby miast polskich.	40 p. za całość (po 2 pkt. za poszczegól. herby).
214	Zagadka astronomiczna.	5.
230	Czy wiesz? (pytania geograficzne)	po 3 pkt. za pytanie.
251	Konkurs literacki.	30 pkt. za całość (po 3 pkt. za rys.).
269	Zadanie matematyczne.	10
259—260	Zastanów się i odpowiedz	po 3 pkt. za pytanie.
260	Próba cierpliwości.	10.
261	Labirynt.	10.
283—285	Jakie to zwierzęta?	50 pkt. za całość (po 5 pkt. za poszczegól. rysunki).
285	Czy wiesz? (pytania z biologii)	po 3 pkt. za pytanie.
353	Czy potrafisz? (zadanie szachowe)	10

Do udziału w Konkursie uprawnia zdobycie minimum 150 punktów. Między uczestnikami Konkursu, mającymi jednakową ilość punktów, nagrody zostaną rozlosowane.

Rozwiązania z załączeniem oryginalnego kuponu (str. 382. Kalendarza) nadsyłać do dnia 1 lutego 1948 r. pod adresem: Spółdzielnia Wydawnicza „Książka", Warszawa, Smolna 13, Redakcja „Kalendarza Uczniowskiego".

Publiczne rozlosowanie nagród odbędzie się dnia 20 marca 1948 r. o godzinie 2-ej po południu w lokalu Redakcji, Warszawa, Smolna 13. Lista nagrodzonych ogłoszona zostanie w prasie („Rzeczpospolita", „Głos Ludu"; „Robotnik") w dniu 4.IV.1948 r.

NAGRODY:

I nagroda — aparat fotograficzny.
II „ — rower.
III i IV — łyżwy.
V, VI i VII — komplet sportowy (koszulka i spodenki).
VIII — piłka do siatkówki.
IX i X — komplet przyborów szkolnych.
oraz 50 nagród książkowych.

LISTA NAGRODZONYCH NA KONKURSIE „KALENDARZA UCZNIOWSKIEGO" „KSIĄŻKI" ZA ROK 1946/47

1. Konkurs młodzieżowy

I nagroda — nie uzyskana.
II „ — (rower) **Szwajcer Tadeusz, Wrocław, ul. Siemieńskiego 18 m. 4.**
III „ — (futbolówka) **Dolatowski Leon, Błenna Budy, p-ta Przełęcz, pow. Włocławek.**
oraz 30 nagród książkowych.

2. Konkurs dla dzieci do lat 12

I nagroda — (rower) Klimczuk Jerzy, Warszawa, ul. Wileńska 21/4.
II „ — (futbolówka) Wilewska Krystyna, Toruń, Mickiewicza 61/10.
III „ — (piłka) Jędrasik Zygmunt, Lwówek Śląski, Gryfogórska 76, woj. Wrocław.
IV „ — (komplet przyborów szkolnych) Panfil Józef, Olsztyn, Sienkiewicza 12/1.

KUPON KONKURSOWY

KALENDARZA UCZNIOWSKIEGO

„KSIĄŻKI"

IMIĘ I NAZWISKO ....

....

ADRES ....

UWAGA: Rebus na str. 56 złożony jest z 6 rysunków. Pod rysunkami 2 i 3 jest przekreślona litera „a", pod rysunkiem 5-tym — przekreślona litera „y".

BAŁUCKI M — **Grube ryby** (lektura uzupełniająca dla kl. II liceum pedagogicznego)

BERWIŃSKI R., GOSZCZYŃSKI S. — **Wybór liryk rewolucyjnych** (lektura dodatkowa dla kl. III gimnazjum)

BRODZIŃSKI K — **O klasyczności i romantyczności** (lektura podstawowa dla kl. I liceum) .

— **Wiesław** (lektura podstawowa dla kl. III gimnazjum)

FELIŃSKI A — **Barbara Radziwiłłówna.** Opracował K. Czachowski (lektura podstawowa dla kl. I liceum)

FREDRO A. — **Śluby panieńskie** (lektura podstawowa dla kl. I liceum oraz uzupełniająca dla gimnazjum)

— **Zemsta** (lektura podstawowa dla kl. I liceum oraz dodatkowa dla kl. VIII szkoły podstawowej)

GÓRNICKI Ł. — **Dworzanin**

KONOPNICKA M — **Nowele.** Opracowała Z. Rothertowa.

— **Poezje** (wybór, dla kl. III szkoły podstawowej). Opracowała Z. Rothertowa

— **Poezje** (wybór, dla kl. IV szkoły podstawowej)

— **Wybór liryki społecznej** (lektura podstawowa dla kl. IV gimnazjum oraz kl. II liceum pedagogicznego)

Inne utwory patrz: „Mała Biblioteczka „Książki"

KORZENIOWSKI J — **Kollokacja**

KRASICKI I — **Mikołaja Doświadczyńskiego przypadki** (lektura podstawowa dla kl. I liceum)

— **Monachomachia i antymonachomachia** (lektura podstawowa dla kl. I liceum)

— **Utwory wierszowane** (wybór) Opracował St. Adamczewski

KRASIŃSKI Z. — **Nieboska komedia** (lektura podstawowa dla kl. II liceum)

KRASZEWSKI J. — **Historia o Janaszu Korczaku i pięknej miecznikównie** (lektura podstawowa dla kl. I gimnazjum zawodowego). Opracowała J Pietrusiewiczowa

— **Powrót do gniazda** (lektura podstawowa dla kl. I gimnazjum zawodowego) str. 260, zł 150.

— **Morituri**

MICKIEWICZ A. — **Ballady i romanse.** Opracował St. Furmanik (lektura podstawowa dla kl. I liceum), str. 148, zł 100 —

— **Dziady.** Opracował J. Saloni, wstępem zaopatrzył M. Jastrun (lektura podstawowa dla kl. I liceum), str. 254, zł 150 —

— **Poezje** (wybór)

— **Sonety krymskie.** Opracował St. Furmanik (lektura podstawowa dla kl. I liceum)

MOLIER — **Mizantrop.** Przełożył i opracował Żeleński-Boy T. str. 182, zł 120.—

— **Skąpiec** Przełożył i opracował Żeleński - Boy T. str. 136, zł 90.—

MORSZTYN A. — **Wybór liryk.** Opracował St. Furmanik (lektura podstawowa dla kl. I liceum pedagogicznego i liceum zawodowego)

MYŚL POZYTYWISTYCZNA NA ZACHODZIE I U NAS

NIEMCEWICZ J. U. — **Powrót posła.** Opracował W. Hahn (lektura podstawowa dla kl. I liceum wszystkich typów, dla kl. II gimnazjum zawodowego i lektura uzupełniająca dla gimnazjum), str. 90, zł 80.—

— **Śpiewy historyczne** (lektura uzupełniająca dla kl. I liceum pedagogicznego).

NORWID C. — **Poezje.** Opracował J. Gomulicki

PASEK J. — **Pamiętniki** (w wyjątkach) (lektura podstawowa dla kl. I liceum wszystkich typów)

POTOCKI W. — **Wybór pism**

PRUS B. — **Anielka.** Opracował Z. Szweykowski (lektura dodatkowa dla kl. II gimnazjum)

— **Placówka** (lektura podstawowa dla kl. II liceum)

— **Wybór nowel**

— **Wybór pism publicystycznych**

Inne utwory patrz: „Mała Biblioteczka „Książki"

PUBLICYSTYKA WIELKIEJ EMIGRACJI (lektura podstawowa dla kl. III gimnazjum)

REJ M. — **Wybór pism.** Opracował St. Adamczewski (lektura podstawowa dla kl. II liceum), str. 144, zł 100.—

ROMANOWSKI M. — **Wybór poezji** (lektura uzupełniająca dla gimnazjum)

RZEWUSKI H. — **Listopad**

SŁOWACKI J. — **Poezje**

— **Anhelli.** Opracował J. Gomulicki (lektura podstawowa dla kl. II liceum)

— **Balladyna.** Opracował St. Furmanik (lektura podstawowa dla kl. II liceum)

ŚLĄSK, POMORZE I PRUSY W KRONIKACH ŚREDNIOWIECZNYCH

UJEJSKI K. — **Wybór poezji** (lektura podstawowa dla kl. II liceum pedagogicznego)

WITKIEWICZ S. — **Na przełęczy**
— **Mickiewicz jako kolorysta**
— **Wybór pism**
WORONICZ J., KNIAŹNIN F., KARPIŃSKI F. — **Wybór pism** (lektura podstawowa dla kl. I liceum pedagogicznego)
ZALESKI B. — **Wybór poezji**
ZABŁOCKI F. — **Fircyk w zalotach** (lektura podstawowa dla kl. I liceum)
— **Sarmatyzm**. Opracował K. Czachowski (lektura podstawowa dla kl. I liceum), zł. 120.—
ZAPOLSKA G. — **Moralność pani Dulskiej** (lektura podstawowa dla kl. II liceum pedagogicznego i liceum zawodowego)

Żądać we wszystkich księgarniach!

MAŁA BIBLIOTECZKA „KSIĄŻKI"

Nr. 1 SIENKIEWICZ H. — **Janko muzykant. Jamioł.** (Lektura dodatkowa dla kl. II gimnazjum), str. 30, zł 20.—
Nr. 2 — **Szkice węglem**. Wydanie drugie.
Nr. 3 — **Za chlebem. Latarnik.** (Lektura dodatkowa dla dla kl. II gimnazjum), wydanie drugie, str. 140, zł 60.—
Nr. 4 PRUS B. — **Grzechy dzieciństwa.** (Lektura dodatkowa dla kl. II gimnazjum), str. 62, zł 40.—
Nr. 5 — **Na wakacjach. Katarynka.** (Lektura dodatkowa dla kl. II gimnazjum), wydanie drugie
Nr. 6 — **Antek.** (Lektura dodatkowa dla kl. II gimnazjum), wydanie drugie
Nr. 7 — **Pałac i rudera**, str. 142, zł 60.—
Nr. 8 — **Sen. Cienie.** (Zalecone do bibliotek szkolnych dla gimnazjum), wydanie drugie
Nr. 9 — **Powracająca fala.** (Lektura podstawowa dla kl. II gimnazjum zawodowego), wydanie drugie
Nr. 10 KONOPNICKA MARIA — **Głupi Franek. W winiarskim forcie**, str. 54, zł 30.—
Nr. 11 — **Dym. Martwa natura.** (Lektura dodatkowa dla kl. II gimnazjum), wydanie drugie, str. 24, zł 20.—
Nr. 12 — **Mendel Gdański.** (Lektura dodatkowa dla kl. II gimnazjum), wydanie drugie, str. 32, zł 20.—
Nr. 13 SIENKIEWICZ H. — **Bartek zwycięzca**, wydanie drugie

Żądać we wszystkich księgarniach!

BIBLIOTECZKA POPULARNO - NAUKOWA

BĘDZIE CI POMOCĄ W NAUCE

Nr. 1 ZAJĄCZKOWSKI S. — **Dzieje Zakonu Krzyżackiego**, str. 138, zł 70.—

Celem tego opracowania jest przedstawienie dziejów Zakonu Krzyżackiego, potężnej organizacji niemieckiej o charakterze wojskowym.

Nr. 2 SUBBOTIN M. F. — **Pochodzenie i wiek ziemi**, str. 68, zł 18.—

Książeczka informuje, jakim przemianom ulegał glob ziemski i jaki wpływ mają na ziemię prawa planetarne.

Nr. 3. LANGEVIN P. — **Era przemian**, str. 40, zł 15.—

Dziełko jednego z najznakomitszych współczesnych fizyków francuskich zawiera zarys dzisiejszych poglądów na budowę atomów oraz rozważania na temat perspektyw, jakie otwierają się przed ludzkością przez zastosowanie techniczne osiągnięć fizyki jądra atomowego.

(Zatwierdzona przez Min. Oświaty jako lektura uzupełniająca dla liceum)

Nr 4 NIKOLSKI W. i JAKOWLEW N. — **Jak ludzie nauczyli się mówić**, str 54, zł 20.—

Sprawa porozumiewania się stworzeń między sobą, rozwój usystematyzowanie w skomplikowane i bogate możliwości mowy ludzkiej, objętej tylu językami świata, wyjaśniona jest w tej książeczce bardzo ciekawie i przystępnie.

(Zatwierdzona przez Min. Oświaty do bibliotek licealnych).

Nr. 5 KUREK-KOJRANSKI — **Od słońca do dynamomaszyny**, str 96, zł 65.—

Książeczka zawiera wiele materiału, obejmującego najważniejsze wiadomości z dziedziny energetyk..

(Zatwierdzona przez Min. Oświaty do bibliotek wyższych klas szkoły powszechnej i gimnazjum).

Nr. 6 KOMAROW W — **Lamarck**, str. 248, zł 140.—

Interesująca biografia Lamarcka oraz przystępna analiza jego twórczości, napisana przez wybitnego radzieckiego botanika. Przypisy zamieszczone na końcu książki zawierają popularne wytłuma-

czenie wielu terminów naukowych i króciutkie ścisłe daty, dotyczące życia wielu uczonych, wspominanych w książeczce.

Nr. 7 ROSTAND J. — **Owady,** str. 120, zł 120.—

Bogaty materiał, dotyczący życia owadów. Liczne ilustracje, przeważnie fotografie z natury ożywiają książeczkę.

Nr. 8 POŁAK I. F. — **Budowa wszechświata,** str. 70, zł 60.—

Książeczka zawiera najważniejsze wiadomości z astronomii: o układzie słonecznym, ruchu planet itd.

Nr. 9 KOMAROW W. — **Linneusz,** str. 100, zł 70.—

Praca o genialnym systematyku i reformatorze nauk przyrodniczych, wyłożona przystępnie i zajmująco jest cennym nabytkiem w naszej literaturze przyrodniczej.

(Zatwierdzona przez Min. Oświaty do bibliotek licealnych i nauczycielskich).

Nr. 10 KOMAROW W. — **Z dziejów biologii,** str. 130, zł 110.—

W oddzielnych konkretnych szkicach obrazuje autor postępy w dziedzinie biologii, począwszy od XVIII stulecia. Odpowiada równocześnie na pytania: „co to jest życie", „skąd pochodzi życie", „jak rozwijało się ono w przeszłości" oraz „co się z nim stanie w przyszłości".

Nr. 11 KELLER B. A. — **Narodziny życia,** str. 98, zł 70.—

Autor rozpatruje na podstawie badania warstw ziemi przykłady ważnych zjawisk, które mogą wyjaśnić, jak zrodziło się życie na ziemi, jak się ono rozwijało, jak zmieniały się przy tym rośliny i zwierzęta, aż do powstania człowieka.

Nr. 12 FIESENKOW B. G. — **Kosmogonia układu słonecznego,** str. 222, zł 150.—

Zjawiska astronomiczne, właściwości planet i ich obraz odkrywane były na podstawie naukowych wniosków, obliczeń matematycznych i praw fizycznych przez wielu uczonych w ich teoriach. Fiesenkow podaje te teorie.

Żądać we wszystkich księgarniach!

PRZECZYTAJ TE CIEKAWE KSIĄŻKI

ALDRIDGE J. — **Orzeł morski**, str. 274, zł 320.— Przekład z angielskiego M. Fiederer.

Po oficjalnym zakończeniu wojny na Krecie Niemcy długo jeszcze niszczyli grupy niedobitków Nowozelandzkiej Dywizji. Autor, żołnierz australijski, opisuje w tej żywej i barwnej powieści walki australijskich żołnierzy i partyzantów greckich z Niemcami.

(Lektura zalecona przez Min. Oświaty do bibliotek szkolnych w gimnazjach i liceach).

ARAGON L. — **Niewola i wielkość Francji**, str. 164, zł 150.— Tłumaczył Jan Kott.

Opowiadania obrazujące postawę narodu francuskiego w okresie wojny i okupacji niemieckiej.

(Lektura uzupełniająca dla kl. IV gimnazjum oraz polecona przez Min. Oświaty do bibliotek uczniowskich gimnazjalnych i licealnych).

BRONIEWSKI WŁ. — **Bagnet na broń**, str. 46, zł 35.—

Poezje. (Lektura uzupełniająca dla kl. III (dawniej IV) gimnazjum oraz dla kl. II liceum wszelkich typów, zatwierdzona przez Min. Oświaty).

BRONIEWSKI WŁ. — **Troska i pieśń**, str. 46, zł 20.—

Poezje. (Lektura uzupełniająca dla kl. III (dawniej IV) gimnazjum oraz dla kl. II liceum, zatwierdzona przez Min. Oświaty).

DICKENS K. — **Dawid Copperfield**, (powieść dla młodzieży), 3 tomy.

DUMAS A. — **Trzej muszkieterowie.** (3 tomy razem), str. 680, zł 380.— Tłumaczył St. Sierosławski.

Powieść historyczna z XVII wieku. Autor, mistrz francuskiej powieści historycznej, opowiada o bujnym i pełnym przygód życiu trzech muszkieterów królewskich Atosa, Portosa i Aramisa.

DYLIK J. — **Geografia Ziem Odzyskanych**, str. 308, zł 700.— (w oprawie, liczne mapy i ilustracje).

Zarys geografii Ziem Odzyskanych starannie i celowo wypełnia lukę, jaką stanowił dotychczasowy brak publikacji, obejmującej całość zagadnień geograficzno-gospodarczych Ziem Odzyskanych.

GJEMS SELMER A. — **Nad dalekim cichym fiordem**, str. 128, zł 140.— (wydanie drugie).

Piękne opowiadanie o rodzinie norweskiego lekarza, żyjącej w trudnych warunkach północnego klimatu. Powieść przepojona jest gorącą miłością do kraju i człowieka.

GORKI M. — **Matka**, str. 412, zł 360.—

Powieść przedstawia okres początkowy ruchu rewolucyjnego w Rosji — przed 1905 r. Czołową postacią jest matka jednego z rewolucjonistów. Pelagia Niłowna z zahukanej i ciemnej kobiety staje się świadomym towarzyszem swego syna. W pracy i poświęceniu dla sprawy znajduje zadośćuczynienie za cierpienia, zadane przez aresztowanie syna i jego bezkompromisową postawę.

(Lektura uzupełniająca dla kl. II gimnazjum oraz polecona przez Min. Oświaty do bibliotek gimnazjalnych).

GÓRSKA H. — **Chłopcy z ulic miasta**, str. 62, zł 80.— (wydanie drugie)

Książka ta doczekała się niejednej wyczerpującej recenzji i uznana została jako jedna z najgłębszych i najlepszych książek dla młodzieży.

(Lektura szkolna zatwierdzona przez Min. Oświaty).

GÓRSKA H. — **Druga brama**, str. 232, zł 160.—

Treścią powieści jest przyjaźń dwóch dziewczynek z różnych środowisk, tłem te dwa środowiska: świat proletariacki i płytki świat mieszczański.

(Lektura dodatkowa dla kl. II gimnazjum oraz zalecona przez Min. Oświaty do bibliotek gimnazjalnych i licealnych)).

GÓRSKA H. — **Nad czarną wodą**, str. 176, zł 100.— (wydanie trzecie).

Opowiadanie o grupie chłopców i dziewcząt zorganizowanych w „Zakonie błękitnych rycerzy". Autorka wykazuje w nim, że nie ma dzieci dobrych i złych: każde dziecko, gdy mu dać dobre warunki rozwoju i należytą opiekę, wyrośnie na świadomego swych zadań obywatela.

GRAHAME K. — **O czym szumią wierzby**, str. 248, zł 260.—

Przekład z angielskiego M. Godlewskiej, ilustracje E. H. Sheparta.

Jest to żywy i plastyczny opis przygód Kreta, Ropucha i Szczurka ich wypraw i przygód w puszczy.

HALDANE J. B. S. — **Mój przyjaciel Pan Liki,** str. 172, zł 250.—

Czarująca opowieść dla dzieci i młodzieży. Elementy baśniowe przeplatają się z rzeczywistością. Kto rozkoszował się urokiem „Alicji w krainie czarów", ten znajdzie w „Moim przyjacielu panu Liki" ten sam humor, fantazję i splot nieprawdopodobieństw, które w końcu okazują się prawdopodobne i prawdziwe.

JASTRUN M. — **Rzecz ludzka,** str. 104, zł 65.—

Poezje. (Lektura uzupełniająca zatwierdzona przez Min. Oświaty dla kl. II liceum wszelkich typów i zalecona do bibliotek szkół średnich).

KLIMCZAK S. — **Od Oki do Szprewy,** str. 228, zł 100.— (wydanie drugie).

Wspomnienia uczestnika walk Dywizji Kościuszkowskiej, która zwycięskim szlakiem przeszła od Lenino aż po Berlin. „Montaż literacki", jak określa autor swe wspomnienia, wprowadza w atmosferę żołnierskiej gawędy. Uczucia koleżeństwa, braterstwa broni przewijają się w książce szlachetnym tonem.

(Lektura polecona przez Min. Oświaty do bibliotek szkolnych od kl. VIII szkoły podstawowej).

KORCZAK J. — **Na koloniach letnich,** str. 152, zł 240.—

Są to znane sprzed wojny książki pt. „Moski, Joski i Srule", „Józki, Jaśki i Franki". Niezrównany znawca duszy dziecięcej opisuje przygody dzieci polskich i żydowskich, które po raz pierwszy znalazły się w gromadzie. Książka ta przemawia do nas szczególnie silnie przez pamięć o świetlanej postaci autora, który nie opuściwszy ani na chwilę swej gromadki, ginie razem z dziećmi wywieziony z ghetta warszawskiego do krematorium.

LOFTING H. — **Cyrk dra Dolittle,** str. 278, zł 300.—
Przekład J. Mortkowiczowej. Ilustracje autora.
— **Dr Dolittle i jego zwierzęta,** str. 110, zł 120.—
Przekład W. Kragen. Ilustracje autora.
— **Opera dra Dolittle.**
— **Podróże dra Dolittle,** str. 270, zł. 250.—
Przekład J. Mortkowiczowej. Ilustracje autora.

„Książka ta jest dziełem talentu i jak to zawsze bywa z takimi dziełami trudno jest zanalizować składniki, które się złożyły na jej niezwykłość. Jest w niej poezja,

fantazja i humor, trochę patosu, a przede wszystkim szereg postaci, w których istnienie musi uwierzyć każdy od czteroletniego dziecka do dziewięćdziesięcioletniego starca" — mówi Hugo Walpole do jednego z angielskich wydań cyklu powieści Loftinga.

LONDON J. — **Biały Kieł,** str. 228, zł 300 —

Przekład St. Kuszelewskiej.

Znakomity autor „Gorączki złota", piewca „mocnego człowieka" daje nam wspaniały obraz zmagań samotnego wędrowca z okrutną przyrodą północy. Człowiek zwyciężył, gdyż nieugięta wola życia nie osłabła w nim ani na chwilę. Równocześnie zawarta w powieści porywająca historia psa-wilka zdradza głębokie znawstwo duszy zwierzęcej.

MARKOWSKA W. i MILSKA A. — **Baśnie z całego świata,** str. 178, zł 200 —

— **Baśnie i legendy,** str. 202, zł 150.—

Wybór starannie opracowanych podań i baśni wszystkich krajów. Poza znanymi opowiadaniami Andersena, Grimma i „Z tysiąca i jednej nocy" zawierają oba zbiory baśnie rosyjskie, angielskie, francuskie, grenlandzkie, estońskie, abisyńskie, kabylskie, a także opracowania niektórych mitów greckich. Z polskich baśni podane są wybrane baśnie Kraszewskiego, Glińskiego, Waychert - Szymanowskiej i baśnie osnute na tle polskich podań ludowych.

(Lektura dopuszczona przez Min. Oświaty do bibliotek klasy III — V szkoły podstawowej).

PAPUGA J. — **Szczury morskie,** str. 184, zł 200 —

Pierwsza po wojnie książka marynistyczna literata - samouka, marynarza. W opowiadaniach zawarte są dzieje walk i tułaczki polskich marynarzy w służbie floty alianckiej z czasów ostatniej wojny. Bogatość wrażeń oraz świeżość podejścia cechują nowele zawarte w tym tomie.

PRZEMSKI L. — **Rzeczy, kraje, obyczaje,** str. 228, zł 250 (w oprawie).

Obrazki z dziejów cywilizacji. Podróż w czasie wstecz, sięgająca pierwotnych źródeł kultury ludzkiej. Dzieje odkryć i wynalazków. Autor spełnia ważny postulat popularyzacji wiedzy: uczy bawiąc. Książka rozszerza horyzonty, uzupełnia wiadomości ucznia i samouka. Materiał anegdotyczny jej zaś stanowi przyjemną rozrywkę.

RANSOME A. — **Jaskółczyn**, str. 480, zł 380.—

Przekład z angielskiego H. Bukowskiej. Ilustracje Clifforda Webba.

„Jaskółczyn" to obóz rozłożony w dzikiej, międzyskalnej dolinie, obranej przez gromadkę żądnych przygód dzieci dla „celów wyprawy odkrywczej". Śmiało zaimprowizowane wakacje dały im wiele nieoczekiwanych wzruszeń, które na pewno zainteresują i naszą młodzież, lubiącą przeżycia, którym na imię — przygoda.

RAWLINGS M. K. — **Roczniak**

SCOTT W. — **Rob - Roy**, str. 512, zł. 360.—

Przekład T. Świderskiej

Powieść historyczna, arcydzieło literatury angielskiej przedstawia przygody Franka Obaldistone'a w Szkocji. Tajemniczość poszczególnych epizodów akcji utrzymuje ciekawość czytelnika do końca ostatniej strony. Całość powieści przepojona jest dyskretnym, typowym dla Walter Scotta humorem. Wyczerpująca przedmowa pióra prof. Tretiaka zapoznaje czytelnika z epoką i tłem historycznym twórczości Walter Scotta.

SEMPOŁOWSKA S. — **Na ratunek**, str. 296, zł 300.—

Na treść książki składa się szereg barwnych opowiadań o wyprawach podbiegunowych. Autorka opisuje życie ludzi w najtrudniejszych sytuacjach, związane szeregiem świetnych, pełnych napięcia dramatycznego scen, jak „na krze lodowej", rozstanie Malmgreena z towarzyszami, czyn Lundborga, lot Amundsena i wiele innych. Sempołowska podkreśla mnóstwo momentów społecznych i wychowawczych. „Kto chce zwyciężyć przeszkody, musi je znać, musi znać dzieje upartych walk, jakie ludzkość z tymi przeszkodami toczyła" — oto centralna myśl wychowawcza powieści.

(Lektura polecona przez Min. Oświaty do bibliotek wszystkich typów szkół poczynając od kl. VIII szkoły podstawowej wzwyż oraz lektura uzupełniająca dla szkół średnich wszystkich typów).

SWIRSZCZYŃSKA A. — **Arkona gród Świętowita**, str. 234 zł 230 —

Powieść historyczna z czasów słowiańskiej Rugii, czyli Rany. W sposób wysoce artystyczny kreśli autorka życie, zwyczaje i wierzenia dawnych Słowian oraz ich wyprawy i walki z Sasami. Bohaterem powieści jest piękna

postać wodza Rańczyków, wojownika bez skazy — Nakona. Całość owiewa miłość dwojga ludzi Nakona i Jantarki.

WASILEWSKA W. — **Ojczyzna**, str. 276, zł 220.—

Książka daje obraz życia ludzi z czworaków w latach 1905 — 1935. Dzięki sugestywnej sile artystycznej książka uwypukla nędzę, upokorzenie i nadmiar pracy najemnego chłopa. Zestawienie obrazów życia dworu, wsi i czworaków, odtworzenie stosunku dziedzica do chłopa jest silnym głosem protestu przeciw niesprawiedliwości społecznej.

(Lektura podstawowa zatwierdzona przez Min. Oświaty dla kl. III gimnazjum oraz uzupełniająca dla liceum).

ŻURAKOWSKA Z. — **Jutro niedziela**, str. 78, zł 70.—

Książka zawiera dwa opowiadania „Jutro niedziela" i „Chłopcy na strychu". Zofia Żurakowska posiada wyjątkowy dar przemawiania do młodzieży jej językiem, obracania się w kręgu zainteresowań wieku dojrzewania. Z wielkim taktem pedagogicznym przemyca wśród przygód Bronków i Michasiów wysokie walory pedagogiczne. Pobudza nie tylko wyobraźnię, ale i ambicję młodego czytelnika.

ŻURAKOWSKA Z. — **Pójdziemy w świat**, str. 80, zł 70.—

„Pójdziemy w świat" jako lektura dla młodzieży — to wiązanka ważnych problemów życiowych podana w formie przystępnej, lekkiej i ciekawej.

ŻURAKOWSKA Z. — **Roman i dziewiętnastu**, str. 116, zł 110.—

Powieść z życia szkolnego, przedstawia kłopoty grupy chłopców i dziewcząt siódmej klasy, którzy własnym wysiłkiem budują salę rekreacyjną w swojej szkole.

ŻĄDAĆ WE WSZYSTKICH KSIĘGARNIACH!

SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA „KSIĄŻKA"

KSIĄŻKI, KTÓRE WINNY SIĘ ZNALEŹĆ

w każdym księgozbiorze oświatowym, we wszystkich bibliotekach powszechnych, wypożyczalniach i w każdym kulturalnym domu.

Lektura rozrywkowa nie może wypełniać w całości potrzeb kulturalnych nowoczesnego człowieka. Musimy stale nawiązywać do naszej tradycji kulturalnej poprzez najwybitniejsze dzieła naszych klasyków literatury.

KASPROWICZ J. — Księga ubogich, str. 126, zł 180.—
— Wybór poezji, str. 150, zł 200.—
KOCHANOWSKI J. — Odprawa posłów greckich, str. 48, zł 40.—
— Wybór poezji, str. 172, zł 100.—
MICKIEWICZ A. — Grażyna (wydanie II), str. 76, zł 50.—
— Konrad Wallenrod, str. 108, zł 60.—
— Pan Tadeusz (wydanie III), str. 324, zł 120.—
Inne utwory patrz: „Biblioteka Pisarzy Polskich i Obcych",
ORZESZKOWA E. — Cham, str. 264, zł 300.—
— Dziurdziowie
PRUS B. — Emancypantki (4 tomy)
— Faraon (3 t.), str. 814, zł 550.— w oprawie zł 750.—
— Lalka (3 t.), str. 824, zł 600.— w oprawie zł 900.—
Inne utwory patrz: „Biblioteka Pisarzy Polskich i Obcych" i „Mała Biblioteczka „Książki".
REYMONT W. — Chłopi (4 tomy), str. 1096, zł 600.—, w oprawie zł 1.200.—
SŁOWACKI J. — Beniowski, str. 142, zł 110.—
— Kordian, str. 70, zł 55.—
— Lilla Weneda, str. 176, zł 110.—
Inne utwory patrz: „Biblioteka Pisarzy Polskich i Obcych".

ŻĄDAĆ WE WSZYSTKICH KSIĘGARNIACH!

SPÓŁDZIELNIA WYDAWNICZA „KSIĄŻKA"

ALFABETYCZNY SPIS TREŚCI

D

E

F

G

H

S

Ś

T

U

W

Z

Ż

SPIS ILUSTRACYJ I MAP

SPIS RZECZY

CZĘŚĆ I — KALENDARIUM

CZĘŚĆ II — POZNAJ SWÓJ KRAJ

CZĘŚĆ IV — WIEDZA I TECHNIKA

DLA PAMIĘCI

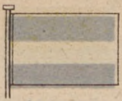
DLA PAMIĘCI

DLA PAMIĘCI

DLA PAMIĘCI

POLSKA
miejscowości ponad 1 mil. mieszk.
do 1 mil.
500 tys.
100
Koleje
Wody
Granica państwa
1:5.000.000
MORZE BAŁTYCKIE
13° na wsch. od Greenwich
WARSZAWA
BERLIN
WROCŁAW
DRESDEN
Kraków
Łódź
Poznań
Gdynia
Gdańsk
Królewiec
Wilno
Kowno
Lwów
Lublin
Białystok
Brześć
Częstochowa
Katowice
Bydgoszcz
Toruń
Szczecin

Afganistan

Argentyna

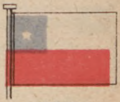

Australia

Belgia

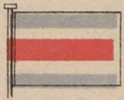

Boliwia

Brazylia

Bułgaria

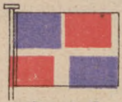

Chile

Chiny

Costa Rica

Czechy

Dania

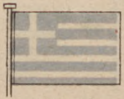

Dominik. Republik

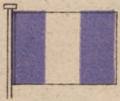

Ekwador

Egipt

Finlandia

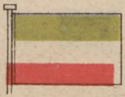

Francja

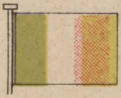

Grecja

Guatemala

Hiszpania

Holandia

Iran

Irlandia

Islandia

Jugosławia

Kanada

Kolumbia

Kuba

Liberia

Meksyk

Norwegia

Panama

Paragwaj

Peru

Polska

Portugalia

Rumunia

San Salwador

Szwecja

Szwajcaria

Syjam

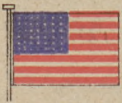

Turcja

Urugwaj

Unia Pd. Afryk.

Wenezuela

Wielka Brytania

Stany Zjedn.
Am. Pn.

ZSRR

NIEKTÓRE ZNAKI DROGOWE

1. Znaki ostrzegawcze:

Ogólny znak ostrzegawczy.

Ostry lub niewidoczny zakręt.

Skrzyżowanie (rozwidlenie) dróg.

Poprzeczny ściek lub wygórowany mostek.

Przejazd kolejowy zamykany.

Strzeż się pociągu! Niezamykany przejazd kolejowy.

Droga podporządkowana!
Należy przepuścić pojazdy, jadące drogą, do której się zbliżamy.

2. Znaki zarządzeń bezwzględnych

Nie wolno nikomu wjechać na tę drogę.

Zakaz przejazdu dla samochodów.

Zakaz wjazdu pod „prąd“ przy ruchu jednokierunkowym.

Zakaz zatrzymywania pojazdów.

Zakaz postoju.

Zakaz przekraczania podanej szybkości.

Zakaz przejazdu pojazdów cięższych niż podana waga.

Znaki **ostrzegawcze** mają kształt **trójkątów.**
Znaki **zarządzeń bezwzględnych** mieszczą się **w kołach.**

3. Znaki zakazów, ograniczeń ruchu i nakazów.

Zakaz przejazdu dla pojazdów konnych.

Zakaz używania sygnału dźwiękowego.

Zakaz wyprzedzania.

Ulica jednokierunkowa.

Nie wolno zawracać. Wolno zająć całą szerokość ulicy.

Zakaz przekroczenia szybkości przez samochody ciężarowe.

Nakaz zatrzymania się przed urzędem celnym.

4. Znaki informacyjne

Dozwolony postój pojazdów niezarobkujących.

Znak zaleconej ostrożności jazdy.

Znak przydrożnych punktów opatrunkowych

Drogowskaz.

Znaki informacyjne umieszczone są na tarczach **kwadratowych** lub prostokątnych.

ZIEMIA
ERA ARCHAICZNA
ERA PALEOZOICZNA
trwała ok 340 milionów lat
PERM - KARBON - DEVON-SILUR-KAMBRIUM
ERA MEZOZOICZNA
trwała ok. 140 milionów lat
JURA
TRIAS
KREDA
ERA KENOZOICZNA
trwała ok. 60 milionów lat
TRZECIORZĄD
DILUVIUM
ALUVIUM